فرهنگ خاورشناسان

شرح حال و خدمات دانشمندان ایران شناس و مستشرقین

تألیف

ابوالقاسم سحاب

بسرمایهٔ

شرکت طبع کتاب

تیرماه ۱۳۱۷

چاپخانهٔ شرکت طبع کتاب ـ تهران

فرهنگ خاورشناسان

در شرح حال و خدمات دانشمندان ایران شناس و مستشرقین

تألیف

ابوالقاسم سحاب

بسرمایهٔ

شرکت طبع کتاب

تیر ماه ۱۳۱۷

چاپخانهٔ شرکت طبع کتاب - تهران

تمثال مبارک والاحضرت ولایتعهد

فرهنگ خاورشناسان

در شرح حال و خدمات دانشمندان ایران شناس و مستشرقین

تألیف

ابوالقاسم سحاب

بسرمایهٔ

شرکت طبع کتاب

تیر ماه ۱۳۱۷

چاپخانهٔ شرکت طبع کتاب - تهران

(عکسها و تصاویر کتاب)

بنام خداوند بخشنده مهربان

آغاز کتاب

در این عصر خجسته که ستاره سعادت در آسمان کشور باستانی ایران تابان واز پرتو حمایت یگانه قائد محبوب وسرپرست توانا خسرو جوان بخت ترقی خواه رعیت نواز :

اعلیحضرت اقدس همایون شاهنشاه پهلوی

که همواره دولتش پاینده و اختر بختش تابنده باد ، میهن عزیز مـا از نعمت امنیت بهره ورشده و این کشور در سایه پرچم عظمت و نیروی این شاهنشاه بزرگ با اقتدار قدمهای رسا بجانب ترقی و کمال برداشته ، هریك ازهموطنان درراه پیشرفت میهن خود با شاهنشاه مهربان خویش یکدل و دمساز و درپناه مکرمت این سرپرست توانا در فراهم نمودن وسائل سعادت ملی هرکدام بادیگری همداستان وهمراز شده نه تنها توجه خاص شاهانه بآبادانی کشور و بسط هنر وصنعت و اقتصادیات این مرز و بوم بوده بلکه بهپیشرفت علم و دانش بیش از همه چیز اهمیت داده و فرهنگ این کشور دراثر دانش دوستی این شاهنشاه عالی همت بلند نظر رواجی شایـان بخود گرفته چنانکه هرکس از ارباب فضل وکمال در خور دانش و بینش خویش در صدد بر آمده از هرراهی که میتواند خدمتی بعالم دانش وکمال بنماید .

اینك این بنده ناتوان **ابو القاسم سحاب** هم خواست بنوبت خود بقدری که میتواند خدمتی بدنیای علم وادب تقدیم دارد لذا این کتاب را که بنام « **فرهنك خاورشناسان** » و مشتمل ترجمه و شرح حال وذکر خدمات علمی و آثار ادبی بسیاری از مستشرقین

و ایران شناسان و حاوی نام بسیاری از معاریف و بزرگان شرق و شامل نام کتب و آثار علمی ایشان است با نگارشی ساده و روان و با نظم وترتیبی سهل و آسان‌تدوین نموده و از خود بیادگار گذارد

در حقیقت طبع و نشر این کتاب تشویقی است که از دانشوران غرب و مستشرقین شده و تقدیر و تشویقی است که از طرف معارف این کشور نسبت به آنان بعمل می آید.

بسمه تبارك و تعالى

مقدمه

خاور شناسان و خدمات ایشان بعالم اسلام وشرق

موضوع خاور شناسی دیرگاهی است که بین اروپائیان پیدا شده و در اثر این حس کنجکاوی و تحقیق دانشمندان اروپا و اساتید شرق شناس یا مستشرقین مغرب زمین خدماتی شایان بعالم شرق نموده اند چه بسا مؤلفات و مصنفات علمای اسلامی و آثار حکما و فلاسفه و افکار ادبا و بزرگان مسلمین در اثرجانفشانی و فدا کاری دستهٔ از آن دانایان معارف پرور و دانش دوست از زوایای خمول و تاریکخانه های غفلت و نسیان پا بدایره شهود و عیان نهاده و در اثر شیوع و انتشار بدسترس عموم در آمده چنانکه جمعی از این خادمین عالم بشریت مصنفات و تآلیف فلاسفه و حکما و دانشمندان ریاضی و طبیعی و آثار و سیر یا گفتارمورخین و ادبا و دانشوران اسلامی مشرق زمین را بزبان خود ترجمه یا متن آنان را تصحیح و طبع و توزیع کرده و در نشر آن تشریك مساعی و بذل همت نموده اند

می توان گفت که آغاز خاور شناسی از دورهٔ جنگهای صلیبی شروع گردیده و اروپائیان دراثر این سفراجباری و جنبش اضطراری که بجانب شرق نموده اندازهمان روز بواسطه این حرکت قسری وجهان گردی و دنیا نوردی نتیجه شایان گرفته و به گنجینه های نهان واسرار نهفته شرق ودانش اسلامیان پی برده آنرا نمونه وسرمشق یا سرمایه علم و هنر خود قرار داده و در اثر آن مراتب و درجاتی را طـی نموده و

بمقاماتی رسیده اند که هم امروزه مشهود است وبدین جهت محسود تمام ملل روی زمین بلکه استاد و پیشرو تمام افراد بشر در علم و عمل شده خود را بهنر و دانش و آگاهی و بینش بدنیا معرفی نموده اند .

نگارنده مجلدات شش گانه دورهٔ کتاب **مفتاح الاعلام** خودرا که در شرح تراجم و گزارش احوال هزار ها رجال و مشاهیر و دانایان و معاریف بزرگ عالم اسلامی بطور اجمال یا تفصیل تدوین نموده وبا اینکه‌در ذیل ترجمه جمعی ازایشان نامی از مستشرقین و دانایان خاور شناس مغرب زمین بمیان آورده و ازخدماتی که آن دانشوران بجامعهٔ اسلامی و آثار علمای مسلمین تقدیم داشته اند یادآور گردیده و در کتب اعلام خود نگاشته است و نیز در ضمن **دورهٔفرهنگ** نام بزرگان‌بسیاری از ایشان رانام برده ودردیگرتذکره های خود یاد کرده معذلك باندیشه آورد که کتاب هفتم آندوره را مخصوص تراجم و نام خاور شناسان نماید وفرهنگی نو درزبان‌شیرین پارسی تدوین کند که متضمن نام و شرح احوال‌مستشرقین ودانشمندان شرق‌شناس غرب باشد که این بنده تا کنون بنام و نشان یا آثار ایشان آگاه شده و ازمنابع مهمهٔمؤثقه که بیشتر آن کتب ونشریات مصری عربی وآثارخامه اساتید ونویسندگان دانای آن سر زمین و یا نگارش شخصی مستشرقین کنونی است گرد آورده در این مجموعه جمع و تدوین کرده و بترتیب حروف الفبای لاتین تنظیم نماید تا این که این خدمت هم درمورد خویش بجامعه ایران و فرزندان این کشور نافع و مفید آمده و ازاین راه بنده رانیز پیشکشی درخورخود بمعارف این سر زمین تقدیم شده باشد

« **ان‌الهدایا علی مقدار مهدیها** » ضمناً خدمتگذاران‌وپاسداران بیگانه راکه از لحاظ دانش دوستی با مایگانه بوده و علاقمند بادبیات و تواریخ و کتب و سیر ما میباشند بهموطنان خود معرفی نموده و خدمات ایشان را در ضمن گذارش حال هر کدام‌بمورد بیان آرد لذااین مجموعه رابنام« **فرهنگ خاور شناسان** » موسوم و مقدمه ایرا که برای این مجموعه نگاشته تا حدی ازنگارش دانشمندان مصری مانند « جرجی زیدان » در کتاب آداب اللغه و از آثار دیگران

اخذو اقتباس نموده وشمه هم از تتبع و تحقیق خود را بدان علاوه و اینك بتمهید مقدمه‌شروع‌مینماید

مستشرقین پیشین و کارهای ایشان

یکی از عوامل مهمه احیای زبان شرقی و موجبات عمدهٔ ترقی و نهضت ادبیات‌و معارف اسلامی توجه وبذل عنایتی است که از دانشمندان اروپا نسبت بیاد گرفتن این زبان و اهمیت دادن بآن شده علمای مزبور در اثر تحقیقات وکنجکاوی‌ها و نشر کتب شرقی و ترجمه و تدریس آثار و نگـارش دانشوران اسلامی بالاخره در نتیجه عمل کاوش و تنقیب و جستجو و حفاری در خرابه ها و اطلال و رسوم و آثار قدیمه این سرزمین زبان شرقی و معارف و ادبیات آن آگاهی تمام یافته ردر موارد لازمه خدماتی را که توانسته در این باب انجام داده‌اند.

اقدام و اهتمام اروپائیان در این خصوص نه تازه شروع شده بلکـه از دوره قرون وسطی و مائه ششم و هفتم هجری یا زمان وقوع جنگ های صلیبی و آمدن آنها بشامات و فلسطین بوده که در اثر آگاهی واطلاع ایشان از تمدن مسلمین باین عمل مهم مبادرت نموده اند قبل از نهضت جدید اروپا و پیدایش عصر تجدد Renaissance اروپائیان بهوش آمده واز خواب سنگـین جهالت دیرینه خویش در نتیجه‌این اقدام بیدار شده بلکه میتوان یـگـانه عامل نهصت اروپا را همین جنبش اضطراری آنها و تحصیل و مطالعات ایشان در کتب و آثار تمدن شرقی دانست که بواسطه چنین انتباه از کتب و آثار وصنایع و بدایع و ابتکار و اختراع اساتید و دانایان شرق استفاده نموده در صدد تکمیل و تتمیم هر قسمتی از مخترعات بر آمده هوش و استعداد خود را در پیشرفت هر نوعی از هنر و صنعت بکار واداشته تا بدین پایه و مایه رسیدند و افتخاراتی را از راه دانش و هنر و اختراعات و ابراز لیاقت و قابلیت برای خویش احراز داشته سربلندی و اعتبار خود را بتمام مردم دنیا آشکار نمودند

دانشمندان فنی عملیات مستشرقین را درکار هائی که انجام داده یا خدماتی که کرده اند بدو قسمت نموده :

۱ ـ مداخلهٔ مستشرقین بنقل و ترجمهٔ علوم‌طبیعی و ریاضی که در آغاز نهضت جدید اروپا بدان قیام نموده اند و این دورهٔ بعنوان دورهٔ نقل علوم موسوم گردیده .

۲ ـ اشتغال دانشوران مذکور ر بررسی و تحقیق و تتبع و تحصیل آداب و ورسوم ملل‌شرقی و مطالعه مستشرقین در ادبیات شرق ، زبان و تاریخ مردم خاور زمین است که از آن بدورهٔ تتبع و تعلیم و مطالعه و تحقیق تعبیر شده

✓ امّا دورهٔ نقل و ترجمه ـ باید دانست بطوریکه مذکور شداروپائیها پیش از مسافرت خود بجانب شرق در ظلمات جهل و حیرت گرفتار بوده و در گرداب جهالت و نادانی غوطه می‌خوردند لیکن بعد از جنگ صلیبی که چشم و گوش آنها باز ودنیای متمدن و نورانی رادیدند که بنوردانش و علوم‌اسلامی منوربود از همانوقت زبان شرقی بویژه زبان‌عربی را اهمیت‌داده و از آغاز قرن‌یازدهم میلادی بفرا گرفتن زبان عربی اهتمام نموده خواستند که از دانشهای طبیعی و طب و فلسفه اسلامی آگاه شده و از نتایج آن بهره‌ور گردند بدینجهت از همان زمان کتب مهمه فلسفی و طب و حکمت و طبیعیات و ریاضی و ادب و تاریخ اسلامی را از هرجا گرد آورده و بعد از آگاهی ازمحتویات‌هر یك آنان را بزبان لاتینی و دیگر زبان‌معمول به آن زمان نقل و ترجمه نمودند کتب ابن‌سینا و ابوبکر رازی و دیگران از مواد عمده برنامه تحصیلی ایشان گردید

در مواقع آمیزش و اختلاط ایشان با مسلمین و مشاهدات ترقی و تعالی حیرت آور ملل مشرق زمین و مجد و عظمت عالم اسلام آنروز که نه تنها شرق را فرا گرفته بود بلکه در کشور اسپانیا و سواحل شرقی و شمالی افریقا هم دانش و فنون اسلامی کار فرماشده این خلطه و آمیزش موجب بیداری و تنبه اروپائیان گردیده درصدد برآمدندکه خودرا ازظلمت‌جهل نجات داده وبا فروغ‌دانش ونور بینش

وحشت کده اروپا را روشن و نورانی نمایند و از کسب علوم بسعادت و شرافت انسانیت ور سوم و آداب ملیت و قومیت نائل آیند تا از راه دانش و آگاهی قدرت و توانائی یافته منابع ثروت دنیا را دارا شوند و سیادت و بزرگواری و افتخار و سرمایه داری خود را بجهانیان ثابت نموده که سیاست ایشان در تمام روی زمین کار فرما شود.

نخستین کسی که زودتر از همه مترجمین و ناقلین بکار ترجمه و نقل مبادرت نموده و در این راه شهرتی زیادتر از دیگران برده پاپ سیلوستر دوم (۱) است که در آخر قرن دهم میلادی میزیسته در این قرن بود که در چین هم عده کثیری از فحول شعراو دانشمندان در دوره و عهد دولت (تانك) فغفور چین پیدا شده ژاپونیها هم در همین اوان درصدد اصلاح زبان و تهذیب آداب و رسوم اجتماعی خود بر آمده مابین ایشان شعراو نویسندگانی وجود یافت و نقاشان و کاوش کنندگانی در حفاری و غیره بظهور رسیدند

بعد از پاپ مذکور هرمان Herman متوفی در ۱۰۵٤ میلادی هم باینکار اقدام نموده قسطنطین افریقی و دیگران هم با او در این باب تشریك مساعی نمودند

درقرن دوازدهم که طلیطله و قرطبه و غرناطه و غیره از بلاد اسپانیا که مسلمین در آنجا حکومت داشتند مسیحیان در آنحدود آمد و شد نموده و خواستند که از کتب علمی و زبان و مآثر و آداب اسلامی بهره ور شده و استفاده نمایند لذا در صدد برآمده مقداری از آن کتب و آثار را بقدر امکان بزبان خود در آورده نقل و ترجمه نمودند و از پیروی بمحتویات آن راه سعادت و نجات را بدست آورده بشارع ترقی و تعالی وارد و کلیه هنر و فنون بدست ایشان افتاد.

واین دورهٔ برای ایشان نمونه همان زمان بود که دولت اسلام باعلی درجه

---

۱ ـ Sylvestre (Gerbert) Pape از ۹۹۹ تا ۱۰۰۳ عنوان پاپی داشته تولد او در ایالات شده پاپ مذکور شاهزاد های دینوی (لائیك) را باحترام معبدالله مجبور می‌نمود .

تمدن و حضارت رسیده سیادت خود را در دانش و علوم ببالا ترین پایه رسانیده بود ودر نقل و ترجمه کتب و دساتیر و دانش و اساطیر دیگران اهتمام می نمودندچنانکه المنصور خلیفه عباسی (۱۵۸ـ۹۵) و هرون الرشید (۱۹۸ـ۱٤۸) و مأمون (۲۱۸ ـ ۱۷۰) دو خلیفه نامی اسلامی و جانشینان ایشان در بغداد که مرکز دانش و فنون بود دانایان و مطلعین بزرگی را از قبیل یعقوب بن اسحق کندی و خاندان حسین بن اسحق ونوبختیان و بختشیوع طبیب و ثابت بن قرّه و ابن مقفع و دیگران را وادار نمود که صدها کتب حکمت و فلسفه و طب و طبیعیات و افسانهو ریاضیات را از زبان لاتینی و سریانی و نبطی و یونانی و سانسکریت هندی وکلدانی و فارسی بزبان عربی ترجمه و برای استفاده و بهره گیری در دسترس عموم مسلمین بگذارند.

در حقیقت بغداد یگانه شهری بود که توجه عموم جهت کسب و دانش ودرك اطلاعات بدان شده و نیز از هرجا برای تحصیل معاش و فرا گرفتن صنایع و فنون بآنجا روی آورده علم و تجارت و کسب و صناعت و ادب و هنر در آنجا بحد کمال رسیده و بیت الحکمه در این شهر بنا شده بود که کعبه آمال دانشمندان آن روز دنیا شمرده می شد.

مردم غربی زبان ـ فارسی ـ رومی ـ نبطی ـ ترك ـ صقلبی ـ هندی ـ بربری حبشی ـ زنگی وغیره در بغداد گردآمده مابین ایشان از مسلمین ـ مسیحیتین ـ یهود ـ صائبی ـ سامری ـ مجوس ـ بودائی و دیگران از هر گونه کیش و دین انجمن مینمودند

از جمله مردمی که عمل نقل و ترجمه کتب و ادبیات وفنون اسلامی را پیروی نموده وبدان بذل توجه کرده ریمون Raymond عالم روحانی و اسقف طلیطله بوده که در اواسط قرن دوازدهم کتبی چند از افلاطون تیبوری ـ ادلار ـ یوحنا اشبلیلی ـ کندی سالفی ـ هرمان دلماتی ـ مرقس (مارکوس) طلیطلی و دیگران را نقل و ترجمه کرده و آنها را بزبان لاتینی در آورده و از این راه زحمات زیادی را متحمل شده بود

ژیرا ردی کریمن (Girarb de Cremon) (ژیرارد کرمونی) بیشتر از همه در این خصوص تشریك مساعی نموده و همت خود را بکار نقل و ترجمه مبذول داشته چنانکه نوشته اند او در حدود هشتاد جلد کتاب مربوط بعلوم قدیمه‌از مؤلفات مهمهٔ حکما و دانشمندان یونان و فلاسفه و علمای اسلامی را در منطق و فلسفه و ریاضیات و نجوم و طبیعیات و کیمیا و غیره نقل و ترجمه نموده و بسیاری از آثار دانایان یونان و عرب و ایران مانند فارابی - ابن قره - بنی‌موسی خوارزمی - کندی فرغانی ودیگران را از زبان عربی بلاتینی درآورده وبیشتر کتب مؤلفه این‌دانشمند مسیحی مأخوذ ازآثار و مؤلفات آنان است.

ژیراردی کریمن کتاب (التصریف)خلف‌بن عباس زهراوی را که در طب و جراحی است ترجمه نموده وازطرفی‌سلاطین وحکومت های‌اروپائی آن زمان بآثار علمی و ادبیات و علوم اسلامی اهمیت داده نهایت اهتمام رابکار بردند که بدینواسطه ملت خودرا از مدنیت و دانش و ادب اسلام بهره ور وبرخوردار نمایند آنها همان عملی را نمودند که هر قائد و زعیمی برای نهضت و جنبش ملت خود در اخذ و اقتباس دانش و مدنیت مینماید ـ علاوه براین سلاطین آن روزی اروپا و اولیای امور آن حدود با کسانی که باین گونه کارها میل و اشتیاق داشتند ودست به این قبیل امور میزدند کمك و همراهی کرده مساعدت‌های مادی و معنوی‌در بارهٔ ایشان مینمودند نخستین کسی که در این‌راه مساعی جمیله‌بخرج‌داده و در بارهٔ نهضت‌اروپای جدید بذل همت نموده فردریك دوم (۱۷۹۷ ـ ۱۷٤۲) (Feriedrick[2]) بود در سال ۱۲۵۰ هجری وفات یافته آلفونس (Alphonse) پادشاه کاستیل معروف (قتطیله ـ قشتال) اسپانی که از شاهان دانش دوست و معارف پرور بوده اطبای دربارخودرا از پزشکان ممتاز وطبیبان نخبه عرب انتخاب نموده مانند مأمون خلیفه عباسی ناقلین و مترجمین زیادی گرد آورد و ایشان را بترجمه و نقل کتب و آثار سیر اسلامی‌وادار نمود

استادان مذکور کتبی را که بزبان عربی نوشته شده بودبزبان اسپانی ولاتینی

ترجمه ونقل نموده وبمورد استفاده میگذاشتند کتاب مجسطی ازکتب منقوله آلفونس (متوفی ۱۲۸٤) است که کپرنیك (Copernic) ستاره شناس معروف لهستانی (۱٤۷۳ - ۱۵٤۳) آن را مورد تتبع خود قرار داده و بسیاری از دقایق و نکات نجوم و فلکیات را که بوی اختصاص یافته بود از آن رو مکشوف نمود.

طولی نکشید که آوازهٔ عملیات آلفونس درسایر کشورهای اروپا پیچیده شاهان و فرمانداران آن سرزمین این روش ستوده و مفید را که موجب ترقی و پیشرفت کشورهای خود میدانستند پیروی نمودند

بدین لحاظ اروپائیان قسمت عمدهٔ دورهٔ قرون وسطی را بنقل آثار و ترجمه و تفسیر افکار و نگارش قلمی دانشوران اسلامی گذرانده و شمارهٔ کتبی را که دانشمندان اروپا در این دوره از کتب مسلمین و آثار ایشان نقل و ترجمه نمودند در حدود سیصد کتاب یا متجاوز بوده چنانکه قریب نود جلد کتاب در طب ترجمه و نقل شده که از آن جمله کتب طبی ابوعلی سینا و محمدبن زکریای رازی و دیگران بوده و نیز بالغ بر چهل کتاب در نجوم و کیمیا (شیمی) بدستیاری و کوشش بزرگان اروپا و بذل مساعی دانشمندان مغرب زمین بترجمه و نقل رسیده و مندرجات آن سرمشق کار و نمونه عمل اروپائیان گردید هم اکنون متوالیاً کتب مفیده را علمای اروپا بزبان‌های مختلفه ترجمه وطبع می‌نمایند

دورهٔ تتبّع و تعلیم اروپائیان در السنه شرقی و درس زبان

بدواً این نکته را باید متذکر شد که یکنفر مستشرق در طرز تحصیل زبان شرقی و خواندن و نوشتن آن چگونه باید وقت و هم خود را مصروف نماید تا اینکه بتواند کتاب و خطوط دیگران‌راخوانده ، و از آن استفاده کند

برای هر مستشرقی‌ممکن نیست که در تمام احوال دروس خود را ازمعلم و استاد بیاموزد و اگر چیزی فرا گرفت فهم آنرا درست نمی‌تواند زیرا که معلم

بسیاری از اصول و معانی کلمات را ممکن است که نداند و تنها اعتماد او بروزن کلمات و تکیه او بر آن چیز هائی است که استماع نموده بنا براین مدار تعلم برای او کثرت خواندن و فهم معانی خواهد شد و او بر خود لازم میداند هر چه را که خواند معنی آنرا بفهمد

از اینجهت مستشرق درباب شناسائی زبان و نحو و صرف و دیگر قواعد واصول ادبی وتوفیق کلمه وترکیب آن ناچاراست که زحماتی فوق العاده رامتحمل گردد چنانکه او درآغاز خواندن نظرش درفهم موضوع ونتیجهٔ کلمات وعبارات است در حقیقت هر مستشرقی درفهم معانی وخواندن خطوط شرقی متاعبی زیاد دیده وحاصل زحمات و اخذ بعضی از نتایج مهمه او است که اورا در درجه استادان شرق شناس قرار میدهد

خاور شناسان در فهم کلمات شرقی و قرائت آن اغلب از حروف لاتین استمداد جسته کلمات را بحروف لاتینی نوشته و میخواانند و با این احوال هم ممکن است که دچار اشتباه شوند

در آغاز کار غرض اصلی اروپائیان و اهمیت و اهتمامی که در باره نقل و ترجمه کتب اسلامی بخرج میدادند همان ترجمه ونقل علوم طبیعی و فلسفی و ادب و اخلاق جهت استفاده و سرمشق بوده و میخواستند که در موقع نهضت نتایج آن را گرفته باشند ونیز اشتغالی را که دیگربار برای خود فراهم نمودند جهت تحقیق و فرا گرفتن ادبیات لغت و زبان بوده و قصد داشتند که بدینوسیله امور مذهبی و اسلوب تجارت را فرا گرفته موجبات ارتباط خودرابا دیگران فراهم نمایند و هم از این راه منابع ثروت را پیدا نموده و سرمایه علمی و صنعتی جهت خود گردآورده از تتبع وتحقیق درعلوم شرقی و پیروی آن اسباب ارجمندی وسعادت غرب راتدارك نمایند

و نیز همین کار بود که باعث اهتمام ایشان بآموختن زبان های شرقی غیر از زبان عربی از فارسی و ترکی و هندی و سریانی و عبری شده رغبت و اشتیاق آنها دراین خصوص زیاد گردید تا اینکه متدرجاً زبانهای مزبور را فرا گرفته از خواندن خطوط و آثار و کتب و اخذ صنایع وهنر آنان بهره‌ور شدند

علاوه بر این اروپائیان جهت تحقیق بعضی از اصول مذهبی و مراجعه بنصوص و تصریحات اصلی و وضع قوانین و احکام مدنی و امور اجتماعی خودناچار شدند علوم مربوطه بقرآن مجید را تحصیل نموده و اصول زبان عبری و عربی را جهت فهم مطالب قرآن و تورات اخذ نمایند بدین لحاظ تحصیل زبان عربی و عبری را مقدمه فرا گرفتن تمام زبانهای شرق شمرده که پس از آن جهت پیشرفت امور تجارتی و طرح روابط با ایران وترك در تحصیل زبان فارسی وترکی هم اهتمام نمودند

با علل و موجبات فوق علمای یهودرا بایستی که از قدیمترین مستشرقین شمرد زیرا که در دوره قرون وسطی جمعی از دانشمندان آن قوم در علوم مختلفه و فنون متنوعه پیدا شده و خود راسر آمد و برتراز دیگران نمودند و بعد ازخروج عرب از اندلس و زوال دولت ایشان از اسپانیا آنان بنشروبسط دانش و هنر کوشیده معلومات خود را بمعرض نمایش گذاشتند

در قرن پانزدهم میلادی درس زبان عبری بهترین وسیله بین تجمع مدنیت عرب و السنهٔ اروپائی گردیده سپس تحصیل لغات و زبان یونانی در مدارس عالیه اروپا جزء دستور تحصیلات شد و دانشمندان در تدریس زبان یونانی برای فهم مطالب کتب یونان که ازقسطنطنیه بجانب ایشان حمل شده بود اقدام نمودند (این عمل بعد از دخول عثمانی بقسطنطنیه و فتح آن بدست سلطان محمد فاتح در سنه ۱۴۵۳ حصول یافت) مردم هم برای فهم آن کتب ناچار شدند که زبان یونانی را تحصیل نمایند .

زبان عبری که کلید سایر لغات سامی است برای فهم اصول مسائل مذهبی و درك مطالب لازمه دیانتی مورد اهمیت قرار گرفته اروپائیان برای فهم السنه دیگر از آن زبان کمك خواسته و در قرن پانزدهم هر عالمی که بحد کمال رسیده و میخواست اجتهادخودرا برساند لازم بود که بزبان عبری هم آشنا شده وبتواند مطالب لازمه را از کتب عبری اخذ نماید یا لااقل یك زبان از زبان های مهمه دیگر بداند .

از جمله کشوریکه در آن موقع بترویج زبان عبری و آموختن آن اهمیت

داده ایطالیا بود زیرا در قرن ۱۵ مردم این سر زمین با زحمتی زیاد بیاد دادن این زبان اقدام نموده اساتید و آموزگار برای تدریس زبان مزبور بدیگر کشورهای اروپا روانه علاوه بر این دربار پاپ در رم هم در همان موقع در صدد ارسال مرسلین و اعزام مبشرین و مبلغین برآمده عده زیادی از ایشان را بمشرق زمین روانه نمودند .

مبلغین مسیحی در این مأموریت ناچار بودند که زبان عربی را فرا گرفته و برای استفاده و تکمیل اطلاعات با زبان عبری همدوش وردیف نمایند از این راه هم اندیشه جماعت مذکور بآموختن دو زبان عربی و عبری مصروف شده در واقع خاور شناسی از اینجا شروع گردید و حس کنجکاوی و تحقیق در میان مسیحیان بوجود آمده و روز بروز در صدد توسیع آن بر آمدند .

بنا بر مذکورات فوق میتوان گفت رم و واتیکان یا دربار پاپ در تشویق خاور شناسی فضیلت سبقت داشته اند چنانکه بعدها هم مطابع و چاپخانه ها برای طبع ونشر کتب عربی و فارسی ایجاد و تأسیس کرده متدرجاً کتب مهمه شرق را جمع و در کتابخانه واتیکان تمرکز دادند و آنچه را که قابل اهمیت و مورد استفاده و اقتباس بود نقل و ترجمه نموده در طبع و نشر آن مساعی جمیله بکار بردند .

در این موقع فرانسه هم از ایطالیا پیروی کرده و بدربار رم و پاپ اقتدا نمود .

فرانسوای اول (۱۴۹۴ - ۱۵۰۳) اسقف ژوشتینین ژنو را برای فرا گرفتن زبان عربی و عبری در ۱۵۱۹ وادار نموده و در ریمس باین عمل قیام کرد و همان کاری را که ایطالیا و پاپ در آغاز کار نموده بودند فرانسه هم بدان روش پیوسته مطابع عربی ایجاد و چاپخانها تأسیس نمود - ملل دیگر اروپا هم از آن پیروی کرده در این راه سعی و کوششی بسزا و زحمتی قابل ملاحظه را متحمل گردیده درمقابل نتایج مهمه گرفتند .

موضوع شرق شناسی اگر چه در اول برجال مذهبی و کشیشها و سرپرستان و اساقفه و مبلغین اختصاص داشته لیکن طولی نکشید که این عمل دانشی مستقل و علمی عمده و اساسی گردید و تنها غرض از آموختن آن فرا گرفتن زبان و تحصیل

لغات شرقی و آگهی از آداب و رسوم ملل مشرق زمین بود این دانش بتدریج جزو دستور جامعه ها و برنامه دارالفنون و دانشگاههای مهمه علمی هر جا شده در اخذ و تحصیل آن اهتمام نمودند .

مستشرقین قدیم و کارهای ایشان
از آغاز شروع بکار تا آخر قرن هیجدهم و اوایل قرن ۱۹

بطوریکه قبلا نگاشته آمد دانش خاور شناسی و استشراق دراواخر قرون وسطی شروع شده و در قرن ۱۷ نضج و رسیدگی یافته متوالیاً راه کمال را طی نمود .

آربانیوس [Arbanius] در ۱۶۱۳ در لیدن نخستین کتاب اصول وقواعد دستوری (صرف و نحو) زبان عربی را انتشار داده در ۱۶۲۵ میلادی کتاب (المکین) ابن عمید وزیر معروف دورهٔ دیالمه را با ترجمه لاتینی بطبع رسانید قرآن مجید راهم بزبان لاتینی ترجمه وطبع نموددرتعقیب‌آن اروپائیان شرق دوست هم همین کار را در بارهٔ لغات و ادبیات زبانهای دیگر شرقی از : فارسی ـ کلدانی حبشی ـ ژاپونی ـ تبتی ـ ترکی ـ هندی بعمل آورده و هر کدام از آن ها بنوبت خود درهر زبانی که بمذاقشان شیرین آمد بنای تتبع وتحقیق را گذاشته وتدقیقات لازمه در آن زبان و دساتیر نمودند

خاور شناسی اروپائیان

ما دراینجا مجدداً برای توضیح‌مطلب مینگاریم که : یکی از علل‌و موجبات خاور شناسی اروپائیان جنگ های صلیبی وتوجهی بوده که از آنان بجانب معارف و علوم شرقی معطوف گردیده ودر اثر این توجه دانشمندان مسیحی توانستند که‌از

* پرتو دانش علمای اسلامی استضائه نموده پایه مدنیت وحضارت خود را روی این تمدن عالی قرار دهند .

از طرفی در همانوقت که پرچم اسلام هر جا در اهتزاز بوده و مسلمین بـه بیشتر بلاد و کشورهای مشرق وغرب حکومت وفرمانروائی مینمودند علمای مذهب مسیح و پاپهای آن زمان از این قوه و نیروی عجیب و پیشرفت حیرت آور متوحش شده خواستند در برابر دیانت اسلام آنهاهم مزایا و مرحجاتی جهت دیانت خود تهیه نمایند لذا پاپ **گریگورس** ۱۳ و **اربانیوس** Arbanius ۱۸ دروسی جهت تعلیم زبان شرقی ترتیب داده وخواستند که وعاظ و مبلغینی را تکمیل نموده بشرق روانه دارند تا امور ارشاد بیشتر و عمل دعوت وتبلیغ را انجام دهند محصلین سیار و مدرسه نقابات و نمایندگان مذهبی جزء این امور بوده

هنوز سال ۱۶۲۷ میلادی نیامده بود که مسیحیان مدرسهٔ مخصوصی از زبان شرقی تأسیس و آنرا بنام « **مدرسه ایمان** » معرفی نمودند و آن اول مدرسهٔ بود کـه برای دعوت و تبلیغ تأسیس گردید .

علت دیگر این عمل را موجبات سیاسی شمرده اند بدین معنی وقتیکه دول اروپائی از خواب جهالت بیدار شده و تمایل خود را بجانب سیاست آشکار نمودند و مرام مذهبی خودرا به مرام سیاسی و موجبات تجارتی و استعماری تبدیل نموده و کشورهای اروپا درصدد تأسیس وتشکیل مدارس السنه شرقی برآمدند وهر کدام در این باب بدیگری سبقت گرفتند .

اول کسیکه فتح این باب نمود **کلبر** Colbert وزیر لوئی چهاردهم (۱۶۱۷-۱۶۸۳) بود او نخستین کسی است که برای پیشرفت این غرض سیاسی مدرسهٔ در پاریس افتتاح نموده و بمدرسهٔ (جوانان) موسوم داشت و مقصود او یاد دادن لغات و السنه شرقی بود تـا اینکه مترجمین و دعات سیاسی تهیه نموده و تبلیغات فرانسه را در مستعمرات و در کشورهای شرقی انتشار دهند .

در این مدرسه زبان فارسی و عربی و هندی و ترکیرا تدریس مینمودند و

مدرسهٔ مزبور خدماتی پسندیده و مفید نسبت بشرق تقدیم نموده ادبیات و معارف و لغات شرقی‌را بخوبی وشایستگی یاد داده واولین کتابی را که از کتب شرقی در اروپا نشر دادند الف لیله و لیله عربی بوده پس از آن در نشر کتب فارسی کوشیده و آن را وسیله از برای فرا گرفتن و استفاده نمودن از زبان فارسی قرار دادند

موقعیکه انگلیسها هندوستان را تحت استعمار در آورده و درحدود و ثغور این کشور پهناور نفود یافتند آنان‌احتیاجی زیاد بیاد گرفتن و خواندن لغات و زبان‌آنجا پیدا کرده وخواستندتاباحوال مردم‌آن‌سرزمین‌آگاه‌شوندلذا پرده‌ازرخساربسیاری‌ازلغات قدیمه از بین رفته و پراکندهٔ آن بر داشته زبـان سانسکریت و اسرار دیانت بود او مذهب براهمه را معلوم و مکشوف نمودند.

دانش خاور شناسی نوترین‌جامه خودرا جز در اواخر قرن هیجدهم‌میلادی بتن‌نپوشیده ودراین‌وقت بسیاری ازلغات معدوم شده‌و نابود راماننداغت پهلوی و زبان زند کشف نمودند و این اکتشافات توسط دانشمند علوم آثاری و شرق شناس‌مشهور (**انکتیل‌رو برت**) انجام گرفت

در آغاز قرن ۱۹ میلادی انقلا ب‌عجیبی دردانش خاور شناسی بظهوررسید و آن وقتی بودکه رازهای نهانی واسرارو رموز باستانی مصربدست عالم آثاری معروف (**شامپو لیون**) مکشوف گردید و بعد از آن زبان آشوری که هزار ها سال مطموس و متروك شده بود مجدداً اظهار وجود نمود .

حکومت های اروپا از همانوقت مبـالغی گزاف برای تحقیقات علمی و کاوشهای آثار تاریخی مصرف نموده هیئت های اکتشافی علمی برای بحث و تحقیق بجانب کشورهای‌شرقی‌ودرس احوال آنها اعزام‌وروانه گردیدندوبسیاری از آثارمندرسه و مطموس را که بسالیان دراز زیر خاك مانده و نام و نشانی از آنها نبود آشکار کرده معالم پیشنیان و مآثر بـاستانی آنانـ را دیگر بار بین مردم این زمان نمو دار و عیانـ گردانیدند.

اروپائیان توجهی زیاد و عنایتی مخصوص نسبت بجستجو و تحقیق آثار قدیمه و جمع اشیاء نفیسه نموده و میخواستند که حتی الامکان از آنها بدست آورده و بمعرض نمایش گذارند یا بواسطهٔ عمل حفاری اطلاعاتی تحصیل نموده و در مورد استفاده بیاورند برای این حکومت ها مدارسی خاصه بود وجمعیت و انجمن های عدیده تشکیل گردید که سالیانه ملیون ها لیره جهت بدست آوردن کتب قدیمه یا آثار باستانی و زبان های مرده و متروك یا زنده و معمول مانند زبان فارسی کنونی و عربی و ترکی وغیره مصروف مینمودند.

امروزه در پاریس و شهرهای دیگر مرکزی و غیر مرکزی کشور اروپا دانشگاههای مهمه و آموزشگاههای عالیه ایست که آنها کعبه آمال و قبلهٔ مقصود مستشرقین بوده و در این مؤسسات السنه حیه و باستانی شرقی تدریس میشود - من جمله آموزشگاه (کلژ دوفرانس) بنگاهی است که خاور شناسان زیادی را بیرون داده و استادانی عالیمقام و دانشمند از آن فارغ التحصیل شده اندکه زبانهای شرقی را تدریس مینمایند و همواره پولهای زیاده بی اندازه برای خدمت بدانش و فائده عالم بشریت خرج میشود و مدرسه زبانهای زنده که امروزه از بزرگترین مدارس خاور شناسی گیتی بوده مدتها است که در پاریس دائر و بر پا و مورد استفاده دانشجویان مردم دنیا است.

دانش خاور شناسی دانشمندانی را استخدام نموده و بکار واداشت که سرمایه زندگانی خود را تمامی در راه اکتشافات و کشف نقاب از رموز و اسرار شرق و آگاهی یادگار ملل قدیمه مصروف داشته جهت انجام این خدمات جان فشانی میکنند و در دنیا خدمتهائی نموده اند که تاریخ شرح آن را با خطوط بر جسته طلائی در صفحات خود جا داده.

شامپولیون در شهر رشید (یکی از شهر های مصر) بالاترین عمل برجسته یك نفر عالم آثاری را انجام داده ـ فلوبرت ـ هانری رونلس ـ هنیکس و دیگران از علمای آثاری کسانی هستند که بامور حفاری حدود عراق (بین النهرین) و قسمت

کلدان و بابل قیام نموده اند و عملیات هرکدام در مورد خود نشر وانتشار یافته‌است.

این اشخاص بواسطه دانش زیاد و اطلاعات کافی و فضیلت و معلومات‌آثاری خود بزبان آشوری اطلاع یافته و رموز و دقایق آن را حل نمودند

مستر بورنوف وجمس وار و مستر مولر و (لاسن) ازاشخاصی هستند که بتمدن هند خدمت نموده و بزبان قدیم ولغات باستانی آنجا آگاه شده زبان سانسکریت را خوانده و یاد داده اند

وسانیلاس جولین از جمله دانشمندانی است که بآثار چینی مطلع گردیده و دانشمند بزرك (انکتیل دوبرت) کسی است که بلغت زند و پهلوی باستانی در فارس اطلاع یافته و تمام آنها از دانشمندان خاور شناس قرن نوزدهم اند .

دولت ایطالیا بواسطه تماس زیاد که بعرب و اسلام داشته قبل از سایر دول و ملل اروپائی دولت عرب و اسلام را شناخته و خود را بملتی تجارتی که صاحب جنبش اقتصادی در سواحل و قسمت های ناشناخت عربستان است معرفی نموده علاوه بر همه ملت مزبور ملتی مذهبی بوده و موقعیتی عالی را همواره در عالم از جنبهٔ دیانتی داشته‌چنانکه دائماً رم مرجع عمومی تمام مسیحیان و نصارای دنیا بشمار آمده با این وصف بعید نیست که ملت‌ایطالیا قبل ازدیگران در تحقیق حالات ملل شرقی و لغات و السنه آنها شروع نموده باشد

میتوان گفت که ملت ایطالیا اول‌ملتی است که باب‌خاور شناسی و استشراق را بروی اروپائیان باز نموده و مدارسی مخصوص برای پیشرفت و بسط و توسعهٔ این دانش بنا کرده و تمام توجه خود را در این راه مخصوص زبان عربی و علوم و معارف اسلامی داشته

ایطالیا طرفدار و کمك کار نهضت خاور شناسی شده و مساعدت وهمراهی او در این باب بحد کمال رسیده و مقصود آن کثرت تماس وجلب استفاده از دانش و علوم اسلامی بود :

موقعیکه خورشید فن چاپ طلوع نمود ، و فن مزبور توسط گوتامبرگ

Ceyutenberg اختراع شد (۱۳۹۷-۱٤٦۸) ودنیای دانش وعلوم بنور آن منور گردید ملت ایطالیا جلوتر ازهمه ملل بطبع و نشر کتب شرقی اهتمام نموده اولین بار کتاب « قانون ابن سینا » بدستیاری ایشان در اروپا بطبع رسید.

هنوز برای خانواده میدسی و بعضی خاندان دیگر مزایا و فضیلتی زیاد ازجهة دستیاری و کمك بنهضت استشراقی عربی اسلامی است.

چاپخانه های اروپا از آغاز پیدایش خود تا کنون بسیاری از کتب شرقی مخصوصاً کتب عربی‌را بطبع رسانیده و این مؤسسات خیریه ضمن سایر مفاخر قرن بیستم بنوبت خودگوی افتخاررا ربوده اند.

اخیراً مطابع لیدن هلند - اکسفرد - لیپزیك - رم وغیره در اروپا بچاپ کتاب های شرقی و نشر آن اهتمامی زیاد نموده‌ودر حقیقت دلیل و هادی ما بجانب شناختن آثار و مفاخر علمی نیاکان اسلامی ما از تمدن و حضارت یا ترتیب دانشی وتقدم مادی ومعنوی گردیده و همیشه این چاپخانه‌ها در امور پسندیده و عملیات خیریه خود تا کنون ادامه داده اند از جمله کار عمده ایشان‌که از روی حقیقت میوهٔ وثمرهٔ تمدن غرب است بنگاه (مجله دائرة المعارف اسلامی) صادرهٔلیدن میباشد که مرکز مذکور دارای بهترین کتابخانه و حاوی آثار مدنیت اسلامی وتمدن عربی و ثقافت مسلمین است ومجلات آسیائی فرانسه - آلمان - امریکا - انگلیس و غیره هم‌همیشه از معارف وعلوم وتمدن و آثارشرق بسطاخبار و نشرافکار می نمایند

ازغرایب‌امر آنکه کتب مطبوعه درچاپخانه های ملی و مطابع اروپا و امریکا چندین برابر زیادتراز آنهائیست‌که درتمام‌کشورهای‌اسلامی یا شرقی‌بطبع‌میرسد واین خود دلیل است‌که توجه و میل اروپائیها بمعارف اسلامی زیادتر از توجه ما برآنست

فرانسویها پیش قدم‌تر از سایر ملل در بارهٔ تأسیس مدارس خاور شناسی بطرز واسلوب علمی‌جدید بوده و آنها اول کسانی هستندکه‌سنگ اول‌مدرسه (معارف‌شرقی) را گذاشته اند که آن (مدرسه جوانان) است‌که قبلا ذکر آن بمیان آمد ـ پس از آن (مدرسهٔ زبانهای زنده و قدیم) است که امروزه اولین مدرسهٔ این قبیل از

مدارس دنیا است واین وقتی است که ماهلندرا ازقسمت مزبور استثنا کنیم که انجمن علمی با تاویا را در سال ۱۷۷۸ میلادی جهت انجام این منظور تشکیل نموده ولی وضعیت این انجمن بطوری نبوده که عنوان مدرسه بر آن اطلاق شود و نیز هلنداول کشوری است که کتب زیادی از عربی وفارسی در آنجاطبع شده و چاپخانه مخصوصی باین حروف در لیدن تأسیس گردیده .

متدرجاً خاورشناسی سیاسی دراروپا بروز نموده واهمیتی زیاد پیدا کرد بویژه موقعیکه اندیشه استعمار طلبی در دماغ طالبین آنجا گرفته واین فکر بین سیاسیین اروپا پدیدار گردید سیاسین غرب اصل سیاسی دانش مذکوررا وسیله پیشرفت مقصود خود قرار داده وانجمنهائی چند برای اجرای این منظور تشکیل نمودند و دراثرآن چرخهای امور بکار افتاد (نیمه قرن ۱۶) سپس جستجو و تحقیق و بحث و تدریس احوال واوضاع بصورت دقیقی جلوه گر شده تا اینکه اروپائیان بوسیلهٔ آن بتوانندغرض سیاسی خودرا انجام دهند .

قدیمی ترین انجمن مجمع علوم و فنون هلند بودکه در جاوه تشکیل شده ۱۷۷۸ و بعد از آن انجمن با تاویا در ۱۷۸۰ تشکیل گردیده سپس انجمن آسیائی بنگاله مولود ۱۸۸٤ است و انجمن آسیائی بمبئی که مولود ۱۸۰۵ بوده .

تمام انجمن هائیکه درکشورهای شرقی (آسیا) تشکیل شده جهت اجرای مقاصد سیاسی بود که بدان اشاره رفت و انجمن هائی هم در برابر آن از ۱۸۲۲ ببعد در اروپا تشکیل یافت که از همه مهمتر انجمن پاریس در تحت تأسیس دساسی معروف بوده سپس انجمن افریقای جنوبی - انجمن تورات و آثار - انجمن بودا - انجمن آسیای وسطی - انجمن چینی - انجمن آثارمصری - انجمن ژاپونی - انجمن فارسی (ایرانی) - انجمن دولتی آسیا تمام انجمن های مذکور از طرف انگلیس ها تشکیل گردید ،

در قرن نوزدهم مستشرقینی عالی مقام پیدا شدند که قسمت عمده روزگارخود را در بحث علوم و آثار شرقی و اکتشافات مربوطه بآن مصروف نموده و اظهار

خدمت کردند که **دساسی - وستنفلد - هانری رنلسن - دیسك - فلوگل - کلابرت- انکتیل روبرت- جونس- موهل- دریدا - کوآوالد - دیکلسن - نورنمبرك خانیکوف** دانشمندان بزرك انگلستان - آلمان - فرانسه- سوئد - دانمارك وسایر کشور های متمدنه از آنجمله بوده‌اند

دانشمندان خاورشناس قرن بیستم راتعدادی زیاد است که ضبط آنها بتمامی ممکن نیست و مجلداتی لازم دارد که اسامی و شرح حال و ذکر عملیات و خدمات ایشان نگاشته آید ولی اشخاص معروف ومهم آنها: **گیبی - بروکلمان - براون - گولد ذیهر - نیکلسن - موسل هرگرونی - دگویه - هالیفی - اولدنبرك** و غیره می باشند .

اینها هر کدام مانند ستاره های درخشان در آسمان دانش خاور شناسی نور داده و تجلی نموده اند و عمده بحث و تحقیق ایشان در زبان فارسی و عربی و ادبیات آن بوده و مابین ایشان کسانی هستند که هر یك زیاده از ده جلد کتاب در اینباب تألیف نموده و بعضی کتب مزبور را از عربی یافارسی بزبان خود ترجمه کرده یا شرح نوشته اند .

امریکائیهاوخاور شناسی

امریکائیها با اینکه پس افتاده تر از دیگران در دانش خاور شناسی بوده اند معذلك وقتیکه متوجه محسنات این علم شده در طلب آن بنوبت خود جنبشی شگفت نموده و امروزه آنها در این راه کوششی زیاد و مساعی فوق العاده دارند چنانکه **واشنگتن** انجمنهای عدیده برای پیشرفت این عمل تشکیل گردیده و بین ایشان عده زیادی طالب این دانش و اطلاع شده و با اروپا رقابت و همسری مینمایند .

ولی مهم ترین خاور شناسان امروزی اول مستشرقین آلمان و هلند است و بعد از آن انگلیس و فرانسه خواهد بود علمای آلمان و هلند قویترین دانشوران شرق‌شناس بقلم رفته و در نطق عربی و فارسی و گفتار با این دو زبان از دیگران

تواناترند مجله مشهور مستشرقین آلمان از حیث مطالب و خبر و مزایا بزرگترین مجله خاور شناسان اروپا بشمار میرود .

کنگرهٔ مستشرقین از آغاز تشکیل تا کنون

عادت علمای خاور شناس بر این جاری شده که هر ساله کنگرهٔ عمومی دائر نموده و در آنجا نمایندگانی از تمام دول که تماس و اصطکاك با دانش خاور شناسی و استشراق دارند جمع میشوند و در امور علمی و ادبی شرق تبادل افکار و اظهار نظر مینمایند این کنگره از دیر زمانی تا کنون دائر بوده و اولین کنگره علمی که برای انجام عمل خاور شناسی تشکیل شد کنگره ۱۸۷۳ پاریس بود که در آن دانشمندان آگاه و خبیر و علمای بخرد و منورالفکر وجامع از تمام جهات جمع آمده پس از آن کنگره دوم در۱۸۷٦ در لندن و کنگره سوم در ۱۸۷۷ در پطروگراد و ٤ در ۱۸۷۸ در فلرانس و ٥ در ۱۸۸۱ در برلن و ٦ دو ۱۸۸۲ در لیدن و ۷ در ۱۸۸٦ در وین و کنگرهٔ ۸ در ۱۸۸۹ در استکهلم و کنگره نهم در۱۸۹۲ در لندن و دهم در ۱۸۹٤ در ژنو و یازدهم در ۱۸۹۷ در پاریس و دوازدهم در ۱۸۹۹ در رم و سیزدهم در هامبورك ۱۹۰۲ و ١٤ در ۱۹۰٥ در الجزایر و ۱٥ در کوپنهاك و ١٦ در ۱۹۱۲ در اتن و ۱۷ در اکسفرد و بدینگونه تا کنون هر ساله کنگره و جلسات آنها ادامه یافته و بعضی از نمایندگان شرقی هم در این کنگره های علمی از ترکیه و مصر و غیره شرکت نموده اند

کنگره هیجدهم آن بود که بعد از صلح بین‌الملل تشکیل شده و نمایندگان متفقین : انگلیس و فرانسه و روس و ایطالیا در آن حاضر نشدند و در اینجا موجبات اضطراری که اهم آن پیش آمد جنك عمومی بود بین روابط کنگره ها مانع گردید و کنگره هفدهم بریاست ما کدونالد انگلیسی تحت نظر رئیس جامعه اکسفرد تشکیل شده ولی نتوانست بواسطه جنك و کدورت هوای سیاسی وظیفهٔ خود را انجام دهد .

کنگره ۹ آخرین جلسه مستشرقین بود که از ۲۳ الی ۲۹ سپتامبر ۱۹۳۵ دررم تشکیل شده و در این جلسه آقای تقی‌زاده از طرف دولت شاهنشاهی ایران عنوان نمایندگی داشته و در جلسه حاضر گردید و بزودی در این سال ۱۹۳۸ کنگرهٔ ۲۰ مستشرقین تشکیل خواهد شد.

خاور شناسان و تشکیل انجمن‌ها

قدیمی ترین مستشرقیکه بخیال فرا گرفتن و شناسائی اصول و قواعد زبان عربی بر آمده **پوکوك** « Pocock » و دربلو « D.Herblot » جانشین او است که در ضمن این کتاب نام و گزارش خدمات آندو نگاشته خواهد شد و نیز (ریسکی Reiske و دانشمند همزمان وی **توماس کارلیل** انگلیسی معروف است «T.Carlyle» که پروفسور واستاد زبان عربی دردانشگاه کمبریج بوده هم از آنجمله **وایت** « White » اکسفردی و دمبای «D.omBay» اطریشی و **نیبوهرالد** « Nibo Hralde» آلمانی و **سوزا** « Souza» پرتغالی و **روزاریو** « Rozario » ایطالیائی‌را باید شمرد مخصوصاً مستشرق اخیر خودرا با آثار صقلیه (جزیره سیسیل) مشغول نموده و از آثار و معالم اسلامی آنجا تحقیقات لازمه بعمل آورده.

کسی نمیتواند منکر فضیلت ومزایای ایشان بشود **دوزی** Dozi هلندی‌و **گیب** C gibbe انگلیسی و **نیکلسن** Nicholson انگلیسی و دیسلان Desclane فرانسوی از آنها هستند و **توماس ارنولد** Arnold هلندی دانشمندانی میباشند که حیات خودرا برای بحث در امور ملل اسلامی وقف و مآثر و مفاخر شرق را در ادوار مختلفه تحت تحقیق آورده در نشر آن صرف وقت و بذل مساعی نموده اند.

زحمات هریك از این خاور شناسان درمورد خود قابل اهمیت و تقدیر شده و اکتشافات ایشان در هرباب سزاوار تمجید و تکریم است.

خلاصه در اواسط قرن هیجدهم افکار عمومی بجانب خاور شناسی متوجه و احساسات ایشان بطرف تصرفات ادبی ادبیات مشرق زمین گرائیده و تمایل آنها بمراتب بیش‌از پیش گردید هنوز این قرن بآخر نرسیده بود که فرانسویها مخصوصاً در

این راه مساعی خودرا بحد کمال رسانیده و کتب شرقی رادرمخازن و کتابخانه های پاریس جمع آوری کرده ومدرسهٔ زبان های زنده شرقی‌را در ۱۷۹۵ تأسیس نمودند فرانسه‌دراوایل‌قرن ۱۹ فرودگاه‌ومرکز توجه محصلین علوم شرقی شده دانش آموزان بسیاری از آلمان و اتریش و ایتالیا و سوئد و سایر نقاط برای فراگرفتن معلومات شرقی از سیلوستر دساسی (Sylvestre de Sacy) بطرف پاریس توجه کرده بالنهایت شوق و ذوق در اخذ این دانش مبادرت نمودند و بیشتر خاور شناسان که درنیمهٔ اول این قرن بمرتبه کمال رسیده اند از شاگردان این مدرسه و تربیت شدگان دساسی بشمار میروند .

در این بین دولت روسیه هم باین خیال افتاد با ارتباط سیاسی و تجارتی کـه نسبت بشرق داشت مردم را در فراگـرفتن السنه شرقی تشویق نمایدلذا تزار روس اساتیدی متخصص در این فن از فرانسه خواسته و در صدد برآمد که در پطروگراد مدرسهٔ مانند مدرسهٔ فرانسه جهت تعلیم زبان ملل شرقی تأسیس نماید .

در اوایل قرن ۱۹ دراروپا هیئت‌و انجمنهائی بنام‌انجمن‌شرقی تشکیل گردیده و علاوه براین **انجمن آسیائی پاریس** نیز ازطرف فرانسویها در ۱۸۲۲ تشکیل شد و مؤسس آن شیخ‌المستشرقین دانشمند علوم آثاری سیلوستر د ساسی بوده

انگلیس هاهم در این بین از فرانسویان تقلید نموده و در ۱۸۲۳ انجمنی به این نام تشکیل دادند آنهاهم باروابط خاصی که‌بشرق داشتند میخواستند که‌مانندایشان استفاده های مادی واستفاده های‌معنوی هم‌نموده باشندلذا بیشتر از دیگران دراین‌باب بذل مساعی نمودند و وسائلی برای پیشرفت آن اتخاذ کردند .

آلمان‌ها نیز در سال ۱۸٤٤ دست باین کارزده انجمنی تشکیل دادند ودرجمع و نشر کتب شرقی از هرگونه ادب وفنون و ترجمه آن بزبان آلمانی اهتمام نمودند گذشته ازاین هرانجمنی برای خود مجله ترتیب داده وعملیات اعضای‌انجمن را که دراین راه انجام میگرفت ضمن‌صفحات مجله انتشار میدادند اکنون‌مجموعه وسالنامه‌های‌هرمجله مجلداتی زیاد بزرگ‌و سودمندگردیده و محتویات آن خلاصه

عملیات مستشرقین است زحماتی که افـراد هر انجمن از آغاز پیدایش خود تا کنون انجام نموده و خدماتی که در بارهٔ السنهٔ شرقی و ادبیات بجا آورده محتوی و متضمن است و مجلات مزبور هنوز هم مرتباً انتشار می یابد .

انجمن های اسیائی

بطوریـکه مذکور گردید برای تتبع و تحقیق زبان ملل شرقی و دقت و تدقیق در آثار ادبی ودانشی مشرق زمین ازطرف دانشمندان غرب مجامع وانجمنهائی درست شده ، بحث و کاوش و کـنکاش و تعقیب زیـادی بعمل آمده و در هرجـا انجمنها و هیئتی تشکیل گردید .

قدیمی ترین انجمن آسیائی **انجمن باتاویا** پای تخت جاوهٔ هندوستان بود کـه در سال ۱۷۸۱ تشکیل شده و بر تمام انجمن ها پیشی دارد و پس ازآن انجمن آسیائی بنـگالی بوده کـه مؤسس آن **سردوویلیام جونس** **است** کـه آنرا در سال ۱۷۸٤ در کلکته تشکیل داده و مرام و مقصود انجمن را در باره « بحث در تاریخ آسای طبیعی و سیاسی و آثار صنایع و علوم و ادبیات » نمود .

انجمن آسیائی بنگالی خلاصهٔ تحقیقات و حاصل اطلاعات خود را در چند مجله انتشار داد وجلد اول آن در سال ۱۷۸۸ و آخرین جلدش در سال ۱۸۳۶ انتشار پذیرفت .

علاوه بر این مجله دیگری موسوم بمجله انجمن آسیائی بنگاله بوجود آمد که شماره اول آن در ۱۸۳۲ انتشار یافته وتا کـنون هم مرتباً شماره های متوالی آن انتشار می یابد .

در سال ۱۸۰٤ انجمنی بنام انجمن ادبی آسیا در بمبئی تحت ریـاست سرجیمس ماکنستوس تشکیل شده و نیز انجمنی بمانند آن در سال ۱۸٤٥ در مدرس بوجود آمد و بعداز آن انجمنها های دیـگری در جهات مختلفه هندوچین

پیدا شده که از انجمله انجمن سیلان و انجمن شانگهای میباشد .

انجمن اسیائی انگلستان

قبلاً هم اشاره شد که در ۱۸۲۳ انگلیس ها انجمنی آسیائی تشکیل دادند اینك توضیحاً می نگارد که انجمن آسیائی دولتی انگلستان در سال مذکور تشکیل شده و نام آنرا بانگلیسی :

Ihe Royal Asiatic Society for Gyrcat Britain and Irland .

نامیدند — سال بعد امریه دولت برای ابقای این انجمن صدور یافته و در ۱۸۲۸ بودجهٔ معینی برای ترجمه کتب و مولفات شرقی موسوم به Oriental Translation Fund (بنگاه ترجمه و نقل شرقی) تخصیص دادند

انجمن مذکور بترجمه و نقل مؤلفات و کتب و آثار شرقی و طبع و نشر آن مبادرت نموده نشریات این انجمن در مدت ۳۷ سال بالغ بصد مجله گردید و اکنون هم با کمال جدیت اوقات وهمت اعضای آن بدین کار مصروف میشود

انجمن آسیائی انگلستان در سال ۱۸۳٤ مجلهٔ تأسیس نموده که هر سه ماه یکمرتبه شماره از آن در مجلدی ضخیم انتشار میبابد قسمتی از خلاصهٔ تحقیقات انجمن هم در این سال منتشر گردید که تمامی موضوع آن روی قضایای شرقی و گذارش هندی و چینی و فنیقی و آشوری و غیره نگاشته شده بود

انجمن آسیائی انگلستان در سایر نواحی هندوستان وچین شعبو فروعی برای خود ترتیب داده و آنها هم مانند انجمن اصلی مرام و مقصود خود رابتتبع و تحقیق و نشر آثار و مولفات شرقی گذرانده بنام خاور شناسان خدمات مهمی رابدنیای دانش تقدیم مینمایند .

ناپلئون بناپارت و اهتمام او در شناسائی آثار شرقی

ناپلئون بناپارت (Napoléon Bonaparte) (۱۸۲۱ – ۱۷۶۹) بنوبت خود ـ در ترویج و پیشرفت ادبیات اسلامی وشناسائی زبان شرقی درفرانسه عاملی مؤثر بوده .

این فاتح بزرگ هنگامی که بمصر رفت در آنجا آثاری از خود بیادگار گذاشته و در مراجعت از مصر بفرانسه هم در این باب بیشتر اهمیت داده و مردمی را بعمل شرق شناسی و اکتشاف خواندن خطوط مصری و شرقی وادار نمود .

از جمله رجال هنر و همفکران بزرگ و نامی او در پیشرفت این مقصود شامپولیون فرانسوی بود Jean François Champollion (۱۸۳۲ ـ ۱۷۹۰) بوده که رموز و اسرارقلم مصری وحروف قدیمه و رسم الخط معروف به هیروگلیف (Hierogliphe) را کشف نموده و بواسطه انجام این خدمت مهم توجه عموم را بجانب شرق و ادبیات و تاریخ آن معطوف گردانیده دول‌اروپائی و اشخاص علاقمند باین قسمت متدرجاً در صدد بر آمده جهت پیشرفت کار مردمی را بحفاری و کاوش آثار تاریخی و خرابه شهر های قدیمهٔ وادار نموده در دست آوردن گذارش و اخبار و تواریخ ورسوم دول و ملل مصر وبابل‌وآشور وکلده وفنیقیه وایران در نقاط مهمه تاریخی آن مانند تخت جمشید و شوش وخرابه های ری وهمدان و نهاوند و دامغان مساعی زیاد بخرج دادند

دراثر این عملیات بسیاری از ندانسته های تاریخی آشکار و هویدا شده اغلاط و اشتباه تاریخ بواسطه کشفیات مزبور تصحیح گردید علاوه براطلاعات عمده قدیمی قبل‌از میلاد اطلاعاتی جدید راجع بمسائل تاریخی بعد از میلاد مخصوصاً در قسمت تاریخ ادوار اسلامی بدست آمده وکتب جدیدی روی اطلاعات مزبور با اسناد و

مدارك معتبره تاریخی تدوین شده اشتباهات تاریخ بحد امکان مرتفع گردید .

در آغاز قرن نوزدهم مستشرقین با دبیات و علوم شرقی مخصوصاً بزبان عربی اهمیت زیادتر داده و اهتمام ایشان در نشر و ترویج مآثر علمی و ادبی شرق ونقل و ترجمه یا تحصیل و تدریس آن زیاد شد و در بین آنها اشخاصی پیدا شدند . که هرکدام ذوق و سلیقه خاصی از خود بروز داده و در زبانی از زبانهای شرقی‌روی مذاق خود بتتبع و تحقیق گرائیدند و ازهمه مهمتر مستشرقین مغرب بودند که بلغت و زبان عربی اشتغال گزیده و چون علوم و فنون و حکمت و فلسفه و بیشتر ادبیات باین زبان بود در فراگرفتن و آموختن آن بیشتر اهتمام نموده و عملیات ایشان‌روی مقاصدی چند که اهم آنها موضوعات ذیل بود انجام گرفت :

۱ ـ نشر کتبی که بزبان عربی نگاشته و تألیف شده ـ ۲ ترجمه کتب مزبور بزبان خودیا نقل‌آن با تحقیقات و تتبع در احوال مؤلفین‌و مصنفین ـ ۳ تألیف و تصنیف از ادبیات و زبان عربی و فارسی و سایر زبان شرقی بزبان خود ٤ ـ تهیه و تدوین فهرست وطبع وتصحیح کتب موافق سلیقه وذوق عصری بعضی از مستشرقین تنها غرض خودرا روی یکی از این امور مذکور انجام داده و برخی بین یکی یا دو چیز از آن یاهمه امورجمع نموده اند مثلا **دساسی** و **کاترمیر** و معاصرین اودرنیمه اول قرن نوزدهم یك رشته تحقیقات کرده و بعد از او دیگران و همکارانش تتبع و تحقیقات دیگری را انجام داده اند چنانکه نوابغ مستشرقین از نیمه قرن نوزدهم تاکنون اموری مهم وقابل تقدیر را بمورد اجرا گذاشته و دراین‌راه مساعی جمیله بکار برده و مقاصد بزرگتری را پیشرفت داده در مدارك آثار و طبع و نشر و ترجمه و نقل زیادتر از پیشینیان اهتمام نموده اند .

خاور شناسان در قسمت‌اخیر بسیاری ازمباحث علمی خودرا بوضع فهرست‌های مهمه و تألیف فرهنگ های مفیده در علوم مختلفه و فنون شرقی قرار داده و غرض ایشان آسان نمودن راه کشف‌و تحقیق و تقلیل مدت مراجعه و تسهیل کسب معلومات هرگونه اطلاعات بوده تاهرکس بتواند هرچه‌را بخواهد درمؤلفات و مصنفات مختلفه بسهولت پیدا نماید ،

مخصوصاً در قرن اخیر علمای مذکور در قسمت علوم و فنون و شرح حال علما و ادبا زحمت‌ها کشیده ردائرة المعارف های اختصاصی اسلامی و شرقی گرانبها و نافع تألیف و تدوین نموده اند .

از جمله کار مهم ایشان جمع آوری احادیث نبوی است که آنها در چهاردهٔ مرجع از مراجع اهل سنت بوده مستشرقین آنرا فهرست کرده و طریقه کشف وحل را معلوم و طرز بدست آوردن هرحدیثی را سهل نموده و از جمله فهرست ها برای قرآن مجید ترتیب داده و کشف الایات ها تنظیم نموده اندکه هرکدام درمورد خود فوق العاده با اهمیت واز خدمات ذی قیمت است .

دائرة المعارف اسلامی لیدن که حاصل مساعی و رنج دست و نتیجه افکاروفدا کاری نه نفرازمشاهیرمستشرقین؛ **ونسك** A.jWensinck **هوتسماهلندی** M. Th. Houtsma **وارنولد** T.W.Arnold **هفلنج و باسیه** Henri Basset و **پرو ونسال** Levi Proençal **شاده** A.Schaade **هارتمان** Hartmann آلمانی **گیب** Gyibbe است و آنها در نوبت خود بهترین خدمت را بمعارف و دانش اسلامی تقدیم نموده اند جزء این خدمات است .

خاور شناسان شرق دوست تنها در علوم و معارف شرقی این خدمات را انجام داده بلکه در هنر و فنون اساتید شرق و هنرروران این سر زمین تتبعات و تحقیقاتی شایان نموده در نقاشی و صنایع ظریفه و معماری و حجاری و مجسمه سازی ودیگر هنرهای شرقی تحقیقاتی عمیق بجا آودره و در هر قسمت کتابها نوشته و مؤلفاتی ترتیب داده و کلکسین (مجموعه) ها از عملیات یدی و آثار هنری نقاشان و خطاطین و مصورین جمع آورده و هر کدام را نسبت بزمان و موقع خود طبقه بندی نموده اند .

زحمات **هرتسفلد** Herzfeld و **گدار** Godard **ومارتن** Martin و **کوهنل** Kühnel **وسار** Sarre **و دیماند** Dimand **و ساکسیان** Saksian **وارنولد** Arnold **وپزارد** Pézard **و ویت** Wiet در مورد تشخیص صنایع و فنون شرق

مخصوصاً در باره نقاشی ایران زیاده قابل تقدیر و تقدیس است و نمونه از تتبعات و زحمات ایشان را میتوان از کتاب (**تاریخ نقاشی درایران**) ترجمه و اقتباس نگارنده از کتاب « **التصویر فی الاسلام عندالفرس** » دکتر زکی محمد حسن مصری بدست آورده و ملتفت شد.

نگارندهٔ در این کتاب فرهنگ علاوه برشرح حال خاور شناسان مغرب زمین تراجم مختصر یا مفصل عده زیادی از علما و متتبعین و ناشرین کتب و دانشمندان علم الاثار (آرکئولژی) و جهان گردانی که برای گردش و اکتشاف یاجهت بدست آوردن آثار باستان و تحقیقات تاریخی ملل شرق بآسیا و مشرق زمین آمده دراین کتاب نام برده و از کتب و تواریخ شمهٔ از گزارش هرکدامرا باندازه ایکه توانسته بدست آورده و در این مجموعه در ردیف نام **خاور شناسان** بترتیب حروف الفبای لاتین تدوین نموده و بقدر امکان تراجم آنان را در ضمن نام هریك گنجانیده است تااین کتاب بیشتر مفید آید.

بدیهی است که دراین باب بیشتر نظر متوجه میهن عزیز خود ایران بوده و مستشرقینی را که نسبت بمیهن‌ما وآثار و کتب این‌سرزمین تحقیقاتی نموده یا در باره مؤلفات و مآثر ادبی و تاریخی‌ادبا وشعرای ایران‌خدماتی کرده یا نسبت بآثار علمی و نتایج افکار دانایان و بزرگان ما کاری را انجام داده یا در اوضاع جغرافیائی این‌کشور چیزی نوشته یا در تاریخ گذشته و باستانی ایران زمین تتبع و تصفحی کرده مورد مطالعه قرارداده و درشرح زحمات و خدمات ایشان مبادرت نموده وآنها را بمردم ایران و هموطنان عزیز خود معرفی کرده و بدین واسطه ما در اینجا دو مقصد عمده‌را انجام خواهیم داد:

اولا عده کثیری از دانشمندان مغرب زمین و اهمیت دهندگان بزبان‌وآثار اسلامی و ادبیات شرق و ایران را بهموطنان خود معرفی نموده و ثانیاً بهم کیشان خود مینمایانیم که دیگران تاچه اندازه بآثار گذشتگان و اسلاف ما اهمیت داده و زبان و ادبیات و بزرگان مارا احترام میگذارند تا در نتیجه از این‌راه درخاطر ایشان

جوششی پیداشده و ازوجودآنهاجنبش و کوششی بروز نماید و بدینگونه نسبت ببزرگان و پیشقدمان خود بی اعتنا نمانده و آنها هم مانند دیگران بپاس احترام گذشتگان و حفظ و ترویج آثار علمی و ادبی و تاریخی آنان اهتمام نمایند.

درخاتمه متذکر میشود قسمتی که مربوط بایران و ایران شناسان است دراین مجموعه بیشتر نسبت باشخاصی متوجه است که ازدورهٔ تهاجم و استیلای مغول باین سر زمین آمدو شد نموده اند

این نکته پرواضح است که اروپائیان از آن زمان ببعد مخصوصاً دردورهٔ صفویه تا کنون توجهی خاص بایران زمین پیدا نموده و با ما بنای روابط و آمد شد را گذاشته و ضمناً بفکر شناسائی مشرق افتاده و دانشمندان اروپا از همانوقت داخل تحقیقات گردیده سیاحان و مکتشفینی متوالیاً بجانب شرق اعزام داشته و آنها سفر نامه هائی ترتیب داده و گزارش سیاحت و مشاهدات یا مطالعات خود راتدوین نموده و بمورد و طبع و انتشار گذاشته اند.

خلاصه نتیجه زحمت و تقدیر مستشرقین است که از قرن ۱۹ ببعد افکار مردم غرب و پیروان مذهب مسیح نسبت بشرق تغییر نموده اندیشه و اوهام سوئی را که سالها از طرف کشیشان و رهبانان پیشین در خاطر عوام جا گرفته و در وجودایشان تزریق شده بود مخصوصاً نسبت باسلام و مسلمین و پیشوایان و دانایان شرق بدبین بودند بواسطه ترجمه و طبع و نشر و ترویج این کتب و آثار و ادبیات و افکار آن اندیشه ها تبدیل شده و اکنون غربیها بانظر خوش بینی تمام این ادبیات و آثار را حسن استقبال مینمایند

و نیز این نکته را متذکر میگردد که غرض اصلی نگارنده اصولاً تاریخ نویسی نبوده بلکه منظور ترتیب فهرست مخصوصی برای شناسائی و ذکر خلاصه عملیات خاور شناسان و خدمتگذاران بآثار ادبیات شرقی است و روی این مقصود از هرجا که توانسته اسامی و شرح کار های آنان را تهیه و جمع آوری نموده ودر این وجیزه تدوین مینماید. و حتی الامکان سعی و کوشش این بنده بر آن است که

نگارشات خود را بیماخذ ننگاشته ومسطورات این مجموعه را روی تحقیقات اساسی و قابل اعتماد و اطمینان تدارك نماید.

چیزی که خوشبختانه در مورد جمع آوری این کتاب برای نگارنده مدد و کمك کار گردید این بود که دولت مترقی وقت برای تشویق وترویج دانش وادب موضوع جشن هزار **مین سال ولادت حکیم ابوالقاسم فردوسی** استاد بزرگ سخن و زنده کننده زبان ایران را بمیان آورده و برای شرکت در این جشن عده کثیری از خاور شناسان و مستشرقین ودانشمندان هر سر زمین بایران دعوت شده وبیشتر ایشان بوطن ما ورود نموده و درجشن مزبور شرکت کردند و علاوه بر آگاهی ازگزارش حال فیض دیدار ایشان هم فراهم آمد.

در این وقت نگارنده بوزیر معارف وقت جناب آقای (حکمت) ضمن مراسله تذکر داده که مقرر فرمایند ازهریك ازمستشرقین ترجمه حالی بخط خود ایشان با عکس هر کدام گرفته شود از حسن انفاق این تقاضا پذیرفته آمده و اوراقی از طرف اداره انطباعات وزارتمعارف تهیه و بآقایان مستشرقین داده شد هرکدام شمهٔ از گزارش حال وشرح زندگانی خود را نگاشته و بوزارتخانه تقدیم نمودند

نگارنده اوراق اصلی را گرفته و بفارسی ترجمه نموده و برعداد تراجم احوال مجموعه خود افزوده سپس از اداره مزبور تقاضا گردید آنچه را ممکن است بوسایل مقتضیه ازشرح احوال بقیه مستشرقین دیگری که بایران نیامده اند تدارك فرموده و در دسترس این بنده بگذارند چنانکه بعد از بازگشت مستشرقین عده از نقاط مختلفه ترجمه احوال خود را بوزارتمعارف ارسال و مورد استفاده گردید

آقای غلامعلی رعدی آذرخشی کفیل اداره انطباعات که جوانی جدّی و معارف دوست است در این باب هم با این جانب موافقت نموده در انجام مقصود مساعدت فرمودند و از این لحاظ تا حدی موفقیت حاصل و من بنده بشوق آمدم که در انجام مرام خود بیشتر اهتمام نمایم و نیز از آقای عبدالله رهنما کفیل فعلی اداره انطباعات امتنان دارم که بنوبت خود در ضمن جمع آوری این کتاب و کسب

اطلاعات لازمه کمکهائی فرمودند و هم تشکر خود را از همراهی استاد دانشمند آقای دکتر رضا زاده شفق اظهار مینمایم که اول نسخه این کتاب را تحت مطالعه و بررسی در آورده و در آن اظهار نظر نمودند :

بعداز پایان جشن فردوسی متوالیاً موجبات ازدیاد روابط بین ادبیات شرقی و غربی وادبای شرق وغرب فراهم آمده و وزارت معارف در تشیید مبانی ارتباط و تزیید جلب توجه مستشرقین و دانشمندان بجانب این سرزمین مساعی جمیله مصروف نمود و امید است که این مجموعه ما هم بمورد خـود در تزیید و تشیید این ارتباط مؤثر گردیده و منظور افتد .

در آخر یاد آور میشود که در این فرهنگ نگارنده سه اصل و فایده مهم را در نظر گرفته و در حقیقت این مجموعه حاوی دانش سه گانه :

شرح حال Biographi

کتاب شناسی Bibliographie

علم بآثار زندگانی Biologi

میباشد که در آن عده بسیاری از دانشمندان خاور شناس و علمای غرب و جمعی کثیر از علمای اسلامی شرق و شمارهٔ زیادی از کتب و نگارشات فضلا و دانشمندان شرق و غرب بطور مجمل یا مفصل و یا بطرز فهرست گنجانیده شده که برای آگاهی و اطلاع و بدست آوردن نام و آثار هر کدام با خلاصه تاریخ ولادت و وفات ایشان چه بسا مشکلات را آسان خواهد نموده و ارباب طلب و احتیاج را از مراجعه بمدارك و مآخذ زیادیکه نگارنده تحمل آن را نمود بی نیاز میدارد :

بمنه و احسانه

بهمن ١٣١٥ **ابوالقاسم سحاب**

در پایان مقدمه اشاره بجشن هزارمین سال ولادت فردوسی وشرکت عده از مستشرقین در آن جشن و آمدن ایشان باین سر زمین شده اینك در اینجا اسامی و عنوان ایشان با نام وعناوین عده از فضلای معروف ممالك شرق و غرب که درجشن مزبور شرکت نموده و بر حسب دعوت رسمی وزارت معارف بایران آمده اند ذیلا نگاشته ترجمه احوال مستشرقین مذکور را در این کتاب بمورد خود ایراد و تراجم فضلا و دانشمندان مشترکین جشن را هم در دیگر کتب و تذکره های خود شرح داده است .

اسامی و عنوان مستشرقین و دانشمندانیکه درجشن هزارمین سال ولادت فردوسی شرکت نموده اند

۱ - **آشیکاگا** (آسوجی) Ashikaga معلم ادبیات دانشگاه توکیو

۲-**آقا اوغلو** (دکتر محمد) - معلم صنایع شرق نزدیك دانشگاه اتازونی

۳ - **انکلساریا** Anklesaria(B,T.) (بهرام گور از پارسیان هند)

۴ - **اسحق محمد** نماینده هند

۵ - **اوربلی** Orbeli نماینده دولت شوروی روسیه

٦ - **اونوالا** (UnvalaJ-M.) نماینده پارسیان هند

۷ - **برتلس** Bertels نماینده شوروی

۸ - **بیك سباستیان** Beck sbastian استاد شرقیه برلن نمایندهٔ آلمان

۹ - **بلوتنیکف** Bolotnikov نماینده شوروی

۱۰ ـ پاگلیارو (انتونینا) Pagliaro استاد تاریخ مقایسه السنه و معلم زبان ایرانی رم نماینده ایطالیا

۱۱ ـ درنیك واتر (ژان) (J) Drinkwater شاعر انگلیسی نماینده انگلستان

۱۲ ـ زهاوی (جمیل صدقی) نماینده عراق

۱۳ ـ راس (سر دینسن) (Ross (Sirdenisen مدیر مدرسه علوم شرقی لندن نماینده انگلستان

۱۴ ـ رضوی پروفسور محمد طاهر استاد کالژ پرزیدنس (نماینده هند)

۱۵ ـ روماسکویچ Romaskewitch نماینده شوروی

۱۶ ـ ریپکا Rypka نماینده چکو اسلواکی

۱۷ ـ پروفسور زاره (.Sarre (Dr. Fre دکتر فردریك نماینده آلمان

۱۸ ـ سلجوقی لسان الدین افغانستان

۱۹ ـ عبادی (عبدالحمید) استاد تاریخ اسلام دانشگاه ادبیات (نماینده مصر)

۲۰ ـ عزام (عبدالوهاب) استاد فارسی جامعه مصر (نماینده مصر)

۲۱ ـ فریمان Friman نماینده دولت روسیه

۲۲ ـ فهیم پیرا کدارویچ Barjraktar-vitch معلم دانشگاه بلگراد نماینده یوکو اسلاوی

۲۳ ـ کریستن سن ارتور Cristensen Arthur استاد دانشگاه کوپنهاك ـ (نماینده دانمارك)

۲۴ ـ کوپریلی زاده فواد بك نماینده ترکیه

۲۵ ـ کوهنل (دکتر ارنست) (Kühnel (Dr, Ernest مدیر آثار قدیمه اسلامی موزه های برلن (نماینده آلمان)

۲۶ ـ کنتنو (.Contenau (Dr. G نماینده فرانسه

۲۷ ـ گدار M.Gjodard مدیر اداره باستان‌شناسی وزارت معارف و موزه

۲۸ ـ گونتر Fr. Mot' Gunther مدیر مؤسسه امریکائی صنایع وحفریات

ایران وامریکا (نماینده امریکا)

۲۹ - لاحق نماینده افغانستان

۳۰ - ماسه Massé (Henri)i استاد مدرسه ملی السنه شرقی نماینده فرانسه

۳۱ - مار Pr.Marr نماینده شوروی

۳۲ - محمدحبیب استاد تاریخ دانشگاه علیگر (نماینده هند)

۳۳ - مینورسکی (روسی) نماینده فرانسه

۳۴ - نهادبیك (علی) نماینده ترکیه

۳۵ - نوشیروان (سردار دستور) نماینده پارسیان هند

۳۶ - هادی حسن نماینده هند

۳۷ - هاکن J.Hackin استاد مدرسه لوور (فرانسه)

۳۸ - هروزنی Hrozny (Pr.Dr,B) چکو اسلواکی

۳۹ یار فش کیویچ ژنرال فرمانده لشکر مرکزی ورشو و رئیس انجمن ایران و لهستان (نماینده لهستان)

تصویر آقایان مستشرقین فضلای ایرانی عضو کنگرهٔ فردوسی

صف اول نشسته (ازچپ براست) : آقای [illegible] (آلمان) - آقای گوتش (امریکا) - آقای قاوغو (امریکا) آقای صدیق اعلم رئیس دارالانشاء کنگره - آقای عباس اقبال - آقای هانری ماسه (فرانسه) - آقای ملک الشعراء بهار - آقای [illegible] .

صف دوم نشسته (ازچپ براست) : آقای مؤتمن الملک - آقای وحیدالملک - آقای پروفسور زاره (آلمان) - آقای کریستن سن (دانمارک) آقای دستور نوشیروان (هندوستان) - مدام گدار - آقای فروغی رئیس الوزراء سابق - آقای حاج محتشم السلطنه اسفندیاری رئیس کنگره - آقای یاستوخف سفیر کبیر دولت شوروی - آقای پروفسور برتلس (شوروی) - آقای حکیم الملک - آقای کنتنو (فرانسه) - آقای عزام (مصر) - آقای درینک واتر (شاعر انگلیسی)

صف سوم ایستاده (ازچپ براست) : آقای رشید یاسمی - آقای رضوی (هند) - آقای بلتنی کف (شوروی) - آقای رهنما - آقای آشوجی اشیکاگا (ژاپن) - آقای سردینسن راس (انگلستان) - آقای نظام الدین (هندوستان) - آقای اعتصام زاده - آقای فوادبیک کپرلی زاده (ترکیه) آقای دکتر شفق - آقای جمیل صدقی ذهاوی (عراق) - آقای سعید نفیسی - آقای بدیع الزمان - آقای میرزا یانس - آقای وحید دستگردی - آقای شعاع الدوله دیبا - آقای دکتر ولی الله خان - آقای مینوی

صف چهارم ایستاده (ازچپ براست) : آقای رحیم زاده صفوی - آقای اورنگ - آقای علی نهادبیك (ترکیه) آقای حسینی (هندوستان) آقای محمد اسحق (هندوستان) - آقای ریپکا (چکواسلواکی) - آقای حکمت وزیر معارف - آقای احمد حامد صراف (عراق) آقای مایل تویسرکانی

صف پنجم ایستاده (ازچپ براست : آقای بهمنیار - آقای میرزا عبدالعظیم خان گرکانی - آقای فریمان (شوروی) آقای نصرالله فلسفی آقای پروفسور مار - آقای مینورسکی (روس) - آقای همائی - آقای هاکن (فرانسه)

صف ششم (ازچپ براست) آقای اونوالا (پارسیان هند) - آقای اوربلی (شوروی) - آقای مایر (فلسطین) آقای روماسکویچ (شوروی) آقای خلیلی - آقای قویم الدوله - آقای فرانسوا ملک کرم - آقای تقوی - آقای کسروی - آقای بهرام گور (پارسیان هند)

صف آخر (ازچپ براست) : آقای جواهرالکلام - آقای کوهنل (آلمان) - آقای پاگلیارو (ایطالیا) آقای عبدالمجید عبادی (مصر)
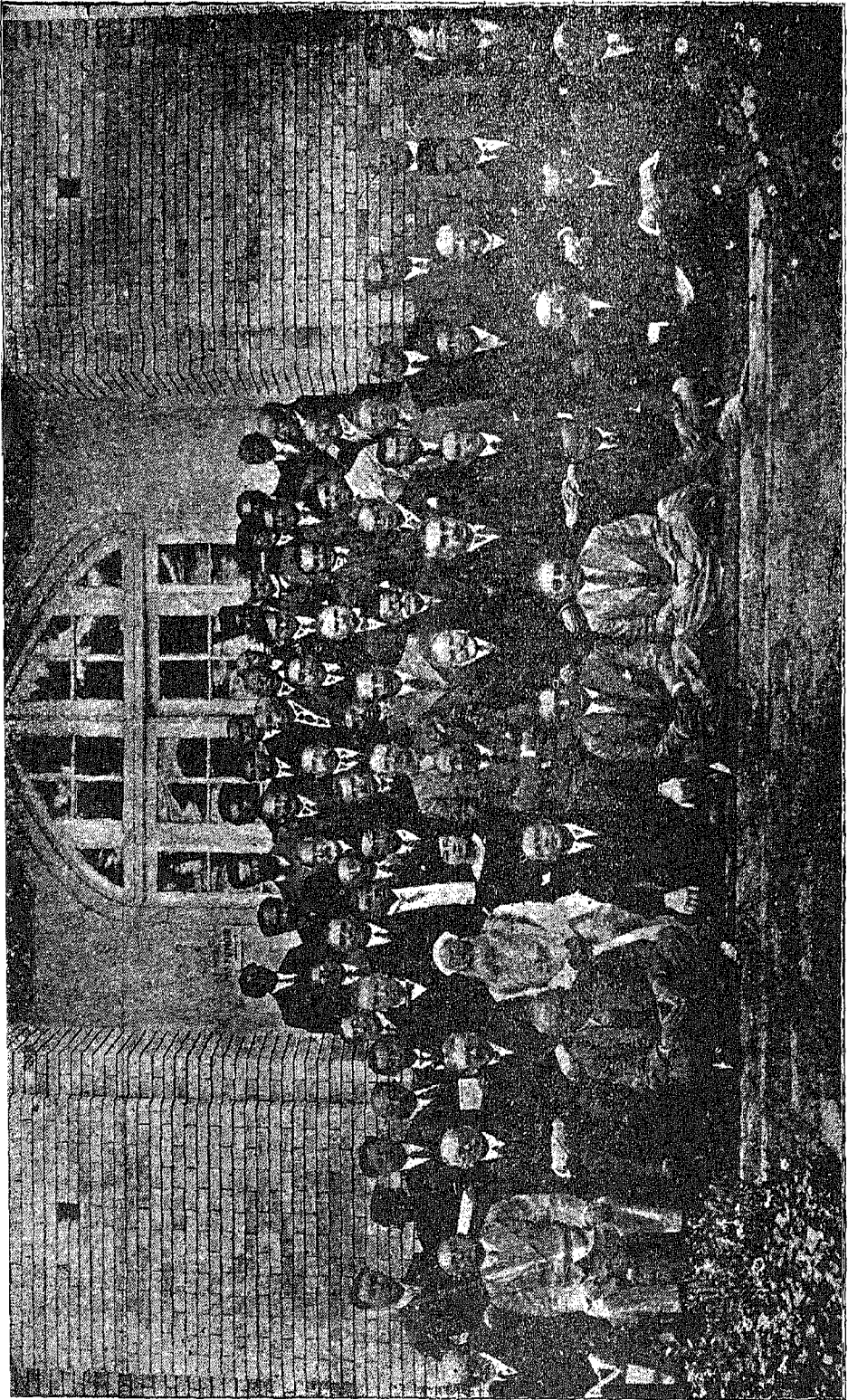
ا. سحاب مؤلف فرهنگ خاورشناسان

A

۱ـــ ابل رموزا Abel Remusat

دانشمند خاور شناس است که در باره سلاطین مغول بررسی نموده و اطلاعاتی بدست آورده و نامه‌ایرا که ارغون خان مغول(۱) بعنوان فیلیپ لبل Ph. Le Bel نگاشته و بفرنگ فرستاده وآن نامه درمخازن فرانسه بوده او کشف نموده ونشر داده وتحقیقات علمی دیگری هم راجع بشرق کرده

ژان اشمیت J,Shmidt نامه مزبور را بفرانسه ترجمه نموده

یکی از خاور شناسان آلمانی هم بنام آبل ABEL است که سبعه معلقه را انتشار داده .

۲ـــ آدلر Adler

استاد خاور شناس که بادبیات شرق خدمت نموده و آثاربزرگان شرق را اهمیت داده درطبع تاریخ ابی الفداء(۲) مبادرت جسته اصل تاریخ مذکوررا مسیودووورژه فرانسوی

---

۱ ـ ارغون خان پسر اباقاخان مغول ۶۸۳ـ۶۹۰ درایران سلطنت نموده ۲ ـ ابی‌الفداء عمادالدین اسمعیل بن علی حموی صاحب کتاب المختصر فی اخبار البشر وتقویم البلدان متولد ۶۷۲ متوفی ۷۳۲ است

M.Deverger در ۱۸۳۷ و دیگران ترجمه نموده اند .

۳ـ آدریل Adril

خاور شناس که اطلاعات مهمه از عربستان بدست آورده و کتابی در موضوع عربستان کنونی نوشته در پاریس سال ۱۸۶۸ بطبع رسانیده

۴ـ اهلوارد W. Ahlwardt
۱۹۰۹ - ۱۸۳۷

ویلهلم اهلوارد خاور شناس معروف پروس آلمان ولادت او ۱۸۲۸ میلادی وفاتش ۱۹۰۹ بوده اهلوارد بین تمام خاور شناسان اشتهار یافته در تاریخ اسلام بررسی و تتبع زیاد نموده خدماتی از ترجمه و طبع و نشر انجام داده و کتاب تاریخ الفخری (ابن طقطقی) را در سال ۱۹۸۶ میلادی بچاپ رسانیده ،این مستشرق از کتب عربی کتابخانه برلن فهرستی ترتیب داده و طبع نموده و توجهی خاص بنشر قصاید عربی و کتب قدیمه اسلامی داشته و تاریخ عربی که از مؤلفی نا معلوم است در ۱۸۸۳ بچاپ رسانیده و کتاب (العقدالثمین) دواوین شعراء ستة جاهلیین رادر گریفسوالد چاپ و بآن مقدمه بزبان انگلیسی نگاشته و دارای ذیلی است که مشتمل محتویات پاریس و غوتا و لیدن میباشد .

کتاب (مجموع اشعار العرب) را در ۳ جزء که جزء اول آن اصمعیات و بعضی قصاید لغوی است با فهرست و شروح (۱۹۰۳) درلیپزیك چاپ نموده - جزء دیگر مشتمل اراجیز عجاج (۲) و غیره است که درلیپزیك (۱۹۰۳) بچاپ رسیده جزء سوم مشتمل دیوان روبة (۳) بن عجاج و ابیات مفرده منسوب باو است که چاپ نموده .

اهلوارد دیوان ابی نواس(٦) را ازنسخه های بایگانی برلن و وین گرد آورده

---

۱ - ابن طقطقی فخرالدین محمدبن تاج الدین [صفی الدین - جلال الدین] ابوالحسن علی بن طباطبائی علوی صاحب تاریخ « آداب السلطانیه » ٦٦۰ - ۷۰۹ ۲ - عجاج - عبدالله بن روبة بضم راء وسکون همزه ازشعرای مشهورعرب است ۳- روبه بن ابی الشعباء شاعر عربی متوفی ۱٤۵ صاحب دیوان است ٤- ابی نواس - حسن بن هانی اهوازی صاحب دیوان معروف متوفی ۱٤۵

مقابله و تصحیح نموده و در گریسفوالد بچاپ رسانیده و کتاب (فتوح البلدان بلاذری (۱) بدستیاری او و (دگویه) خاور شناس بچاپ رسیده قصیده تأبط شرا (۲) را با شرح آن چاپ نموده

۵ـ آلبرتوس شولتنس Albertus. Schultens

دانشمند خاور شناس که کتابی در آثار عرب جمع و تألیف نموده و مجموعۀ از اشعار قدیمه عربی در آن گرد آورده کتاب او با ترجمه لاتینی (۱۷٤۰) درلیدن بچاپ رسیده .

این خاور شناس تاریخ مختصری از یمن نوشته که از تاریخ ابی الفداء و تاریخ سنی ملوك الارض حمزه (۳) اصفهانی و نویری (٤) و طبری (٥) و مسعودی (٦) ترتیب داده با ترجمه لاتینی در ۱۷٤۷ چاپ نموده

٦ ـ الئاریوس Aléarius

آدم اولئاری (اولئاریوس) کتابدار شاه کشور قدیم هویشتن (درجنوب دانمارك و شمال آلمان) که در ۱۰٤۳ هجری (۱٦۳۷) م زمان سلطنت شاه عباس (۷) ثانی صفوی با سفیری از طرف شاه برای قرار داد تجارت ابریشم بایران آمده بود باین سر زمین ورود نموده و کتابی بنام سیاحت نامه خاك مسکو و تاتار و ایران نوشته کتاب او تحت این عنوان است (Voyage de Tartarie et de la Perse در امستردام بچاپ رسیده

الئاریوس ۱٦۳۷ باردبیل رفته کتب کتابخانه مقبرۀ شیخ صفی الدین اردبیلی (۸)

---

۱ ـ بلاذری احمدبن یحیی بن جابر صاحب کتاب فتوح البلدان متوفی ۲۷۹ ـ ۲ ـ تابط شرا ثابت بن جابر متوفی ٥۳۰ که مردی بصیر ودانا بوده

۳ ـ حمزةبن حسن اصفهانی صاحب تاریخ سنی ملوك متوفی ۳٥۰ ـ ٤ شهاب الدین احمد بن عبدالوهاب صاحب نهایة الادب متوفی ۳۷۷ ـ ٥ ـ ابوجعفر محمدبن جریر صاحب کتاب تاریخ اخبارالرسل والملوك وتفسیر کبیرمتوفی ۳۱۰ ـ ۱۰۷٦

٦ علی بن حسین مسعودی متوفی ۳۷٤ صاحب مروج الذهب واخبار الزمان ۷ شاه عباس دوم ۱۰٥۲ ـ ۱۰۷٦ فرزند شاه صفی بوده ۸ ـ فرزند سید جبریل موسوی ٦٥۰ ـ ۷۳٥ جد پادشاهان صفویه

را دیده ودر کتاب‌خود مینویسدصدها کتاب خطی بزبان‌عربی-فارسی-ترکی در کتابخانه مذکور موجود است که از حیث صورت ومعنی جزء نسخ نادره و نفایس دنیامیباشد (دائرة المعارف‌لیدن ص ۷۸۶)

۷ـ الفرد گیوم Alfred Guillaume

از نویسندگان و خاور شناسان این دوره است که قسمت‌چهارم کتاب تراث ـ الاسلام راجع بفلسفه والهیات اسلامی را نگاشته و استاد دانشمند توفیق‌الطویل‌مصری عضو انجمن نشر علم آن را بعربی ترجمه کرده و تازگی در مصر چاپ شده

۸ـ آلمارف کاردی Almarof cardeas

دانشمندآ گاه بکتب و آثار علمی‌اسلامی که کتب‌خطی‌جامعه غرناطه را فهرست نوشته وچاپ‌نموده و در نگارش و تألیف هم دارای آثاری است .

۹ـ آماری A.Amari

خاورشناس معاصر که کتاب تاریخ الفخری‌آداب السلطانیه ابن طقطقی را به فرانسه‌ترجمه نموده و آ نرابین کتب‌خطی کتابخانه مراکش‌بدست آورده در ۱۹۱۰ بطبع رسانیده در تاریخ اسلامی بررسی نموده و دائرة المعارف اسلامی لیدن نام‌اورا E. Amari Mile مینویسد

۱۰ ـ آماری W. Amari

میشل آماری مورخ‌خاورشناس ایتالیائی ،سفرنامه ابن جبیر (۱) سیاح‌معروف اسلامی را بصقلیه (جزیره سیسل) که در شرح‌سیاحت خود نگاشته است ، اماری‌درسلطنت‌گیوم‌اول‌ترجمه‌و(۱۸۴۶)درپاریس‌بچاپ‌رسانیده‌ودرخصوص‌کتابخانه عربی صقلیه‌و ماثر تاریخی آن کتاب نوشته هم کتابی بنام diSiciba dei Muslmani نگاشته که آنهم چاپ شده .

۱۱ ـ (آمدروز) Amèlineau

خاور شناس انگلیسی معروف معاصرکه خدماتی گرانبها بعالم دانش و ادب

---

۱ ..ابن‌جبیر محمدبن‌احمدکنانی اندلسی صاحب‌سفرنامه صقلیه متوفی ٦١٤

اسلامی نموده وکتاب تاریخ الوزراء (هلال بن محسن صابی ۱) را در لیدن چاپ و تصحیح کرده، در دائرة المعارف اسلامی لیدن مینویسد : آمدروز اصل تاریخ را ازنسخه خطی اکسفردکه ازاول تاسال ۳٦۳ نوشته شده بامقدمه نشر داده ۱۹۰۸ جرجی زیدان در تاریخ آداب اللغه (ص ۳۲۳ ج ۲) مینویسد که تاریخ الوزراء صابی مانند آثار دیگر او در شرف انمحاء و افنا بود و چیزی نمانده بودکه حوادث روزگار این کتاب را بدیگر آثاروی ملحق کند لیکن آمدروز مستشرق انگلیسی این کتابرا از نسخه خطی کتابخانه غوطا در ۱۹۰٤ با شروح و ملاحظاتی تصحیح نموده کتاب مزبور تمام تاریخ الوزراء نبوده و قسمتی از آنستکه نواقص زیاد دارد و این نسخه در حدود ۵۰۰ صفحه و منتهی بسال ۳۹۳ میگردد.

آمد روز ذیل تجارب الامم علی بن مسکویه (۲) و ذیل آن تألیف ظهیرالدین(۳)روذراوزی‌را که از ۳۹٦ تا ۳۸۹ هجری‌است تصحیح‌نموده واین‌نسخه (۱۳۳٤) هجری قمری درمصر بطبع رسیده

این‌خاور شناس اصل‌جلد ٦ تجارب الامم‌راتصحیح نموده وسال ۱۳۳۲ هجری در مصر بطبع رسیده

۱۳ — (آملینو) Amèlineau

خاور شناسی‌که در باره مصرتحقیق زیاد نموده واز وضع جغرافیائی وگزارش تاریخی آن سرزمین آگهی یافته و از معلومات خود کتابی بنام جغرافیای (۲)مصر ترتیب داده وطبع نموده

۱۳ — (اناندا کماراسوامی) Ananda Coomaraswamy

خاور شناس معاصر امریکائی که روزگاری ببررسی صنایع وهنر آسیا وشرق

---

۱ ـ هلال بن محسن صابی ـ از اولاد ابراهیم صابی است که منشی وصاحب رسائل بوده و تاریخ‌الوزراء را نوشته ولادت اوسال ۳۵٦ وفاتش ٤٤۸ است

۲ ـ علی بن مسکویه ـ ابوعلی خازن بن احمد بن محمدبن یعقوب اصفهانی صاحب تاریخ تجارب الامم متوفی ٤۲۱

۳ ـ ظهیرالدین ـ ابوشجاع محمدبن حسین روذراوزی- اوزی وزیرالمقتدی‌عباسی‌متوفی ٤۸۸

٤ ـ Géograyphie de-L, Egypte

گذرانده در موزه صنایع مستظرفه بستن (اتازونی) دست بکار است ،
اناندا برای شرکت جشن ولادت هزارمین سال فردوسی بایران دعوت شده دانشمندی است که بزبان ایرانی و هندی توانائی وتسلط زیاد دارد .

۱۴ــ (انگلمان ابراهام) Anclemant Ebraham

خاور شناس که بعلوم اسلامی اهمیت داده و در طبع کلام‌الله مجید اهتمام نموده قرآن کریم را در هامبورك با مقدمه لاتینی در ۱۶۹٤ بچاپ رسانیده وخاور شناس مقدمی‌است که بین خاورشناسان مشهور است و در اواخر قرن هفتم زندگانی مینموده

۱۵ ــ (اندرسن) Anderson

دانشمند خاور شناس سوئدی که از مسلمانان چین بررسی نموده و در احوال ایشان و سایر مسلمین گزارشی نگاشته وازاطلاعات حاصله خود کتابی ترتیب داده و چاپ نموده و از طرف دولت ایران باعطای نشان علمی درجه اول مفتخر شده، در جشن فردوسی هم شرکت کرده

۱۶ــ (اندراس) Andreas

ازادبای‌ایران شناس‌است که‌ازشهرهای ایران و نام وگزارشات آنان نگارشاتی دارد و مخصوصاً در باره آذر بایجان ایران یك رشته بررسی و تحقیق نموده ودائرة المعارف اسلامی لیدن ضمن واژه « آذربایجان » شده کنجکاوی های اورا نگاشته .

(۱۷ــ اربانیوس) Arbanius

دانشمند خاور شناس هلندی در قرن ۱۷ میلادی که خدماتی عمده بمعارف اسلامی نموده وصاحب تصنیف وتألیف زیاداست

اربانیوس در ۱۶۱۳ میلادی اول کتاب صرف و نحو زبان عربی را نشر داده و قرآن کریمرا رابزبان لاتینی ترجمه نموده وقسمتی ازتاریخ«المکین»جرجس بن عمید خلاصه تاریخ طبری وگزارش خلفای مصررا بزبان لاتینی ترجمه کرده وبرای چاپ اول«قرن ۱۷ میلادی» در لیدن مبادرت گزیده ، و در خاور شناسی بدیگران حق پیشی دارد ، حکایات لقمانرا بچاپ رسانده چاپخانه لیدن را تأسیس و حروف

عربی‌را تهیه نموده که تا کنون باقی و زیاده از بیست زبان شرقی در اینجا بچاپ میرسد (المقتطف ج٦ ـ ١٩٣٧)

١٨ـــ اردمان) Ardeman

خاور شناس که در اطراف کتاب شاهنامه فردوسی و احوال این استاد سخن بررسی نموده ، بطوریکه ویلهلم پرچ (١) فهرست نویس کتب خطی فارسی کتابخانه برلن نقل نموده، آردمان بواسطه جستجو وتحقیق معلوم داشته، نسخه‌قدیمی شاهنامه که در کتابخانه‌مسکواست یگانه‌نسخه‌ایست که‌ازروی نسخه‌اصلی کتاب شاهنامه‌نگاشته شده

١٩ ـــ اراندنك V. Arendonk

ون‌اراندنك خاورشناس‌دورهٔ‌اخیراست که‌درباره‌ این حجرعسقلانی‌نگارشاتی‌دارد ودر احوال آن دانشمند تحقیقاتی نموده ، بآثار و کتب اسلامی علاقه داشته و دارای خدماتی است .

٢٠ـــ (ارماندپیر) Armand Pierre

١٨٧١—١٧٩٥

فرزند کوسین دی پرسوال خاور شناس معروف است که اوهم مـانند پدر از خاور شناسان بوده

ولادت او در ١٧٩٥ وفاتش در ١٨٧١ واقع‌شده این دانشمند هم درطبع و نشر کتب اسلامی وآثار علمی و ادبی و تاریخی دانشمندان اسلام سعی و اهتمام نموده وکتابی درسه جلد راجع بخط عربی قبل از اسلام در ١٨٤٧ در پاریس بچاپ رسانیده و بخواندن خط کوفی و خطوط قدیمه مانند پدرش دانا و توانـا بوده وخدماتی برجسته دارد

٢١ـــ (ارموند) Armond

خاور شناس آلمانی که زبان عربیرا فرا گرفته وفرهنگی بزبان عربی وآلمانی در دوجلد ترتیب داده و بررسی کافی در اصول و قواعد دستوری عربی نموده صرف و نحو کتاب فرهنگ اودرگیسن در ١٨٨٩ بچاپ رسیده

---

١ — W. Pertsch

٢ — ابن حجر .ابوالفضل احمدبن علی بن حجر هیثمی عسقلانی‌متولد٧٧٣ متوفی ٨٥٣صاحب‌کتاب الدررالکامنه

۳۳— آرن T. Al. j Arne

۱۸۹۸

تور الکو . ژ . ارن خاورشناس معروف معاصر سوئدی است ولادت او ۷ مه ۱۸۷۹ در دوتم(۱) محلی ازایالت‌استر‌کتی(۲) سوئدو اکنون دراستکهلم‌ساکن و در موزه باستانی ملی بکار مشغول است .

آرن

ارن تور دکتر ادبیات از دانشگاه (اوپسالا) و استاد دانش آثار باستانی‌ماقبل تاریخ وقیاسی عضو فرهنگستان تاریخ و عتیقات سوئد وعضو فرهنگستانها و انجمن دانشی دیگر و منشی انجمن مستشرقین سوئد است که سفرها و مأموریت برای بازجوئی آثار باستانی آسیای صغیر در ۱۹۰۷ و روسیه در ۱۹۱۲ و ۱۹۱۳ و ترکمنستان و ازبکستان در ۱۹۲۹ نموده‌وبایران‌در ۱۹۳۰–۱۹۳۲ مأمور شده ، کنفرانس (سخن رانی) ها در ممالك مختلفه عالم‌از . سوئد ـ فرانسه ـ انگلیس ـ روسیه و غیره داده و شرکت در نمایشگاه صنایع اسلامی مونیخ ۱۹۱۰ کرده از صلیب احمر در ۱۹۱۶ مأموریتی برای باز دید اردوهای زندانیان آلمان و اتریش‌و‌مجارستان پیدانموده نگهبان و بازرس موزه باستانی ملی‌عصراهن وکلکسیون قیاسی‌سوئد وشرق در ۱۹۱٤ و قبرستان واندل و ظروف گلی و نقاشی شده وراجع بعصرحجر ایالت هنان در چین (۱۹۲٥) وماقبل تاریخ اروپای شرقی و بالکان شمالی در ۱۹۲٦ وسوئد وروسیه متجدددر ۱۹۲۹ مأموریتها یافته در مسافرت هیئت علوم آثار قدیمه‌سوئد بایران ۱۹۳۲–۱۹۳۳ هم اوهمراه بوده ومقالاتی راجع بآثار قدیمه بزبانهای روسی وسوئدی وفارسی وچینی وعتیقات جلگه ترکمن و بسیاری ازآثاردارد‌راجع‌بعصر مفرغ در ایران‌هم‌شرحی‌نگاشته‌ودراین‌باب‌مطالعات‌کرده (از روی شرح‌حالی که خود او نگاشته اقتباس شد .)

۱-Doothem ۲-Ostrogothie ۳-Upsala

۲۳ــ (ارنولد) T'Arnold

توماس ارنولد خاورشناس معروف هلندی که جزء اعضای نه گانه مؤلفین و نگارندگان دائرة المعارف اسلامی لیدن و صاحب مؤلفات و تحقیقی زیاد در کتب و مآثر اسلامی است و کتاب الدعایة الاسلامیه(۱) را در دو جلد نوشته و قسمت فنون اسلامی کتاب (یادگاری های اسلام) را بانگلیسی نگاشته و درخصوص خط عربی و بکار بردن آن در کتیبه ها و حواشی ابنیه و منسوجات مطالبی را شرح داده وعکس برداری نموده و این قسمت را استاد عالی مقام دکتر زکی محمد حسن مصری بعربی ترجمه و چاپ نموده

۲۴ــ اگوست ارنولد A.F.Arnold

دکتر فرنسیس اوگوست ارنولد خاورشناس مشهور آلمان و استاد دانشگاه هال که مجموعه نفیس و دلپسند از مؤلفات علماء و بزرگان اسلام برای دانشجویان شرقی اینمدرسه ترتیب داده و موسوم به منتخبات عربی منقوله از کتب خطی بایگانی در کتابخانه های علمی اروپاست این کتاب تحت عنوان ذیل بدو جزء در شهر هال چاپ شدم ۱۸۵۳ ..Cbrestomalhia Arabica

۲۵ــ آروینگ W.Arvingue

۱۸۵۹ — ۱۷۷۳

واشنگتن اروینگ نویسنده مشهور وخاور شناس امریکائی که از بزرگان ادبای آنجا بوده، اروینگ در ۱۷۷۳ در نیویورك متولد و در ۱۸۵۹ در همان حدود وفات نموده و تاریخ مقدس زندگانی پیغمبر اسلام علیه التحیه والاکرام را نگاشته و در این تاریخ بسیاری مطالب از تاریخ ابی الفداء گرفته و بزبان انگلیسی نقل و ترجمه نموده .

کتاب اروینگ را میرزا ابراهیمخان شیرازی در ۱۲۷۰ هجری بفارسی ترجمه و نسخهٔ بخط خود برای شاهزاده فرهاد (۲) میرزا معتمد الدوله تحریر نموده که

---

(۱) Preaching of Islam

(۲) فرهاد میرزا . معتمدالدوله فرزند عباس میرزا ولیعهد متولد ۱۲۳۳ متوفی در ۱۳۰۵ هجری قمری نگارنده کتاب زنبیل و شرح خلاصة الحساب و کتاب جام جم در جغرافیا و قمقام و غیره که نگارنده شمهٔ از احوال اورا درکتاب تاریخ شصت ساله مدرسه سپهسالار نگاشته است .

نسخه ترجمه را اخیراً جناب آقای حاج سید نصرالله تقوی رئیس دیوان عالی تمیز (۱۳۴٤) درچاپخانه مجلس بامقدمه و خاتمه به چاپ رسانیده

۳۶ـ اتسوئیجی اشیکاگا Atsuiji Ashikaga

دانشمندایران شناس ژاپونی که در دانشکده ادبیات دانشگـاه دولتی توکیو استاد ادبیات است اتسوئیجی در زبان و خطوط مختلفه قدیمه و صنایع ایران مطالعه و بررسی زیاد نموده و بطوری که خود او نوشته اخیراً درپاریس زبان اوستارا فرا گرفته و عقیده دارد که مدنیت قدیم ایران در تمدن قدیم ژاپون تأثیری زیاد نموده و برخی از صنایع ایران اقتباس شده .

اتسوئیجی

اتسوئیجی از فضلاء و ایران شناسانی است که در جشن فردوسی بایران آمده و وعده داده که در باز گشت خود کتابی از ایران کنونی و پیشرفت آن بچاپ رساند

۳۷ (آزو) Azoo

استاد خاورشناس معروف است که در ترجمه و طبع کتب اسلامی کوشش نموده و کتاب احسن التقاسیم مقدسی (۱) را با ترجمه انگلیسی بد ستیاری رانکلینك (۲) از ۱۸۹۷ تا ۱۹۰۱ چاپ کرده و در تصحیح و مقابله آن با چندین نسخه مبادرت گـزیده .

۱ — مقدسی بشاری شمس الدین ابوعبدالله محمدبن احمد صاحب کتاب ـ احسن التقاسیم فی معرفة الاقالیم متولد ۵۷٤ متوفی ٦۲٦ هجری است .

۲ — Rankling

B

۳۸ - بابلن Babelon

۱۸۵۴ - ۱۹۲۴

استاد خاور شناس و نویسنده آگاه فرانسوی که در تاریخ عرب و اسلام بررسی نموده و کتابی در تجارت اعراب و مسلمین در شمال اروپا نگاشته کتاب او (۱۸۸۲) در پاریس بچاپ رسیده ، او عالم بآثار قدیمه وسکه شناسی بوده است تولدوی درحدود سارای (۱) فوتش در پاریس (۱۹۲۴) بوده و عضویت آکادمی کتیبه شناسی و خطوط ظریفه راداشته (۱۸۹۶)

۳۹ - بادکر Badeker

خاور شناسی که در تاریخ مصر و اوضاع قدیم وجدید آن کشور اطلاع کافی فراهم نموده کتاب اژیپتن Agypten را در باره مصر نگاشته

۳۰ - بادجر J.P. Badger

جرجس پرسی بادجر استاد خاور شناس مشهور انگلیسی صاحب کتاب (ذخیره علمیه) بدوزبان انگلیسی و عربی که در علوم و ادبیات عربی تحصیل نموده و زبان عربی را بخوبی فرا گرفته و کتاب فرهنگ عربی و انگلیسی مفصلی نوشته که در هر فرد انگلستان از ۱۸۸۱ تا ۱۸۸۹ بچاپ رسیده و این مؤلفه قابل اهمیت و مورد استفاده و مفصلترین فرهنگ عربی و انگلیسی است .

۳۱ - باژ Bage

خاورشناسی که کتاب الفیض المدید فی اخبار النیل السعید ابوالعباس منوفی (۲) را منتخب نموده و در پاریس در ۱۸۳۷ بچاپ رسانیده .

۳۲ - بالزاك Balzac

۱۷۹۹-۱۸۵۰

نویسنده فرانسوی که دانا بزبان و ادبیات فارسی بوده تولد او در انگولم (۳)

۱- Saray

۲ — منوفی — ابوالعباس سعید منوفی مصری (۸۴۷—۹۳۱)

۳— Angoulem

در ۱۷۹۹ و مرگش در پاریس وقوع یافته ، در ادبیات نگارشی مفید دارد که طبع شده و بیشتر سبك مؤلفات او درکمدی ساده است .

بالزاك درترقی ادبیات و زبان بذل مساعی نموده اشعار وقطعات شیخ‌سعدی(۱) شیرازی را اخذ و اقتباس و بزبان فرانسه نقل و ترجمه کرده

۳۳ - باربیه دمینارد Barbier de Meynard

۱۸۲۷-۱۹۰۸

خاور شناس معروف فرانسوی که در ۱۸۲۷ میلادی در مارسیل متولد شده و در سال ۱۹۰۸ وفات یافته

دیمینارد خاور شناس عالی مقامی‌است که فارسی و عربی و ترکی‌را فرا گرفته و خدماتی پسندیده بمعارف اسلامی و تاریخ و علوم و ادبیات شرق نموده ترجمه و طبع عده زیادی از کتب را انجام داده ، این دانشمند کتاب تاریخ مروج الذهب مسعودی‌راهم بفرانسه‌ترجمه نموده و در پاریس‌از (۱۸۶۱-۱۸۷۸) بچاپ‌رسانیده (رساله المنقذ من الضلال) حجة الاسلام محمدغزالی (۲) را هم بفرانسه نقل و چاپ نموده و فرهنگی بزبان‌ترکی و فرانسه ترتیب داده که چاپ شده و نیز فرهنگی تاریخی و جغرافیائی ادبی بفرانسه از کشور ایران و نواحی‌آن جمع و تألیف‌کرده که عنوانش این است : Dictiom. Géogr. His. et Litt de la perse

این فرهنگ (۱۸۶۱) درپاریس چاپ شده مؤلف‌اصل آنرا از کتاب معجم البلدان یاقوت حموی (۳) و آثار دیگران ترجمه واقتباس نموده

کتابی در اشعار فارسی گرد آورده که چاپ شده و مقالاتی زیاد در مجله آسیا راجع بشرق نوشته و نشر داده وتاریخ هرات معین الدین را ترجمه و در مجله‌آسیا

---

۱ — شیخ سعدی مصلح الدین سعدی بن عبدالله شیرازی صاحب گلستان و و بوستان و غیره متوفی ۶۹۰ هجری

۲ — غزالی حجة الاسلام محمد بن احمد طوسی نویسنده کتاب احیاءالعلوم متولد ۴۵۰ و متوفی ۵۰۵

۳ — یاقوت - ابوعبدالله شهاب الدین صاحب معجم‌الادباء متولد ۵۷۴ متوفی۶۲۶

بچاپ رسانیده این خاور شناس در احوال شیخ سعدی شیرازی بررسی و مطالعه نموده و بوستان شیخ را بفرانسه ترجمه کرده .

۳۴- بارژس کاهن Barjes Cahen

مسیو بارژس کاهن فرانسوی دانشمند عربی دان مارسیلی که در پاریس عضو روزنامه برجیس بوده و درنگارش و طبع و نشر این جریده دستیاری نموده

برجس کاهن تاریخ بنی زیان تونس(۱) محمد بن عبدالله(۲) را با کتاب نظم الدّرر والعقیان فی بیان شرف بنی زیان (ملوک تلمسان) در سال ۱۸۵۲ ترجمه و طبع کرده و منتخبات دیگری از کتب عربی از قبیل فیض المدید منوفی و تاریخ بنی جلاب حاج سید محمد ادریسی(۳) را ترجمه و طبع نموده

این خاور شناس با برسلار Brosselard در ترجمه کتاب بغیة الرواد فی ذکر الملوک من عبدالواد ابن خلدون(٤) مبادرت نموده واصل عربی آنرا با ترجمه بعنوان :

Hist. des Beni Abd el Wad Rois de Telemsan

از سه جزء در دو مجلد در الجزائر از سال ۱۹۰٤ - ۱۹۱۱ و ۱۲ نشر داده اند .

۳۵- (بارکر E.Barker)

از خاور شناسان کنونی انگلستان استاد علوم سیاسی دانشگاه کمبریدج که قسمت جنگهای صلیبی کتاب تراث الاسلام وتأثیری را که اروپا دراین جنگ از تمدن اسلام برده و استفاده نموده بمورد نگارش در آورده و رساله اورا استاد علی احمد عیسی مصری عضو انجمن نشر علم مصر بعربی ترجمه کرده و ضمن کتاب نامبرده بچاپ رسانیده .

---

۱ — بنی زیان از سلسله شاهان اسلامی مغرب زمین بوده مدتی در تونس حکومت نموده اند

۲ — محمد بن عبدالله بن عبدالجلیل متوفی ۸۹۹ میلادی صاحب نظم الدرر

۳ — حاج سید محمد ادریسی محمد بن محمد بن عبدالله متولد ۹۳ ٤ متوفی ٥٦٠٦ هجری

٤ — ابن خلدون یحیی بن محمد برادر عبدالرحمن صاحب مقدمه متولد ۷۳٤ متوفی ۷۸۰ هجری

۳۶ ــ بارن Barn
۱۸۷۶

خاور شناسی است که از ایران و قفقاز و ترکیه آسیا اطلاعاتی زیاد بدست آورده و در ۱۸۷۶ ایران و قفقاز و ترکیه را سیاحت کرده و سفرنامه ازمسافرت خود بدین حدود ترتیب داده وچاپ نموده .

۳۷ ــ بارون وزن Baron Rozon

خاور شناس روسی که در آثار دانشمندان شرقی وعلمای اسلامی مطالعه و تحقیق نموده بویژه در باره ابن الندیم (۱) صاحب کتاب فهرست نگارشاتی دارد

۳۸ ــ بارث M. Barth

خاورشناس آلمانی که دیوان قطامی (۲) شاعررا پیدا نموده و بآن مقدمه و ملاحظاتی بزبان آلمانی قرار داده و سال ۱۹۰۳ درلیدن بامتن وشرح‌عربی بچاپ رسانیده و خدمات دیگری هم در معارف اسلامی کرده

۳۹ ــ بارتلمی‌سن‌هیلر Barthélemy St. Hilaire
۱۸۹۵-۱۸۰۵

خاور شناس معروف و مورخ دانا بتاریخ اسلامی که کتاب (محمد و قرآن) را نگاشته درپاریس سال ۱۸۶۵ بچاپ رسانیده واستاد فلسفه یونانی درکلژدفرانس و وزیر امور خارجه فرانسه بوده بارتلمی در پاریس سال ۱۸۰۵ متولد و ۱۸۲۵ وفات نموده و تحصیلاتی عالی کرده مخصوصاً بفرا گرفتن زبانهای شرقی اهتمام داشته و مترجم مؤلفات ارسطو و آثار دیگران است گوستاولوبون در کتاب تمدن عرب خود بنگارش‌بارتلمی‌استشهاد نموده‌وگفتاراو نزدنویسندگان‌اهمیت‌واعتبار دارد

بارتلمی کتاب علم الطبیعه ارسطورا از یونانی بفرانسه ترجمه و مقدمه مفصلی در نود و پنج صفحه برای آن‌نوشته ودانشمند محترم جناب احمد لطفی وزیرمعارف

---

۱ — ابن‌الندیم ـ محمد بن‌اسحق ن یعقوب بن الندیم وراق بغدادی صاحب‌فهرست متوفی ۲۸۵ ه قطامی ۲ — عمربن شیم‌ابن عمر و ثعلبی معاصر اخطل و عبد الملك مروان متوفی ۷۱۰ میلادی

سابق مصر آنرا بعربی ترجمه کرده و درمطبعه دارالکتب مصری قاهره سال ۱۹۳۵ م — ۱۳۵۳ ه بچاپ رسانیده

۴۰ (بارتلد W. Barthold)

خاور شناس روسی است که کتاب علمی و نفیس در جغرافیا و تاریخ ترکستان روس نوشته کتاب او بانگلیسی ترجمه و در ۱۹۲۸ انتشار یافته.

بارتلد بتاریخ مغول مراجعه نموده و گزارش آسیای مرکزی و ترکستان دورهٔ استیلای مغول را تحت مطالعه آورده از چنگیز و فتوحات و یاسای اومؤلفاتی ترتیب داده و از ملل شرق و سلسله چنگیز و تیموریان نگارشاتی دارد که دائرة المعارف اسلامی لیدن از آن نقل نموده

این استاد کتابی در جنگهای اتسز (۱) و سنجر (۲) بنام:

Turkestan Wepokhu Mongolsh Nashestw

نگاشته که مواد آنرا از نسخه خطی بنگاه زبان شرقی سن بطرگراد ترتیب داده و در باره اتسز تحقیقاتی نموده (دائره المعارف اسلامی لیدن ع ص ۴۲۶ ج ۱)

۴۱ — باسه R. Basset

خاور شناس معروف ناشر ادبیات اسلامی که یکی از قصاید ابن سید النـاس اندلسی (۱) (مدح رسول خدا) را در اوزان ۱۸۸۶ بچاپ رسانیده و نویسندهٔ کتاب Revue de l' Hist. des Religions

است که در تاریخ مذاهب نگاشته و در ۱۹۰۲ چاپ نموده این استاد یکی از نسه نفر اعضای دائره المعارف لیدن است که کتاب مجموعه حکم را بعنوان

Le Tableau de cébès, ver. Arabe d'Ibn Miskweih etc.

در الجزائر در سال ۱۸۹۸ بچاپ رسانیده.

کتاب مجموعه حکم مجموعه ایست که ابن مسکویه معروف از حکمای ایران و

---

(۱) علاء الدین اتسز بن قطب الدین محمد خوارزمشاه که دولت سلجوقیان را منقرض کرد متوفی ۵۵۱

— ۲ — سلطان سنجر پسر ملکشاه سلجوقی که از (۴۹۸ـ۵۲۵) شاهی نموده

(۳) ابن سید الناس = محمد بن محمد بن محمد بن احمد اندلسی متولد در ۶۶۱ ـ متوفی در ۷۳۴ صاحب کتاب عیون الاثر و غیره بوده

غرب و یونان نقل نموده و درقسم اول آن بر کتاب فارسی (جاودان خسرو) اعتماد نموده و از آن اخذ کرده ، کتاب مذکوررا محمدبن محمدارجانی برای سلطان جهانگیر مغول بفارسی ترجمه نموده

۴۲ــ باتیسیه Batissier

دانشمند آگاه بآثار تاریخی اسلامی است که از بناهای تاریخی مصر و قاهره بررسی نموده و در صنعت معماری ابنیه عالیه اسلامی و دیگران تاریخی مفصل نگاشته ودر ۱۸۸۰ میلادی بطبع رسانیده این خاورشناس ازعلمای آثاری بشماررفته

۴۳ــ بور Baur

خاورشناس آلمانی که زبان عربی را فرا گرفته و از حال تأبط شراً تحقیقاتی نموده مقاله ها در طرز رفتار و زندگانی و اشعار او نگاشته در مجله شرق آلمان سال ۱۸۵۶ چاپ و نشرداده

۴۴ــ بیر G. Bear

ژرژ بیر مستشرق که خاور دوستی خودرا آشکار نموده و همواره خدماتی شایسته بمعارف اسلامی و شرق کرده و قسمتی از کتاب مقاصد الفلاسفهٔ غزالی راکه در منطق و حکمت الهی و طبیعی است در ۱۸۸۸ درلیدن بچاپ رسانیده

۴۵ــ بکر Becker

دانشمندی که در تاریخ اسلام جستجو و تحقیق نموده و از اثر مطالعات خود کتابی بنام کتاب « در اسلام » نگاشته که مورد نظر و توجه کنگره دائرةالمعارف لیدن و دیگران شده این کتاب بچاپ رسیده و ازکتابهای مفید است .

۴۶ ــ بکتال M. Ma. W. Becthal

۱۸۷۵ — ۱۹۳۶

مستر ماریدوك ویلهلم بکتال خاور شناس معاصر رمان نویس متتبع در علوم اسلامی که در ۱۷ آوریل ۱۸۷۵ متولد شده پدرش کشیش شلورد درحدود سنولك بوده و تحصیلات خودرا در آموزشگاهای اروپا فرا گرفته سه سال در شرق نزدیك

روزگار گذرانیده و با مردم آنجا زندگانی نموده زبان عربی را یادگرفته وعادات اهالی آن حدود را آموخته ، یکسال در لبنان بوده و از آنجا بمصر رفته سپس بخدمت نظام حیدر آباد هند تشرف جسته .

مؤلفات او رمان وحکایات عدیده ـ کتاب سعیدوصیاد ـ بیت الاسلام ـ حکایات زمین مقدس ـ پسران نیل ـ وادی شاهان ـ زنان پردگی ترك درجنگ

آخرین مؤلفه این مستشرق کتاب معانی القرآن است که در سال ۱۹۳۰ چاپ و انتشار یافته وفات او در سال ۱۹۳۶ بوده

۴۷ ـ بیجن Bedjan

خاورشناس که کتاب تاریخ ابن عبری(۱) راطبع ونشر داده و خدماتی زیاد دارد

۴۸ ـ بدریخ هرزنی BedrichHrozny

بدریخ هرزنی

تولد او در ۶ مه ۱۸۷۹ در لیزا چکو اسلواکی شده و از خاور شناسانی است که در قسمت اسیرلوژی (دانش آشوری) هتیتولژی (دانش هیتیت ها) مطالعه در خطوط میخی و فلسفه قدیم شرق تخصص یافته

او پروفسور دانشگاه شارل پراك و عضو بنگاه علمی پاریس ورئیس شعبه بنگاه تربیت شرقی پراك است

عملیات او مطالعه در زبان هیتی ـ بررسی بکتب خطی و ترجمه‌های متن هیتی ـ قانون هیتی کتیبه های هیتی ـ ترجمه کتابی از زبان اسپانیولی میباشد

او ناشر مجله شرقی چکو اسلاوکی بنام ارشیوا اریانتال(۲) است

---

۱ — ابن عبری ابوالفرج بن اهرون صاحب کتاب تاریخ مختصرالدول متولد ۶۲۳ متوفی ۶۸۵

(۲) Archives Orientales

۴۹- بلو J. Belot

۱۸۲۲ — ۱۹۰٤

بلو یوحنا مبلّغ مسیحی بود که در ۱۸۲۲ متولد و سال ۱۹۰٤ در بیروت وفات نموده و در زبان عربی و فارسی تحصیلات کرده ، این دو زبان را بخوبی فرا گرفته و مؤلفاتی ازخود ترتیب داده ، کتاب الفوائد الدّریه او بزبان عربی وفارسی فرهنگی خوب و نافع است چنانکه نوشته اند ابتدا این کتاب را پرکوس مسیحی جمع کرده و بلو یوحنا قسمتی برآن علاوه نموده ومجموعه اولیه را تصحیح و بتمامی در ۱۸۹۵ چاپ کرده این استاد فرهنگی دیگر در فرانسه و عربی نوشته که در ۱۸۹۵ بچاپ رسیده وکتابی بنام نخب الملح دارد که آنرا ازکتب عربی انتخاب نموده

۵۰- بن ریس J. Benrice

۱۸۷۳

ژان بن ریس صاحب کتاب ملك البیان فی مناقب القران است که این کتاب را بعربی و انگلیسی نوشته و فهرستی برای آن ترتیب داده درلیدن سال (۱۸۷۳) بچاپ رسانیده ، بن ریس درکتب و آثار اسلامی مطالعه زیاد نموده و در زبان عربی تسلطی تمام داشته .

۵۱- برناردن Bernard Don

خاورشناس آگاه بکتب و آثار اسلامی و نگارش دانشوران مسلمین ایرانی و ترك و عرب که فهرست کتب عربی و فارسی و ترکی چاپهای اسلامبول و مصر و ایران را ترتیب داده وکتب موزه آسیائی پطروگراد را فهرست نموده در ۱۸٦٦ میلادی بچاپ رسانیده در این کتاب کتبی زیاد از چاپهای قدیم و چاپ نو ایران را نام برده و وصف نموده

۵۲- برناردشو Bernard Cshaow

۱۸۵٦

نویسنده معمر امروزی انگلستان و دانشمند و ادیب معروف بریتانیا که سال

۱۸۵۶ در دوبلن از خانوادهٔ پرتقالی متولد و دورهٔ کودکی را در دوبلن گذرانیده در بیست سالگی برای تکمیل تحصیل بلندن رفته و دانش خودرا بکمال رسانیده

ژرژ برناردشو

مردمی اور اطرفدار دین اسلام شمرده‌اند، برناردشو درضمن نگارشات خود ازاهمیت‌دین‌اسلام و بزرگی‌و عظمت مؤسس این دین مبین‌افکاری عالی بروز داده و آنرا بمورد انتشار نهاده و بواسطه اطلاعات شرقی زیاد که دارد اورا از خاور شناسان دانسته اند

برناردشو در روزنامه (لیت) (۱) انگلیسی پیش گوئی مفصلی در باره پیشرفت دین اسلام نموده و دررسالهٔ انگلیسی (ندای‌کار) عقیده خودرا نسبت بدین اسلام اظهار نموده واین رساله‌اخیراً در بمبئی بچاپ رسیده : - برنارد شو . کارلیل . وگوته . وگلیسون - و دیگران که در باب مذهب اسلام و حقیقت دین محمدی و اوصاف و خصایل فاضله آن بزرگوار گزارش و نگارشی دارند بنظر احترام توجه نموده و ایشانرا تجلیل و تکریم میکنند و صاحب عقاید فلسفی و آراء و افکار اقتصادی قابل اهمیت است و در این موضوع کتاب نوشته ، برناردشوآثاری زیاد دارد دورهٔ زندگانی او متجاوز از هشتاد سال است وا کنون هم با روحی تازه ونشاطی تمام بکار تصنیف‌و تألیف مشغول است ومطالعاتی عمیق نموده جامعه بشریت را با این سن از افکار جوان خود بهره مند مینماید

یکی از آثار او کتاب « در جستجوی خدا » است‌که اخیراً بفارسی ترجمه‌و چاپ شده . آثار دیگر اوکه از شاهکارهای ادبی و فلسفی وی شمرده میشود کتاب

---

(۱) Leight

(سنت ژون) وکتاب راهنمای زن میباشد .

۵۳ - برن‌هارت Bernhardt

۱۸۰۵-۱۸۸۱

دانشمند روسی که در آلمان متولد شده‌وزبان شرقی‌را نزد مشاهیر خاورشناسان فرا گرفته‌و در ۱۸۲۹ ازطرف دولت دولت روسیه برای‌تعلیم دردانشگاه (خارکوف) دعوت شده سپس درکتابخانه آسیائی پطروگراد بکار اشتغال‌گزیده و نظارت آنرا در عهده گرفته و علاوه برآن امور موزه امپراطوری را متصدی شده

برن هارت را مؤلفاتی چند در تاریخ ایران و تقسیمات شرقی اسلامی مانند تاریخ قفقاز و خزر وگرجستان و غیره است و در آثار شرقی باستانی از مسکوکات و نقود عربی وایرانی وخطوط اسلامی و تشخیص آن مهارت یافته و ماثر قلمی اورا در حدود صدو پنجاه کتاب و رساله نوشته اند

دانشمندمذکور فهرستی از کتب خطی شرقی مضبوط درکتابخانه پطرو گراد ترتیب داده که در ۱۸۵۳ بطبع رسانیده و فهرست کتب عربی و فارسی و ترکی دارد که در اسلامبول و مصر و ایران طبع شده ودر آثار آسیائی موجود است این فهرست در پطروگراد سال ۱۸۶۶ بطبع رسیده

۵۴ - فرانسوا برنیه F.Bernier

۱۶۲۵-۱۶۸۸

خاور شناس جهانگرد است که در قرن هفدهم زندگانی مینموده ولادت او بسال ۱۶۳۵ درانژر فرانسه بوده این خاور شناس با « تاورنیه » سیاح معروف بهندوستان و دهلی رفته و طبیب شاه جهان پادشاه مغول بوده و سفرنامه برای خود ترتیب داده .

سفرنامه برنیه که از ۱۶۰۷ تا ۱۶۷۷ نوشته مکرر بچاپ رسیده در این سفرنامه ابنیه و آثار کاخهای شاهان مغول و دیگران که درهندوستان دیده مفصلا شرح داده .

کوستاولوبون در تاریخ تمدن عرب خود از نگارش و یاد داشت های او استفاده نموده و درجای دیگر شرح حال فرانسوا برنیه بدینگونه نگاشته شده

برنیه طبیبی فرانسوی بوده و بعداز گرفتن گواهینامه طبابت بدربار دهلی رفته طبیب شاه جهان اورنگ زیب پادشاه هند از خاندان مغول شده ودرظرف دوازده سال که برنیه در آن حدود اقامت نموده اطلاعات زیادی از اوضاع کشور پهناور هند بدست آورده و سفرنامه خوبی نگاشته وفات او در ۱۶۸۸ بوده

۵۵ــ برتلس یوگینی Berteles Youkini

۱۸۹۰

خاورشناس روسی که سال ۱۸۹۰ درروسیه متولد شده و بعد از رشد تحصیلات خود را در دانشکده علوم شرقی دانشگاه پطروگراد انجام داده . ۱۹۲۰ دردارالفنون شرقی واردخدمت شده ، ریاست بخش زبان ایرانی را بعهده گرفته وزبان فارسی‌را خوب وساده وروان حرف میزند

مسیو یوگینی برتلس

خاور شناس مذکور از آن تاریخ در دانشگاه لنین‌گراد بتدریس زبان فارسی و تاریخ ادبیات ایران مشغول شده و مؤلفاتی زیاددارد که درحدود ۲۰ مجلد آن بچاپ‌رسیده بیشتر آثار مؤلفه اودر ادبیات فارسی وگزارش شعراء و نویسندگان ایران‌است

برتلس بادبیات زبان فارسی بویژه ادبیات تازه این‌کشور اهمیت زیاد داده و در کتاب تاریخ ادبیات « ایران » آخرین تألیف خود درادبیات کنونی فارسی جستجو و بررسی زیادی نموده و بسیاری از ادبیات امروزه را نشر داده

برتلس درجشن‌هزارمین سال‌ولادت فردوسی جزء فضلاء ومستشرقین بایران دعوت شده و در مهر ماه ۱۳۱۳ در کنگره جشن مذکور شرکت نموده

او در تالار کنکره جشن فردوسی « بنگاه دارالفنون » در موضوع یزدان و اهرمن سخن رانی کرده و برخی از شاهکار های ادبی فردوسی را در تأیید این موضوع تدارك نموده بود « نگارنده در انجمن سخن رانی او حاضر و از گفتار این دانشمند بهره مند شدم »

برتلس راجع بفردوسی و شاهنامه و اصول مهم آن و وزن اشعار و اهمیت اجتماعی و زمان فردوسی و اینکه با چه فکر و نیتی بنظم شاهنامه پرداخته بیان و تقریر اتی آشکار و ساده مینمود و این ترجمه مطابق نگارشات خود است

۵٦ــ برتلد لوفر BertholdLoufer

خاور شناس معاصر امینان اسکلار (۱) و نویسنده کتاب سینوایرانکا (۲) است که در این کتاب از ایران تفاصیلی نگاشته و تحقیقاتی دارد مستشرق مذکور اکنون در موزه تاریخ طبیعی شیکاگو مشغول و در آثار شرقی مطالعاتی زیاد نموده در ایلینوا (۳) اتازونی اقامت و سکنی دارد .

۵۷ــ بیوان A.A.Bevan

بیوان

خاور شناس انگلیسی معاصر که از آگاهان ادب و علوم شرقی و صاحب مؤلفات و آثار است این دانشمند در مجمع عربی علمی دمشق و دیگر مجامع علمی و ادبی اروپا عضویت دارد

درفهرست کتاب فروشی بریل نام و تصویر او آمده، از خدماتی که بیوان انجام داده نشر کتاب جریر وحطیئه شاعر در سه جلد است که آنرا از

۱ ـ Eminant Seholar ۲ ـ Sino Iranca ۳ ـ Illinois

۱۹۰۵ تا ۱۹۱۲ چاپ نموده و کتاب القالی را در ۱۹۱۳ بالمفصل زمخشری بطبع رسانده .

فهرستی مفصل (با شرکت استاد گرینکو)

۵۸ــ بیکف Bichof

خاور شناس که قنسول دولت آلمان در حلب بوده و در زبان عربی مهارت پیدا نموده وصاحب نگارش وتألیف شده و کتاب تحفة الانبیاء فی تاریخ حلب الشهباء را نگاشته در پاریس سال ۱۸۸۰ بچاپ رسانیده .

۵۹ بیکه FBiguet

فك بیکه دانشمند خاور شناس است که بزبان عربی و تاریخ اسلامی دانا شده و قصیده العقیقه را که در مدح رسول اکرم (ص) سروده شده بزبان فرانسه ترجمه نموده و مقدمه علمی بران نگاشته و در ۱۹۱۳ بچاپ رسانیده .

۶۰ بلانشار P. Blanchard

پیربلانشار دانشمند رجال نویس دنیا که تراجم بزرگترین اشخاص ملل گیتی را فراهم و تألیف نموده و از رجال شرق مردانی زیادرا شناخته و ترجمهٔ آنان را در کتاب خود نگاشته و کتاب او در چند جلد بچاپ رسیده و یك جلد آن در کتابخانه مجلس شورای ملی ایران موجود میباشد .

۶۱ــ بلاسیو Blassiaus

خاور شناس که عضو مجمع علمی عربی دمشق و از دانشمندان مطلع معاصرو صاحب نگارش وآثار است .

۶۲ــ بلو Blau

خاور شناس که مقالاتی در قسمت عربستان در قرن ششم و مطالعه و شناسائی ملل نگاشته و نگارش او در مجله انجمن مستشرقین آلمان مکرر درج و چاپ شده و کتب و مؤلفات زیاد دارد .

۶۳ــ بلونت L. A. Blunt

لیدی آ. بلونت . خانم انگلیسی خاور شناس است که بشرق مسافرت نموده نجد و عربستان را گردش کرده عادات و اخلاق مردم آن سر زمین را بررسی نموده و

کتابی بقلم خود نگاشته گوستاو لوبون فرانسوی از آثار خامه او استفاده نموده و برای اثبات مدعای خود بمطالب مزبور استشهاد کرده، در دائرة المعارف لیدن ضمن تراجم خاندان ابن الرشید وال سعود از نگارش این خانم استناد زیادی شده و اورا لیدی بلونت خوانده اند، بلونت کتابی در احوال قبائل بدوی فرات نوشته درلندن ۱۸۷۹ بچاپ رسیده

۶۴ دبوار DeBoer

نویسنده تاریخ فلسفه اسلام است.

کتاب او بعنوان ذیل (۱) در لندن سال ۱۹۰۳ بچاپ رسیده و او از شرق شناسان دانا بحکمت و فلسفه اسلامی است.

۶۵ ــ بالفر Bolfore

خاور شناس معروف انگلیسی است که در خصوص بسیاری از کتب و آثار اسلامی بررسی نموده و کتابهای فارسی و عربی را تحت مطالعه آورده، کتاب سفرنامه قسطنطیه و بلغار و روسیه را که مکاریوس انطاکی حلبی بطریق بعربی نوشته و بانگلیسی وروسی ترجمه نموده بالفر آنرا بزبان انگلیسی درآورده و ضمن دومجلد « ۱۸۲٤ چاپ و انتشار داده و صاحب مولفات و آثار دیگری است.

۶۶ الکسیس بولوت نیکف A. Bolotnikoff

استاد معاصر روسی که در « کسترم » روسیه ۱۸۹٤ متولد شده بولت نیکف »۱۹۱۶ دوره دانشگاه عالی مسکو را تمام نموده و فارغ التحصیل شده در ۱۹۲۲ میلادی داخل مطالعه و بررسی گردیده.

قسمت های تاریخی و ادبی را تحت نظر و مذاقه در آورده و در رشته های ادبی و تاریخ مدارس و دانشگاههای مسکو عنوان استادی یافته.

و عضو هیئت نویسندگان روسیه و مدیر

---

۱ — the History of philosohy in Yslam

روز نامه ادبیات است و مصنفاتی زیاد دارد که در فلسفه و تاریخ و ادبیات نگاشته و کتبی چند نوشته که مربوط بزبان کنونی و دورهٔ جدید حکومت شوروی است .

بولوت نیکف در احوال حکیم عمر خیام نیشابوری تحقیقاتی نموده و در شرح حال و گزارش احوال این فیلسوف واستاد ریاضی‌دان بزرگ ایرانی کتابی قابل ملاحظه نوشته خاور شناس مزبور در احوال فردوسی صاحب کتاب حماسه شاهنامه هم کتابی نگاشته و از دانشمندانی‌است که در ردیف خاور شناسان برای جشن ولادت هزارمین سال فردوسی بایران دعوت شده و در کنگره شرکت کرده و در این جشن عنوان ریاست سویتیك روسیه را دارا بوده .

٦٧ بووا Lu.Bouva

اوسپن بوا خاور شناس که تاریخ سلطنت مغول را تحت مطالعه در آورده و کتابی بنام سلطنت مغول بعنوان « l'empire Mongol » نگاشته

این کتاب ضمن مجلد اتی ترتیب یافته و دورهٔ تاریخ عمومی جلد هشتم آنست که مسیو کاوینیاك (١) نشر داده بعلاوه او تاریخ تیمورلنگ وجانشینان تیمور را هم نگاشته و از نهضت تیموری و پیشرفت ادبیات فارسی و ترکی و ترقی علم حقوق و توحید و سایر علوم ضمن کتاب خود شرحی بمورد نگارش آورده

٦٨ بوات M. Buuvat

خاور شناس فرانسوی مقیم پاریس که صاحب مقامات علمی و تحقیقات زیادی در شرق بوده و در مجمع علمی دمشق عضویت دارد و خدماتی نموده ،

٩٦ بورگاردفرانسوا Bourgarde Francoi

١٨٠٦-١٨٦٦

صاحب کتاب « مسامره قرطاجنه » « افسانه های کارتاژ » که مناظره راجع بقرآن و انجیل بین قاضی و مفتی و راهب رادرکتاب خود گنجانیده وکتاب او در پاریس ١٢٧٦ بچاپ رسیده این شخص در آثار اسلامی مطالعه نموده و و اطلاعاتی پیدا کرده

---

١ — M. Cavignac

بریستد d J.H. Breasted

۱۹۳۵-۱۸٦۵

جیمس هانری بریستد استاد خاورشناس امریکائی که در شهر روکفر سرحد نیوی امریکا در ۲۷ اوت ۱۸٦۵ متولد شده ودر ۱۸۸۸ ازجامعه نرثوستون(۱) فارغ التحصیل گردیده در مدرسه فلسفه علیا شیکاگو تحصیل نموده و بگواهینـامه دانشگاه (بیل) حائز شده و در ۱۸۹٤ بپایه استادی علوم نایل گردیده و بعد ازدو سال درجه دکتری فلسفه را از دانشگاه برلن گرفته و از کودکی شیفتهٔ علوم و ادبیات شرق و تاریخ و آثار آن بوده و پیش‌از پایان سال ۱۸۹٤ بعنوان دانشیاری تدریس علم‌آثاری دانشگاه شیکاگو و تعلیم تاریخ شرقی انتخاب شده تا۱۹۲۵عنوان‌استادی علوم داشته و در این تاریخ مدیر دارالاثار شرقی (موزه اریانتال) شده و بریاست هیئت آثاری معین، در مصر و سودان‌از (۱۹۰۵ تا ۱۹۰۷) باین عنوان‌مشغول بوده و جریان امور هیئت را دارا شده‌در۱۹۱۹ رئیس قسمت لغات شرقی‌و نیز در ۱۹۱۹ مدیر مؤسسه شرقی دانشگاه شیکاگو شده

انجمن دولتی آلمان در ۱۹۰۰ با او قرار دادی برای مسافرت علمی بموزه های اروپا نموده که ازکتب مصری استنساخ وجمع و برای تألیف فرهنگ مصری حاضر نماید و نیز کتیبه و نقوش و آثار مصری موزه‌های مذکور را مطالعه وتحقیق نماید بریستد در ۱۹۱۹ بنگاه شرقی دانشگاه شیکاگورا تأسیس و تنظیم نموده و بکمك روکفلر سرمایه دار معروف‌این بنگاه‌را اولین بنگاه های آثاری ساخته

بریستد اندیشه خودرا ببحث و تحقیق بقایای انسان قدیم و تطوّر زندگانی آن و تدریس تاریخ اولیه قرار داده ، نخستین کاری را که بانجام رسانیده این بود که او برای اداره نمودن این بنگاه‌از۱۹۱۹تا ۱۹۲۰بعنوان‌ریاست هیئت‌آثاری بشرق آمده و در شرق پنج هیئت تشکیل داده و عملیات او از دریای سیاه تـا مصر علیا امتداد یافته و هیئت مذکور پنج مرکز در آسیای صغیر و فلسطین و غیره تشکیل و آثار مصری ورموز خط هیروکلیف و حفریات را تعقیب و مراکز چندی را تحت کاوش و تنقیب در آورده

Northe Western —۱

بریستد آنوقت نویسنده مسئول نشریات بنگاه شرقی بوده و در تمام این موارد از روکفلر و پسرش باو همراهی شده درحدود ده ملیون دلاراز جانب کنگره برای تأسیس موزهٔ شرقی و مؤسسهٔ آثاری قاهره تخصیص یافت .

بریستد در ۱۹۲۷ نظر روکفلررا متوجه احتیاج فلسطین نموده موزه آثاری و جمع آوری آثار مهمه فلسطین را لازم شمرده دو ملیون دلار برای تأسیس موزه آثاری آنجا مصرف گردید .

بریستد در ۱۹۱۹ رئیس جمعیت شرقی امریکا شده و در ۱۹۲۷ رئیس انجمن تاریخ امریکا گردید ولیکن از ۱۹۲۵ بواسطه فراغت و پرداختن بکار هیئتهای اعزامی آثاری شرق نزدیك از تدریس دست کشیده همواره در انجام عملیات و دادن کنفرانسها و کارهای برجسته حفر وکاوش بوده ، بسیاری از آثار گرانبها و اشیاء و گنجهای نهانی را کشف نموده . تا اینکه روز دوم دسامبر ۱۹۳۵ وفات یافت

از مؤلفات مشهور بریستد کتاب آثار مصر از ۱۹۰۵ تا ۱۹۰۷ و تاریخ مصر ۱۹۰٦ و تاریخ قدماء مصریین و تطوّرافکار و تبدّل آراء مذهبی است که در (۱۹۱۲) بچاپ رسیده و عصورقدیمه که در ۱۹۱۵ بزبان عربی ترجمه شده و تاریخ اروپا (عصور قدیمه و قرون وسطی) که بکمك و همفکری روبنسون دراصول مدنیت و غیره نگاشته

۷۱ــ برزین نیکلاویچ Brezine Nikolavich

استاد خاورشناس روسی که بادبیات و زبان شرقی دانا شده و نویسنده کتاب « راهنمای مسافر در شرق » است .

این دانشمند مکالمات عربی رابطرز لهجه مردم بین النهرین وسوریه ومصر کتاب ترتیب داده و محتوی مطالب سودمنداست . کتاب مذکور در مسکو سال ۱۸۵۷ به چاپ رسیده و نویسنده آنرا مؤلفات دیگری هم هست که جمع آوری نموده

۷۲ ــ بریکتیو A. Bricteux

۱۸۷۳-۱۹۳۷

اگوست بریکتو چنانکه خود او نگاشته ولادت او در فلمال علیا ۲۳ دسامبر

۱۸۷۳ وفات او در سال ۱۹۳۷ بوده

بریکتو تحصیلات عالیه نموده و زبان فارسی و عربی را فرا گرفته، دکتر در فلسفه و ادبیات فارسی شده، بریاست بنگاه عالی تاریخ و ادبیات شرق و مدیری دروس زبان نائل گردیده و فهرستی برای مؤلفات کتب خطی او نیورسیته لیژ ترتیب داده (۱۹۰۸)

بریکتیو

و از آثار او (کتاب در مملکت شیر وخورشید) است که درسال ۱۹۰۸ دربروکسل چاپ شده و اسانی پاسکیناد راجع بشهر تبریز تآترهای مضحك شرح و مقدمه الدرادی فارسی که در بروکسل ۱۹۱۹ چاپ شده والحمزه مطالعه دراصوات عربی که ۱۹۳۲ بچاپ رسیده ملکم خان (۱۹۳۲) در ۱۹۲۳ صفحه ایضاً در باره میرزا جعفر قراجه داغی که درلیژهم ۱۸۳٤ در۱۸٦ طبع شده مقدمه و شرح شرح فردوسی استخراج از شاهنامه لیژ و بروکسل که در ۱۹۳۵ طبع شده ـ فردوسی ترجمهٔ رستم و سهراب که مشغول تهیه آن بوده، ـ حکایات فارسی که سال ۱۹۱۰ در ۵۲۸ صفحه بطبع رسیده ـ تحقیقات در مبادی سخن مقالات متعدد در مجلات راجع بشرق که از ۱۹۰۵ ببعد نشر یافته از مؤلفات او ترجمه کتاب سالامان و آبسال جامی (۱) است که بفرانسه ترجمه نموده و در پاریس سال ۱۹۱۱ بطبع رسانده کتاب یوسف و زلیخا که در ۱۹۲۰ در ۲٦۱ صفحه بطبع رسانیده، و سفرنامه بایران که در ۱۹۰۸ نگاشته، (از شرح حالی که بخط خود او نوشته شده اقتباس گردید)

بریکتو در ترجمه فوق‌الذکر راجع بابن طفیل ورسالهٔ حی‌بن یقظان مطالبی

---

۱ ـ جامی عبدالرحمن بن احمدبن محمد دشتی فارسی صوفی متوفی ۸۹۸ صاحب نفحات الانس

شرح داده که دائرة المعارف اسلامی لیدن (ص ۲۱۷ ج ۲۰۱ ع) متعرض است وصاحب مجله مطالعه آثار و رسوم عمومی (۱) است و در (۲ ج ۱۶) دایره المعارف لیدن شرح ابودلامه (۲) بقلم او نگاشته شده

۷۳ — بریگس Briggs

خاورشناسی است که در قسمت هندوستان چندی روزگار گذرانده و تاریخ فرشته (۳) را که درلکهنو بطبع رسیده و بانگلیسی ترجمه نموده و در سال ۱۸۲۹ میلادی بچاپ رسانیده و خدماتی دیگر هم انجام داده

۷۴ — بریگس M.Briggs

مارتن بریگس استاد خاورشناس معاصر که قسمت فن معماری کتاب یادگارهای اسلامی (تراث الاسلام) و طرز ساختمان ابنیه و مساجد و مدارس اسلامی و بنای دانشگاهها و جامعات مصر و دمشق و اندلس و ایران را نگاشته و از آنان توصیف نموده و از مسجد جمعه اصفهان و موصل و بعضی مساجد دیگر ایران سخن بمیان آورده و این قسمت را استاد فاضل دکتر زکی محمد حسن امین دارالاثار مصر بعربی ترجمه نموده و بچاپ رسیده

۷۵ — برخ Broch

خاورشناس آلمانی ناشر بعضی از کتب بزرگان اسلامی کتاب المفصل زمخشری ابوالقاسم محمود بن عمر نحوی متولد ۴۶۷ متوفی ۵۳۸ صاحب کشاف و غیره را طبع و نشر داده

۷۶ — بروکلمن Brockelmann

خاور شناس معروف آلمانی که از دانشمندان بزرگ و دارای مؤلفات زیادی

---

۱ — Revues des Traditions Pouplaires

۲ — ابودلامه زیدبن جون کوفی شاعر متوفی ۱۶۱

۳ — تاریخ فرشته تألیف ملا محمد قاسم هندوشاه است که مکرر بچاپ رسیده و ازکتب مفیده بشمار میرود .

است او نویسنده کتاب تاریخ ادبیات عرب بزبان آلمانی در دوجلد اصلی است که در ۱۹۰۱ بچاپ رسیده و دوجلد اضافی آن هم در ۱۹۳۶ چاپ شده درنشر کتاب ابن سعد صاحب طبقات مبادرت کرده و دوره آنرا درسه جلد از ۱۹۰٤ تا ۱۹۱۷ بطبع رسانده

کتاب لبید شاعر هم از نشریات بروکلمن است و حکایات مضر جدید و مصر میسلامیس (۱) را در ۱۹۳۷ چاپ نموده

بروکلمن

جرجی زیدان در آداب اللغة خود از نگارشات او استفاده زیاد کرده و صاحب معجم المطبوعات هم از او بهره مند شده

بروکلمن صاحب فهرست مخصوصی است که بطرز دائرة المعارف ترتیب داده و در آن مصنفات و مؤلفات خطی و چاپی وعربی راجمع و تألیف نموده و کتاب های محمد بن زکریا رازی را در ٦۸ کتاب در حکمت الهی و ماوراء الطبیعه و ۱۱ کتاب در نجوم وحکمت طبیعی و ۱٦ کتاب در اشعار نامبرده و کتاب او بعنوان Gfesch. d. Arab. Litt. در چند مجلد است.

از ابن حجرعسقلانی و آثاراو هم شرحی نگاشته .

بروکلمن در چاپ و انتشار کتاب عیون الاخبار ابن قتیبه (۲) دنیوری اهتمام کافی نموده و کتاب مذکوررا از دو نسخهٔ استانبول و پطروگراد ترتیب و تنظیم کرده و بچاپ رسانیده

۱ــ Miscellamies

۲ــ ابن قتیبه دنیوری ابومحمد عبدالله بن مسلم ابن قتیبه صاحب کتاب ادب الکاتب و عیون الاخبار متولد ۲۱۳ متوفی ۲۷٦ است

از ابوالمظفر (۱) ابیوردی نسابه شاعر هم تحقیقاتی نموده و کتابخانه معروف (ایاصوفیا) را فهرست نوشته

۷۷ـ برسلارد Brosselard

خاورشناس دانا بزبان عربی است که باباارجس (Barges) مستشرق در ترجمه کتاب بغیة الرواد ابن خلدون مبادرت نموده و از ۱۹۰٤ تا ۱۱ و ۱۲ طبع و نشر داده

۷۸ـ برون P.W. Brown
۱۸۹۲

ویلیام نرمان براون ادیب خاورشناس که در باره ادبیات ایران وهندتحقیقات عمیقه نموده و اطلاعاتی زیاد پیدا کرده وکتابی در این خصوص نگاشته

برون در دانشگاه پنسلوانیا فیلادلفی (۱) اتازونی سمت استادی دارد و جزء خاورشناسان ایندوره است و مؤلفاتی عدیده دارد .

بطوری که خود او نگاشته ولادتش در ٢٤ ژوئن ۱۸۰۲ در بالتیمر (۲) اتازونی شده او پروفسورسانسکریت دانشگاه پنسیلوانیا فیلا دلفی ومتخصص صنایع هند درموزه پنسیلوانیا است ونگارش وآثاری راجع بنقاشی و مینیاتور و غیره از خود نامبرده و مؤسس روزنامه انجمن (۳) شرقی امریکا است .

۷۹ ـ بریدژ Bridges

یکی از ایران شناسان است که تاریخ قاجار را نگاشته و کتاب او بعنوان Dynasty of the Kajars بچاپ رسیده و از دانشمندان قرن نوزدهم است .

۸۰ ـ F-Buhl
۱۸۵۰ـ۱۹۳۲

فرانتس بوهل خاورشناس معروف است که در کپنهاگ سال ۱۸۵۰ میلادی متولد شده

۱ـ ابوالمظر ابیوردی متوفی ۵۰۷ که از شعرای عالم بانساب بوده

۱ ـ PennsylvaniaPhiladelpia ۲ ـ Baltimere ۳ ـ American Oriental Society

علوم آلهی وفلسفه لوتری و دوره قدیم را تحصیل نموده برای آگهی بزبان عبری و کتب آن لغت ارام و عبری را فرا گرفته استاد عربی او مهرن (۲) عالم معروف و دانشمند آگاه بفلسفه اسلامی و علوم بوده و از ۱۸۷٦ تا ۱۸۷۸ در لیزیك تحصیل نموده و از استاد معروف خاورشناس (فلایشر) (۳) درس گرفته کمال تسلط را در زبان عربی و قواعد آن بکمك این استاد دانشمند پیدا نموده

بوهل (۱۸۷۸) نظریات خودرا در مباحث لغوی و تاریخی « قواعد عربیت » نشر داده و متن شافیه ابن حاجب را که بزبان دانمارکی ترجمه نموده بود در آن گنجانیده و شرح نگاشته .

بوهل در آلمان‌دروس مربوطه بزبان قدیم را پیروی نموده ونظریات جدیدی از خود ابراز کرده تورات را بچهار مصادر از منه مختلفه تاریخ بنی اسرائیل نسبت داده و گفته :

« عمده اساس شریعت اسرائیلی اساس این دین نبوده بلکه آن نتیجه تطوّر تاریخ این ملت است » او در میهن خود اندیشه فوق را در باره کتاب مقدس نشر داده و بعقیده و نگارشات دیگران را ارشاد کرده و کتابی در اینموضوع بزبان دانمارکی نوشته که مکرر باشروح و بیان چاپ شدهٔ

بوهل در ۱۸۸۹ سفری بجانب شرق نموده و مصر و فلسطین و سوریه را دیده و سفراو بسرزمین تورات انتهی یافته . بعد از مراجعت مقالاتی در توپو گرافی (وصف وبیان‌اماکن مذکوره در قرآن) نوشته و نیز کتابی درجغرافیای فلسطین قدیم بزبان دانمارکی‌و آلمانی نگاشته که این‌کتاب راهنمای خوبی برای طالبین‌تاریخ قدیم فلسطین است .

او کتابی راجع باورشلیم و شهر مقدس دارد که این شهر را در کتاب خود بطوریکه در ایام مسیح بوده وصف نموده بوهل از سال ۱۸۹۰ تا ۱۸۹۸ لغت و زبان عبری را در جامعه دانشگاه لیزیك در آلمان تدریس نموده در سال ۱۸٦۵ در صدد طبع فرهنگ و قاموس بزرگ معروف بنام کزینوس (٤) برآمده و اول کسی

Gesenius - ٤ Fleischer - ۳ A.Mehren - ۲

بوده که این کتاب را نشر داده ، بوهل طبع آنرا تجدید نموده و اثری ابدی در عصر خود برای درس لغات سامی گذاشته و درعملی که پیوسته بمزایا و محتویات این فرهنگ نموده عدهٔ از علما با اومددکار شده که از آن جمله زیمرن (۱) بوده و الفاظی که از لغت آشور مشتق است گرد آورده و تحقیق نموده .

بوهل بلغات فینیقی وارامی و عربی ماهر بوده فرهنگ بزرگ عالی قیمت اوکتابی است که میتوان آنرا مشتقات لغت و زبان سامی دانست علاوه براین او را اهتمامی زیاد در اشعار عربی قدیم بوده و باسرور ونشاطی تمام اشعار نابغه وامرءالقیس و عنتره و غیره رامیخوانده وباعلم و اطلاعی که داشته‌ازروی لغت و تاریخ ادبیات را شرح مینموده .

بوهل در ۱۸۹۹ بکپنهاك برگشته دردانشگاه آنجا زبان سامی را تدریس نموده ، زبان عربی بیشتر اوقات اورا گرفته و کتاب های عربی را زیاد مطالعه کرده تا مواد لازمه برای انجام فرهنگ عربی تهیه نماید ودرسال ۱۹۰۳ کتاب « حیات محمد » را بزبان دانمارکی چاپ نموده و بمقدمه راجع بعربستان قدیم مصدّر و بدستیاری مسیو شایدر (۲) بآلمانی نقل کرده و اینکار دوسال قبل از وفات او بوده در ۱۹۳۰ بوهل در مجمع علمی عربی دمشق عضویت داشته و باین کتاب قسمتی راجع به تبلیغ محمد باسلام بطوریکه درقرآن وارد شده الحاق وضمیمه نموده و در ۱۹۲٤ چاپ کرده ، این ضمیمه بزبان دانمارکی واهمّ آراء وتعلیمات واردهٔ درقرآن است که بترتیب و احکام تنسیق یافته .

او در بعضی از رسائل خود راجع باحوال علویین و سیاست آنها بحث و مناقشه نموده و مقالاتی عدیده در باره رجال و مشاهیر اسلام و تاریخ و وطن وشرح حال آنها نگاشته است.

برای بوهل شخصاً ممکن نشده که در قسمت عالم جدید اسلامی بحث وتحقیق نماید و لکن هرچه راکه دیگران در این خصوص از نهضت علمی اسلامی نوشتند اوباکمال اشتیاق و ذوق خوانده و استفاده مینموده و بیشتر همّ او تاریخ و ادبیات بوده و

۱- Zimmern ۲- Schaeder

اورا در خصوص این تألیفات مهمه ایست و تا آخر عمر و اوان پیری مشغول کار بوده تا اینکه قوای او انحطاط یافت و در سال ۱۹۳۲ در آغاز سال ۸۳ سالگی بدرود عمر نموده .

۸۱ - بورکهارد Burckhardt
۱۸۱۷-۱۷۸٤

خاورشناس معروف دانشمند سویسی است که ولادت او در ۱۷۸٤ بوده و سال ۱۸۱۷ در مصر (قاهره) وفات یافته .

بورکهارد در نوبه و بادیه و شامات گردش نموده اطراف رجهات حجازرا دیده و خودرا بشیخ ابراهیم معرّفی کرده دارای اطلاعات و تحقیقاتی است از اواست:

کتاب امثال عربیه که بزبان آلمانی جمع و ترجمه نموده و این کتاب را در (وایمار)(۱) آلمان بطبع رسانیده اند (۱۸۳٤) - این کتاب قبل از این هم در لندن طبع شده سال ۱۸۳۰ .

بورکهارد سیّاح توانا و هوشمندی است که در موضوع زبان و آثار اسلامی تتبع و بررسی کرده و بزبان مذکور مطالبی نگاشته ، اصل کتاب سفرعربستان او درلندن سال ۱۸۲۹ و با ترجمه فرانسه در ۱۸۳۵ در سه جلد بطبع رسیده .

۸۲ - بوریو Buriaut

دانشمند اروپائی محقق که کتاب المواعظ والاعتبار مقرتزی را بدستیاری (کازانوفا) بعد از مقابله و تطبیق با چندین نسخه در بنگاه آرکئولژی (باستان شناسی) فرانسوی قاهره باترجمه فرانسه نوشته و شروع بچاپ نموده ولیکن عمل او ناتمام مانده پس از او موسیوریت مدیر دارالاثار العربیّه در ۱۹۲۸ این عمل را انجام داده ،

۸۳ - بورنوف Burnauf

خاورشناس قرن اخیر است که پنجاه و یکسال روزگار خودرا بشناختن خطوط شرقی

---

۱ - Weimar

و اصول و قواعد زبان سانسکریت ومعرفت آثار خطوط و رسوم ایران باستان گذرانده در این باب مطالعه و تحقیقات کافی مفید نموده ' عملیات او بین مستشرقین معروف و مورد استناد است '

۸۴ ـ بورتن Burton

سیاح ونویسنده مشهور است که دردانستن زبان دیگران اشتهار داشته وصاحب نگارش و آثار است .

بورتن سال ۱۸٤۲ در اداره کمپانی هند داخل شده و قسمت کوهستانی نیککری را با دقتی تمام گردش کرده و اندك مدتی بزبان شرقی دانا شده ' در سال ۱۸۵۲ بلباس در ویشی درآمده بمکه و مدینه رفته وضعیت آن حدود را تحت نظر و مطالعه آورده و شرح مسافرت و سیاحت خود را ضمن ۳ مجلد نگاشته و چاپ نموده.

این شخص علاوه براین افریقا و امریکای جنوبی و قسمت فلسطین و شامات را دیده و از سیاحت خود درآن حدود کتاب نوشته واز خاورشناسان بشمار میرود

این خاورشناس کتاب الف لیله و لیله « هزارو یکشب » را ترجمه نموده که مورد توجه و نظر اروپائیان و دیگران شده ولادت او در ۱۸۲۱ و فاتش در ۱۸۹۰ بوده '

۸۵ ـ کاهن Cahaun

از خاورشناسانی است که در اواخر قرن نوزدهم و اوایل قرن بیستم زندگانی مینموده و درتاریخ آسیا وشرق تحقیقات و مطالعاتی زیاد کرده ' رساله بعنوان مقدمه در تاریخ آسیا و گزارش احوال صفویه بنام :

Introductinv a l' Histoirs de l' Asie

نگاشته و آن را درلندن سال ۱۹۱۵ بچاپ رسانده ' در دائرة المعارف اسلامی لیدن نام او و کتابش نگاشته شده .

۸۶ - کانیکوس Canicus

خاورشناس که اهل اسپانیا بوده و ملخص کتاب نفح الطیب‌را بزبان انگلیسی ترجمه نموده و در دوجلد بچاپ رسانیده وکتاب کلیله و دمنه وکتبی دیگر را هم نشر داده .

۸۷ - کاردن Cardonne

خاورشناس که درکتابخانه های بزرگ جستجو نموده و تاریخ افریقاو اسپانیا زمان تسلط عرب را از روی کتب خطی عربی ترتیب و درسه جلد درپاریس ۱۷۶۵ بچاپ رسانیده .

۸۸ - کارلیل T. Carlyle
۱۷۵۹-۱۸۸۵

توماس کارلیل خاورشناس فیلسوف و دانشمند انگلیسی‌که بزبان عربی وبعضی از زبانهای دیگر شرق دانا شده و استاد زبان عربی دانشگاه کامبریدج بوده

کارلیل در « اکلفشان (۱) » اسکانلند متولد شده' پدرش مردی‌زارع وفقیر بوده و در هفت سالگی بمدرسه ابتدائی رفته ' در ده سالگی داخل مدرسه متوسطه شده ' (کرامراسکول (۲)) - پدر فقیرش چون میخو است که‌کارلیل عنوان کشیشی پیدا کند اورا بیکی ازدانشگاه ها برده و باوجود دست تنگی و بیچارگی بتحصیلات‌پسرش ادامه داده سپس کارلیل در ۱۸۱٤ در مدرسه انان (۳) استاد قسمت‌ریاضی گردیده و در ۱۸۱۸ ازکشیشی برکنار شده و ازتعلیم احتراز مینمود ' چندی پیرو عقیده و مسلك مادّیون طبیعی و دهری‌مذهبان شدهٔ' در ۱۸۲۱ انقلاب فکری دیگری نمود و از انکار خدا و طریقه الحاد و لامذهبی روی گردانیده در ۱۸۱۹ زبان آلمانی‌را یاد گرفته و اندیشه و عقاید و ملت ژرمن را در انگلستان رواج داد .

کارلیل بگوته معروف آلمانی از جهاتی مشابه است در این بین کارلیل دچار کسالت مزاج و ناخوشی حال شده تاپایان عمر مریض بود واز ۱۷۹۹ تا ۱۸۰۱ بشرق آمده در این صفحات مطالعه و جستجو نموده

---

۱ - Ecclefchan ۲ - Gr Scool ۳ - Annan
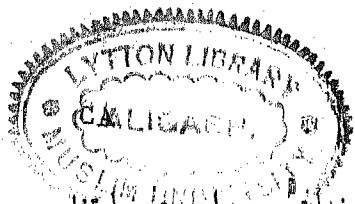
این دانشمند از اسکاتلند بلندن رفته و در آنجا چندان مورد اهمیت و اعتنا نشده لذا مجدداً بوطن خود برگشته، مشغول ترجمهٔ بعضی از آثار آلمانی به انگلیسی گردید.

کارلیل از ادبیات فارسی و کلمات حافظ و اشعار او بواسطه استفاده از آثار و اشعار گوته شاعر آلمانی که او از گفتار و اشعار خواجه اقتباس کرده بهره مند گردیده در ۱۸۲۶ زناشوئی کرده، برای خود زندگانی مختصر و سادهٔ ترتیب داده و مقالاتی هم از آثار قلمی خود منتشر نموده واسباب موفقیت و بهره مندی او باین واسطه فراهم

کارلیل

شد در ۱۸۲۸ که جنبهٔ دانائی و کمال او فزونی یافت کتاب سارتور رزارتوس Sartor Resartus را نشر داده این کتاب ابتداء سال ۱۸۳۳ در یکی از مجلات ملی انتشار یافته.

کارلیل آخرکار بلندن رفته در آنجابودتاوفات نمود ۱۸۸۵، او دراین سفر با بسیاری از فضلاء و اهل کمال ارتباط یافته و باتشویق ایشان تاریخ شورش فرانسه (جلد اول) را نوشته و با اینکه کتاب او طعمه حریق شد معذالك ازرغبت وشوق اوکاسته نشده و آنرا ازنو بمورد نگارش آورده، در۱۸۳۷ تمام نمود، نوشتن این کتاب باعث تغییر زندگانی کارلیل شده و چند بار در داخله کشور انگلیس و ایرلند مسافرت نموده وسفری بطرف آلمان کرد که زحمات زیاد درآن سفر متحمل گردید بالاخره علل مذکور باعث ضعف مزاج وتحلیل قوای کارلیل شده تا در ٤ فوریه ۱۸۸۱ بدرود زندگانی نمود،

آثار و نگارش کارلیل زیاد است از جمله کتاب زندگانی و نوشتجات (دلیور کرامول) و کتاب زندگانی فردریك کبیر ـ کتاب قهرمانان و ابطال است که باین نام در آمده

Lectures on Heroes and Hros Worship

این کتاب بعربی و فارسی و زبانهای دیگر ترجمه شده و کتابی سودمند وقابل اهمیت است در این کتاب اوصاف و خصایص حضرت ختمی مرتبت (محمدّبن عبدالله ص) وحضرت (علیّ ابن ابیطالب ع) را بیان نموده .

دیگر از مؤلفات او کتابی است که در گزارش و تاریخ مصر نوشته این کتاب در کمبریدج سال ۱۷۹۲ بچاپ رسیده و کتابی که مشتمل احوال شعرای عرب است و بانگلیسی نوشته شده و کتاب منتخبات ادبیات عرب که اشعار عربی را بانگلیسی ترجمه نموده ؛ در دائرة المعارف لیدن (ص۳۹٦ ج ۱ ع) مینویسد که کارلیل کتاب مورد اللطافة فی من ولیّ السلطنة والخلافة ابوالمحاسن ابن تغری (۱) بردی را بعنوان

Maured-al Latafet Gamaleddini Tagri Bardii ؛

در کمبریدج سال ۱۷۹۲ چاپ و نشر داده

۸۷ - کارپانتر Carpenter

دنیا گرد جهان نورد وگیتی شناس که تمام دنیارا دیده و در تمام قطعات ٥گانه جهان گردیده مطالعه در آداب و اخلاق و رسوم و مذاهب و تشکیلات سیاسی و اجتماعی عالمیان نموده و دورهٔ جهان گردی خود را بعنوان جغرافیا در ٦ جلد به زبان انگلیسی نوشته و بچاپ رسانیده ؛ در این کتاب آداب و اخلاق شرقی و دیگران تشریح شده .

سیاحت کارپانتر از ۱۸۹۷ تا ۱۹۱۱ در چهاردهٔ سال انجام گرفته او درآداب ورفتار گزارش اجتماعی واداری و اوضاع جغرائی طبیعی و سیاسی و اقتصادی هرجا بادقت زیاد داخل و روحیات مردم هرجا را نوشته و کتاب وگراور های زیاد ونقشهٔ جغرافی طبیعی و سیاسی هر جارا متضمن است

---

۱ ـ ابن تغری بردی جمال‌الدین ابوالمحاسن یوسف‌بن تغری قاهری متولد ۸۱۳ متوفی ۸۷٤ صاحب کتاب النجوم الزاهره و غیره

کارپانتر از ایران و افغان و عربستان و ترکیه و هندوستان و چین و ژاپون در کتب آسیای خود نگارشی دارد که خالی از لطافت نیست نگارنده تمام کتاب آسیای اورا از انگلیسی بفارسی ترجمه نموده و درستونهای روزنامه تجدّد ایران سال اول انتشار آن جریده در طهران بچاپ رسانیده واصل نسخه ترجمه فارسی آن موجود است .

۹۰ـ کارادوو B. Carra de Vaux

۱۸۶۹

برنارد کارادوو خاور شناس معروف فرانسوی چنانکه بخط خود نگاشته در ۳ فوریه ۱۸۶۹ میلادی در فرانسه متولد شده وشاگرد قدیمی مدرسه سیاسی پاریس (پلیتکنیك) بوده و مستشرق اسلامی در تاریخ و فلسفه وسیانس لنگتیك(۱) (دانش مربوط بزبان) وماتیماتیك (ریاضی) است .

از کارهائی که این مستشرق انجام داده و بچاپ رسیده :

کتاب در احوال حجة الاسلام محمد غزالی در یکجلد ـ متفکرّین اسلام در یکجلد ـ تصاویرنژاد سامی دریك جزوه ـ میکانیك هرن الکساندری ـ مجلّهٔ آسیائی ـ خودکاربیزانس ـ کتاب اطلاعات ـ انجمن آسیائی ـ مختصر عجایب و غرایب ـ انجمن فلسفه و زبان عمومی است که چاپ شده .

کارادوو عشق وعلاقه زیادی بکتب و آثاراسلامی دارد وکتاب(التنبیه والاشراق) مسعودی صاحب مروج الذهب رابفرانسه ترجمه وچاپ نموده دراحوال ابوهذیل(۲)علاف بررسی نموده و مطالبی نگاشته (دائرة المعارف اسلامی لیدن ع ص ۲۱۷ ج ۱)وکتابی بنام آویسن(۳)دراحوال ابوعلی سینا ترتیب داده ودر پاریس سال ۱۹۰۰ بطبع رسانیده .

مقاله از ابوعلی سینا در دائرة المعارف الدینیة والاخلاقیة هستینجز (Hastings) ج ۲ (۱۹۰۹) نشرداده ودر باره ابن طفیل وحیّ بن یقظان هم تحقیقاتی دارد (دائرة المعارف لیدن ع ص ۲۱۷ج۱)

۹۱ـ کازیمرسکی بیبرکتون Casimerensqui Bibrechtune

۱۸۷۰

مستشرق معروف لهستانی متولد در لهستان وساکن درفرانسه که وفات اودر ۱۸۷۰ بوده ،

---

۱ ـ SC. Lungustique ۲ ـ ابوهذیل علاف محمدبن هذیل عبدی علاف متولد ۱۳۵ متوفی ۲۳۵ است ـ ۳ ـ Avicenne

کازیمرسکی استاد آگاه و دانا بزبان عربی است که مقاله ها در جراید و مجلات شرقی بفرانسه نشرداده و فرهنگی جامع و مفید بزبان عربی و فرانسه ترتیب داده و چاپ نموده وقرآن مجیدرا بفرانسه ترجمه وچاپ کرده ، و دراوصاف حضرت ختمی مرتبت و اسلام نگارشاتی دارد .

این استاد حکایت انیس الجلیس کتاب الف لیله ولیله را با ترجمه فرانسه و نظریات خود در پاریس سال ۱۸۶۶ بچاپ رسانیده .

کتاب فرهنگ عربی وفرانسه معروف بد یکسیونر کازیمرسکی شهرتی تمام دارد

۹۲ ــ کازانوا P.Casanova

۱۹۲۶

پول کازانوا از مستشرقین معروف دوره اخیر است که در ۱۹۲۶ وفات یافته و صاحب نگارشات و آثار است .

۹۳ ــ کازیری Casiri

خاورشناس اسپانیائی که در کتب و آثار اسلامی اطلاعاتی زیاد پیدا نموده و فهرست کتابخانه عربی اسپانیا « اسکوریال » را در مادرید از ۱۷۶۰ تا ۱۷۷۰ تنظیم و در دو مجلد بچاپ رسانیده

کازیری برای کتب یعقوب بن اسحق کندی که در قرن ۹ میلادی بوده در حدود ۲۰۰ کتاب نام برده و فهرستی ترتیب داده و چاپ نموده

او در دو کتاب: الحلل المرقومه ــ واللمحة البدريّه في دولة النصريّه ابن خطیب (۱) غرناطی مطالعاتی کرده ومطالبی از آن دو کتاب انتخاذ نموده و مؤلفه ترتیب داده و نیز از خطرة الطيف في رحلة الشتاء والصيف شرحی ذکر کرده از منفعة السائل که اصل آن مقنعة السائل عن المرض الحائل است اقتباس نموده و در اطراف آن شرحی نگاشته .

۹۴ ــ کاترینوزنس Caterino zens

قرن ۱۵

ایران شناس قدیمی که ازشاهزادگان و پرنس های ونیز بوده و ازجانب حکومت

---

(۱) ابن خطیب غرناطی متولد ۷۱۳ معروف بابن خطیب سلمانی است صاحب تاریخ غرناطه .

و نیز یونان در اواخر قرن ۹ هجری بایران آمده و صاحب مطالعات واطلاعات است

کاترنیو درایران سیاحت نموده و شرح گردش ومشاهدات خودرا باهمراهانش بنام «کتاب گردش و سیاحت ونیز بهادر ایران» بزبان انگلیسی نوشته وچاپ شده و عنوانش این است .

Travels of ventiaus In Persia

۹۵ــ کوسن دپرسوال Caussin de Perceval

خاورشناس بزرگ است که ولادت او در ۱۷۵۹ وفات او در ۱۸۳۵ بوده وبزبان عربی‌تحصیلاتی نموده‌ونظارت‌کتب خطی‌شرقی‌وعلمی زبان عربی‌رادرکتابخانه دولتی پاریس عهده دارشده و کتابی چند در آداب عربیت تألیف نموده و تاریخی بعربی نوشته‌که شهرتی زیاد یافته ومکرّر در پاریس چاپ شده

نشریات این‌استاد زیاد است از جمله کتاب‌حکایات المسلمین‌اوست‌که‌مجموعهٔ‌از حکایات منتخبه و آثار ادبای اسلامی است که مؤلف با فرهنگ الفاظ‌عربی و ترجمه فرانسه جهت تشویق‌دانشجویان‌زبان‌عربی ومحصّلین نگاشته ودر پاریس سال ۱۸٤۷ چاپ نموده ، دیگر مجموعه نوشتجات و تمسّکات و حجج واسناد او است‌که درپاریس (۱۸۲۵) بسعی مؤلف بچاپ رسیده وکتاب گراماتیك (علم صرف و نحو) زبان عربی وذیل آن در قصه ابن مغازی(۱) وقّصة الحکم باترجمه فرانسه (۱۸۵۸) در پاریس چاپ شده .

از کتب منتشره دپر سوال شرح قصیدهٔ معلقه امرءِ القیس زوزنی (۲) و مقامات حریری است (۳)

که در پاریس سال ۱۸۱۹ چاپ نموده و سورهٔ فاتحة الکتاب که در پاریس سال

---

۱ ـ ابن مغازی یا مغازلی صاحب فکاهیات و نوادر متوفی ۲۹۸

۲ زوزنی ـ حسین بن علی بن احمد صاحب کتاب ترجمان القرآن و شرح سبعه معلقه متوفی ٤۸٦

۳ ـ حریری قاسم بن علی بن محمد بصری صاحب مقامات متوفی ۵۱٦ ـ

١٨٢٠ چاپ شده و کتاب الزّیح الحاکمی (١) و کتاب الصوّر عبدالرحمن صوفی (٢) و امثال لقمان حکیم و تاریخ صقلیه (سیسیل) ودوره اسلام نویری است که چاپ و نشر داده

٩٦- شامپولیون j F Champolliun

١٨٣٣ - ١٧١٠

ژان فرانسوا شامپولیون معروف بژان درفیژآك (Feigeac) متولدگردیده سال ١٧٩٠ و در سال ١٨٣٢ وفات یافته

شامپولیون که قریحهٔ شرق شناسی و تتبع در علم آثار داشته ابتدا بتحصیل زبان عربی مشغول شده پس از آن زبان کلدانی ـ شامی قدیم ـ حبشی ـ عربی قبطی (زبان مصری قدیم) را فرا گرفته و در سال ١٨٠٧ بپاریس رفته و دورهٔ زبان شرقی را در کلژ دوفرانس (مدرسه عالی فرانسه) خوانده در آنوقت مجدداً بتحقیق کتب خطی قدیم مصری عبری و آثار تاریخی آن پرداخته و برای حل و اکتشاف زبان مصری و وضع صرف و نحو آن طرح نقشه مینمود

شامپولیون در ١٩ سالگی بگرنبل (Grénoble) برگشته و در دانشکده ادبی باستادی درس تاریخ انتخاب شده در ١٨١٤ کتابی بنام مصر در زمان فراعنه در دو جلد نوشته که مشتمل اوضاع جغرافیائی مصر و گزارش تاریخی آنجا است ودلائل تاریخی و مدارك خبری و اثری از قبطی و عربی بدست آورده که از آن تاریخ قدیم مصر را میتوان فهمید در ١٨٢٢ شامپولیون بخواندن کتاب « مادام داسی یر » که در خصوص خط هیروگلیف نوشته شده بود اشتغال گزیده سپس الفبای خط قدیم مصر را تنظیم وصرف و نحو آنراتکمیل کرده و در ١٨٢٣ کتابی نوشته که اسلوب مختصر و مجمل خط هیروکلیف را مشتمل بود در ١٨٢٤ برای دیدن مجسمه های مصری قدیم که پادشاه ساردنی Sardaigne در تورن جمع آورده بود رفته

١ـ حاکمی ابولحسن علی بن یونس منجم صاحب زیج کبیر متوفی ٣٣٩

٢ ـ عبد الرحمن صوفی یکی از مشایخ متصوفه قرون اولیه است .

و راجع بوقایع مهمه تاریخی مصر وعتیقجات‌و آثار و احجارزیر خاکی‌آن سرزمین مطالعه نموده نتیجه اکتشافات خود راجمع و تدوین ودر دو مجلد نگاشته است .

شامپولیون در ۱۸۲۶ بپاریس برگشته در (موزه لوورقسمت آثار قدیمه مصر) سر گرم وارسی ها شده و فهرستی از آثار تاریخی موزه لوور ترتیب داده در (۱۸۲۷) مجدداً درسال ۱۸۲۸ بمصررفته؛ در سال ۱۸۳۱ عضو انجمن علمی خطوط و نوشتجات باستانی شده و در این بین که بتألیف اشتغال داشت یاد داشتی مفید در علامات و رموز و اسرار خطوط قدیم مصری ترتیب داده

دانشمند مذکور کتابی در کتب لغت و دستور زبان مصری قدیم نوشته متأسفاً وفات او سال ۱۸۳۲ ناگهانی بمرض سکته‌روی داده و این کتاب نا تمام ماند

از آثار شامپولیون رسالهٔ مفید در عتیقات و آثار باستانی است که چاپ شده از کتب نا تمام او کتابی است که نقشه های رنگین و تصاویری را دارا و در چهار مجلد تدوین شده و این کتاب را در خصوص مجسمه های‌مصر و نوبه نوشته وهشت جزوه‌ازجلد اول‌آن‌کتاب تا۱۸٤۸ طبع شده وطبع بقیه آن تا۱۸٦۹ بتعویق افتاده بود تا اینکه ماس پرو Maspro کتاب مذکور را تحت مطالعه آورده و مادیتوررروژه طبع آنرا تمام نمود .

راستی که شامپولیون متخصص قسمت آرنئو لژی و یگانه مکتشف رموز و اسرار خط مصری است و اول کسی است که در ۱۸۲۲ میلادی موقع قشون کشی ناپلئون بناپارت بمصر پرده از روی اسرار و رموز آثار نهانی مصر بر داشته و عالمی را از این خدمت بزرگ رهین منت خود نموده

وقتی‌که موضوع مصر شناسی در اروپا انتشار یافت ،خاطر اروپائیان بجانب شرق بیشتر متوجه شده انجمن و هیئت ها جهت تعقیب و تنقیب سایر آثار ترتیب داده بحفر خرابه های قدیمه مصر ـ عیلام ـ آشور ـ بابل ـ ایـران ـ فنیقیه و عربستان و دیگر قسمت های شرق وسطی و شرق اقصی مبادرت کرده دستجاتی جهة

Maditer Rouge—۱

حفاری و نقابی و اکتشاف با مخارج سنگین و تحمل بسیاری زحمات اعزام داشته و در اثر آن تاریخ مجهول دینا را تا حدی معلوم و آثاری مهمه و مفید تعیین وادوار مجهوله تاریخ را مکشوف نمودند.

جرجی زیدان و گوستاو لوبون و بسیاری از مورخین جدید از حاصل زحمات و اکتشافات شامپولیون اخذ و اقتباس نموده علمای آثاری و مورخین از خدمات گرانبهای او قدر دانی کردند اکتشافات او موجب حل بسیاری از مسائل لاینحل مهمه تاریخی شده و میتوان گفت که « شامپولیون تاریخ را تغییر داد »

۹۷ شاردن J. Chardin

۱۷۱۳-۱٦٤۳

ژان شاردن فرانسوی سیاح معروف متولد ۱٦٤۳ در پاریس و متوفی در ۱۷۱۳ که یکی از دانشمندان ایران شناس و نویسنده سیاحت نامه ایران وهنداست

شاردن در دوره سلطنت شاه عباس دوم صفوی و شاه سلیمان (۱۰۷٦ هجری ۱٦۷۱ میلادی) در ایران بوده و در سفرنامه خود راجع بوضعیات آنروزی ایران و دربار اصفهان و کتابخانه و غیره آنجا مطالبی نگاشته که مرحوم محمد حسن خان اعتماد السلطنه (۱) ودیگران از نگارشات او در کتب ومولفات خودمتذکر گردیده‌اند

شاردن در باب تهران هم شرحی نوشته و در آنوقت این جارا شهری ازشهر های کوچك ایران معرفی می‌نماید وسیاحت نامه اومکرر بطبع رسیده.

سیاح مذکور بقصد تجارت جواهر بهندوستان رفته و از آنجا بایران آمده، تاجر باشی شاه عباس دوم شده شش سال در اصفهان اقامت داشته در ۱۰۸۲ هجری بفرانسه بر گشته وسال بعد هم بایران آمده مجدداً یازده سال در ایران و هند اوقات خود را مصرف نموده، تجارت و سیاحت کرده و کتاب های نفیسی دارد کتاب سفر نامه او در ۱۷۳۵ و آمستردام طبع شده و کتابی شیرین، حاوی بسیاری از گزارش آن زمان و مطالب تاریخی و اخلاقی است

---

۱ - اعتماد السلطنه . محمدحسن خان صاحب کتاب مرات البلدان ومنتظم ناصری متوفی ۱۳۱۳ هجری قمری

۹۸ کارل لیل Charles Layll
۱۹۱۳

یکی از خاور شناسان شمرده شده که بنوبت خود خدماتی را انجام داده از جمله جزء دوم المفضلیات را با شرح ابن انباری (۱) در بیروت بخرج خود طبع نموده و انتشار داده ۱۹۱۳ میلادی

۹۹ ـ شاتو بریان Chateubriand
۱۷۶۸ـ۱۸۴۸

نویسنده مشهور که در سنت مالو متولد شده و از جهان گردان و سیّاحان بشمار رفته و بامریکا سفر نموده در دورهٔ انقلاب فرانسه از آنجا دوری گزیده چندی بوزارت خارجه نائل شده و شخصی هوشمند و دانا و صاحب ذکاوت و استعداد بوده بعدها از فرانسه بجانب شرق (فلسطین و شامات) سفر کرده رساله و یادداشت‌ها در این مسافرت ترتیب داده از مساجد مصر و ابنیه اسلامی قاهره تفاصیلی نگاشته و تحقیقاتی در این خصوص نموده اگرچه شاتو بریاند درعین شورش فرانسه از آنجا خارج شده ولیکن بعد از آرامش دوباره بمیهن خود برگشته و آثار و اشعاری زیاد دارد که بسیاری از آثار او بچاپ رسیده و کتاب بررسی در اساس انقلابات رانگاشته که در ۱۷۹۷ چاپ شده و کتابی در احوال ابن سراج (۲) دارد .

شاتوبریان

۱۰۰ ـ شربونو J.Au.Cherbonneau
۱۸۸۲

ژاك اگوست شربونو مستشرق فرانسوی معروف که در انتظام امور مدارس الجزایر افریقا اشتغال داشته و در بعضی از مدارس تدریس مینموده و زبان عربی را خوب میدانسته و یاد میداده از او است : حکایات منتخبه از کتب اسلامی که برای

۱ ـ ابن انباری ابوبکر محمدبن قاسم بن محمدبن بشار صاحب کتاب الاضداد متوفی ۲۷۸
۲ ـ ابن سراج یوسف بن سراج غرناطی که خانواده او در قرن ۱۱ میلادی آنجا سلطنت داشته اند

مدارس ابتدائی نوشته و مجموعه مذکور در الجزایر سال ۱۸٤۷ بطبع رسیده

شربونو در زنده کردن ادبیات عربی کوشش و فدا کاری نموده و مساعی زیاد به خرج داده بسیاری از کتب کلاسی را تصنیف و تألیف کرده فرهنگی در زبان عربی و فرانسه برای مکالمه مردم الجزائر نگاشته در ۱۸۸٤ میلادی در پاریس چاپ نموده که نسخهٔ از آن در کتابخانه مجلس شورای ملی ایران موجود است .

این مستشرق کتبی چند از عربی بفرانسه نقل کرده که از آن جمله است سفرنامه عبدری (۱) ــ تاریخ ابن حماد (۲) و اورا مؤلفاتی در تواریخ عرب است که قسمت زیادی از آ ن در مجله آسیائی فرانسه منتشر شده و کتاب المخاطبات فی مایحتاجه العرب من الولاة مجموع مخاطبات اصطلاحی مردم الجزائر که در ۱۸۵۸ بطبع رسیده

شربونو علاوه براین حکایات لیلة المحتاله شمس الدین و نورالدین الف لیله و لیله و نصایح و امثال لقمان حکیم را نشر داده

جرجی زیدان در آداب اللغة و صاحب معجم المطبوعات و دائرة المعارف سلا می لیدن عملیات اورا شرح داده اند

این مستشرق صاحب کتاب (آزمایش ادبیات عرب در سودان)

Essai Sur la Litterature Arabe dans le Saudan

است و کتاب تاریخ فتح اندلس ابن قوطیه (۳) را بعنوان (تاریخ سلطنت حکم بن هشام)

Histoire du règne d'elHakam Fils de Hicham

در مجله آسیا سال ۱۸۵۳ ج ۱ ص ٤۵۸ و بعد از آن نشر داده

---

۱ ــ عبدری ـ عبدالمنعم ابن عبدالعزیز قریشی اسکندری ۲ ــ ابن حماد از نویسندگان و مورخین معروف است متوفی در ۶۰۳ ناظر بیمارستان عضدی

۳ ــ ابن قوطیه عمربن عبدالعزیز متوفی ۳٦۷ از اهل اندلس و اشبیلیه بوده و صاحب کتاب تصاریف الافعال است ،

۱۰۱ـ شیندلر H. Chindler
۱۸۷۹

هوتم شیندلر ایران شناس قرن نوزدهم است که در سال ۱۸۷۹ در ایران بوده و کتابی درباب ایران آنزمان نوشته او راجع بمطابع و چاپخانه ها و کتب چاپ شده اولیه در ایران و قسمت تیپوگرافی (چاپ حروفی) و کتابهائی که از سال ۱۲۳۳ تا ۱۲۶۰ بچاپ رسیده نگارشاتی دارد.

۱۰۲ـ شودزکو Chodzko

ایران شناس قرن نوزدهم که کتابی بنام شبیه در ایران (تآتر) نگاشته و دارمستتر درکتاب (مهدی) خود از او نام برده و کتاب او در ۱۸۷۸ چاپ شده

۱۰۳ـ کریستی A.H.Christi

خاورشناس معاصر نویسنده قسمت‌فنون فرعی اسلامی که در آن بعضی‌ازتصاویر و صنایع دورهٔ خلفای‌عباسی و اختراعات مسلمین و اسطرلاب و طرز منبت کاری و ظروف سازی و طرح اشکال و پارچه بافی و کاشی سازی استادان اسلامی را وصف نموده و از عملیات و طرّاحی میرزا اکبر مهندس ایرانی در قرن نوزدهم و زری بافی و مخمل‌های دورهٔ صفویّه و قالی های بقعه شیخ صفی نگاشته و آن قسمت را استاد دانشمند آقای دکتر زکی محمد حسن مصری بعربی ترجمه نموده و چاپ‌شده

۱۰۴ـ کریستین هرن هلدرمپی Christian Herrn-Høldrempi
۱۹۳۵

مستشرق معاصر که در آلمان زیست مینماید و خدماتی بنوبت خود بمعارف وادبیات ایران وشرق نموده این دانشمند کتاب رباعیات خیام را بزبان آلمانی‌ترجمه کرده با مقدمه و گراورهای قدیمی بچاپ رسانیده (در ۱۹۳۵) و نسخه از آن‌را در سال ۱۹۳۵ بوزارت معارف ایران فرستاده.

۱۰۵ـ کریستن سن A.E.Chritensen
متولد ۱۸۷۵

آرتورامانوئل کریستن‌سن‌دانمارکی‌فرزند ویلهلم کریستن سن‌خاورشناس‌معروف

ودانشمند شهیر دانمارك که در کپنهاك سال ۱۸۷۵ میلادی تولد یافته یکی ازمصنفین و مؤلفین با اطلاع و آگاه از اوضاع ادبی و تاریخی ایران است که در ۱۳۰۷ شمسی بطهران آمده وضعیت این کشوررا بچشم خود دیده در مهر ۱۳۱۳ هم برای شرکت جشن فردوسی بایران دعوت شده و نایب رئیس کنگره بوده

کریستن سن

کریستن سن بطوری که خوداو نگاشته :
استاد دارالفنون کپنهاك و استاد ادبیات وتاریخ ایران در دانشگاه کپنهاکن وعضو آکادمی دولتی دانمارك در سال ۱۸۱۹ شده وعضو مجلس اختراعات عمومی دانمارك است .

این استاد صنایع ایران را در اونیورستیه (دانشگاه) کپنهاك باستادی پروفسور ا . اف . ون مهرن .
A.F.Wen Mehren
و فلسفه ایرانی را در کوتینك بمعلمی پروفسور (اف اندرا) دکتر ادبیات کپنهاك در ۱۹۰۳ فرا گرفته .

کریستنسن مقالهٔ درباره اشعار دورهٔ باستانی وموسیقی زمان ساسانی و اول شاعر ایرانی نگاشته و کتابهائی چند نوشته و بطبع رسانیده که از آن جمله است :

کتاب شاهنشاهی ساسانیان ــ تحقیق در باب رباعیات عمر خیام ــ پادشاهی قباد (دیالك) مرام مزدك و اشترا کیها ــ نخستین مرد و نخستین شاه در تاریخ افسانه آمیز ایرانیان و زبان سمنانی ــ قصه وداستان ایرانیان بزبان عوام ــ ترجمه شاهنامه فردوسی بزبان الوار بشعر ــ زبان ماقبل تاریخ ایرانیان ،

کریستنسن کتبی دیگر راجع بایران وایرانیان نگاشته و یاد داشت های مختلفه و چندین کتاب بزبان دانمارکی تألیف نموده ،

این دانشمند در ۲۰ فروردین ۱۳۰۸ هجری شمسی در تالار بزرگ وزارت

معارف (عمارت مسعودیه) در گزارش زمان ساسانی و طرز شاهی وکشورداری آن زمان ایران سخن رانی مورد تقدیر نموده

اخیراً کریستنسن مقاله مفصلی راجع بتأثیر ادبیات ایران در اسکاندنیاوی قدیم نگاشته که روزنامه های طهران بفارسی ترجمه و نشر داده اند (اطلاعات شماره ۲۶۵ر۱۵ر۹ر۱۴) شرح فوق (اقتباس از نگارش خود صاحب ترجمه شده)

۱۰۶ — کریستیانو ایرچ Christianouirtsch

۱۸۶۳

عالم موسیقی که موسیقی و سرود عرب را در ازمنه و ادوار مختلفه شرح داده و در این موضوع کتابی مخصوص نگاشته و کتاب او در پاریس سال ۱۸۶۳ بطبع رسیده

۱۰۷ — شولسن Chowlson

۱۹

خاورشناس قرن نوزدهم آگاه بمآثر علمای اسلامی و خادمین معارف شرق که قسمت های مختلفه کتاب الاعلاق النفیسه و مقدمة الافلاك السماویه والکرة الارضیه ابن رسته (۱) را با ترجمه روسی نشر داده .

۱۰۸ — کلاویه Clavije

جهان گرد معروف دون روی دی کلاویه (۲)است که از سفرای اسپانی و و جهان گردان آن کشور است.

سیّاح مذکور در اوایل قرن نهم هجری از طرف دربار دولت متبوعه خود به عنوان سفارت نزد امیر تیمور(۳) گورکان رسیده و اول اروپائی است که از « تهران » سخن رانده و در ۸۰۶ هجری ازاینجا عبور نموده

---

۱ — ابن رسته ـ ابوعلی احمدبن عمربن رسته که الاعلاق النفیسه‌را در ۲۹۰ نوشته

۲ — Don Rey di clavije ۳ ـ امیر تیمور گورکان معروف بتیمورلنگ متولد ۷۳۶ متوفی ۸۰۷ که از فاتحین بزرگ بوده

مأموریت کلاویه ازجانب هانری سوم پادشاه کاستیل (قسطیله) از ممالك اسپانی بوده

کلاویه برای سیاحت و گردش بسمرقند رفته و سفرنامه او بزبان انگلیسی بعنوان«گزارش سفارت Narrative of embassy» بچاپ رسیده و متضمن یك رشته اطلاعات و گزارش مفیده است،

۱۰۹- کلمان موله Clement Mullet

دانشمند خاور شناس که زبان عربی را بخوبی تحصیل نموده و کتاب الفلاحة ابن العوام را(۱) ترجمه و در پاریس سال ۱۸٦٦ طبع نموده و صاحب نگارشاتی دیگر است .

۱۱۰- کلرك Clerc

خاورشناس فرانسوی که تاریخی بنام « تاریخ طب » نگاشته ودر دوجلد تدوین نموده و از اطبای اسلامی و مشاهیر دانشمندان اینطبقه شرح داده و درباره ایشان تحقیق کرده و کتاب او بعنوان ذیل بطبع رسیده (پاریس ۱۸۷۸)

Histoire de la Medcine Arabe

۱۱۱- کند Conde

استاد مطلع بتاریخ عرب و آگاه بزبان عربی که درکتب تاریخ اسلامی ونسخه های خطی عربی مطالعات زیاد نموده و درنتیجهٔ مطالعات خود کتاب تاریخ تسلط عرب براسپانیا را از مندرجات کتب خطی ترتیب داده و این کتاب توسط مسیو مارل M.Marle ترجمه شده یکبار در بارسلن (۱۸٤٤) و دیگر بار در سه جلد درپاریس سال ۱۸۳۵ بطبع رسیده .

۱۱۲- کنتارینی Contarini

۱۵۵۱

خاورشناس قدیمی ونیز اول کسی‌است که در ۸۷۸ هجری(قرن ۱۵ میلادی)

---

۳ - ابن‌العوام اشبیلی - ابوزکریا یحیی بن محمدبن احمد نابغه قرن ٦ هجری صاحب کتاب الفلاحة الاندلسیه

از جانب مجلس سنای و نیز بعنوان سفارت بایران آمده در ۸۷۹ﻫ بتبریز رسیده که آنروز پایتخت یکنفر ازخاندان آق قوینلو موسوم بامیر او زن حسن (۱) بوده کنتارینی دراین مسافرت کتابی راجع بایران وشرح سیاحت وسفر وگزارش خود دراین کشور نگاشته کتاب مذکور در ۱۵۵۱ میلادی باچند کتاب دیگر راجع بایران بعنوان پروم پرسی کاروم هیستر یا (۲) قسمتی ازاین کتاب هم بزبان انگلیسی ترجمه شده و در ۱۸۷۱ میلادی درلندن بطبع رسیده ونیز شرح مختصر سیاحت کولتارینی بزبان فرانسه درکتابی موسوم بسیاحات قرون ۱۲ تا ۱۵ میلادی که در آسیا بعمل آمده درج و در ۱۷۳۵ میلادی درلاهه بطبع رسیده؛ اصل سیاحت نامه را هم در فرانکفورت طبع نموده اند و در ونیز هنوز خانواده کنتارینی اشتهار دارند.

۱۱۳ــ کورنیلیوس وان وائنن Cornilius Van Waenen

۱۰۸۶

خاورشناس آگاه بزبان عربی و اخبار و آثار اسلامی که کتاب حکم حضرت علی‌بن ابیطالب علیه السلام را باترجمهٔ لاتینی و قیودات و شرح و تعلیقات دراوکسونیا سال ۱۸۰۶ بطبع رسانیده و نام این کتاب باین عنوان است:

Sententieè Ali ebn Abitalebe Arabica Latine

۱۱۴ــ کودرا Codera

۱۸۸۲

خاورشناس اسپانیائی که در معارف و علوم اسلامی مطالعه و تحقیق نموده و کتاب الصلة فی تاریخ ائمة الاندلس ابن بشکوال (۳) را که تکمله معجم ابن فرضی (٤) در سیراست در مادرید سال ۱۸۸۳ بعنوان

Bibl. Arab Hisp. ــ ۱ ج

---

۱ ــ اوزن حسن ــ ازرؤسای خانواده آق‌قوینلو است که در ۸۷۱ هجری بسلطنت رسیده

۲ــ Prum Persicarum Hi.

۳ــ ابن بشکوال ــ ابوالقاسم خلف‌بن عبدالملك ازکتاب سیرمتولد ٤۹٤ متوفی ۵۸۷

٤ــ ابن‌فرضی ــ ابوالولید عبدالله‌بن محمدبن یوسف اندلسی‌متوفی ٤۰۳ صاحب‌تاریخ‌اندلس

نشرداده و بعضی ملاحظات راجع بقزمان درضمن این قزمان(۱) داردکه مورداستفاده است و دائرة المعارف اسلامی لیدن عملیات اورا ایراد نموده

۱۱۵ـــ کونلی A. Conlly
۱۸۳۸

از مؤلفین و کسانی است که از هند و قسمت شرق اطلاعاتی پیدا کـرده و وکتابی بنام Sourney to the North nf India نوشته کتاب او درلندن‌سال ۱۸۳۸ بطبع رسیده

۱۱۶ـــ کنتنو Dr. G. Çontenau

دکتر . ژ . کن‌تنو فرانسوی
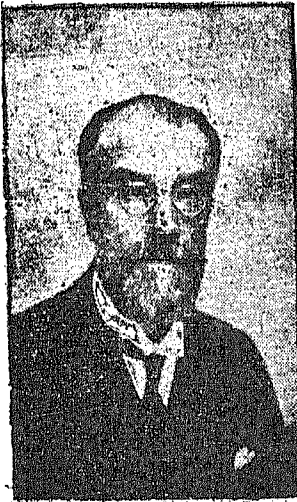
دکـتر . ژ . کنتنو . مستشرق‌معروف فرانسوی کـه از دانشمندان عالی مقـام و جزء دعوت شدگان هزارمین‌سال تولد فردوسی بایران است او در ۱۳۱۲ بایران آمده و راجع بحفاری شوش و غیره در کنگره‌جشن کنفرانس داده و درباره ایران و تـاریخ آن نگارشاتی دارد او صـاحب کتابچه مختصر دستی آثارباستان شرقی‌است(۲) که‌ضمن‌سه‌جلد ۱۹۲۷ در پاریس چاپ شده

۱۱۷ـــ کردیه H.Cordier

هانری کـردیه که در فهرست کتابخانه بریل کارهای اورا شرح داده و از خاورشناسان معروف بشمار رفته او کتاب راجع بچین و چینی ها را نوشته کـه از

---

۱ ـ ابن‌قزمان صاحب دیوان معروف متوفی ۵۵۵

۲ ـ Monuel d'Archéologic Orientale

۱۸۹۸ تا ۱۸۹۹ بچاپ رسیده و اطلاعات او درباره شرق زیاد بوده مخصوصاً از چین تحقیقات کاملی نموده است و مؤلفاتی دیگر هم نگاشته است که چاپ شده .

هانری کردیه

۱۱۸ــ کست Coste

از محققین و دانشمندان کنجکاو و دقیق درفن ابنیه و آثار است که معماری و آثار ساختمانی اسلامی را در ابنیه قاهره بانقشه و تصاویر از ۱۸۱۸ ـ ۱۸۲۵ برداشته و آنرا در پاریس سال ۱۳۳۸ چاپ نموده و نیز در باره بناهای جدید ایران کتابی نوشته که در پاریس سال ۱۸۷۰ بچاپ رسیده .

۱۱۹ــ دکتر کوتن Dr.Cotton

ایران‌شناس انگلیسی دانشمند آگاه بمآثر شرق که در قرن نوزدهم بوده و در هندوستان اقامت و زندگانی مینموده مشارالیه قسمتی از اوضاع ایران آن زمان را نگاشته و درباب مطابع و چاپخانه های ایران نوشته و گوید اول کتابی که درچاپخانه تبریز بطبع رسیده کتاب گلستان سعدی بود که در ۱۸۲۵ طبع شده پس از آن تاریخ قاجاریه تألیف عبدالرزاق بن نجفقلی (۱) است که در این مطبعه چاپ نموده اند

۱۲۰ــ کراتچکوفسکی Cratechcufeski
متولد ۱۸۸۳

کراتچکوفسکی اکناتیوس شرق شناس روسی که در ۱۸۸۳ تولد یافته و مراتب کمال را پیموده تا بسمت استادی رسیده در زبان عربی زحماتی کشیده و حائز

---

۱ ـ عبدالرزاق ـ فرزند نجفقلی دنبلی امیرالامراء متوفی ۱۱۹٤

درجه استادی در این زبان شده مستشرق مذکور مقیم لنین گراد و عضو مجمع علمی روسیهٔ واستاد ادبیات عربی دانشگاه لنین گراد است ،

کراتچکوفسکی

کراتشکوفسکی بطبع کتبی چند از عربی و غیره مبادرت نموده و مصنفات ورسائل زیادی بزبان روسی و فرانسه و آلمانی و عربی نوشته و در مجمع علمی د عربی دمشق عضویت دارد ،

از جمله نشریات او دیوان واواء (۱) دمشقی است که بزبان روسی ترجمه نموده و اصل رابا ترجمه بطبع رسانیده و نیزرساله ها و مقالاتی دارد که بزبان عربی نشر یافته ازجمله ترجمه اشعارشاعرعربی ابن دخیل (۲) جمحی است که در ۱۹۱۳ طبع نموده نظریه درتوصیف مخطوطات ابن طیفور (۳) واوراق صولی (٤) که در ۱۹۱۳ بطبع رسانیده وحماسه تجبری (٥) را که دراروپاپیدا کرده چاپ نموده ۱۹۱۳

کتب خطی عربی در کتابخانه (شهرداری) اسکندریه ، دیوان عمربن مختار کلبی کنانی (٦) مشهور درقرن ۷ و ۸ هجری که در ۱۹۱٤ بطبع رسانیده ، مخطوط جدید مجلد پنجم تاریخ ابن مسکویه که در ۱۹۱٦ طبع کرده کتاب التعاونبدعند العرب الجنوب که در ۱۹۱۷ طبع نموده کتاب البدیع ابن معتز (۷) را هم طبع کرده

---

۱ - واواء دمشقی - ابوالفرج محمدبن احمد غسانی شاعر معروف عرب متوفی ۳۹۰

۲ - ابن دخیل - جمحی از شعرای معروف عرب است

۳ - ابن طیفور - صاحب کتاب المنظوم والمنثور که از دانشمندان بوده

٤ - صولی ابوبکر محمدبن یحیی بن عبدالله عباس شطرنجی متوفی ۳٦٦

٥ - تجبری - ابوعباده ولیدبن عبد طائی متولد ۲۰٦ متوفی ۲۸٤ بوده

٦ - کلبی کنانی عمربن مسعود ادیب کنانی متوفی ۷۰۰ صاحب مرشحات است

۷ - ابن معتز - عبدالله بن محمدبن جعفربن معتز متولد ۲٤۹ متوفی ۲۹٦

۱۳۱ـ کرسول Crswell

۱۸۷۹

مستشرق انگلیسی فرزند کپل آرشبلدکامرون(۱) خاورشناس معاصر است؛ ولادت کرسول ۱۳ سپتامبر ۱۸۷۹ درانگلستان واقع شده اودرقسمت آثاری تحصیلات خودرا انجام داده و همواره توجه خود را بآثار شرقی معطوف نموده و بشرق نزدیك و مصر مأموریت ها یافته و اکنون در قاهرهٔ مصر اقامت دارد درنیروی هوائی انگلیس برتبه‌افسری‌رسیده هم اکنون در دانشکده ادبیات مصر جزء استادان و باستان شناسی اسلامی را تدریس‌مینماید کرسول از ۱۹۱٦ تا ۱۹۱۹ بازرس و مفتش امنیه سوریه وفلسطین(۱۹۲۰) بوده و مدیر قسمت صنایع مستظرفه اسلامی دانشگاه شده، دارای آثار و مؤلفات زیادی است و در طرز معماری ابنیه اسلامی تحقیقاتی نموده .او ازمسجد عمرو عاص درمصر واز مساجد دیگر مصر وسوریه‌تفاصیلی نگاشته و عملیات خودرا در فهرستی جزء شرح حال بوزارت معارف ایران فرستاده

۱۳۲ ـــ کرینیلیوس Crinilius

خاورشناس ادوارد کرینیلیوس فاندیك‌است که اصلا هلندی بوده ولی درامریکا نشو ونما نموده‌در قریهٔ کندرهوك نیویورك‌متولد شده، در امریکا علوم معمولی‌را فرا گرفته‌طب و دواسازی و ریاضیات آموخته و طالب علوم شرقی شده، السنهٔ قدیمه را خوانده در دانش مرانبی‌را طی کرده در ۱۸٤۰ از جانب مجمع مبشرین امریکا بعنوان طبیب شامات بآنجا اعزام و به بیروت رفته زبان‌عربی را در آنجا تـکمیل نموده با پطرس بستانی صاحب دائرةالمعارف بستانی آمیزش کرده لغات عربی را نزد شیخ یوسف‌اسیر و شیخ ناصیف یازجی از اسانید معروف درك‌کرده و بسیاری از امثال و اشعار آن را حفظ نموده زبان سریانی و عبرانی راهم فرا گرفته و در تأسیس دانشگاه امریکائی بیروت در ۱۸٦٦ شرکت کرده و استاد نجوم و ظواهر جوّی و پاتولژی شده سپس دراثراختلاف‌بین‌او ورؤسای مدرسه منفصل گردیده ومدتها مشغول طبابت‌وتألیف بوده واورا یدی توانا در تأسیس مریضخانه پیدا شده و مردم سوریه ازدانش وی آگاهی

---

۱ - Koppel Archbold Cameron

یافته اورا در جشن‌ها شرکت میدادند و میان آنها محترم بود تاوفات نمود ،

۱۳۳ـ کروتاندن Cruttenden

خاورشناس جهانگرد که در عربستان گردش کرده بویژه کشور یمن را زیر بررسی و دقت نظر آورده و از گزارش و اوضاع طبیعی و سیاسی آن حدود و نقاط دیگری از جزیرة العرب اطلاعاتی مفید یافته و حاصل تحقیقات و بررسی خود را در کتابی گرد آورده و تدوین نموده که چاپ شده

گوستاولوبون در کتاب تمدن عرب خود از نگارشات این نویسنده استفاده و استناد کرده او در مورد خود معروف و بین نویسندگان اروپا مشهور است .

۱۳۴ـ کینه Cuinet

نویسنده آگاه اروپائی و نگارنده کتاب « **ترکیه آسیا** » است که کتاب خودرا در دو مجله نوشته و چاپ نموده و جزو خاورشناسان شمرده شده

۱۳۵ـ کومن F. Cumont

۱۸۶۸

فرانز کومن(۱) خاورشناس بلژیکی متولد درآلوست (۲) بلژیك ۳ ژانویه ۱۸۶۸ ساکن پاریس که از اشخاص دانشمند و معمر بشمار میرود بطوری که خود او نگاشته ،

کومن

این خاور شناس دکتر در فلسفه‌وادبیات و دارای گواهینامه از دانشگاه گاند (۳) است و متصدی موزه بروکسل بوده ، در دانشگاه نامبرده هم سمت استادی پیدا نموده و عضو اکادمی پاریس شده

مؤلفات او ؛ عبارات و صور مربوط به اسرارمیترا (٤) در دوجلد که در بروکسل‌سال ۱۸۹۶ ـ ۱۹۰۰ چاپ شده

خلاصه نتایج حاصله که تحت عنوان اسرار میترا درآمده ترجمه کرده و آنهم به

۱-Feranz Cumonts ۲-Alost ۳-Gand ٤-Mithra

آلمانی وانگلیسی ترجمه شده مذاهب شرقی و یك فصل مربوط بایران که طبع چهارم آن در پاریس ۱۹۲۹ انجام یافته .

او بدستیاری مستر (بیدر)(۱) مشغول طبع قطعاتی از مؤلفات یونانی مربوط بروحانیون و مؤبدان زردشتی شده (استانس وهیستاسب) که در دست نشر بوده

۱۳۶ــ کورتن W.Cureton

ویلیام کورتن انگلیسی خاورشناس مبلغ مذهبی فارغ التحصیل دانشگاه اکسفرد که بیشتر وقت خودرا بفرا گرفتن زبان سریانی گذرانده و بزبان عربی و آثار و کتب اسلامی خدمت کرده ازجمله کتاب ملل و نحل شهرستانی (۲) را در ۱۸۴۲ طبع و نشر داده و کتاب عقیده اهل السنه نسفی (۳) را درلندن سال ۱۸۴۳ طبع نموده منتخبات کتاب طبقات الاطباء ابن ابی اصیبعه و غیره رادرمجله آسیای انگلیسی انتشار داده

کورتن مبلّغ طریقه پروتستانی بوده و اهتمام زیاد درطبع و نشر کتب اسلامی داشته ، فهرست کتب خطی شرقی بایکانی شده بریتانیا را جمع و تألیف نموده و در ۱۸۴۲ بطبع رسانیده،قسمت الباب الواحد والثلاثین یحیی بن جریر تکریتی معروف بابن جریر(۴) را چاپ کرده

---

۱ - Mr.Bider

۲ ـ شهرستانی ابوالفتح محمدبن ابوالقاسم عبدالکریم متولد ۴۶۷ و متوفی ۵۴۸ صاحب ملل ونحل و نهایة الاقدام .

۳ ـ نسفی نجم الدین حفص عمروبن محمد سمرقندی صاحب عقاید النسفه و تاریخ سمرقند متوفی ۵۳۷

۴ ابن جریر یحیی تکریتی صاحب الواحد والثلاثین محتمل است که یحیی بن سهل سعید ابوبشر منجم تکریتی باشد که درنجوم استاد بوده وابن جریر هم خوانده شده

D

۱۳۷ــ دابری دتیرسان Dabry de Thiersant

نویسنده خاورشناس قرن اخیر کـه در خصوص اسلام و شرق کتابی نوشته و
و نسبت بمسلمانان چین اظهار عقیده نموده و گوید که آمار مسلمین چین در حدود چهل
کرور است ' گوستاولوبون در تمدن عرب خود از وی نام برده و بنگارش او استناد کرده

۱۳۸ــ داسیه Me. Dacier

بانوی دانشمند مشهور علم و ادب فرانسه و دانا بزبانهای شرقی که در اواخر
قرن هفدهم و اوایل قرن هیجدهم میزیسته '
این خانم دختر یکی از استادان بزرگ فرانسه است که در زبان دیگران و پیروی
از دانش آنان تخصص یافته و چند زبان شرقی را آموخته و از ادب و دانش شرق
استفاده کرده خودرا دوستدار دانش شرقی دانسته

۱۳۹ــ دارمستتر J. Darmestter

۱۸۹٤-۱۸٤۹

ژان دارمستتر خاورشناس معروف که کتابی در خصوص دستور تاریخی زبان
ایرانی و ادبیات و عقاید مذهبی ایرانیان قدیم در دوجلد تألیف نموده و ۱۸۸۳ در
پاریس بطبع رسانیده نسخهٔ از کتاب مزبور در کتابخانه مجلس شورای ایران
موجود است . ولادت او در ۱۸٤۹ وفاتش در ۱۸۹٤ بوده کتاب مهدی هم از
نگارشات او است که اخیراً آقای محسن جهانسوز بفارسی ترجمه و چاپ نموده

۱۳۰ــ دی بوئه C.J. Deboer

دانشمند انگلیسی که در تاریخ فلسفه اسلام مطالعه و تحقیقاتی کـرده سپس
حاصل مطالعات خودرا تحت عنوان ذیل نوشته :

The Histroy of Philosophy in Islan

و کتابی نموده ' آن کتاب سال ۱۹۰۳ در لندن بچاپ رسیده و اورا آثاری دیگر
هم وجود دارد .

۱۳۱ — دی بد C. De Bod

عالم آثاری جهانگرد و مکتشف خاورشناس که در ایران و عربستان سیاحت نموده و مطالعه و اکتشافات کرده : از جمله اکتشاف دانشمند مزبور خزانه وآثار ارگان « ارجان » فارس و لارستان است :

دی بد نتیجه سیاحت و اکتشاف خودراضمن دو مجلد جمع وتألیف ودر لندن سال ۱۸٤۵ تحت این عنوان چاپ نموده ،

Travels in Laristan and Arabistan

۱۳۲ — دفرمری Deferemery
۱۸٤۲

خاورشناس فرانسوی و خدمتگذار معارف شرقی است که خدماتی را در طبع ونشر کتب انجام داده ، از جمله تاریخ « جهان گشای جوینی ۱ » را بچاپ رسانیده ۱۸٤۲ وکتاب سفرنامه ابن بطوطه (۲) رانیز انتشار داده ، ـ کتاب تاریخ میرخوند را هم در پاریس سال ۱۸٤۵ چاپ نموده .

۱۳۳ — دگرت J.J.M. de Groot

خاور شناس معروف که در فهرست کتابخانه بریل نام و صورت و عملیات او درج گردیده .

این خاورشناس جلد پنجم از قسمت دوم کتاب دمنولژی (عفریت شناسی و افکارشرقی) و قسمت سوم جادوگری و تسخیر را نوشته که در ۱۹۰۷ چاپ شده .

---

۱ ـ جوینی ـ علاء الدین عطاملك بن محمد بن محمد صاحب تاریخ جهانگشای جوینی متوفی ٦۸۱

۲ ـ ابن بطوطه طنجی ابوعبدالله محمدبن عبدالله بن محمد طنجی سیاح معروف اسلامی متولد ۷۰۳ متوفی ۷۷۷ هجری .

علاوه براین جلد ششم قسمت ٤ کتاب ضد عقاریت و تخیلات و خرافات و قسمت پنجم از شنجوخیت و مرشدی را نگاشته

او از کار مذهبی بودائی‌های چین و معابد و روش مذهبی چین را نوشته که در قسمت چهارم کنگره ششم شرقی گزارش آن مسطور است .

دکرت

۱۳۴ — دگینی De Guignes

خاورشناس مورخ که در زبان عربی توانا بوده و قسمتی از کتاب خریدة العجایب (ابن الوردی ۱) را ترجمه نموده مشارالیه از کسانی است که در تاریخ مغول و اواخر قرن وسطی بمشرق آگهی زیاد داشته و کتابی عمده در گزارش مغول و تاتار ترتیب داده ونیز در بارهٔ ترك وهون و مغول تحقیقاتی نموده و تفاصیلی نگاشته و کتاب خودرا در تاریخ ۱۷۵٦ ـ ۱۷۵۸ درپاریس انتشار داده مدارك او از اسنادتاریخی چین اقتباس شده

۱۳۵ — دوگلارزا De Glarza

۱۹۲۰

کنت دوگلارزا استاد آگاه بزبان عربی و آثار شرقی که اصلش اسپانیولی بوده و در دانشگاه علمی « مصر قاهره » سمت استادی‌داشته در (۱۹۱۹ـ۱۹۲۰)

این استاد درفن محاضره و کنفرانس توانا بوده و نطق های زیادی در فلسفه عمومی و تاریخ فلسفه در جامعه از هرنموده

---

۱ ـ ابن الوردی سراج الدین ابوحفص عمر شافعی متوفی ۸٦۱ که وفات او را در ۸۵۵ هم نوشته اند .

۱۳۶ — دگویه De GoeJe

۱۸۳۶-۱۹۰۹

خاورشناس بزرگ و استاد دانشمند هلندی است که طرف رسوخ و اعتماد اهل دانش بوده و اطلاعات وافر در زبان عربی داشته ولادت او در ۱۸۳۲ یا ۱۸۳۶ دریکی از دهات هلند شده پدرش استادی آگاه بزبان و لغات دیگران بوده ، دگویه چون در مهددانش و ادب تربیت یافته بود درادبیات وزبان مهارتی پیدا کرده وپدرش بفرا گرفتن السنه و لغات که اهم آن زبان اروپائی قدیم و جدید و زبان شرقی بویژه زبان‌سامی بود وادار نموده و دورهٔ تحصیل‌خودرا دردانشگاه لیدن بپایان رسانید بعداً بترتیب فهرستی جهت کتابخانه دانشگاه مشغول و باستادی در دانشگاه مزبور انتخاب و مشغول تألیف و جمع آوری کتب عربی گردیده ضمناً جهت طبع و نشر کتب و مؤلفات علمای اسلامی و آثار بزرگان اسلام مهیا شده تصحیح و ضبط این قبیل آثار را بعهده گرفته قسمتی عمده ومهم از کتب و رسائل اسلامی را چاپ و منتشر نموده

دگویه

دگویه در امور مذکور رعبت واشتیاقی زیاد داشته‌و کتبی را که طبع نموده از این قراراست؛ کتاب الاعلاق النفسیه ابن رسته که در لیدن سال ۱۸۹۲ بچاپ رسانیده و مقدمه بر آن نوشته فتوح البلدان بلاذری (۱) که در ۱۸۶۷ طبع نموده وکتاب الشر ابن‌قتیبه وکتاب‌التنبیه مسعودی

---

۱ ـ بلاذری ابوالعباس احمدبن یحیی‌بن جابر صاحب تاریخ فتوح البدان متوفی ۳۷۹

که کارادوفو بآن ترجمه نوشته ـ کتاب توصیف افریقا و اندلس ادریسی(١) که دگویه با تشریك مساعی و همکاری دوزی (٢) خاورشناس معروف انتشارداده دیوان مسلم بن ولید (٣) و فرهنگ جغرافیای عربی در هشت مجلد که مشتمل مؤلفاتی بوده و اهم آن جغرافیای عرب و اسلام در حدود قرن چهارم هجری است که دگویه بطبع آن مبادرت نموده

دگویه کتاب نزهت المشتاق فی اختراق الآفاق شریف ادریسی‌را در ١٨٦٦ چاپ کرده و دیوان صریع الغوانی (٤) را از عیون الحدائق فی اخبار الحقایق در ١٨٧٥ بچاپ رسانیده قسمتی از تجارب الامم ابن مسکویه را بعنوان

Historicorum Arabicorum

ج ٢ در ١٨٧١ نشر داده ' تاریخ طبری را هم بدستیاری مستشرقین دیگر چاپ نموده ' احسن التقاسیم فی معرفة الاقالیم مقدسی و کتاب (العریب) راهم بچاپ رسانیده (در نویسنده کتاب احسن التقاسیم فی معرفة الاقالیم اختلاف است بعضی آنرا از بشاری دانسته اند چنانکه علمای عرب گفته اند و بعضی آنرا ازمقدسی‌شمرده اند چنانکه فرنگیها قائل اند)

تاریخ طبری که دگویه نشر داده در ١٥ مجلد است که دو جلد آن بعنوان فهرست بمجلدات پیوسته ' دیگر یاد داشت و تذکارهائی است که در تاریخ وجغرافیای شرقی درچند مجلد است و بزبان هلندی جمع و تألیف نموده 'خزانه کتب البلدان‌که محتوی آثار جمعی نویسندگان اسلامی نشر داده . شرح قصیده ابن عبدون که ابن بدرون نگاشته او بچاپ رسانیده

دگویه بین خاورشناسان شهرتی زیاد دارد و در اغلب کنگره ها و انجمن‌های زمان خود حضور داشته و نیز در مهمترین مجامع علمی شرق در لیدن و غیره عضو بوده .

---

٢ ـ ادریسی محمدبن محمدبن عبدالله صاحب‌کتاب نزهت المشتاق‌متولد ٤٩٣ متوفی ٥٦٩

٢ ـ Dozy

٣ ـ ابن ولید انصاری همان مسلم بن ولیدصریع‌الغوانی‌است .

٤ ـ صریع الغوانی متوفی در٣٠٨

وفات او در ۱۷ مه ۱۹۰۹ در لیدن واقع شده و منتخب کتاب مقریزی والحلة السیراء ابن ابار را بچاپ رسانیده

۱۳۷ــ دیونگ Dejong
۱۸۹۰-۱۸۳۲

دانشمند خاورشناس و استاد دانشگاه (اوترکت) که با دگویه درنظم وتدوین فهرست کتب خطی لیدن کمك و دستیاری نموده و کتاب (المشتبه) و (لطائف المعارف) را نشر داده

دیونك فهرست کتب شرقی و دانشگاه (اوترکت) را تهیه و در ۱۸۶۲ به چاپ رسانیده و فهرست کتب شرقی فرهنگستان لیدن جزء ۳ و ٤ را نوشته

جزء سیم ازکتاب العیون والحدائق فی‌الحقایق‌راهم بهمراهی دگویه والمشتبه فی اسماء الرجال شمس الدین (۱) ذهبی و کتاب الانساب المقنعه فی الخط ابن قیسرانی را چاپ نموده ولادت او در ۱۸۳۲ وفاتش در ۱۸۹۰ بوده

۱۳۸ــ دلابر Delabort
۱۸۲۱

خاورشناس پیشین که با سیلوستر دساسی معاصر بوده و در ترجمه مباحث جغرافیای عربی بافریقا از زبان عربی با او شرکت نموده وکتاب ترجمه را در پاریس ۱۸۲۱ بطبع رسانیده و منفرداً بنوبت خود هم خدماتی شایسته را انجام داده است .

۱۳۹ــ دلافس M.Delafoss
۱۹۲۶

موریس دلافس مستشرق مشهور فرانسوی که کارهائی در خاورشناسی انجام داده و در کنگره ها ومجامع مستشرقین همواره عضویت داشته ودر ۱۹۲۶ وفات‌یافته

---

۱ ـ شمس‌الدین ذهبی دمشقی ـ ابوعبدالله محمدبن عثمان متولد ٦۷۳ متوفی در ۷٤۸ صاحب ملخص التاریخ

۲ ـ ابن قیسرانی ـ شیبانی محمدبن طاهر مقدسی حافظ متولد ٤٤۸ متوفی ۵۰۷ است ، او غیراز ابن قیسرانی محمدبن نصرشاعر است ،

۱۴۰ــ دلفن G. Delphin
۱۹۲۲

ژرژ دلفن دانشمند معروف فرانسوی که دولت فرانسه اورا برای اداره نمودن مدرسهٔ الجزایر و مدیریت مدرسهٔ ملی آنجا انتخاب نموده د در الجزایر بلهجه‌وطرز گفتار مردم بومی و لغات آنحدود تدریس کرده و مباحثی زیاد درباره اسلام دارد و مقالات و رسالاتی دراین خصوص نشرداده او کتبی کلاسی‌هم جهت تسهیل فرا گرفتن زبان عربی تألیف نموده و از خاورشناسان بشمار رفته.

آثار منثور دلفن تاریخ پاشایان عثمانی در الجزایر از ۹۲۱ تا ۱۲۵۸ و کتاب المقامات العادلیه در لهجه مراکشی و کتاب جامع اللطایف‌است که بطبع رسیده

۱۴۱ــ دنیسن‌راس S.Denison Ross

خاورشناس معروف انگلیسی و دانشمند معاصر که مقامات علمی‌را درمدارس انگلستان پیموده و بمقام استادی رسیده در کسب دانش و علوم و السنه شرقی صرف وقت نموده ورئیس دانشکده زبان‌شرقی دانشگاه (یونیورستیه) لندن شده دنیسن‌راس خدماتی بزرگ بمعارف شرق نموده همواره نطق‌ها و خطابه های عالی راجع بایران و شرق کرده و کتاب **غبطة الناظر** فی ترجمة شیخ عبدالقادر (۱) را درکلکته سال ۱۹۰۳ بطبع رسانیده ــ رساله (اثر زبان عربی درعالم اسلامی) او در مجله هفتگی **الرساله** مصر سال اول در چند شماره بعربی ترجمه شده

او از جمله اشخاصی است که در شرکت جشن هزارمین سال فردوسی بایران دعوت و بطهران آمده در کنگره سخن رانی مفصلی نموده وضمن‌گفتار خود اهمیت **جامع التواریخ رشید الدین**(۲) وتاریخ **جهانگشای جوینی** و تاریخ **گزیدهٔ حمدالله مستوفی** (۳) را اظهار داشته و از جشن‌های کشور انگلستان برای فردوسی آگهی داده

---

۱ ــ شیخ عبدالقادر بن عبدالله‌بن جنگی‌دوست حسنی‌گیلانی معروف متولد ۴۷۱ متوفی ۵۱۱

۲ ــ رشیدالدین وزیر صاحب کتاب جامع التواریخ متولد ٦٥٤ ــ متوفی ۷۱۸

۳ ــ حمدالله مستوفی تاج‌الدین ابی‌بکر قزوینی متوفی در ۵۷۰ هجری صاحب تاریخ تاریخ گزیده و نزهت القلوب.

سردنیسن راس دراسفند ماه ۱۳۰۷ شمسی موقعی که کریستنسن خاورشناس دانمارکی بایران و تهران آمده و نیز بتهران ورود نموده و در آن موقع سخنرانی مفصلی در تالار بزرگ وزارت معارف کرده و نطق او راجع بایران وادبیات فارسی و تاریخ دانشوران و ادبای ایرانی بوده و درضمن گفتار خود پیشنهادی بوزار تمعارف در باب تأسیس کتابخانه علمی عمومی ایران شناسی نموده تا کتب این فن که کنون نهایت پسندیده و مطلوب دانشوران ایران و دیگران است از ایران و دیگرجا فراهم و وسیله جلب توجه مستشرقین اروپائی ودانشمندان‌را ایجاد نمایند.

دنیسن‌راس فارسی را خوب وسلیس حرف میزند وکتبی راجع بایران وکتبی راجع بایران نوشته و در ادبیات فارسی کتاب‌ها دارد که چاپ شده

او ضمن سخن رانی کنگرهٔ جشن فردوسی خود را بعنوان حامل تبریکات انجمن فردوسی از جانب سرجان سیمون(۱) وزیر امورخارجه انگلستان معرفی نموده و راجع بظفرنامه حمدالله مستوفی اظهار عقیده کرده

۱۴۳ــ دسلان B.M.J.Deselane

۱۸۷۹

بارن ماك ژوکن دسلان (۲) دانشمند بزرگ خاورشناس معروف فرانسوی که توجهی مخصوص بتاریخ بربر و قسمت شمال افریقا نموده و اوقاتی صرف این کار کرده کتابی درشش جلد در موضوع بربر نوشته که قابل اهمیت و مفید است.

این خاورشناس درباره ابن خلدون مورخ بزرگ وفیلسوف اسلامی تحقیقاتی نموده و مقدمه او را بفرانسه ترجمه کرده (کاترمیر) بترجمه قبلا مباشرت و تمام نموده و آنرا بااصل درشش جلد بطبع رسانیده (سه جلد بفرانسه‌هم‌وسه جلدبعربی)

دسلان تاریخ بربرابن خلدون و سلسله های دیگر ازشاهان افریقا و دیگران را در چهار جلد ترجمه نموده و چاپ آن در الجزائر و پاریس انجام گرفته (۱۸۵۶-۱۸۵۲)

---

۱ - Sir J. Simon ۲ - Baron Mac Juckin deselan

از مؤلفات دسلان فهرست کتب خطی شرقی پاریس بود که او شروع کرده و دیرنبورك در ۱۸۸۳ بعد از وفات وی باتمام کتاب اهتمام نموده و طبع کرده

دسلان کتاب **وفیات الاعیان ابن خلکان** (۱) را بفرانسه ترجمه نموده و جزء اول آن در پاریس سال ۱۸٤۲ طبع شده و کتاب نزهت ذوی الـکیس و تحفة الادباء فی القصاید و دیوان امرء القیس (۲) را با ترجمه از کتاب اغانی نقل و بفرانسه ترجمه کرده در سال ۱۸۳۷ در پاریس طبع نموده اورا مقالاتی در خصوص ملت بربر و ادبیات آنها است که در مجله آسیا بطبع رسیده

دسلان جغرافیای مصررا از تاریخ ابی‌الفداء با تقویم البلدان بهمراهی (مسیو رینود) بامتن عربی و شرح وحواشی بچاپ رسالیده و کتاب المغرب فی ذکر بلاد الافریقیه والمغرب ابوعبید بکری(۳) را با ترجمهٔ فرانسه وچند مجموعه طبع نموده که از آن جمله است .

مناقب سلطان صلاح الدین (٤) نقل از بهاءِ الدین بن شداد (٥) مختصری از سیاحت‌نامه ابن‌جبیر(٦) سیاح ترجمه عبداللطیف(۷) بغدادی زیج حاکمی منتخبات ابن جبیر با ترجمه تاریخ الدولة الاتابکیه بالموصل منتخبات تاریخ المختصر فی اخبار البشر .

۱٤۳- دیرنبورگ J. Dereubourg

۱۸۹٥

ژزف دیرنبورك خاورشناس معروف صاحب آثار مشهور و مترجم تورات

---

۱ - ابن خلکان شمس الدین احمد بن ابراهیم برمکی متولد ۶۰۸ متوفی ۶۸۱ صاحب کتاب وفیات الاعیان

۲ — امرء القیس - بن حجرکندی شاعر جاهلیت متوفی ٥٦ میلادی

۳ — بکری عبدالله‌بن عبد العزیزبکری‌اندلسی است .

٤ - صلاح‌الدین یوسف بن ایوب بن شادی ٥۲٥ - ٥۳۹

٥ - ابن شداد ابوالمحاس یوسف‌بن رافع اسدی متولد ٥۳۹ متوفی ۶۳۲ صاحب کتاب سیرت صلاح‌الدین

٦ - ابن جبیر ابوالحسن محمد بن احمد کنانی اندلسی متولد ٥٤۰

۷ - عبداللطیف موفق‌الدین ابومحمد بن یوسف بغدادی متولد ٥٥۷ متوفی ۶۲۹ دانشمند معروف و نویسنده عرب

ابن سعید فیومی(۱) که آنرا در ۱۸۹۳ درپاریس نشر داده پسرش هرتویك دیرنبورك است که ترجمه کارهای او بعداً نگاشته میشود .

درنبورك

این پدر و پسر مدتی با یکدیگر در خدمت ادبیات شرقی بویژه بزبان سامی و عربی بذل مساعی نموده اند

دیر نبورك امثال لقمان حکیم و مقامات حریری را که دساسی در ۱۸۲۰ نشر داده و بیاری رینود بعد از مقابله و تراز بانسخ خطی و تصحیح و افزایش فوائد تاریخی بزبان فرانسه در پاریس ۱۸۵۰ بچاپ رسانیده وفات او در ۱۸۹۵ بوده

۱۴۴ـ درنبورگ Derenbonrg Hertuique

۱۸۴۴-۱۰۹۸

پسر ژزف دیرنبورك است که مانند پدر خاورشناس معروف بوده ولادت او ۷ ژوئن ۱۸۴۴ در پاریس وفات او ۱۹۰۸ درهمانجا شده

و راجع بکتاب خطرة الطیف فی رحلة الشتاء والصیف ابن الخطیب (۲) غرناطی سلمانی شرحی نگاشته و از آن اظهار آگاهی نموده نصف کتاب (لیس)

---

۱ ـ ابن سعید ازنویسندگان ودانشوران مغرب است

۲ ـ ابن‌الخطیب لسان الدین ابوعبدالله محمدبن عبدالله بن سعید غرناطی متولد ۷۱۳ صاحب تاریخ الاحاطه

ابن خالویه (۱) را در ۱۸۹۹ طبع نموده و جزئی از دیوان ابن رشیق (۲) را نیز بدست آورده ونشرداده

۱۴۵ — دورژه M. Desverger
۱۸۰۵-۱۸۶٤

نویسندهٔ خاورشناس مشهور فرانسوی که زبان عربی را در پاریس فرا گرفته و وتاریخ زندگانی حضرت رسول اکرم (ص) را نگاشته تاریخ ابی الفداء (۳) را در ۱۸۳۷ و تاریخ افریقای ابن خلدون (٤) را در ۸۵۷ میلادی ترجمه نموده وتألیفاتی در عربی دارد که چاپ شده و کتابی در تاریخ عرب قبل از اسلام و بعد از آن نوشته در ۱۸٤۷ در پاریس بطبع رسانیده

گوستاو لوبون در کتاب تمدن عرب از نگارشات (دورژه) استفاده زیاد نموده و صاحب تاریخ آداب اللغه ازوی نام برده وفات اورا در ۸٦۷ ۱ نگاشته

۱۴۶ — دمزن Desmaisons
۱۹۰۸

دانشمند آگاه بآثار شرقی ودانا بزبان فارسی که تاریخ ابوالغازی (٥) بهادر متضمن گزارش دورهٔ مغول را ترجمه نموده و ترجمهٔ او در پطروگراد از سال ۱۸۷۱ تا ۱۸۷٤ در دوجلد بطبع رسیده

دمزن از آگهی باخبار شرق بهره زیاد داشته و درفن لغت استاد بوده و برحسب اطلاع خود فرهنگی بفارسی و فرانسه ضمن چهار جلد نوشته که در ۱۹۰۸ در رم بطبع رسیده نسخهٔ از آن در کتابخانه مجلس شورای ملی ایران موجود است .

۱ ــ ابن خالویه همدانی ابوعبدالله حسین بن احمدبن خالویه متوفی سال ۳۷۰ درحلب صاحب کتاب لیس

۲ ــ ابن‌رشیق حسن بن رشیق ازدی متولد در محمدیه ۳۸۵ یا ۳۹۰ و متوفی ۳۵٦ یا ۳٦۳ صاحب العمده و قراضة الذهب است

۳ــ ابوالفداء عمادالدین اسمعیل بن علی متولد ٦۷۲ متوفی ۷۳۲

٤ ــ ابن خلدون عبدالرحمن بن محمدبن محمد متولد ۷۳۳ متوفی ۸۰۸ صاحب مقدمه

٥ ــ ابوالغازی بهادر از سلاطین مغول است

۱۴۷ــ دویك مارسل Devic Marcel
۱۸٦٤

خاورشناس که بین مستشرقین فرانسه مشهور است و کتاب (**عجایب الهند**) عربی را به زبان فرانسه ترجمه و نشر داده ولغت لیتره (۱) فرانسه را بجدول الفاظ فرانسه که از السنهٔ شرقی استفاده شده پیوست نموده سیرت عنتره بن شداد (۲) را ترجمه و در ۱۸٦٤ بطبع رسانیده

۱۴۸ــ دیتریسی Dieterici
۱۸۸۸

خاورشناس آلمانی مشهور متولد برلن که در ۱۸۸۸ وفات نموده وخدماتی بمعارف اسلامی وادبیات شرق کرده ازجمله کتاب خلاصة الوفاء که مختصری مقتبس از مسائل **اخوان الصفاء** (۳) است تقریباً ازصد نسخه خطی لیپزیك وبرلن در ۱۸۸۳ تصحیح و طبع نموده و نیز قسمتی ازمنتخبات **یتیمة الدهر ثعالبی** (٤) که مربوط **بتنبی** (٥) و **سیف الدوله بن حمدان** (٦) است در لیپزیك سال ۱۸٤۷ نشرداده و دیوان متنبی را هم بچاپ رسانیده سه رساله کوچك **فارابی** (۷) که مهمتر از همه رسالهٔ **فصوص الحکم** است چاپ ومنتشر نموده

این خاورشناس الهیات **ارسطو** و رسالهٔ مبادی آراء اهل المدینة الفاضله **فارابی** که ۳٤ فصل است در لیدن ورسالهٔ **الثمرة المرضیه** و بعضی رسالات دیگر فارابی راهم چاپ وانتشار داده

---

۱ ــ Littré

۲ ــ عنتره بن شداد عیسی شاعر معروف دورهٔ جاهلیت متوفی ٦۰۱ میلادی

۳ ــ اخوان الصفا هیئت پنجنفری درقرن چهارم که قائد اصلاحات بودند : محمدبن معشر بستی ــ علی بن هارون زنجانی ــ ابواحمد مهرجانی ــ عوفی ــ زیدبن رفاعه

٤ ــ ثعالبی ابومنصور عبدالملك بن محمدبن اسمعیل نیشابوری متولد ۳٥۰ متوفی ٤۲۹

٥ ــ متنبی ابوالطیب احمدبن حسین حنفی کوفی شاعر متوفی در ۳٥٤

٦ ــ فاریابی ــ محمدبن محمدبن طرخان بن اوزلغ فیلسوف اسلامی ومعلم ثانی متوفی ۳۳۹ که درحدود هشتاد سال زندگانی نموده

۷ ــ سیف الدوله ابوالحسن علی بن عبدالله بن حمدان صاحب حلب متولد ۳۰۳ ومتوفی ۳٥۲

۱۴۹ ــ دیولافوی V. Dieulafoy

۱۸۸۷

استاد خاورشناس و عالم آثاری صاحب کتاب (ایران وکلده و شوش ۱) است که مربوط بآثارتاریخی ایران وکلده وشوش میباشدکه او در این حدود تحقیقات وکنجکاوی زیاد نموده این کتاب را در نواحی مذکور نگاشته و سال ۱۸۸۷ در پاریس بطبع رسانیده و از خاورشناسان اواخر قرن نوزدهم است

۱۵۰ ــ دسن D' Ohsson

خاورشناس نویسنده تاریخ مغول که نسبت بمغول و تاریخ آنها مطالعاتی زیاد نموده وکتابی در تاریخ مغول ترتیب داده که در ۱۸۴۲ یکبار بطبع رسیده و مجدداً نیز در ۱۸۳۵ درهلندقدری مبسوطتر چاپ شده

۱۵۱ ــ دمبای F. Dombay

۱۸۱۰ ـ ۱۷۵۶

فرانسوا دمبای اطریشی خاور شناس معروف که ازطرف دولت اطریش روزگار خودرا بمأموریت خارجی گذرانده ، سپس در درباروین عنوان مترجمی یافته ، آثار و مؤلفاتی نگاشته و زبان فارسی و عربی و ترکی را فرا گرفته از اوست:

کتب فلسفه ایران و عرب و ترك که در ۱۷۹۷ بچاپ رسیده صرف و نحو دستور زبان فارسی که در ۱۸۰۴ چاپ شده ولادت او در ۱۷۵۶ وفاتش در ۱۸۱۰ بوده

۱۵۲ ــ دونالدسن D. W Donald Son

خاورشناس دورهٔ اخیر اصل نام او دوایت دونالدسن و دانشمندی متتبع بشمار رفته و کتاب (مذهب شیعه) را نوشته ،

کتاب او بدستیاری لوزاك و همکاران او چاپ شده و این کتاب نفیس بزبان انگلیسی است ، مؤلف گزارش و آغاز پیدایش اسلام و ظهور شیعه و شیوع ایشان در این سرزمین و اهمیت واقعه کربلا نزد شیعه وتقدس آن مکان بین شیعه بامطالبی

---

۱ - La Perse, La Chaldée et La Susiane

که سیاحان و مورخین اروپائی از کربلاو ظهور خلافت خاندان بنی عباسی وقیـام منصورد وانقی (۱) و گزارش (حضرت امام جعفر صادق ع ۲) و ابی حنیفه (۳) را در این کتاب شرح داده و شمهٔ از تاریخ (مدینه منوره) بآن ضمیمه شده

خلاصه آنکه کتاب مذ کور تراجم ائمه شیعه و پیدایش این مذهب در ایران وحوادث جاریه‌را گزارش داده وضمناً تفصیلی ازائمه طاهرین و عصمت وپاکدامنی ایشان و معصومیت پیغمبران و شفاعت آنها نگاشته

(مجله الهلال در شماره اوت ۱۹۳٤ ص ۱٤۱٦ نام و خلاصه محتویات کتاب اورا شرح داده)

۱۵۳ ــ دن گارسیادسیلوا Don Garcia de Silva

قرن ۱۱

ایران شناس قرن یازدهم هجری که اهل اسپانیا بوده و دردورهٔ سلاطین صفویه باین سرزمین آمده و کتابی نوشته که در آن اطلاعاتی راجع با یران و گزارش آنزمان مندرج شده و بچاپ رسیده

۱۵۴ــ دوزی Dozy

۱۸۸۱

خاورشناس معروف هلندی که بیشتر روز گار خودرا در اندلس گذرانده ودر تاریخ و ادبیات آنجا کتبی مهمه و مفید تألیف نموده و در دانشگاه لیدن استاد زبان عربی شده محل ولادت او درلیدن بوده ودر آنجا هم وفات نموده ۱۸۸۳ میلادی

دوزی در تألیف کتب و طبع و نشر زحمات زیادی را متحمل و خدماتی را انجام داده از جمله کتاب تاریخ دول اسلامی را بفرانسه نوشته و کتابی در ادبیات اندلس (۱) نگاشته و (فرهنگی) عربی ترتیب داده که آنرا بقاموس عربی پیوسته

---

۱ ـ منصورد وانقی ـ ابی‌جعفر خلیفه بنی عباس که‌در ۱۳٦ بخلافت‌رسیده‌ولادت‌او ۹۵ودر ۱۵۸ هجری وفات نموده

۲ ـ حضرت‌امام جعفر صادق‌متولد ۸۳متوفی در۱٤۸ ه رئیس‌مذهب حقه‌جعفری‌وامام‌ششم

۳ ـ ابوحنیفه ـ کوفی نعمان‌بن ثابت تیمی متولد ۸۰ متوفی ۱۵۰ رئیس‌مذهب حنفی

و در این کتاب الفاظی از عربی که در قاموس وارد نشده ایراد نموده و کتاب او دوجلد مفصل است .

دوزی

دوزی تقویم ۹۶۱ میلادی قرطبه منسوب بـه عریب بن سعد قرطبی (۱) را سال ۱۸۷۳ در لیدن طبع نموده جزء کتاب العرب فی دولة العبادیین او در لیدن بطبع رسیده

این خاورشناس کتاب تاریخ ابن زیان (۲) و تاریخ المعجب مراکشی و دوجلد اول و دوم بیان المغرب فی اخبار ملوک الاندلس والمغرب (ابن العذاری ٤) را از ۱۸٤۸ تا ۱۸٤۹ در لیدن بعنوان

Histoire de l' Afrique et de l' Espagne

و نیز از کتاب (المغرب) جنگهای نرمـاندی را درج ۲ طبع دوم ترجمه کرده و جغرافیای ادریسی و غیره را منتشر نموده ولادت او در ۱۸۲۰ وفاتش در ۱۸۸۳ بوده ـ در تاریخ آداب اللغه و معجم المطبوعات (ض ۸۹۳) و موارد دیگر ترجمه و نام او مسطور است ٠

---

٤ ـ عریب بن سعد ازاهل قرطبه وازعلمای نجوم بوده ودرحدود ۹۶۰ میلاد میزیسته

۲ ـ ابن‌زیان یکی از نویسندگان مورخین مغرب است و ازشاهان بنی عبدالواد بوده (۷۸۸-۷۵۲)

۳ ـ مراکشی عبدالواحد مورخ صاحب کتاب المعجب

ابن العذاری ـ ابوعبدالله یا ابی‌العباس محمد مراکشی نابغه اواخر قرن هفتم هجری صاحب کتاب بیان المغرب و تاریخ المشرق است

۱۵۵ــ درینك واتر M.J. Drink-water
۱۸۸۲

مستر جان درینك واتر فرزند البرت‌دون درنیك‌واتر ــ شاعر معروف و خاورشناس انکلیسی است که ولادت او درسال ۱۸۸۲ م روی داده وتحصیلات خودرا درمدارس عالیه اکسفرد و غیره تمام کرده و ازجمله خاور شناسانی است که در جشن فردوسی شرکت نموده ودر ۱۳۱۳ بتهران آمده عنوان نمایندگی ادبیات انکلیسی‌را از طرف دولت متبوعه خود داشته و در تمام جزیره و نقاط انکلیسی زبان مشهور است ودر اثراین اشتهار دولت انکلیس اورا بنمایندگی معرفی کرده و بایران فرستاده

درینك واتر

درنیك واتر درنظم‌وادبیات مقامی ارجمند دارد و اشعار او در مجموعه‌های مختلف مکرر بچاپ رسیده‌وزبر دست ترین درام‌نویسان انکلستان شمرده‌شده ، قطعات‌اورادرلیدن وغیره به نمایش میگذارند و در اغلب کشورهای بزرگ دنیا و دارالفنون های مهمه کنفرانس های ادبی و سخنرانیهای مفید در ادبیات انکلیسی ایراد نموده و نطقهای عمده کرده و طرفدار صلح‌دنیا بوده و از دارالفنون بیرمنگام گواهینامه دکترا گرفته ، در بنگاه ادبیات دولتی استاد شعر و ادب بوده و در این دوفن تدریس نموده بعلاوه ریاست انجمن متعددی را عهده دار شده و از دول ایطالیا و یونان نشانهای علمی باو اعطاء گردیده و درنثر نویسی زیاده توانا و در صنایع مستظرفه تخصصی بسزا دارد

درینك واتر در مجامع ادبی اروپا و امریکا معروفیتی تمام پیدا نموده

در انجمن جشن فردوسی اشعاری بنام او بزبان انگلیسی انشاد و قرائت نموده آقای ملك الشعرای بهار (۱) ترجمه آن اشعار را در بحر متقارب بنظم آورده و قسمت مطلع آن ابیات ذیل است .

بقسطنطنیه بتابید ماه	بلرزید از آن برجهای سیاه
زقرن‌الذّهب‌ساخت‌سیمین‌کمند	مگر بگذرد زان بروج بلند
نگارا نگه کن که این مرزپاك	دگر باره از این شب تابناك
پیامی زمن آورد سوی تو	زروزن در آید بمشکوی تو
زغوغای مغرب بتنگ آمدم	سوی کشور داستان ها شدم
	(الخ)

درنیك واتر ضمن ورقه ایکه ترجمه حال خودرا نگاشته و بوزارت معارف فرستاده نام‌خود وخانوادگیش‌راژان درنیك واتر فرزند آلبرت ادون درنیك واتر

Albert Edwin Drink Water

معرفی کرده ولادت خودرا در ۱۸۸۲ در لندن نوشته ضمناً مینگارد که تحصیلات او در مدرسه عالی (High School) اکسفرد و انگلستان انجام گرفته و بعد از فراغت تحصیل همواره کار عمده او تصنیف و تألیف بوده

آثار نثری درنیك واتر تاریخ زندگانی بایرن و غیره وکلزدیکن (۲) وسومر هووه(۳) بنظم میباشد .

۱۵۶ــ دوبو Dubesux
۱۸٤۱

از ایران شناسائی است که در قرن نوزدهم بوده و کتاب

Aa Perse

رانوشته که محتوی گزارش و شرح احوال سلاطین صفویه و غیره است٬

ملك‌الشعرا محمد تقی بهارفرزند میرزا محمد کاظم صبوری‌کاشانی متولد۱۳۰٤قمری در مشهد خراسان

Swamer Hawet ـ ۳ Collesed Pocns ـ ۲

کتاب نامبرده در پاریس سال ۱۸٤۱ بچاپ رسیده دائرة المعارف اسلامی لیدن ازوی نامبرده

۱۵۷— دوبرون Dubrovin
۱۸۷۱

استاد مورخ ایران شناس که تاریخ جنگ ایران و روس قفقاز و گرجستان‌را نگاشته و کتاب او بعنوان

Hist. de La Gerre et de domination Russe dans la Caucasie

درسن پطروگراد سال ۱۸۷۱ بطبع رسیده

۱۵۸— دوگا Dugat
۱۸٦۸

دانشمند مورخ که کتاب « تاریخ خاورشناسان اروپا »راتألیف وتدوین نموده در پاریس ضمن دو مجلد از ۱۸٦۸ تا ۱۸۷۰ بطبع رسانیده

۱۵۹— دنکان ماکدونالد Duncan Macdonald
۱۹۰۳

خاورشناس نویسنده و آگاه تراجم احوال بسیاری از علماء و رجال اسلامی که کتاب ترقی اصول دین اسلام

Dèvelopment of Muslim Théology

را نگاشته و کتاب او در ۱۹۰۳ بطبع‌رسیده مشارالیه در این کتاب تحقیقاتی دراحوال ابن طفیل (۱) و رساله حی بن یقظان‌و مطالب مندرجه آن نموده « دائره المعارف اسلامی لیدن »

۱٦۰— دوپلکس J.F.M.Dnplex
(۱٦۹۷-۱۷٦۳)

ژزف فرانسوا مارگیز که در قرن هفدهم برای تسخیر هندوستان از طرف فرانسه بشرق آمده و ازجانب آندولت بفرمانداری قسمتی از کشور پهناور هند برقرار شده از اوضاع هندوستان آگهی یافته بانهایت پایداری و متانت مقداری مهم از آن

دوپلـکس

زرخیزرا گرفته ولی ازبی مبالائی
و عدم مراقبت دولت فرانسه و
نا مساعدتی که باوشده دچار رقابت
انـگلیس گردیده درنتیجه روابطی
که در تجارت یافته با تجارتخانه
مهمی که درهندداشت بسیج جنگی
وغیره و همه‌را بواسطه این رقابت
و ناموافقتی کمپانی انگلیس ازدست
داده و در ۱۷۶۳ بذلت و سختی بدرود زندگانی نمود .

۱۶۱ـ دوپره Dupré

۱۸۸۸

یکی‌از مأمورین انگلیس‌است‌که در ۱۸۸۸ در استان فارس‌ایران بوده ومدتی
در آنحدود اقامت داشته و از اوضاع و عادات و رسوم مردم فارس اطلاعاتی پیدا
نموده و روی آن کتابی بقلم خود
نگاشته و بطبع رسانیده

۳۶۱ - دیو وونداك DuYvendak

دیو وونداك

خاورشناس‌مورخ آثار کنفوسیوس
که تاریخ کنفیوس را نگاشته ودر
۱۹۳۰ چاپ نموده و کتاب
دیاری(۱) درجنگ‌بوکسرا(۲)را
ترجمه کرده
دیوونداك مجله‌بکمك‌پل‌پیلیه(۳)را
رئیس انجمن آثارایران درپاریس
در قسمت تاریخ وزبان و جغرافیا
و مردم شناسی و صنایع آسیای

۱-Diarye ۲-Boxertrubles (جنگ چین‌که شش‌دولت در آن شرکت نموده‌اند)
۳ - Paul Pelliot

شرقی ترتیب و نشرداده و از خاورشناسان معاصر است که در فهرست کتابخانه بریل
نام وصورت و آثار آن درج گردید

E .

۱۶۳ــ ادگاربلوشه Edgard Blochet

خاورشناس فرانسوی وکتابدار شعبهٔ شرقی کتابخانهٔ ملی پاریس که دانشمند
معاصر آقای محمد قزوینی درباره تیمورلنك از او کسب آگهی نموده و تحقیقاتی
درگزارش فاتح مذکور از این خاورشناس کرده و باو جوابی محققانه داده که در
روزنامه کاوه (شماره ٥ ص ٥ سال دوم) تفصیل آن مسطور است

خاورشناس مزبور یکرشته تحقیقات عمیق از تاریخ شرق نموده و صاحب آثار
و مؤلفاتی است .

۱۶۴ــ ادوارد برون Edwards Brownne
(۱۹۲۶-۱۸۶۲)

پروفسور ادواردبرون خاورشناس معروف و ایران شناس مشهور استاد دانشگاه
کمبریدج که آگاهی زیاد در زبان
های شرقی بویژه زبان فارسی و
عربی و ترکی داشته و این استاد
سه زبان را خوب میدانسته ، خط
فارسی‌را درست و خوانا مینگاشته
و بدین جهت بیشتر اندیشه خود
را بادبیات و تاریخ و مبادی دانشی
زبان فارسی صرف نموده و نسبت
بایران تعصب ملی و قومی بروز
داده و دراین خصوص کتبی نشر
داده و ترجمه و تصحیح و تألیف
و تصنیف نموده که اهم آن کتب ذیل است

ادواردبرون

---

۱ — محمد قزوینی (شیخ محمد خان) فرزند میرزا عبدالوهاب قزوینی متولد
ربیع‌الاول ۱۲۱٤ قمری نویسنده عصرحاضرکه آثاری خوب و مفید دارد

تاریخ ادبیات زبان فارسی بانگلیسی درچهار جلد که ۱۹۰۲ تا ۱۹۲٤ آنرا تحت این عنوان چاپ نموده

A. Litrary History of Persia

وکتاب مذکور در حدود ۲۳۰۰ صفحه است و قسمتی از آن بفارسی ترجمه و نشر یافته کتاب یکسال در ایران ـ فهرست کتب خطی کتابخانه کمبریدج مختصرحوادث ایران در سنوات اخیر بانگلیسی و تاریخ انقلاب ایران بانگلیسی ـ روزنامه نگاری و شعر در ایران جدید که همه بانگلیسی است ،

ادواردبرون دارای ترجمه ها از فارسی بانگلیسی است که از آنجمله تاریخ جدید باب است و دومقاله از شیخعلی سیاح که درگزارش باب نگاشته در دو مجلد بانگلیسی ترجمه شده و ترجمه کتاب کشف المحجوب (۱) که در ۱۹۱۱ میلادی بطبع رسیده از جمله کتبی که برون تصحیح و در چاپ آن مبادرت کرده تذکرهٔ دولتشاه(۲)سمرقندی و تذکره لباب الالباب محمدعوفی(۳) بفارسی است که در ۱۹۰٦ درلیدن چاپ شده و تاریخ گزیدهٔ حمدالله مستوفی که در ۱۳۲۸ هجری قمری در لندن بطبع رسیده و تاریخ طبرستان ونقطة الکاف درتاریخ باب و گزارش پیروان او است

نشریات مزبور غیرازمقاله و رسائل مختلفه و نگارشاتی است که ادواردبرون در مجله آسیای انگلیسی در حدود بیست رساله نشرداده در آنان از حقوق ایرانیان دفاع کرده و ایرانیان از خدمات و زحمات او قدردانی نموده اند ،

برون چند رسالهٔ در امور سیاسی داردکه مربوط بدفاع ایران و خواستاری حقوق ایرانیان است که در روزنامه منتشر شده و نویسنده کتاب اتراواز ناراتیو A Travell 's Narrative است .

فاضل محترم آقای محمد قزوینی ضمن مجله ایرانشهر (شماره ۲ سال ۱۳۰۵)

۱ ـ کشف المحجوب تألیف هجویری صوفی است که در قرن پنجم نوشته

۲ ـ دولتشاه سمرقندی دولتشاه بن علاء الدوله بختیشاه غازی صاحب تذکره دولتشاهی .

۳ ـ محمد عوفی سدیدالدین صاحب تذکره لباب الالباب که آنرا در ٦۱۸ نگاشته و سال وفات او نامعلوم است .

موقع وفات او شرحی نگاشته که خلاصه اش این است :

ادوار دبرون ۷ فوریه ۱۸۶۲ میلادی مطابق (هفتم شعبان ۱۲۷۸ هجری) متولد شده در ۵ ژانویه ۱۹۲۶ بیستم جمادی الاخری ۱۳۴٤ وفات یافته و معلم زبان فارسی و عربی در دارالفنون کمبریدج بوده

براون در ۲۷ سالگی سال ۱۸۸۷ و ۸ر۶ر۱۳۰۵ در ایران بوده و کتاب یکسال در میان ایرانیان را در این خصوص نگاشته از هشت سالگی مشغول تحصیل زبان فارسی شده دوازده کتاب بزرگ و ۲۲ رساله نوشته .

دانشمند مذکور راجع ببابیه دنباله تحقیقات (گبینو) مطالبی نوشته جریان و گزارش هفتاد ساله این روش را از ۱۲۶۰ تا ۱۳۳۰ شرح داده و مؤلفات او در خصوص بابیه وترجمه مقالهٔ سیاح وترجمهٔ تاریخ جدید تألیف میرزاحسین همدانی واسناد راجع بمذهب بابیه است مشارالیه متن مقالهٔ سیاح ونقطة الکاف تألیف حاجی میرزا جانی کاشی که از بابیهای پیش و معاصر باب بوده طبع نموده

براون تاریخ ادبیات ایران که آرزوی تکمیل آن را داشته مدت سی سال یا بیشتر تمام نموده و چاپ کرده (۱۳۲۶ — ۱۹۰۶)

این دانشمند بادختری ازمردم کمبریدج زناشوئی نموده وباو علاقه ومیل زیادی پیدا کرده بطوریکه اواخر زندگانی با یکدیگر انس و الفت زیاد داشته وقتی که زن او بدرود زندگانی نمود خود همانسال بواسطه جدائی یار از فرط علاقه ایکه داشته رهسپار سفر آخرت گردید .

مقبره براون در قبرستان السویك(۱)شهر نیوکاستل (۲) ساحل رودتاین(۳) از شهرهای معروف شمال انگلستان است که مسقط الراس اوبوده و سنگی صلیبی روی قبر او و زوجه اش که شش ماه پیش تر وفات نموده نصب و عباراتی روی آن درج گردیده که ولادت و وفات هردو و شغل براون را متضمن است .

تبصرهٔ — در اینجااین نکته را متذکرمیشود که نام ادراردبرون وادواردلین و امثال اوچون نام فامیلی و نام شخصی آنها اغلب با یکدیگر گفته میشود نگارنده نام

۱- AL Souick ۲- (Newcastle) ۳- (Tyne)

آنان را درردیف E آورد تا اینکه رعایت شهرت را نموده باشد

۱۶۵ــ ادوارد شاوانس Edouard Chavannes

از خاورشناسان معاصر است که در کاتالك کتابفروشی بریل (۱) عکس و نام و آثار او درج گردیده و از دانشمندان است.

از جمله آثار اودوره (۲) دوازده‌گانه سالهای ترکی است که در خصوص آن شرح نگاشته این خاورشناس درد همین کنگره مستشرقین شرکت نموده و مقالاتی در ضمن نشریات کنگره راجع به شرق انتشار داده

ادواردشاوانس

۱۶۶ــ ادواردلین Edwards Lane
۱۸۷۶

خاورشناس انگلیسی که اندیشه او تتبع و تحقیق زبان‌عربی‌بوده‌و روزگاری باین کارگذرانده

لین ابتدا فن ریاضی را تکمیل نموده سپس بدانشگاه کمبریدج داخل شده ولی ضعف مزاج اورا از پیروی و ادامه امرجلوگیری کرده لذا بخیال سیاحت افتاده به مصر سفر نموده قریب ۳ سال در سرزمین فراعنه بوده و درمدت اقامت خود درآنجا

---

۱ ــ ص۱۰۲

۲ ــ سالهای‌دوازده‌گانه ترکی:

موش‌و بقرو پلنگ‌و خرگوش شمار — زین چهار چو بگذری نهنگ آیدومار
آنگاه باسب وگوسفند است حساب — حمدونه ومرغ و سك وخوك آخرکار

کتابی راجع بمصر و وضع و بیان جغرافیائی آنجا نگاشته که در زمان حیاتش چاپ نشده ولی بعداً نشر یافته و حاوی رسوم و آداب و اخلاق و عادات مصریان کنونی است .

ادواردلین این کار را پس از مدتی اقامت واختلاط که بامصریان نموده وبرفتار و کردار ایشان آشنا شده انجام داده است .

این کتاب یکی از مهمترین کتابی است که عمده گزارش مصررا در عصر نویسنده نشان داده و مشتمل است . این خاورشناس فرهنگی عربی و انگلیسی هم ترتیب داده که تاج العروس و آداب اللغه از آن وصف نموده اند وترجمه کتاب هزار و یکشب « الف لیله ولیله » را در سه مجله بزرگ نگاشته که شایان تقدیر است و منتخباتی از قرآن مجید ترتیب داده و کتابهائی بانگلیسی نوشته است که مختص ادبیات اسلامی است و در این رشته زحماتی کشیده

ادواردلین در ۱۸۷۶ میلادی وفات نموده است .

۱۶۷ــ ادوارد ت . نیوئل Edward T. Newell
Esgr

نومرائیست و آثار نویس زبردست موزه نومیسنیاتیک برادوای

Musée Numisniatics Broadway

ساکن نیویرك امریکا و خاورشناس معروف آنجا واز جمله فضلائی است که برای شرکت جشن فردوسی جزء دعوت شدگان بوده در آثار شرقی و اشیاء عتیقه ایران شناسائی زیاد دارد و از خاور شناسان قرن بیستم است .

۱۶۸ــ الیس Ellis
۱۹۰۲

خاورشناس و شناسنده کتب خطی اسلامی است که کتابهای مخطوط عربی بایگانی شده موزه بریتانیا لندن را از ۱۸۹٤ تا ۱۹۰۲ جمع و فهرست نموده و طبع کرده است ،

١٦٩ــ اماری Emari

قرن ١٩

دانشمند متتبع در کتب و آثار علمی و ادبی اسلامی که اسامی کتب عربی‌را از زمان مسعودی صاحب مروج الذهب (اوایل قرن چهارم هجری) تازمان حاجی خلیفه چلپی (١) صاحب کشف الظنون (اواسط قرن یازدهم هجری) از تاریخ جزیره صقلیه (سیسیل) جمع آوری نموده و ضمن هشتصد صفحه در لیپزیك چاپ نموده (١٨٥٦) فهرست او متضمن اعلام و اسامی کتبی است که نویسنده مزبور گرفته و بزبان ایطالیائی مقدمهٔ بر آن نوشته مجموعه مزبور دارای دوذیل کوچك است که یکی در ١٨٧٥ و دیگری در ١٨٨٧م درلیپزیك‌طبع شده اماری خاورشناس قرن نوزدهم بوده

١٧٠ــ امیل لزوئور Emile Lesueur

استاد علم حقوق که‌زمان نهضت اخیر وکودتای٣اسفند١٢٩٩ش طهران بوده وتدریس مینموده وکتاب موسوم به

Les Anglais en Perse

انـگلیس‌ها در ایران را بفرانسه نوشته و آگاه باوضاع سیاسی ایران بوده

کتاب مزبور مشتمل گزارش مقدمات کودتا و رفتار دول فرانسه و انـگلیس و روس در ایران قبل‌از وقوع کودتا وسیاست دولتین در این سرزمین است،

لزوئور کتاب خودرا در سه فصل نگاشته ودر فرانسه بچاپ رسانیده نگارنده قسمتی از آن کتاب‌را از فرانسه بفارسی ترجمه نموده و ناتمام مانده

١٧١ــ انگلمان Engelmann

١٩٠٩ـ١٨٤٣

خاورشناس آلمانی متولد در لیپزیك خدمتگذار بعالم ادب و معارف شرق که

---

١ ـــ حاجی خلیفه مصطفی بن عبدالله چلپی صاحب کتاب کشف الظنون متولد ١٠٠٤ متوفی ١٠٦٧

دیوان حادره مازنی یا حویدره شاعر عرب دورة جاهلیت قطبة بن(۱)اوس را با شرح یزیدی و ترجمه لاتین درلیدن بطبع رسانیده تولداو ۱۸۴۳ فوت اودر برلن ۱۹۰۹ بوده

۱۷۲ — « ارنست دیز » Ernest Diez

نویسنده مؤلف وآگاه بمآثرشرق ساکن واشنگتن امریکا که در انجمن مشاوره « مؤسسه قرائتی » امریکا بعضو خاورشناس شناخته شده و از آنها است که برای دعوت جشن فردوسی معرفی گردیده

۱۷۳ — اته Ethé

خاورشناس اواخر قرن نوزدهم و دانشمند ادب دوست که کتابی در دوجلد بنام Grundriss der Iran Philologie نوشته و در دائرة المعارف اسلامی لیدن نام آن مکرر ذکر شده و ۹۲ رباعی ازشیخ ابوسعید ابوالخیر (۲) را بنظم آلمانی ترجمه و باین چاپ عنوان چاپ نموده

situngsber d. Ken Tayet , AKad Philos-Philolog classe

۱۸۷۵ و ۱۸۷۸

اته راجع بازرقی (۳) شاعر تحقیقاتی نموده و نیز بسیاری از ادباء و شعرا و عرفا را نام برده و ترجمه نوشته .

۱۷۴ — ایوالد Ewald

خاورشناس معاصر که خدماتی مهم بمعارف شرق نموده و کتبی را طبع و نشر داده من جمله کتاب فتوح الجزیره واقدی (٤) را در غوطا بچاپ رسانیده

---

۱ — قطبة بن اوس بن محصن بن تغلبه بن نزار شاعر عرب جاهلی است

۲ — ابوسعید ابوالخیر خواجه ابوسعید فضل‌الله بن ابوالخیر متوفی سال ٤٤٠ هجری

۳ — ازرقی زین‌الدین اسمعیل‌وراق شاعر متوفی سال ٥٢٦ یا ۲۷ است

٤ — واقدی محمدبن عمربن واقد صاحب تاریخ فتوح و مغازی متوفی در ۲۰۷

F

۱۷۵ــ فاگنان Fagnan

خاور شناسی است که زبان عربی را خوب میدانسته و در آثار علمای اسلامی مطالعاتی زیاد نموده وکتاب المعجب عبدالواحد مراکشی مورخ را ترجمه کرده دوزی ترجمه اورا بطبع رسانده (دائرة المعارف اسلامی لیدن (۲۱٤ ج ۱) ـ)

۱۷۶ــ فاندیك Ed. Fendique

ادوارد فاندیك فرزند دکتر کرنیلیوس فاندیك است که چندی در قاهره بوده و از شرق شناسان و خد متگذاران بمعارف و علوم اسلامی است مشارالیه کتاب اکتفاء القنوع بماهو مطبوع را با تصحیح سید محمد بیلاوی تألیف و طبع نموده و تاریخ عرب و ادبیات آن را بدستیاری و همراهی فیلیبدس تألیف کرده و در ۱۳۱۰ بطبع رسانیده

فاندیك قسمتی ازتورات را ترجمه نموده که ماقبل آنرا یکی از مبشرین امریکائی موسوم به اسمت در آن اقدام کرده و پس‌از اتمام فاندیك برای طبع آن باتازونی رفته و رصد خانه در جامعه امریکائی ترتیب داده ومجله هفتگی یا (النشره الاسبوعیه) را تأسیس و منتشر نموده و ازاواست کتاب دواءالظمأ (چاره‌تشنگی) محاسن قبة الزرقاء و کتاب اصول پاتولژی داخلی و اصول علم هیئت و انساب در لگاریتم و کتاب بزوغ النور علی‌ابن حور و تاریخ اسلام در قرن ۱۶ وکتاب‌النقش فی‌الحجر در ۱۸ جزء در مبادی علوم و مؤلفاتی دیگر که صاحب معجم المطبوعات (ص۱٤٦۲) تفصیل آنرا نگاشته .

۱۷۶ــ فوریه Dr. Feuvrier

دکتر فوریه طبیب مخصوص شاهی که در ۱۳۰۶ هجری قمری برای طبابت از فرنگ بایران آمده

او در اول اوت ۱۸۸۹ بحضور شاه معرفی شده و در نوامبر ۱۸۹۲ از ایران بیرون رفته و در این مدت اقامت یك رشته آگاهي و اطلاعات ازگزارش و

اوضاع این کشور بدست آورده و شرح سفر و حضر مدت مزبوررا باقسمتی از اخلاق وعادات مردم اینجا در کتابی بنام (سه سال‌در دربار ایران ۱) نوشته و کتاب او در پاریس بطبع رسیده و نسخه‌آن در ایران زیاد است این کتاب دارای‌گراورهای عدیده از رجال واماکن ایران میباشد

فوریه

دکترفوریه‌آزمایش‌پاندول فوکو(۲)را زیرگنبد ناتمام‌مدرسه سپهسالار (۳) در مقصوره مسجد وزیرگنبد مسجد شاه تهران در ۱۳۰۷ (ق) انجام داده

(نگارنده شرح‌این تجربه‌را درضمن‌کتاب « تاریخ مدرسه سپهسالار » تألیف خود نگاشته است » ولادت و وفات دکتر مزبور و بقیه احوال او بدست نیامده، دکترفوریه درردیف ایران شناسان است .

۱۷۷ــ فران Frerran

خاور شناس معروف فرانسوی که از اهل پاریس و از رجال فضل و کمال و

---

۱ -- Trois ans a la cour De Pers

۲ — فوکو Focault

۳ -- مدرسه سپهسالار - مدرسه و مسجد بزرگ معروف سپهسالار که از ابنیه عالیه طهران و بنیاد آن از ۱۲۹۶ هجری قمری شروع و بانی آن مرحوم میرزا حسین خان سپهسالارقزوینی است و نگارنده این کتاب تاریخی مفصل در ترجمه حال‌بانی و وضع و تاریخ این آثارنگاشته و برای طبع حاضر نموده‌و آنرا تاریخ شصت ساله مدرسهٔ سپهسالار نام نهاده که در واقع شامل تمام گزارش اینمدت و اصول جریان تحصیل قدیم و جدید آنجا بوده و حاوی ذکر قسمتی از نفایس کتب و محتویات کتابخانه این مدرسه میباشد .

دانشمندان معاصر بشمار آمده اهل دقت و تحقیق و صاحب تألیف و تصنیف است و خدماتی را در راه طبع و تألیف و نشر بمعارف شرقی انجام داده و در مجمع علمی عربی دمشق هم عضویت دارد.

۱۷۸ــ فیتزگرال Feitzegral

خاورشناس دانشمند که بسیاری از آثار بزرگان اسلام را دیده کتب و آثار محمدبن زکریای رازی‌را تحت‌مطالعه‌آورده‌ومقداری ازآن‌را ترجمه نموده وچاپ کرده وموارد عدیده در دائرة المعارف اسلامی لیدن بنگارش وی استناد شده

دانشمند مذکور این رباعی که بخیام نسبت داده اند ترجمه نموده فران (رباعی)

از قعر گل سیاه تا اوج زحل کردم همه مشکلات گیتی را حل
بیرون جستم زقید هر مکر و حیل هر بند گشاده شد بجز بند اجل

۱۷۹ــ فیشر Dr. Ficher

دکتر فیشر خاورشناس آلمانی که از دانشمندان معاصراست‌او فرهنگی بعربی و آلمانی نوشته در واین فرهنگ‌اصل هرلغت را تحقیق نموده و آغاز پیدایش آنرا با ادواری که‌معانی بالغت گذرانده تا اواسط دوره خلافت بنی عباس تعیین و برای هرمعنی شاهدی بنظم و نثر آورده

فیشردرتدوین‌این فرهنگ‌از ۱۹۱۲ شروع نموده‌ولی جنگ ۱۹۱٤ بین المللی تا ۱۹۱۸ اورا مانع از انجام کار شده سپس که مجال یافت عمل خودرا ادامه داده در

۱۹۳۹ نمونه این فرهنگ بهیئت فرهنگستان (آکادمی) آلمان تقدیم و بتسجیل فرهنگستان رسانده و در طبع آن موافقت شده

فیشر اخیراً فرهنگ خودرا برای چاپ بمصر فرستاده و آکادمی آلمان ماهی هفتاد لیره برای هزینهٔ طبع آن جهت مؤلف اعانه قرار داده

این خاورشناس دارای مؤلفات و آثار دیگری است ولی نگارنده هنوز از گزارش زندگانی او بچیزی آگهی نیافته.

۱۸۰ــ فلوتن V. Flauton

۱۹۰۹

ون‌فلوتن خاورشناس معروف هلندی که دارای خدمات قابل ملاحظه در معارف اسلامی است و کتاب مفاتیح العلوم خوارزمی (۱) و قسمت عمده رسائل جاحظ (۲) را بچاپ رسانده

۱۸۱ــ فلایشر H. L. Fleizher

۱۸۸۸-۱۸۰۸

هانری لبرشت فلایشر خاورشناس آلمانی که استاد بزرگ و شایسته زمان خود بوده زبان شرقی را در پاریس نزد دساسی و کوسین دپرسوال فرا گرفته و در دانشگاه لیزیك بجای روزنملر خاورشناس مشغول کار شده و مدت پنجاه سال استاد دروس شرقی آلمان بوده و بافرایتاك همکاری ویاری نموده او با دانشوران سوریه و شامات همواره مکاتبه مینموده و نگارش آنها را نشر داده چندین مؤلفه در فنون شرقی و ادبیات اسلامی تألیف نموده واز آثار نثری او شروح وحواشی کتاب مراصدالاطلاع ابن عبدالحکیم(۳) و جزء ششم کتاب النجوم الزاهره ابن تغری بردی است ،

---

۱ ــ خوارزمی محمدبن احمدبن یوسف خوارزمی صاحب مفاتیح العلوم متوفی در ۳۸۷ هجری .

۲ ــ جاحظ ابوعثمان عمربن بحربن محبوب کنانی مصری صاحب کتاب حیوة الحیوان متولد ۱۶۰ متوفی در ۲۵۵

۳ ــ ابن عبدالحکیم عبدالرحمن بن عبدالله قرشی مصری متوفی ۲۷۵

فلایشر در درسدن ولپزیك و برلن مقامی بلند یافته و مانند کاترمیرود ساسی در علوم و دانش شرقی سرآمد خاورشناسان زمان خود شده و بیشتر از همه اهمیت و اعتبار یافته وخدمات خودرا همواره درمجله شرقی آلمان بمورد انتشارنهاده ومؤلفات شرقی در حدود صد کتاب است وفهرست کتب خطی شرقی‌او دردرسدن سال ۱۸۳۱ چاپ شده و مقالاتی زیاد بعربی و طرز لهجه وگفتار آن نوشته که در مجلات آلمانی بطبع رسیده .

این خاورشناس کتاب تفسیر بیضاوی (۱) موسوم بانوارالتنزیل‌وأسرار التأویل را در سه جلد با فهارس ابجدی بچاپ رسانده و کتاب مطلوب کل طالب فی کلام علی‌بن ابیطالب ع رشید و طواطه (۲) را چاپ نموده و کتاب مفصل زمخشری را باقسمتی از کتاب الف لیله ولیله وجزئی ازتاریخ ابی الفدا وکتاب عجایب المخلوقات قزوینی و کتاب اطواق الذهب زمخشری را بارساله معاتبه النفس در ۱۸۳۵ چاپ کرده

۱۸۴ــ فلوگل G. Le. Flügel
۱۸۷۰-۱۸۰۲

گوستا ولبرشت فلوگل (۳) متولد سا کسونیا سال ۱۸۰۲ و متوفی ۱۸۷۰ خاورشناس مشهور آلمان و پروفسور معروف‌که خدمات شرقی‌اوزیاد است این‌استاد ابتدا در لپزیك مقدمات زبان شرقی را نزد استادان فنی خوانده سپس بوین رفته کتب خطی شرقی‌را تحت مطالعه آورده و از آنجا بمیهن خود برگشته چندی بــه تدریس بنگاههای دانشی گذرانده در معجم المطبوعات مؤلفات و نشریات او نگاشته شده فلوگل فهرست کتب خطی وین را در سه جلد نوشته و چاپ نموده بدین عنوان :

Die Arab Pers M. Turk Hsszu Vien

---

۱ ــ بیضاوی عبدالله‌بن عمربن محمدبن علی فارسی صاحب‌کتاب تفسیر متوفی ۶۸۵

۲ ــ رشیدوطواط رشیدالدین محمدبن محمد صاحب‌کتاب حدائق‌السحر متوفی۵۷۳

۳ ــ Gustave Le Berchet Flügel

فلوگل کلام‌الله مجیدرا با کشف‌آیات و کلمات بنام «نجوم‌الفرقان‌فی‌فهرست القرآن بچاپ‌رسانیده‌و درترتیب و نظم‌این عمل‌مقدس زحمتی‌زیاد کشیده کتاب‌فهرست‌ابن‌الندیم را در ۱۸۷۱ درلیدن‌و کتاب کشف‌الظنون حاجی خلیفه‌و کتاب المونس الوحیدثعالبی وتعریفات جرجانی (۱) و نجوم الفرقان و تاج‌التراجم وطبقات الخفیه ابن‌قطلوبغا(۲) را هم چاپ و منتشر نموده (مجله المقتطف‌شماره ژوئن ۱۹۲۷ص۶۳۷)

این خاورشناس کتابی بعنوان .

Die Grammatischen Sehulen der Araber

نوشته که‌قواعد صرف ونحو عربی‌را بیان نموده‌وچند صفحه راجع باحوال‌ابن‌جنی(۳) نحوی نگاشته .

جرجی زیدان در آداب اللغه (ج ٤) ترجمه حال و خدمات اورا شرح‌داده وفات اورا در ۱۸۷۰ نوشته فلوگل علاوه براین که دارای نگارش و آثاری است از ادبیات عربی و فارسی گرد آورده و مقالاتی زیاد در مجله های شرقی نگاشته و کتابی در تراجم احوال نحویین بصره و کوفه دارد که سال۱۸۶۲ درلیپزیك بطبع رسیده‌و کتابی در باره‌یعقوب بن اسحق کندی نوشته که سال ۱۸۵۷ در لیپزیك بچاپ رسیده

۱۸۳ــ فوناو Fonahn

۱۹۰۱

خاورشناس آلمانی کــه کتابی راجع به « مآخذ طب ایرانی » نگاشته و بیشتر ازچهارصد کتاب فارسی‌که درطب ایرانی جمع و تألیف شده میشمارد وگویدکه

---

۱ ـ ابوالعباس احمدبن محمد جرجانی شافعی قاضی صاحب کتاب الادبا وبلغه و تعریفات متوفی ۴۸۲ ممکن است که جرجانی صاحب تعریفات میرسید شریف جرجانی باشد که در ۸۱٦ وفات نموده

۲ ـ ابن‌قطلوبغا ابوالعدل زین‌الدین قاسم بن قطلوبغا سروانی است

۳ ـ ابن‌جنی ابوالفتح عثمان موصلی متولد ۲۰۰ هجری متوفی ۲۹۳

« نسخه آنها نزد من موجود است » کتاب او سال ۱۰۹۱ لیزیك بطبع رسیده فونان عشق و علاقه زیادی بمطالعه و تحقیق این گونه هنر و فنون ایرانی داشته

۱۸۴ــ فوی Eoy

خاورشناس معروف که تحقیقات علمی زیاد در معارف شرق نموده و راجع به آذربایجان وزبان ترکی مطالبی نگاشته و کتابی در دو جلد ترتیب داده ولی بواسطه فوت مؤلف ناتمام مانده و تحت این عنوان است :

Turk Vokalstadien

(دائرةالمعارف اسلامی (ص ۴۱ ج ۱) ودیگران ازاو نام برده اند ·

۱۸۵ــ فریزر J. B. Fraser

۱۲۳۶ هجری

ایران شناس معروف انگلیسی وسیاح خاورشناس محقق که در اوایل قرن نوزدهم بوده .

فریزر در ۱۲۳۶ هجری قمری (۱۸۲۱م) برای تحقیق قبر حکیم ابوالقاسم فردوسی بآرامگاه فعلی اورفته و مزار محقر کوچکی را که مختصر گنبدی داشته در آنجا مشاهده نموده

این دانشمند نویسنده کتاب مسافرت در ایران تحت این عنوان است

Travels and adv. in the Pers Prov.
On the sav the Bank of the Caspian sea

که سال ۱۸۶۲ درلیدن چاپ شده

فریزر کتابی در تاریخ نادرشاه افشار (۱) وسلاطین هند نوشته که ناصرالملك همدانی (۲) آنرا ترجمه نموده و سال ۱۳۲۱ در طهران بچاپ رسیده

فریزر چندی در اصفهان بوده و در جلفا در کلیسای وانك زیر گنبد کلیسا

---

۱ ـ نادرشاه افشار پادشاه معروف ایران متولد ۱۱۰۱ و مقتول ۱۱۶۱

۲ ـ ناصرالملك ابوالقاسم خان نایب السلطنه همدانی متولد ۱۲۷۲ قمری متوفی ۱۳۴۶ هجری

پاندولی آویخته و آزمایش قانون گالیله (۱) را نموده و عرض جغرافیای اصفهان را استخراج کرده و از اوضاع مشهد خراسان و بنا و آثار آن نگاشته که صاحب کتاب مطلع الشمس برخی از نگارش آنرا اقتباس نموده

۱۸۶ـ فراهن C. M. Frahen
۱۷۸۲ — ۱۸۵۱

کریستن فراهن رستوکی که دررستوك آلمان متولد شده (۱۸۷۲) وخاورشناس معروف آلمانی است او در شناختن سکه های کهنه شرقی تخصص تمام داشته و تصانیف و مؤلفاتی دارد که آنرا در حدود دویست و چند کتاب شمرده اند و چندین کتاب از عربی و غیره چاپ کرده که بیشتر آنها را بزبان لاتینی ترجمه و نقل نموده و از همه مهمتر رساله « ابن فضلان ۲ » است که راجع بروسیه نگاشته .

فراهن مطالبی که در کتب عربی از قبائل روسیه قدیم دیده بآن علاوه نموده و کتاب (تحفة الدهر فی عجایب البر والبحر) شمس الدین (۳) دمشقی را ترجمه کرده و پروفسور (مهرن) بعداز وفات این مختصر را مقاله نموده و مقاله ابن الوردی را هم از کتاب (خریدة العجائب) گرفته در مصر بچاپ رسانیده وفات فراهن سال ۱۸۵۱ در پروس بوده و از آثار او کتاب صفة بعض الدراهم راجع بمسکوکات دوره سامانیان وآل بویه وخط کوفی است که بخط نسخ در آمده وآنرا درقازان سال ۱۸۰۸ چاپ نموده

۱۸۷ـ فرانسیکوس اردمان Franciscus Erdmann
قرن ۱۹

خاورشناس قرن نوزدهم که کتاب المقنع من اخبار الملوك والخلفاء وولاة مکه الشرفاء مؤلفه تقی الدین فارسی (٤) که گزارش دوره خلفای عباسی درآن نگاشته

---

۱ ـ گالیله استاد معروف ریاضی (Galilée) متولد ۱۵٦٤ و متوفی ۱٦٤۲
۲ ـ ابن فضلان احمدبن فضلان متوفی ۳۰۹ هجری
۳ ـ شمس الدین دمشقی ـ ابوعبدالله احمدبن ابی طالب متولد ٦٥٤ متوفی ۷۲۷
٤ ـ تقی الدین فاسی ـ محمدبن شهاب الدین احمدبن علی فارسی متولد ۷۷۵ متوفی ۸۳۳

شده و در قازان روسیه سال ۱۸۲۲ بچاپ رسانیده

۱۸۸ــ فریمان A. Freiman

متولد ۱۸۷۹

الکساندر فریمان استاد شرق شناس روسی که نام وی الکساندر ونام خانوادگی او فریمان وپدرش ارنولد است

فریمان

این استاد سال ۱۸۷۹ در ورشو متولد شده و در دانشگاه پطروگراد (لنین گراد) در دانشکده زبان شرقی تحصیل نموده و پس از فراغت تحصیل ۱۹۰۳ در دارالفنون گیسن آلمانی (۱)داخل شده در شعبه فلسفه تحصیل نموده و در ۱۹۰۶ این رشته را بپایان رسانده پس از آن اموری رادر خدمت دولتی و آزاد انجام داده که از آنجمله است

استادی دانشگاه لنین گراد ــ عضویت دبیرخانه فرهنگستان روسیه

فریمان دارای آثار و مؤلفاتی است که از آنها است :

پندنامه زردشت تحت عنوان ذیل که سال ۱۹۰٦ در وین بزبان آلمانی طبع شده

Pand namaki Zartost (Pahlavi) wien (۱۹۰٦)

کتاب راجع بشاهنامه فردوسی که بزبان لهستانی نوشته و ۱۰۹۳ در ورشو بچاپ رسیده ــ ترجمه بیژن و منیژه بزبان لهستانی و کتاب لغت و استیش روسی آلمانی

Ossetich Russich deutsches Worterluch

این کتاب در سه قسمت بطبع رسیده؛ ۱۹۲۷ ــ ۱۹۳۲ ــ ۱۹۳٤ ــ ترجمه و آثار دیگران بعنوان

Srchname Wista ۱۹۰٤

---

۱ ــ Gissen Alemagne

فریمان قسمتی نثر بزبان روسی در ۱۹۲٤ نگاشته واخیراً استادتاریخ وزبان ایرانی و زبان پهلوی در دانشگاه لنین گراد شده وفرهنگی بزبان پهلوی ترتیب داده

۱۹۸ـــ فرسنل Fresnel

۱۷۹۵ - ۱۸۵۲

شرق شناس مشهور که ۱۷۹۵ تولد یافته و در ۱۸۵۲ وفات نموده و از اشخاصی است که بیشتر ارقات خود را صرف تاریخ اعراب دوره جاهلیت کرده و مقالاتی زیاد در مجله آسیا و غیره نوشته و انتشار داده

۱۹۰ـــ فرایتاك G.W. Freytag

۱۷۸۸ - ۱۸٦۱

ژرژویلهلم فرایتاك خاورشناس معروف آلمانی که در فرا گرفتن زبان شرقی سعی وکوشش زیاد نموده و این زبان را در پاریس خدمت دساسی آموخته ودارای اطلاعات زیاد بوده

فرایتاك از دارالفنون بون در (۱۸۱۹) فارغ التحصیل شده و مشغول تألیفات عربی و ادبیات اسلامی گردیده کتابی بزبان آلمانی در زبان ولغت عربی دوره جاهلیت و اسلام در ۱۸٦۹ تألیف و بنام:

Parts. der Arabe : Freytag verskunst

چاپ نموده و فرهنگی بعربی و لاتین درچهار جلد نگاشته که ضمن آن منتخبات و مختاراتی از صحاح و قاموس و غیره جمع نموده و نویسنده کتاب

Chrestomathia Bonn' Arabica

است که در ۱۸۳٤ طبع شده و این کتاب شامل قسمتی از تاریخ الفخری است (از ص ۸٤ ـ ۹٦) (در دائرة المعارف لیدن (ص ۲۱۸ ج ۱).

فریتاك هرروز یازده ساعت از وقت خود بدون راحت تازمان وفات بتدریس گذرانده کازیمرسکی فرهنگ عربی و فرانسه را از او اقتباس نموده و کتابی که فرایتاك نوشته درهالیس سکونیاسان سال ۱۸۳۰ بچاپ رسیده

این استاد حماسه ابی تمام را در ۱۸۲۸ باترجمه لاتینی طبع نموده شرح خطیب تبریزی (۱) را سال ۱۸۵۱ در دوجزء بچاپ رسانیده حکم و مواعظ لقمان را با ملاحظات لاتینی فاکهة الخلفاء ابن عربشاه (۲) را در ۱۸۴۲ و حماسه کعب بن زهیر(۳) را در ۱۸۲۳ چاپ نموده

ولادت فریتاك در ۱۷۸۸ میلادی وفات در ۱۸۶۱ واقع شده

۱۹۱ــ فریلی G. Ferilly

خاورشناس واستادآگاه بادبیات ایران و هند که اصول ادبیات مذکوررا در یك دورهٔ جمع و در پاریس بطبع رسانده

لدرن پرو فسور و کتابدار کتابخانه موزه لوور بکتاب مزبور مقدمه نوشته و چاپ آن باهتمام شارل سیمند انجام گرفته .

نگارنده قسمت ادبیات سانسکریت (هند) و ایران را بدست آورده و فعلا قسمت هند آن موجود است .
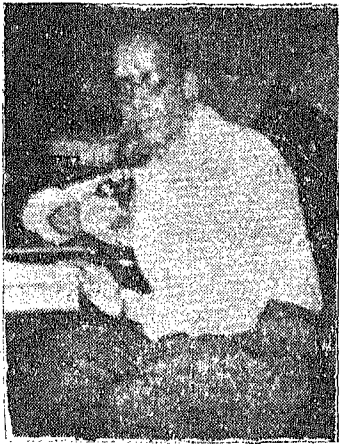
۱۹۲ــفریتز ولف Fritz wolff

خاور شناس آلمانی متولد ۱۱ نوامبر ۱۸۸۰ در برلن که تحصیلات خود را در علوم شرقی وقسمت فیلزفی انجام داده بادبیات شرقی اظهار علاقه نموده وشاهنامه فردوسی را بمورد بررسی و تحقیق گذاشته اوستاو دیالك (مکالمه) کتابهای فارسی را ترجمه کرده

فریتز ولف

۱ ـ خطیب تبریزی . ولی الدین محمدبن عبدالله صاحب کتاب الاکمال ازدانشمندان قرن هفتم هجری است ۲ — ابن عربشاه احمدبن محمد بن عبدالله دمشقی متولد در ۷۹۱ متوفی در ۸۴۱ صاحب فاکهة الخلفاء و ترجمه جامع الحکایات است

۳ ـ کعب بن زهیر شاعر مخصوصی متوفی در ۴۲ هجری است

خاورشناس مذکور که عکس و شرح حال خودرا بطور اختصار بخط خود نگاشته و بوزارت معارف ایران روانه داشته اینك نگارنده مختصر بالارا از آن اقتباس نمود

۱۹۳ــ فرهن Frohen
۱۸٤٥

خاورشناس که در مراجع ادبیات تاریخی و جغرافیائی عرب و ایران و ترك تحقیقاتی نموده و نتیجه اطلاعات خود را کتابی ترتیب داده که سال ۱۸٤٥ در پطروگراد بچاپ رسیده و صاحب نگارشات و آثاری است ،

۱۹۴ــ فومی Funmey
۱٦۰۹

عالم فرانسوی که کتاب **الاستقصاء لاخبار دول المغرب الاقصی و سلوی ماسلوی ابوا لعباس باصری** را بفرانسه ترجمه و درچاپ آن مبادرت کرده (پاریس ۱۹۰٦)

جزء اول این کتاب را دو استاد دیگر **گرول(۱)** و **کلن(۲)** ترجمه و چاپ نموده اند .

۱- Groulle ۲- Colin

G

۱۹۵ــ گالاندانتوان Galland Antoine
(۱۷۱۵-۱۶۳۶)

خاورشنــاس قدیمی فرانسه که علاقه بآثار اسلامی و ادبیات و معارف شرقی داشته تولد او در رلت (۱) فرانسه سال ۱۶۳۶ و ۱۷۱۵ درپاریس وفات نموده .

گالاندانتوان از خانواده بی سرمایه و فقیر فرانسه بوده‌که تحصیلات خود را به تنگد ستی و بینوائی انجام داده چند نفراز مردم خیر اندیش بکار مدرسه وتحصیل او اهتمام نموده و مساعدت کرده اند.

گالاند در ۱۶۷۰ باسلامبول رفته و پنجسال در آنجا بوده ودوسفر در ۱۶۷۶ و ۱۶۷۹ بطرف شرق نموده‌و در این مسافرت زبان عربی و ترکی و فارسی را فرا گرفته بعلاوه قسمتی از عتیقه ها وآثار باستانی را گردآورده و در ۱۷۰۱ میلادی عضو « **مجمع علمی کتب خطی وآثار باستانی فرانسه** » شده و ۱۷۰۹ در مدرسه دولتی فرانسه عنوان استادی پیدا نموده در این بین کتبی چند نوشته وترجمه کرده که از آن جمله الف لیله و لیله است که از ۱۷۱۷ تا ۱۷۰۳ در ۱۲ مجلد در پاریس بطبع رسیده ، آهنگ و سرود هندی که از اشعار بید پای هندی‌گردآورده و در ۱۷۲٤ بچاپ رسانیده

از کار های مهم گالاند ترجمه قرآن مجید بزبان فرانسه‌است ،

۱۹۶ــ گالونوف رمان Galaunoff Roman

خاورشناس روسی که در مسکو متولد شده و دارای گواهینامه دانشکده علوم شرقی‌و دانش یار زبان فارسی دراین بنگاه است .

مدت پنجسال کالونوف مترجم رسمی در نمایندگی تجارتی روسیه در تهران

---

۱ — Rollot

بوده (۱۹۲۳ تا ۱۹۲۸) او مخصوصاً در ادبیات ملی ایران تحقیقات نموده ویك رشته مقالات در این موضوع در کتابهای آکادمی علوم روسیه بعنوان ایران انتشار داده و در ۱۹۳۸ کتاب فرهنگ روسی بفارسی را در دوجلد منتشر ساخته .

۱۹۷ــ گاردان Gardanne

ایران شناس قرن نوزدهم که در ۱۲۲۲ هجری ده سال بعداز الیویه فرانسوی بایران‌آمده وکتابی دروصف این کشور نوشته ودر آن کتاب شرحی راجع بتهران آنزمان و پایتخت کنونی ایران نگاشته میگوید :

« تهران درزمستان پنجاه هزارجمعیت‌دارد ولی‌در تابستان مردم آن یرا کنده شده بییلاق میروند حتی در بارشاهی هم در تهران نمیماند »

کتاب گاردان بی اهمیت نبوده وگزارش تاریخ آن دوره را مشتمل است ،

۱۹۸ ــ گاردینر A.H.Gardiner

آلان گاردنیر خاور شناس معروف که خدماتی‌را انجام داده‌و در فهرست کتاب بریل نام‌وصورت وکارهای او درج و نگارش یافته او کتابی‌درخصوص خواص آثار خطوط مصری (هیروکلیف) نگاشته که‌کاپارت(۱)آنرادر ۱۹۲۸ نشرداده و درباره حروف چاپی خطوط‌مصری‌نیز کتابی‌نوشته‌وبرای میسلانیس قدیم مصرهم کتاب‌مهمی ترتیب‌داده صورت ونام و عملیات او در فهرست کتابخانه بریل مندرج است .

گاردینر

۱ — Caparte

۱۹۹ــ گاسپار رمیرو Gaspar Remiro

۰۲

خاورشناس قرن بیستم که کتاب نهایة الارب فی فنون العرب شهاب الدین احمد نویری (۱) را در دورهٔ که متضمن سی مجلد است وبرپنج فن مرتب گردیده ۱ ــ در آسمان و آثار علوی و ارضی و عالم سفلی کــه مشتمل برپنج قسمت است ۲ ــ در انسان و مایتعلق به که بپنج قسم است ۳ ــ در حیوان صامت مشتمل بپنج قسمت ٤ ــ در نبات که بچهار قسمت است ٥ ــ در تاریخ که مشتمل پنج قسمت است جزء ۲۳ این کتاب را در غرناطه (اسپانیا) با ترجمه اسپانی از ۱۹۱۷ــ۱۹۱۹ طبــع نموده ،

۲۰۰ــ گاستن ویات Gaston Viat

خاورشناس ناشر معارف و دانش شرقی که کتبی را طبع و نشر نموده وازجمله کتاب خطط مقریزی را در چهار جزء در مصر از ۱۹۱۹ ــ ۱۹۲۵ چاپ کــرده و جزء پنجم آنرا چندی بعد بچاپ رسانیده

۲۰۱ــ گوتیه Gautier

۱۸۷۸

ناشر آثار علمی اسلامی که خدماتی دراین باب انجام داده من جمله کـتاب الدرة الفاخره فی کشف علوم الاخره غزالی را در ۱۸۷۸ تحت عنوان ،

La Perle Precieux de Gazali Par Li Gautier

بچاپ رسانیده

۲۰۲ــ گایگر B. Geiger

۱۹۰۳

بنهارد گایگر خاور شناس اطریشی معاصر متولد ۳۰ آوریل ۱۸۸۸ محل

---

۱ ــ نویری شهاب‌الدین احمدبن عبدالوهاب نویری کندی متولد ٦۷۷ متوفی ۷۳۲

۲ ــ Benhard Geiger

ولادت او «بیلیتز (۱)لهستان بوده و اکنون ساکن وین است درجه معلومات او

درحدود (کلژژیمنازیم) (تعلیمات متوسط)

گایگر

و دانشگاه زبان شرقی (سامی ـ هندو ـ ایرانی ارین) بوده،مشاغل اواستادی‌دانش زبان هندی و ایرانی در دانشگاه وین است .

آثار شخصی او : علاوه برنشریات زبان هندی هفت کتاب بزبان آلمانی است که در ضمن شرح حال خود از آنها نام برده و آثارتصحیح شده او بزبان آلمانی دارای توضیحاتی در حروف الفبای اوستائی و غیره است که هنوز بطبع نرسیده و درضمن سه جلد مرتب گردیده

(از روی نگارش خود او اقتباس شد)

۳۰۳ــ ژرژاس Georgeas

۱۸۸۱

خاورشناس روسی که بزبان‌عربی و لغات آن آگاه شده و مطابق اطلاعات خود فرهنگی بزبان عربی و روسی ترتیب داده و سال ۱۸۸۱ در قازان چاپ نموده

۳۰۴ــ ژرالدکرمونا Gérald de Cremona

خاور شناس قدیمی که کتاب احصاء العلوم فارابی را در قرن ۱۲ میلادی بزبان‌لاتینی‌ترجمه نموده کتاب‌اصلاح مجسطی بطلمیوس که جزء آثارجابربن (۲) افلح است بزبان لاتینی ترجمه کرده و این کتاب در ۱۵۳٤ میلادی بطبع رسیده و بطوری که نوشته اند ژرالد درحدود هشتاد جلدکتب اسلامی را بلاتینی نقل و ترجمه نموده

۳۰۵ــ ژرمانیو Dr. Germanieu

پروفسور ژرمانیو(عبدالکریم) استاد دانشگاه بوداپست وخاورشناس مجارستانی

---

۱ ـ Bielitz ۲ ـ جابربن افلح‌اشبیلی متوفی ۵٤۰ ازدانشمندان معروف‌قرن ششم هجری است

که در ۱۳۰۳ هجری قمری متولد شده و از زبان شرقی ـ فارسی ـ عربی ـ ترکی را یادگرفته واز زبان اروپائی و غربی به‌پنج زبان ـ انگلیسی ـ فرانسه ـ آلمانی ـ ایتالیائی و لاتینی مسلط شده درادبیات ترك و آثار آن درتاریخ اسلام کتب ومؤلفاتی نگاشته و صاحب کتابی بنام (**نهضت های جدید در اسلام**) است .

ژرمانیو ابتداءبتحصیل بی اعتنا بوده وگفته که در فراگرافتن کمال و دانش مسامحه داشته وبیشتر مایل موسیقی بوده وقتی‌که کتاب (**تاریخ نبوت محمد ص**) را خوانده ذهن وی بجانب اسلام متوجه شده از مطالعه این‌کتاب توجه او بتحصیل زیاد و در فرا گرفتن معلومات ساعی گردیده تاموفق با خذ(گواهینامه) شده

ژرمانیو در پایان تحصیل بترکیه سفر نموده در دارالفنون آنجا زبان ترکی را فرا گرفته و در این زبان متخصص شده سپس زبان فارسی و عربی را آموخته قرآن مجید و تفسیر طبری و بیضاوی را خوانده بمطالعه کتب اروپائی و گزارش اسلام و شرق گرائیده و در ضمن مطالعات بزبان ـ انگلیسی ـ فرانسه ـ آلمانی ـ ایطالیائی آشنا شده و برای گردش وکسب اطلاع از مجارستان مکرر بترکیه رفته در آن حدود آمدو شد نموده و سه سال در هندوستان گذرانده در دانشگاه **رابند رانات** تا گور شاعر معروف هندی نزدیك دهلی تدریس نموده و در مسجد دهلی برابر هزاران نفر مسلمان اسلام آورده با دکتر انصاری زعیم مسلمین هند نماز جمعه خوانده و نام خودرا عبدالکریم نهاده واز آنزمان تا کنون درراه اسلام زحماتی کشیده وخدماتی نموده و در تحصیل کمال و تکمیلات نفسانی خود در دین حنیف اسلام کوشش و بذل مساعی مینماید ،

صاحب روزنامه « البلاغ » گزارش اورا ضمن نشریات سال ۱۹۳۴ نگاشته‌و نگارنده از آن اقتباس نموده

۳۰۶ـ ژیر Geyer
۱۹۰۸

خاورشناس آلمانی که خدماتی مهمه‌در طبع و نشر کتب و آثار ادبای‌اسلامی

نموده وکتاب مشارف الاقادیز فی محاسن الاراجیز را از ارجوزه های خوب عجاج و رؤبه و ذوالرمه (۱) و جریر (۲) و دیگران گرد آورده با ملاحظات ر نظریاتی مخصوص بزبان آلمانی‌با متن عربی در لیپزیك سال ۱۹۰۸ چاپ نموده وکتاب هذا ماقال قطرب (۳) فی کتاب ماخالف فیه الانسان البهیمة والوحوش و اوصاف قطرب نحوی لغوی را با کتاب اسماء الوحوش و صفاتها مؤلفه اصمعی (٤) ۱۸۸۸ در وین بچاپ رسانیده

یعنی گوردر سال ولادت خورشی ۹۹۹؟

۲۰۷ـ گیب Mr. Gibbe

خاورشناس انگلیسی است که در آغاز جوانی و اوان شباب بدرود زندگانی نموده و عشقی زیاد باحیای آثار شرقی داشته مادرش بواسطه علاقه باین پسر خواسته که برای تخلید نام و دوام ابدی اسم او کاری نموده باشد لذا مبلغی از دارائی خود را جدا نموده و بنظارت و آگاهی چندتن از امناء وقف درآمد آنرا بطبع و نشر کتب مفیده‌فارسی و عربی وترکی اختصاص‌داده وازمحل اوقاف گیب تاکنون‌چندین کتاب از آثار شعرا و مورخین‌و بزرگان اسلامی بطبع رسیده که شرح آن ضمن چند صفحه در فهرست بریل مسطوراست

ادواردبرون معروف رئیس هیئت امناء موقوفات گیب بوده است وکتبی راز این محل چاپ نموده .

۲۰۸ ـ گیب Mr. Gibbe

خاورشناس و استاد آموزشگاه شرقی لیدن وعضو انجمن دائرة الاسلامی‌لیدن است که جزء اعضاء نه گانه بشمار رفته و کتاب الاماثل والاعتبار جاحظ رانشر داده اصل این‌نسخه خطی در کتابخانه موزه بریطانیا بوده کر نکو عمل گیب را وصف کرده و در دائرة المعارف لیدن بسیاری از عملیات اورا (٥) نام برده

۱ — ذوالرمه أبوالحارث غیلان بن عتبه متولد ۷۷ متوفی ۱۱۷

۲ — جریربن عطیه موسوم بحذیفه شاعر معروف متوفی در ۱۱۰

۳ — قطرب ابوعلی محمدبن مستنیربن احمد بصری متوفی ۲۰٦

٤ — اصمعی ٥ ـ (٥یکی‌از معاریف‌است که‌در زمان‌عبدالملك مروان بوده مجله علمی عربی دمشق ص ٥٥۸

۳۰۸— ژیلر H.A. Giles

هربرت آ ژیلس (۱) ازدانشمندان خاورشناس است که در خصوص کشورچین اطلاعاتی بدست آورده و درفهرست کتابخانه بریل نام وتصویر وکاراو درج شده

ژیلس

از جمله کار های او مقدمه ایست که بکتاب برونر (۲) و فونك یت مو و (۳) که درباره چین نگاشته اند نوشته وکتاب مذکور شامل معلوماتی زیاد در خصوص زبان و خط و سایر امور مربوطه بچین میباشد که در فهرست مذکور تفصیل آنرانگاشته است و این کتاب در ۱۹۳۵ بچاپ رسیده

۳۰۹— ژیرارد پروژه Girard de Prauger

دانشمند محقق که در باب خصائص نژاد عرب و وضع ساختمانی و طرز ابنیه و آثار اسلامی کتابی نگاشته واوصاف سرشت و اخلاق وتناسب و وضع ساختمان بدنی عرب را در کتاب خود شرح داده

این دانشمند درکتاب خود از معماری اندلس و شام و مصر و افریقا مطالبی محققانه بیان نموده و از جزئیات هنر و صنایع مذکور سخن رانده

گوستاولوبون در کتاب تمدن عرب‌خود بنگارشات ژیرارد پروژه استناد نموده

۳۱۰— ژیرارد داس وس Girard das vos

خاورشناس معروف آلمانی که کتاب « التنازع والتخاصم فی مابین بنی امیه و بنی‌هاشم مقریزی »را با مقدمه خود بزبان آلمانی درلیدن بچاپ رسانیده وخدمات دیگری بادب و دانش شرق نموده

۱— Herberte A Ci ۲— Brouner ۳— Fung-yet mow

۲۱۱ــ گلازر E.Glaser
۱۸۵۵-۱۹۰۸

گـلازر

خاور شناس بزرگ معروف آلمانی کـه دربوهمی سال ۱۸۵۵ متولد شده و در ۱۹۰۸ بدرود زندگانی نموده و خدمتی شایسته بعالم دانش و ادب شرق کـرده و سفری بعربستان و کشور یمن نموده و تحقیقات علمی درآن سرزمین کرده و حاصل اطلاعات خود را ضمن کتبی گرد آورده

اورا مؤلفاتی چند است که بیشتر آن در آثار عربی نگاشته شده است وبرخی از آن در لغات و گزارش تاریخی و اوضاع جغرافیائی جزیرة العرب میباشد ،

خاورشناس مذکـور مؤلفات خود را از ادله و اسناد تاریخی و مدارك مهمه ترتیب داده است .

۲۱۲ــ گبینو Gobineau
۱۸۱۶-۱۸۸۲

مورخ معروف و ایران شناس مشهور است کهسهسال‌از طرف دولت فرانسه در دربار ایران نمایندگی مختار داشته و کتاب سه سال درآسیا را نوشته و صاحب کتاب « تجربیات درباره اختلاف نژاد انسانی » استولادت‌اودر۱۸۰۶ ووفاتش در ۱۲۸۸ هجری بوده

و در سال ۱۲۷۸ هجری قمری و ۱۸۶۳ بتهران آمده بعنوان وزیر مختار معرفی شده و ابتدا از ۱۲۷۱ تا۱۲۷٤ ق ه بعنوان نائب‌اول سفارت فرانسه در تهران مقیم بوده و از ۱۲۷۸ تا ۱۲۸۰ هم مجدداً بعنوان وزارت مختاری درتهران اقامت گزیده و در این اوقات مؤلفاتی راجع با یران و اوضا اجتماعی آن نگاشتهع

گبینو مؤلفاتی در موضوع فلسفی و اجتماعی و مذهبی و تاریخی و غیره ترتیب داده و طریقه مخصوص فلسفهٔ تاریخی معروف به « گوبینیسم » را وضع نموده
گبینو کتاب « مذاهب و فلسفه آسیای وسطی » را بعنوان ذیل نوشته است

Les religions et les Philosophies dans l' Asie Centrale

که مکرر چاپ شده و در این کتاب قسمتی مفصل در حدود سیصد صفحه راجع به مذهب بابیه نگاشته .

گبینو در زمان پیدایش اختلاف طریقه بابیه در طهران بوده

۳۱۳ــ گدار M. Godard

استاد ایران شناس معروف فرانسوی که از ۱۵ سال پیش تا کنون بعنوان متخصص عتیقات و مستشار و مدیر موزه و حفریات دروزارت معارف ایران اشتغال گزیده و در تشکیل موزه و تعمیرات ابنیهٔ قدیمه ایران واستخراج آثار باستانی این سر زمین خدماتی نموده او از ۱۳۰۷ شمسی تا ۱۳۱۲ بموجب قرارداد رسمی مدیریت موزه معارف را داشته و ازاول فروردین ۱۳۱۳ (۱۹۳٤) مجدداً برای پنجسال دیگر بسمت مدیری عتیقات و موزه و کتابخانه وزارت معارف استخدام شده و مشغول کاراست و بعنوان مدیر کل موزه باستان شناسی انجام وظیفه مینماید ،
گدار شرحی راجع بگنبد قابوس وگزارش تاریخی آن نگاشته که در جراید و مجلات مرکزی بطبع رسیده و نیز مجله بنام « راهنمای تاریخی ایران » در سال ۱۳۱۳ نشرداده که اصل آن بزبان فرانسه است و آقای رشید یاسمی آنرا بفارسی ترجمه نموده ، مجله مزبور مشتمل مطالبی سودمند از بعضی آثار و ابنیه تاریخی ایران است و مجموعهٔ همبنام آثارایران باستان انتشار میدهد که تا کنون دو قسمت آن فرانسه و فارسی منتشر شده نویسنده کتاب « التصویر فی الاسلام عندالفرس » هم اشاره بعملیات او و خانمش درکتاب مذکور نموده

۳۱۴ــ گدفری Gode Froy

خاورشناس که با یارو همکارخود ژان کرد (۱) در آثارمصر وکلدان و آشور

۱ - Jan Corde

و آشور وقسمت سحروجادو وطلسمات ونیرنك ملل مذکور و عجایب وغرایب شرق مطالعات زیاد نموده این قبیل موضوعات و حکایات را گرد آورده و مجموعه نموده و چاپ کرده گوستا ولوبون بعمل و گفتار این دو استاد در کتاب تمدن عرب استناد نموده.

۲۱۵ـ گولد زیهر Gold ziher

۱۹۱٤

گولد زیهر

خاورشناس مجارستانی آگاه که در آداب ورسوم شرقی ومآثر اسلامی مطالعاتی زیاد نموده و به ادبیات اسلامی اهمیت داده و یکی از اسرائیلیها است که دراین قسمت متخصص شده

گولد زیهر در بوداپست و برلن و لیزیك دانش آموخته ، به سوریه و مصر رفته و بجامع ازهر آمدو شدنموده از شیوخ واساتید آنجا استفاده کرده عضو عامل و خبرنگار مهمترین مجامع علمی لندن و لنین گراد و آمستردام شده . در انجمن های آسیوی پاریس و کلکته و لیزیك و غیره عضویت یافته و نیز عضو افتخاری مجمع علمی مصر شده ، و مؤلفاتی عدیده داردکه اکثر آن مبنی بتحقیق و تدقیق مطالعهٔ مباحثی عمیقه و دقیق است و مهمتر آن قسمتی است که از زبان عربی و اسلامی بوده و مربوط بمسائل شرعی و حدیث می باشد و مقالاتی زیاد از او در مجلات آسیوی بچاپ رسیده

از جمله کارهای گولدزیهر کتاب « تعلیمات اسلامی وشرق » است که در آن عمل و عبادات مسلمین را نگاشته و درباره حج اسلامی شرحی نوشته بعنوان

Ignaz Goldziher Muhammedanische Studien et.orient studien

که‌در ۱۸۸۹ بچاپ رسانیده‌واورا کتبی‌است که بزبان آلمانی وفرانسه‌وانگلیسی نوشته‌وهرکدام‌بچاپ رسیده است ازآن‌جمله است :

« **میتولژی یهود** بزبان انگلیسی » « **آداب جدل و مناظره شیعه در زبان عربی** » که بزبان آلمانی در دوجلد نگاشته « **کتاب‌دراسلام** » که اخیراً در آلمان چاپ شده و بفرانسه ترجمه گـردیده و شاید تا کنون بچاپ رسیده باشد « **تحقیق فلسفه** » در لغت عرب در دوجلد .

ازنشریات اوکتاب « **دیوان حطیئه شاعر ۱** » کتاب« **محمدبن‌تومرت ۲** » و کتاب **معانی النفس** » است . گولدزیهر امور علمی مهمی‌را عهده دار شده ولقب دکتر افتخاری از دانشگاه کمبریدج ووین گرفته ، در مجامع علمی کپنهاك و غیره هم عضو افتخاری بوده

دائرة المعارف اسلامی لیدن کارها و تحقیقات زیادی را باو نسبت داده ولقب دکتر افتخاری از دانشگاه کمبریدج و وین گرفته در مجامع علمی کپنهاك وغیره هم‌عضوافتخاری بوده و دائرة المعارف اسلامی لیدن کارهای زیادی را باو نسبت داده

۴۱۶ــ گوگیه Goguyer
۱۸۸۷

خاورشناس مترجم آثار علمای اسلامی که کتاب **شرح قطرة الندا و بل الصدا ابن هشام(۳)** را بعنوان

La Pluie de Rosée étanchement de la soif

ترجمه نموده وکتاب مذکور در ۱۸۹۷ میلادی در لیدن بطبع رسیده و نـام و کار آن درفهرست کتابخانه بریل درج گردیده

---

۱ ـ حطیئه جرول‌بن‌اوس شاعر مخضرمی است‌که دورهٔ جاهلیت واسلام رادرك نموده

۲ ـ محمدبن تومرت ـ ابوعبدالله شوشی مغربی ازموحدین‌است‌که در ۵۲۴ وفات‌نموده‌است

۳ ـ ابن هشام جمال الدین ابوعبدالله بن یوسف بن احمدبن عبدالله انصاری مصری متولد ۷۰۸ و متوفی ۷۶۱

۲۱۷ — گندا J. Gonda

۱۹۰۵

ژان گندا هلندی متولد در (گودا) هلند ۱۴ آوریل ۱۹۰۵ میلادی خاورشناس معاصر که خود را بواسطه ارسال شرح حال خود بوزارت معارف ایران معرفی نموده و برطبق نگارش او تحصیلات زبان شناسی قدیم (یونانی ولاتین) زبان شناسی هند (سانسکریت) بودائی، اوستائی، زند ایرانی قدیم — زبان قدیمی جاوه (ماله) را انجام داده و دکتر در ادبیات شده و استاد زبان های مذکور در دانشگاه اوترکت (۲) گردیده
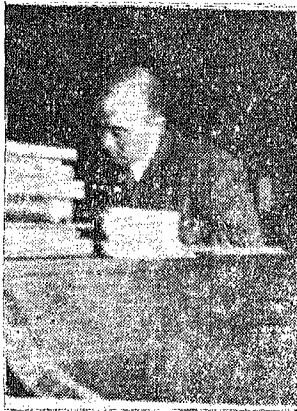
گندا آثار ومصنفات شخصی وتحقیقات و عمل نشری زیاد دارد و مطالعاتی بسیار در آثار ادبی قدیمی هند و ایران و زبان برهما و جاوه قدیم و با تاویه نموده و کتبی مختلفه در زبان هندی نگاشته ازاواست :

گندا

یکنفر خواننده سانسکریت ـ قسمت راجع بهند و ایران و کتابهای راجع بجاوه قدیم بزبان هلندی؛

۲۱۷ — گنزالیه Gonzalièr

۱۸۱۱

شناسای کتب اسلامی واستاد آثاری متتبع است که نقشهٔ یك کتابخانه وفهرست آن را از آثار مؤلفین اسلامی اسپانی ترتیب داده و در مادرید ۱۸۶۱ بطبع رسانیده

---

۱ - Gouda

۲ - Utroecht

۲۲۹ــ کوتهل A.Gotheil

ریشارد کوتهل خاورشناس که زبان عربی را فرا گرفته و در نشر کتب اسلامی وترجمه آن مبادرت نموده من جمله کتاب الولاة وکتاب القضاة مصر ابو عمر و کندی (۱) را بامقدمه زبان انگلیسی نشر داده

۲۳۰ــ گوسین دپرسوال Goucien de Perceval
۱۸۷۱

خاورشناس معروف که پدرش امین کتب خطی شرقی کتابخانه پاریس بوده و در فنون ادب اسلامی و تحصیل زبان عربی زحمت کشیده و این زبان را یاد گرفته و کتبی در تاریخ و ادبیات عربی نوشته و بعضی از کتب اسلامی را بزبان فرانسه ترجمه و چاپ نموده

گوسین که پیرو کارهای پدرش بود بوی اقتدا نموده و خدماتی را انجام داده و بواسطه یکی از آثار خود (کتاب عرب قبل از اسلام) که بزبان فرانسه در سه جلد نگاشته و درپاریس سال ۱۸۴۱ بطبع رسانده اشتهار یافته وفات او در ۱۸۷۱ بوده

۲۳۱ــ گراف Graffe

خاورشناس متتبع و محقق در قسمت تواریخ اسلامی که شمهٔ از عملیات او ضمن دائرة المعارف اسلامی لیدن نگاشته شده

۲۳۱ــ گرانژره دلاگرانژ Grangeret de La Grange
۱۸۵۹ - ۱۷۹۰

خاورشناس فرانسوی شاگرد سیلوستر دساسی که بزبان فارسی وعربی مسلط شده و این دو زبان را فرا گرفته ازطرف دولت فرانسه در ۱۸۳۰ جهت تصحیح مطبوعات شرقی چاپخانه عمومی بکار مشغول شده و تاریخ عرب اندلس را نوشته از او است:

ترجمه کتاب نخب الازهار فی منتخب الاشعار و ازکی الریاحین فی اعلی الدواوین

---

۱ — ابوعمر وکندی محمدبن یوسف بن یعقوب کندی متولد در ۲۸۰ و متوفی در ۳۵۰ هجری

بزبان فرانسه که در پاریس سال ۱۸۲۸ بطبع رسیده
ولادت گرانژره (۱۷۹۰) وفات (۱۸۵۹) بوده

۲۳۲ــ گریفینی Dr.A. Grifini
۱۱۹۹

دکتر اوجینو گریفینی خاور شناس قرن بیستم اهل ایطالیاست که فهرست کتب خطی اسلامی را برای کتابخانه میلان ترتیب داده و جزء اول آنرا در رم سال ۱۹۱۹ بطبع رسانیده در باره کتب و آثار اسلامی و مؤلفین هم تحقیقات و مطالعاتی نموده و در این باب اطلاعاتی یافته است '

۲۳۳ــ گرینبوم Griunbaum
۱۸۸۹

نویسنده خاورشناس قرن نوزدهم که در مجله انجمن شرقی آلمان راجع بآثار شرق مقاله ها نشرداده و برای یوسف و زلیخا شرحی محققانه ومفید نوشته ودراصل و منشأ این قضیه تحقیقات خوبی نموده و گوید که در کتابخانه علمی مادرید (اسپانیا) کتابی قدیمی بزبان اسپانیائی و خط عربی از قصه یوسف و زلیخا موجود است که بزبان غالبیین بنظم در آمده وفات این استاد ۱۸۸۹ بوده

۲۳۴ــ گروهمان A. Grohmann

آدلف گروهمان خاورشناس نویسنده کتاب « نوشتجات عربی در مصر »
Arabic Papyri in the Egyptian
و استاد تمدن اسلامی دانشگاه پراك چکو اسلوا کی که کتاب اورا دکتر حسن ابراهیم حسن مصری ترجمه نموده است وصاحب آثار و نگارشاتی دیگر میباشد

۲۳۵ــ گواگر Guaiguer

خاورشناس فارسی دان و دوستدار ادبیات و زبان ایرانی که اظهار علاقه به این زبان نموده و در ۱۸۹۶ بکمك کوهن مستشرق کتاب «اساس فقه اللغه ایرانی را» بطبع رسانیده و انتشار داده

۲۳۶ــ گیدی G.Guidi

ژرژگیدی خاورشناس معروف ایتالیائی که بین مستشرقین ودانشمندان خاور و باختر مشهور شده و علاوه براینکه مستشرق است او را یك نفر مستعرب شمرده اند مخصوصاً این استاد نزد مصریان شهرتی زیاد دارد مدتی استاد دانشگاه (جامعة المصریه) مصر بوده وکنفرانس‌های خودرا درآنجا بزبان عربی بیان مینموده واوبزبان حبشی و سریانی هم دانا بوده و فرهنگی بزرك نوشته و رسائلی عدیده در موضوع کتب خطی شرقی ترتیب داده

گیدی کتاب **تصاریف الافعال** ابن قوطیه(۱) درموضوع افعال ثلاثی ورباعی که در لیدن سال ۱۸۹٤ بعنوان

Libro dei verbi

و **کتاب الاستدراك** برسیبویه را(۲) که از ابوبکر زبیدی(۳) است چاپ نموده و فهرستی ابجدی برای کتاب الاغانی ابی الفرج(٤) اصفهانی در دو مجلد که مشتمل چهار فهرست است ترتیب داده : فهرست اسامی شعراء فهرست قوافی ــ فهرست اسامی رجال و قبایل و غیره ــ فهرست اسامی امکنه و جبال و میاه که آنرا با مقدمه فرانسه درلیدن سال ۱۳۱۸ هجری بطبع رسانیده

گیدی تا ۱۹۱٤م زنده بوده

و شرح قصیده بانت سعاد

---

۱ ــ ابن قوطیه ابوبکر محمدبن عمربن عبد العزیز اندلسی اشبیلی متوفی ۳٦۷ صاحب الافعال وغیره ۲ ــ سیبویه ابوالحسن عمروبن عثمان بن قنبر فارسی بیضاوی متوفی ۱۸۰
۳ ــ زبیدی ابوبکرمحمدبن حسن زبیدی اشبیلی متولد ۳۱٦ متوفی ۳۷۹
٤ ــ ابوالفرج اصفهانی علی بن حسین صاحب اغانی و جمهره (۲۸٤ــ۳۵٦)

را ۱۸۷۱ در لیزیك طبع نموده سخن رانی ادبی و جغرافیا و تاریخ و لغت عرب باعتبار علاقه آن باروپا بویژه ایطالیا که در چهل کنفرانس تدوین شده از او است، گیدی بیشتر آنرا در دانشگاه مصر ایراد نموده در (۱۳۳۰ هجری) و کتاب وصف شهر **انطاکیه** بعربی که در رم (۱۸۹۷) چاپ شده نگارش این مستشرق است .

۲۳۷— گیلیوم دوروبروکی Guilloume De Rubruquis

۶۵۰

خاورشناس قدیمی که بنمایندگی سن لوئی پادشاه فرانسه (متوفی ۱۲۷۰ م) بدربار منکوقا آن (۱)(در ۶۵۰ هجری) آمده و مشاهدات و مطالعات شرقی خودرا کتابی نموده، پلانو کاربینو (۲) هم از همراهان او بوده که در این خصوص او هم کتاب نوشته .

گیلیوم دوروبروکی دوسال وقت خودرا در مغولستان گذرانده وجغرافیای آسیارا بتفصیل نوشته و از گزارش این سرزمین آگاهی یافته و کتاب او بچاپ رسیده

۲۳۸— گنتر F. M. Gunther

۱۸۸۵

فرانکلن مت گنتر (۳) امریکائی است که بنام خانوادگی خود (گنتر) اشتهار یافته و پدرش مستر فرانکلن موگنتر است او ۲۸ فوریه ۱۸۸۵ در نیویورك متولد شده و تحصیلات خود را در آموزشگاه عالی سن پول « کنگرد » ودانشگاه‌هاوارد و ماس(٤) و مدرسه آزاد علوم عمومی پاریس

Lécle libre des Sciences Politiques Paris

انجام داده مشاغل آزادی که عهده دارشده یا ازطرف دولت متبوعه خود بدان اشتغال

---

۱ — منکوقا آن پسرتولی خان مغول که از ۶۳۸ تا ۶۵۷ درایران حکومت مینموده

۲ — P.Carbino

۳ — Franklin Mott Gunther

٤ — Mass.

گزیده این بوده که بیست ودوسال مشغول رسیدگی امور سیاسی امریکابوده وسفارت مصر و اکواتر نموده اخیراً بریاست انستیتوی صنایع آرکئولژی امریکائی برای صنایع و آثار باستانی ایران برقرار گردیده و از آثار قدیمه این کشور آگاهی زیاد پیدا نموده و جزء ایران شناسان در آمده

گنتر ترجمه حال خودرا بترتیب مذکور بخط خود نگاشته و بوزارت معارف ایران فرستاده و نگارنده از آن اقتباس نموده

۲۳۹ــ گوستاو لوبون Gustave Lebon

۱۸٤۱—۱۹۳۱

گوستاولوبون (نقل از روزنامه اجتهاد اسلامبول)

عالم فرانسوی و استاد متتبع علوم و آثار شرقی و تاریخ اسلامی و مطلع بحقایق

و رموز مهمه شریعت محمدی که درنوژان اورترو فرانسه (۱) متولد شده و ۹ دسامبر ۱۹۳۱ در پاریس وفات نموده

این استاد پس از تحصیلات اولیه بفرا گرفتن علم طب مشغول شده ضمناً علوم طبیعی و فلسفه و تاریخ و غیره را دیده و بتحصیل علوم آثار و تاریخ ملل وادب و اخلاق عمومی کوشیده و داخل تتبع و تحقیق شده

گوستا ولوبون یکی از محققین بزرگ غربی است که راجع بشرق تحقیقات عمیق نموده و حقایق زیادی که دانشمند آن و بزرگان عمده بآن راه نیافته انداین دانشمند پیدا نموده و در اطراف هریك اظهار نظر کرده و برای تکمیل اطلاع به اسپانیا و بلاد شرقی رفته ازجمله آثار گرانبهای این دانشمند کتاب تمدن عرب اواست که درشرح آداب و رسوم و آثار تمدن و اخلاق وسیر و عمران وشعائر اسلامی و فتوحات مسلمین و دولت باعظمت ایشان و قوانین و حقایق قرآن مجید نگاشته و از بسیاری ابنیه و آثار ایران و هند و بغداد و مصر و اندلس و غیره توصیف نموده و از اشیاء عتیقه و ابنیه قدیم و مسکوك و خوانیم و خطوط و رسوم عکس برداری کرده وکتاب خود را پراز اطلاعات مفیده و گراورهای ظریفه و عجیب نموده وکتاب مزبور را در ۱۸۸٤ تألیف کرده

این کتاب را دانشمند بزرگ مولوی سید علی بلگرامی وزیر معارف سابق حیدر آباد دکن بامر نظام فرانسه بزبان اردو ترجمه کرده و از ترجمه مزبور با اصل فرانسه ترجمه دیگری بزبان فارسی بقلم نویسنده فاضل فخر المحققین سید محمد تقی لنگرودی رانکوهی (فخر داعی) انجام گرفته واین ترجمه باطبعی خوب و تصاویری مرغوب برای اولین بار در ۱۳۱۳ شمسی در طهران درمطبعه مجلس شورای ملی بطبع رسیده و جدیداً درطبع دوم آن هم مبادرت شده

گوستاولوبون کتابی در خصوص تحقیق انقلاب فرانسه بنام

La revolution Francais

---

۱ - Nojent le Rotrou

نوشته وانقلاب‌را بسه نوع‌دانسته: انقلاب‌سیاسی ـ انقلاب مذهبی ـ انقلاب‌علمی و مهمتر بلکه اساسی تر ازهمه انقلاب علمی را شمرده

و کتابی دیگر در خصوص تطور ملل دارد که بالسنه مختلفه ترجمه شده و کتبی دیگر هم نگاشته که بچندین زبان ترجمه نموده اند .

۲۴۰ـ گوستاو وی Gustave Wiell

۱۸۸۹

استاد خاورشناس که تاریخ خلفاء را در پنج‌جلد بآلمانی ترجمه و چاپ نموده و کتاب‌سیرت **ابن‌هشام** رادردوجلد بآلمانی ترجمه ودر ۱۸۶۴ طبع کرده وصاحب عملیاتی دیگر است وفات او در ۱۸۸۹ بوده

۲۴۱ـ گورتن Gureton

۱۸۶٤

خاورشناس انگلیسی که جزء مبشرین ومأمور تبلیغ بوده و ازدارالفنون‌اکسفرد فارغ التحصیل شده مشارالیه بیشتر اوقات خودرا صرف زبان سریانی نموده و بزبان عربی خدماتی تقدیم داشته کتاب **ملل ونحل شهرستانی** را سال ۱۸٤۲ در لندن نشر داده و نیز کتاب **عقیده اهل سنت نسفی** را در ۱٤۲ بچاپ رسانیده و قسمتی منتخب از **طبقات الادباء** و غیره را در مجله آسیای انگلیسی بزبان خود نشر داده وفات او ۱۸٦٤ میلادی بوده

۲۴۲ـ گوتیه L. Gutier

۱۹۲۵

لوسین‌گوتیه مستشرق که زبان عربی را فرا گرفته و مطالعاتی در کتب غزالی نموده وکتاب الدرة الفاخرة او را از اصل عربی بفرانسه ترجمه و در لیزیك سال **۱۹۲۵** بطبع رسانیده (معجم المطبوعات)

۲۴۳ـ گی Guy

خاورشناس‌معروف معاصر ساکن ازمیر که در علوم و ادبیات شرق مطالعه

و تحقیقاتی زیاد نموده و صاحب مؤلفات و مصنفاتی است و در مجمع علمی اسلامی دمشق عضویت دارد .

۲۴۴ــ گویارد Guyard
۱۸۷۵

گویارد استانیسلاس(۱) مستشرق ایران شناس که برای خود احراز معروفیتی نموده و نسبت بآثار علمی و ادبی ایران خدمت کرده از جمله رسالهٔ **قضاوقدر کمال الدین عبدالرزاق کاشی** (متوفی ۷۳۰) را در فرانسه با ترجمه زبان خود بطبع رسانیده و او در حدود ۱۸۷۵ بوده

۱ — G. Stanislas

H
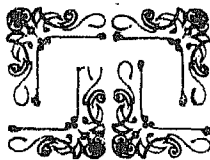
۲۴۵ـ هاکن M. Hacken
۱۸۸۶

خاورشناس معروف معاصر که‌ازمستشرقین فرانسه بشمار رفته‌و دانشمندی‌است که برای شرکت درجشن فردوسی بایران آمده در کنگرهٔ نطقی مبسوط در موضوع اکتشافات تاریخی حفریات بامیان نموده و گفته که آثار مزبور از عظمت تمدن ایران باستان و دورهٔ پادشاهان سلسله ساسانی حکایت میکنند

هاکن چنانکه نوشته و خودرا معرفی نموده نام او Joseph و نام خانوادگیش Hackin فرزند فرانسوا (۱) است ولادت او ۱۸۸۶ در بوانژ(۲) و تحصیلات خود را در مدرسهٔ علوم سیاسی و تحقیقات عالیه انجام داده از دانشگاه سوربون دیپلمه شده، علوم تاریخ و فلسفه‌رافرا گرفته وازدانشگاه پاریس دکترادبیات عمومی شده آثار نظم ونثر اوزیاداست و بیشتر بطبع رسیده

هاکن

۲۴۶ـ هافنر Haffner
۱۹۰۵

دکتر آدلف هافنر (۳) خاورشناس ناشر کتب اسلامی که از مستشرقین آلمان شناخته شده و اموری را انجام داده که از آن جمله است

۱- Bsvange ۲- Françoi

کتاب القلب والابدان بعنوان :

Texte Zur arabichen Lexckographie

که درلیپزیك سال ۱۹۰۵ طبع و نشر نموده و نویسنده کتاب البلغه‌فی‌شذور اللغة استاو بعضی ازمؤلفات‌اصمعی را انتشار داده درمعجم المطبوعات (ص ۱۸۹۳) و دائرة المعارف اسلامی لیدن عملیات او نگاشته‌شده .

۲۴۷ــ هالوی Halévy

از دانشمندان آگاه بقسمت عربستان است که بیمن و نقاط دیگر جزیرةالعرب رفته حاصل مطالعه و مشاهدات خودرا کتابی نگاشته از ابنیه و عمارات یمن وغیره بویژه نگارشاتی دارد که گوستاولوبون از آثار او اخذ و اقتباس و بدان استناد نموده

۲۴۸ــ هامبرت J.Hambert

۱۸۵۱ - ۱۷۹۲

یوحنا هامبرت خاورشناس سویسی‌که سال ۱۷۹۲ درژنو متولد شده ومراتب کمال را طی نموده مخصوصاً در پاریس السنه شرقی‌را فرا گرفته و در مدارس ژنوچند زبان شرقی‌را درس داده

هامبرت دارای نگارش و آثاری است وکتبی را انتشار داده که ازآن جمله است التقاط الازهار فی محاسن الاشعارکه این استاد باترجمه فرانسه ولاتینی در پاریس چاپ نموده و منتخبات عربی‌که جزء اول آن در پاریس سال ۱۸۳٤ طبع شده ،

۲۴۹ــ هامیلتن Hamilton

۱۷۱۹

خاورشناس انگلیسی است که زبان عربی را یاد گرفته و کتاب الهدایه فی شرح البدایه برهان الدین فرغانی (۱)را با ترجمه انگلیسی‌وحواشی‌درلندن‌بنام

Heday Or Guid accourt on the Musulman lxws
transt. bay ch. Hxmilton 1791

۱ــ فرغانی برهان الدین علی‌بن ابی بکر فرغانی مرغیانی نویسنده کتاب هدایه متوفی۵۹۳

۲۵۰ـ هامر پور گستال Hammer Purgstal

۱۸۵۶—۱۷۷٤

خاورشناس مشهوراطریشی استاد دانشمند مورخ که درگرتز (۱) دارالفنون وین تحصیل نموده زبان فارسی و عربی و ترکی را در بیست سالـگی فرا گرفته و بعنوان مترجمی سفارت اطریش باسلامبول رفته درسوریه وشامات و مصر و ایران همسیاحت کرده و متدرجاً مراتبی را طی نموده تا اینکه از اعضای شورای عالی ملی دولتی شده پس از آن از کار دولتی دست کشیده و بعمل تصنیف و تألیف پرداخته .

مهمترین آثار او در باره شرق **تاریخ عثمانی** است که در چند جلد بنام

Histoir de L'empire Ottoman

طبع و انتشار یافته و آن بفرانسه ترجمه شده و نیز او تاریخی در باره سلاطین مغول نوشته و کتاب **تاریخ شعرای عثمانی** او در چهار جلد است و تاریخ ادبیات لغت عرب که آنرا درضمن ۷ مجلد تمام نموده

پورگستال کسی است که قول مسعودی را در باره کتاب الف لیله ولیله تصدیق نموده و مباحثی در تاریخ اتراك و اسمعیلیه و قسطنطنیه دارد و مهمترین کتاب او **دائرة المعارف شرقی** است که مشتمل بر ادبیات شرق و تاریخ آن است و بزبان آلمانی نوشته شده

مستشرق مذکور علاوه برمسطورات فوق ترجمه هائی دارد که از آن جمله است ؛ ترجمه اطواق الذهب زمخشری — **تائیه ابن فارض (۲)** ـ **ایها الولد غزالی میقات الصلواة فی سبعه اوقات** بعربی و آلمانی که آنرا دروین سال ۱۸٤٤ طبع نموده اند .

هامر پورگستال کتاب گلشن راز شیخ محمود شبستری را با آلمانی ترجمه ودر ۱۸۳۸ میلادی دروین بطبع رسانیده و مقدمه براین کتاب بعربی و فارسی نگاشته که نگارنده از نظر اهمیت آنرا باحذف بعضی از جملات در اینجا مینگارد ،

---

۱ ـ Gretz

۲ ـ ابن فارض ابوحفص عمربن ابوالحسن حموی مصری (۵۷۶ ـ ۶۳۲)

هذا الکتاب المستطاب زین الالفاظ یعنی گلشن راز ترجم و طبع و زین ومثل برسم خزینة الثمینه والدفینة المتینه . . . .

محمد شاه . . . .

اما بعدازاین چنین این بنده کمترین یوسف حامر پورغستال مستشار وترجمان وخوانسالار و طرخان حضرت امپراطور پادشاه آلامان صاحب نشان عالیشان اوسط شیر و خورشید بعرض حضرت شهنشاه ایران وتوران تخت نشین داراوجمشید میرساند که چون مطامح انظار و مطارح افکار ارباب عرفان فطانت شعار دانایان آزموده کار درمد اوله السنه خاور و باور و درمراوده ملل نیکو اثر اولا ـ جذب منفعت علم و دانش و منع اسباب وحشت و آلایش روی مینماید و چون بین قاطنان ایران و طوایف آلامان از قدیم زمان علاقه عترت و طهرت نسل و اصل در کار و یگانگی و همدمی السنه نمسویه بازبان دری از آثار لغوی نمودار و آشکار و چون از مرابطه مشرق و مغرب از مراوحهٔ ایران و آلامان شیرینتر میوه ها وبرین تر سرمایه ها استکمال علم وعرفان و استحصال دانش و ایقان حاصل میآید از اینجهت مشهورترین آثار فلاسفه رومیین اعنی و صایای امپراطور **مارکوس انطونین** ازلسان یونانین بلسان دری مترجم وبنام همایون جد . . . . و پدر جنت رهبر این حضرت ملك منقبت مزین و مترجم گشت این دفعه بوجه نظیره نتیجهٔ قریحهٔ رجال غیب پرور ثمره دوحهٔ قریه شبستر اعنی **گلشن راز** بکسوت لسان نمسه ابراز وبنام غرای شاه فلك پناه . . . .

. . ممتاز و باذن عالی نمونه بندگی هرچاغ و چراغی با فراغ این بنده که هم مترجم و ممثل و طابع و مزین ورق لامع است سر افراز شده و چون در سال آینده تصادف نوروز جلالی وهجری قرین میآید این تحفه کمینه بمثابهٔ هدیهٔ عیدیه وموهبهٔ نوروزیه عرضه داشت پایه بارگاه سلیمانی گشت و از هاتف عاطف این تاریخ وردزبان گذشت : تصادف نوروزین این سال نیك فال باد ۱۲۵٤ .

در آخر کتاب مینویسد :

طبع شد این کتاب در شهروین ۱۸۳۸ خدا نگهدارش ازچشم کثربین بسعی

اضعف المتعلمین اصدق المریدین یوسف حامر پورکستال طرخان مستشار و ترجمان دولت و خانمان حضرت امپراطور آلامان در شهر ابان خجسته هجریه ۱۲۵۲

این نسخه چاپی و مذهب باحواشی تشعیری و نقشه‌دار و صورالوان ومختلف که هرصفحه با کاغذی رنگارنك حاشیه شده و بهترین طرز استادانه تهذیب وتزیین گردیده بچاپ رسیده و نسخه آن در کتابخانه جناب استاد عالی مقام آقای حاج سید نصرالله تقوی رئیس دیوان عالی تمیز موجود است

پورکستال دیوان متنبی را منظوماً بآلمانی ترجمه نموده برای او کتب مربوطه بشرق وغیرعربی بسیاراست وعلاوه براین مقالاتی نگاشته ومباحثه ومطالعاتی دارد که راجع بعرب وتاریخ ادبیات آنها است وحاصل آن را در کتب ومجلات آسیائی انتشار داده

هامر باچند تن استاد و نویسنده بزرك مجله (مخزن الکنوز الشرقیه) را در وین بسال ۱۸۰۹ نشر داده و این مجله تاسال ۱۸۱۸ باقی بوده در معجم المطبوعات وتاریخ آداب اللغة شرحی ازعملیات وتاریخچه زندگانی این مستشرق بزرك نگاشته شده صاحب معجم مینویسد که تاریخ عثمانی او ضمن ۱۸ مجلد بزبان آلمانی وفرانسه ترجمه ومنتشر شده

۳۵۱ — هارتمان Hartmann

۱۹۱۴

هارتمان

خاور شناس معروف استاد زبان سریانی و دروس اسلامی در مدرسه زبان شرقی برلن که سیاحت قابل اهمیتی در آسیای مرکزی نموده مطالعه و تحقیق زیادی در بازرسی احوال مردم آن حدود و موقعیت جغرافیائی و لغات و السنه و عادات و اخلاق اهالی کرده داخل یکرشته تحقیق در موضوع دین اسلام شده مطالبی در این باب بمورد نگارش آورده

هارتمان کتابی راجع بعرب و کتاب دیگری مربوط بترکستان چین و گزارش مردم آن سرزمین نوشته در نحو اللغه زبان جغتائی و عبری هم کتابی نگاشته در تاریخ اسلام و ممالك شرقی اسلامی هم کتابی نوشته بیشتر کار او بزبان آلمانی است علاوه براین کتابی در اصول روزنامه نگاری و صحافت عربی دارد که بزبان انگلیسی نگاشته و ازجمله اعضای کنگرهٔ دائرة المعارف اسلامی لیدن است که اغلب تحقیقات او در آنجا درج شده، در مجمع علمی عربی دمشق نیز عضویت دارد،

۳۵۲ـ هفنینگ W.Heffneing

هفنینك

از خاورشناسان معروف است که درهیئت دائرة المعارف اسلامی لیدن عضویت دارد و خدماتی در این خصوص انجام داده

هفنینگ باپول کال (۱) خاورشناس عملیاتی علمی که مربوط بشرق است انجام نموده ونام و عملیات و صورت او در فهرست کتابخانه بریل (ص۲۲) و (ص۷۶) مسطور است،

۳۵۳ـ هفنر Hofnere

خاورشناس اطریشی که چندین رساله لغوی بعنوان قلب وابدال ابن السکیت (۲) و کتاب الابل اصمعی (۳) و کتاب خلق الانسان و سه کتاب که در اضداد اصمعی و سجستانی و ابن السکیت و ذیل صاغانی است نشر داده

رساله الدارات والنبات والشجر والنخل والکرم اصمعی را هم بچاپ رسانیده

۱ — Paul Kahle

۲ — ابن السکیت .ابویوسف یعقوب بن سکیت متولد ۱۸۶ متوفی ۲۴٤

۳ — اصمعی عبدالملك بن قریب متوفی ۲۱۳

٣٥٤ـ هین Heine

خاورشناسی است که ادبیات ایران را تتبع نموده وراجع بفردوسی و تاریخچه زندگانی او تحقیق کرده . منظومه بسیار لطیف و خوب ورقت آوری دربارهٔ جنازه فردوسی هنگام برون بردن آن از شهر و رسیدن صله و پاداش وی برای نظم شاهنامه سروده است ؛

٣٥٥ـ هل J.Hell

ژزف هل خاورشناس آلمانی و عالم گیاه شناس که در قسمت فلاحت ونباتات شرقی مطالعاتی نموده وکتاب فلاحت عربی Cultur der Arabertras را نگاشته و آنرا خدا بخش هندی ترجمه کرده بعضی از نگارش او دردائرة المعارف الاسلامی لیدن نگاشته شده ؛ هل کتاب تذکرة الکحالین علی بن عیسی وطبقات الشعراء جمجی (١) و دیوان فرزدق را انتشار داده (المقتطف ١٩٢٧ م)

٣٥٦ـ هلموت ریتر Hellmut Ritter
١٨٩٢

خاور شناش معاصر و استاد دانشمند که در آلمان سال ١٨٩٢ متولد شده و تحصیلات علمی او ازادبیات تعلیم وتربیت ایران و عرب و ترك انجام گرفته ودراین رشته بپایه استادی رسیده مشاغل مهمه او تدریس دانشگاه هامبورك و دارالفنون اسلامبول در زبان ایرانی و عربی بوده در آثار شرقی تتبع وتحقیق نموده خدماتی زیاد برای طبع و نشر آن آثار بکار برده و بدستیاری اوکتبی ترجمه و طبع شده

هاموت

---

١ ـ جمجی ابوعبدالله محمدبن سلام جمحی بصری نویسنده کتاب طبقات الشعراء که درحدود ٢٣١ بوده

آثار هلموت جستجو در احوال نظامی که در برلن (۱۹۲۷) بطبع رسیده
تحقیقات در باره حسن بصری(۱) در اسلام که در ۱۹۳۲ طبع‌شده تحقیق ومطالعه
کتب خطی و خطوط ایرانی و غیره که درکتابخانه‌اسلامبول‌بوده ، اوآلهینامه شیخ
فریدالدین عطا و (۲) اشعار مقالات الاسلامیین **ابوالحسن اشعری (۳)** را در
اسلامبول از ۱۹۳۰ تا ۱۹۳۳ ترجمه و طبع کرده و جلد اول **الوافی بالوفیات**
صفدی(٤) را در ۱۹۳۱ و فرق الشیعه‌نوبختی رانیزدر۱۹۳۱ ترجمه و طبع نموده
از خمسه نظامی قسمت هفت پیکررا بامستشرق معروف ژان ریپکا ترجمه‌کرده
وکار هائی دیگر دارد

۲۵۷ــ هنزیوس Henzius
۱۸۲۸

خاورشناس قرن نوزدهم که صاحب مؤلفات و آثار است و از آن جمله
است کتاب :

Fragmenta Aralicq

کهآنرا درپترو بولی‌سال ۱۸۲۸ نشرداده و درآن کتاب از ص۱ تا ۱۰٤
که قسمتی عمده از تاریخ الفخری را نقل نموده و در دائرة المعارف لیدن
(ص۸ر۳ج۱ع)ازوی نام برده وکار اورا شرح داده

۱۵۸ — هربرت گرای L.Herbert Gray

لوئی هربرت گرای ـ خاورشناس امریکائی متولد درنیویورك « نیوژرسی ٦ »
اتازونی امریکا که تحصیلات خودرا دردانشگاه کلمبیا تمام نموده (۱۸۹۸) ودرالسنه

۱ ـ حسن بصری ابوسعید حسن‌بن ابی‌الحسن بصری متولد۲۱ متوفی ۱۱۰
۲ ـ فریدالدین عطارمحمدبن ابراهیم نیشابوری متولد ۵۱۳ ومقتول ۶۲۷صاحب‌منطق‌الطیر
۳ ـ ابوالحسن اشعری علی‌بن اسمعیل‌بن ابی‌بشر صاحب‌اللمع متولد ۲۷۰ متوفی ۳۲۳
٤ ـ صفدی خلیل‌بن ایبك متوفی ۷٦٤
۵ ـ نوبختی ابومحمد حسن بن موسی نوبختی متوفی بین ۳۰۰ و ۳۱۰
New jorsey-٦

مختلفه شرقی تحصیل کرده در پرنستن (۱) او نیورسیته سال ۱۸۹۶ تحصیلاتی را انجام داده .

او در دانشگاه کلمبیا زبان کلاسیك - زبان ژرمانیك - سلیتیك - هند وایران - سمیتیك - لنگیستیك (۲) را فرا گرفته ،

مشاغل وی در انسیکلوپدی مذهبی واتیك (۳) ادنبورك بوده و ۱۹۰۵ عضو کمسیون امریکاو مأمور صلح و نماینده اتازونی در پاریس مخصوصاً درکارهای مربوطه بشرق نزدیك شده در موضوع کلینیال افریقا از ۲۰ ـ ۱۹۱۸ اشتغال داشته گرای پروفسور آگرژه (٤) وفیلزفی اونیورسیته نبراسکا (٥) شده و نیز پروفسور لنگتیك (علم قواعد السنه) در زبان شرقی ۲۲ـ۱۹۲۳ کلمبی گردیده و شغل کنونی او پروفسوری علم قواعد السنه در دانشگاه کلمبیا است که از ۱۹۲۰ تا ۱۹۳۵ برقرار میباشد ،

کارهای شخصی اوفنولژی یا امور مربوطه باصوات و آهنك هند و ایران Phonlogy i.and i. در نیویورك ۱۹۰۲ بوده

گرای در ۱۹۲۹ کنفرانسی بعنوان :

Expension de ses Confrance Sur ce Fondateur

در اونیورسیته اکسفرد داده و در ۱۹۲۵ مقدمد بزبان سامی نوشته و راجع به قواعد السنه در نیویورك در ۱۹۳۵ شرحی نگاشته اوقریب به ۲٤ ماده در حساب و مواد انسیکلوپدی نسبت بزبانها و مذاهب شرقی السنه هند و اروپا و موضوعات مختلفه مقالات ترتیب داده و عملیات Hundred Love Songe را نوشته و راجع به کمال الدین اصفهانی و مسابقه مادام اتل وات مومفرد (٦) در لندن (۱۹۰٤) و زبان سانسکریت سوباندهو Subandhu کارهائی نموده

---

۱ — Princeton-w. ۲ — Linguistique

۳ — Etihic ٤ — Agregeé ٥ — Nebraska

٦ — M.Ethel watte Munmford

۲۵۹ــ هربرت توماس Herbert Thoumas

۱۰۳۰

ایران شناس قرن هفدهم که دو سال ۱۰۳۹ و ۱۰۳۰ هجری قمری نه سال بعداز پی‌تیردولاوال ایتالیائی سیاح مشهور بایران و تهران آمده و همراه سفیری که از طرف شارل اول « ۱۰۰۸ــ۱۰۵۹ » پادشاه انگلستان با یران آمده بود سفر نموده و مطالعاتی در این سرزمین کرده و حاصل مشاهدات خود را ضمن کتابی تدوین نموده و بچاپ رسانیده

۲۶۰ــ هربلو Herblot

۱۶۹۵ــ۱۶۵۲

داوید هربلو از شرق شناسان اواخر قرن ۱۷ بوده که در ۱۶۵۲ م متولد گردیده و در ۱۶۹۵ وفات یافته مشارالیه در تحصیلات السنه شرقی زحماتی کشیده و بدقایق و نکات آن آ گاه شده و تاریخ شرق و ادبیات آنرا مرتباً درشش جلدبنام « دائرةالمعارف شرقی » بزبان فرانسه نوشته علوم و فنون شرقی و تاریخ ادبیات و خرافات افسانه ها و عقاید ادیان و نظامات و غیره اهالی مشرق زمین را نقـل و ترجمه نموده

هربلو رئیس دارالترجمه شرقی بوده ومعاصر لوئی ۱۴ است مشارالیه به دستیاری کلبر وزیر معارف خدماتی بمعارف نموده واز دولت حق‌التدریس میگرفته عنوان معلمی‌زبان سامی را درکلژدو فرانس « مدرسه عالی‌فرانسه » داشته وبواسطه تألیفات مهمه خود اشتهار یافته و کتابی کـه بیشتر باعث شهرت او شده کتاب « الفباء » است که بزبان فرانسه ترتیب داده

دائرة المعارف او در علوم و تاریخ وادیان و آداب و حکومت ها وموهومات و خرافات و اخلاق اجتماعی شرقی است که چاپ آن یکبار در ۱۷۸۳ انجام گرفته و این کتاب را دربلو شروع نموده وگالاند (۲) بپایان رسانیده

۱ــ Colbert ۲ــ Galand

۲۶۱ـ هردر Herder

شرق شناس آ گاه باوضاع عرب و عربستان است که راجع به جزیرة العرب و غیر آن داخل یك سلسله تحقیقات عمیقه علمی شده و در عادات و اخلاق واوصاف و رفتار عرب کتابی نوشته که گوستاولوبون در کتاب تمدن عرب خود باطلاعات او استناد نموده

۲۶۲ـ هرخ Heroch
۱۸۹۱

خاورشناس آلمانی که در زبان عربی تکمیل شده و کتاب « **النهر الفائض فی علم الفرائض نقشبندی** ۱ » را که در مذاهب اربعه است بزبان آلمانی ترجمه نموده و کتاب او در لیپزیك سال ۱۸۹۱ بچاپ رسیده استاد مزبور درعقاید و مذاهب و فرق مختلفه اسلامی اطلاعات زیادی پیدا کرده و از حاصل معلومات خود مؤلفاتی ترتیب داده

۲۶۳ـ هروم P. Herum

خاورشناس آلمانی است که کتاب **تقویم الصحه** ابن بطلان (۲) بغدادی را بآلمانی ترجمه کرده و در استراسبورك تحت عنوان ذیل نشرداده

Schachtafel der Cerandchet

(شاختافل درگراندشت)

۲۶۴ـ هتون شارل تنیلر Hetune charles Teniler
۱۸۳۵

استاد ریاضی خاورشناس معروف و دانا بزبان هندی و عربی است که دکتری

---

۱ ـ نقشبندی شیخ عبدالقادربن محمدبن عبدالرحمن نقشبندی مکاوی که از شیوخ مذهب تسنن است ؛

۲ ـ ابن بطلان ابوالحسن مختاربن حسن عبدون بن سعدون بن بطلان طبیب متوفی (٤٦٥) هجری ق ؛

معروف و صاحب کتاب « جوامع علم ریاضی » است که آنرا از زبان انگلیسی بعربی در آورده و در کلکته چاپ نموده و این استاد درزبان عربی مهارتی زیاد داشته و نگارشاتی محققانه نوشته.

۳۶۵ــ هیلتن فیلیپ P. Hilton Philipe

شرق شناس امریکائی که از ایران شناسان آنجا است و اشعاری شایسته در تعریف ایران ساخته و بنشان سوم علمی ایران مفتخر شده و وزارتمعارف ایران بیادگارهای او قدردانی نموده است و صاحب مؤلفات و آثار است.

۳۶۶ ــ هی‌هی P. Hihi

فیلیپ هی‌هی خاورشناس آگاه بتاریخ عرب و اسلام است که کتابی بعنوان،

History of the Arabes

بزبان انگلیسی نوشته است وکتاب او در لیدن ضمن دو مجلد بچاپ رسیده است و جز این هم آثار ومؤلفات دارد.

۳۶۷ــ هین Dr. Hins

دکترهین خاورشناس آلمانی و استاد زبان های شرقی در دانشگاه گتینگن است که درمحل‌خود معروف و صاحب آثار ونگارشاتی است.

۳۶۸ــ هیرش برگ Hi rschberg

۲۰۹۱

خاورشناس آلمانی که طب ابن‌سینارا تدریس مینمودهو آگاه بطب ومعالجات شرقی بوده وقسمتی‌از کتاب‌قانون‌عن **طب‌العیون** را بعنوان:

Die AugenheilKunde des Ibn Sina

در لیپزیك ترجمه و چاپ کرده (دائرة المعارف لیدن ج۱)

۳۶۹ــ همل F. Dr. Hommel

۱۸۵۴-۱۹۳۶

دکتر فریتزر همل خاورشناس معروف آلمانی استاد زبان‌سامی دانشگاه‌مونیخ آلمان

و عضو اعزامی فرهنگستان (اکادمی) علوم لهستان دکتر افتخاری علم فلسفه جامعه ارلنگان و عضو اعزامی مجمع علمی عربی دمشق که در ۱۸۵۴ در پایتخت باواریا (۱) وسطی متولد و مبادی علوم را در آموزشگاه مقدماتی آنجا (۱۸۶۴ تا ۱۸۷۲) فرا گرفته و دانشگاه لیزیك (۱۸۷۲ - ۱۸۷۷) خدمت فلیشر شرق شناش معروف درس خوانده عنوان دکتری در تألیف خود برای مقدمه کتاب (**اسماء ذوی اللدیین**) بلغت سامی جنوبی گرفته و این کتاب را در ۱۸۷۹ نشر داده.
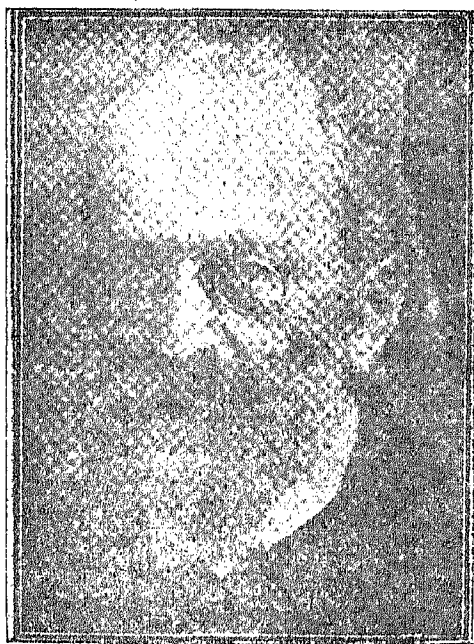
شغل همل دو ۱۸۷۷ سر پرستی و مدیری کتابخانه عمومی مونیخ بوده در دانشگاه هم دروس مخصوصی تدریس مینموده و کتاب تاریخ **بابلیها و آشوریها** را تألیف واز (۱۸۸۵) تا ۱۸۸۹ تکمیل نموده و درسال ۱۸۹۲ کتاب (اصل **بابلی برای تمدن مصری**) را نگاشته در ۱۸۹۷ در دانشگاه مونیخ استاد مستقل بوده است.

از آثار علمی او (**منتخبات عربیه جنوبی**) است که در ۱۸۹۳ تألیف نموده و مقتطفات سومری جهت خواندن در ۱۸۸۴ تاریخ شرق قدیم مؤلفه ۱۸۹۵ **هدایای بنی اسرائیل** قدیم در ۱۸۹۷ مختصر جغراقی شرق و تاریخ آن - رسالهٔ علم آثار نزد شرقیها

همل

هومل دارای رسائلی زیاد و مباحث علمی است که در مجلات مختلفه نشر داده.

۱ — Bavari

فروع عمده ایرا که هومل درنظر گرفته و بآن توجه داشته : تاریخ تمدن شرق قدیم و مذاهب آن رسوم عربی جنوبی ــ شعرعربی دورهٔ جاهلیت ــ فقه اللغه بابلی تحقیق مخصوص بوده راجع بلغت وزبان سومری ــ تاریخ مصر مختص بتمدن مصر خیلی قدیم .

استاد مذکور عقیده زیادی بتمدن بابلی قدیم داشته وگوید که آغاز این تمدن در بلاد ماکان (ناغان ــ بحرین) در خلیج ایران بوده و تاریخ اسامی و رموز نجوم را تألیف نموده و اصل حروف الفبا و ترتیب آنرا توضیح داده بیشتر روزگار خود را ببحث و تألیف گذرانده و در حدود هشتادو دو سالگی در ۱۷ فوریه ۱۹۳۶ وفات یافت .

۲۷۰ــ هرن P. Horn

(۱۹۰۸—۱۸۸۳)

خاور شناس آلمانی که بنوبت خود اشتهار یافته ولادت او در ۱۴ ژانویه ۱۸۶۳ در هال وفاتش دراسترأسبورك سال ۱۹۰۸ بوده .

هرن نسبت بمعارف و علوم شرقی خدماتی برجسته و شایان تقدیر دارد مخصوصاً در تاریخ ایران اطلاعاتی زیاد پیدا نموده و زبان فارسی را بخوبی فرا گرفته تاریخ شاه طهماسب صفوی (۱) را که بقلم خود نوشته بچاپ رسالیده و مقدمه بر آن نگاشته تاریخ مزبور را ترجمه ودرمجله آلمانی (انجمن آلمانی شرق) طبع کرده ترجمه آلمانی مذکور بتنهائی هم در ۱۸۹۱ میلادی بامقدمه و حواشی در استراسبورك بطبع رسیده

۲۷۱ــ هورویتز Horoowitz

پروفسور هورویتز خاور شناش آلمانی عضو مجمع علمی عربی دمشق است

---

۱ — شاه طهماسب صفوی فرزند شاه اسمعیل اول (۹۱۷-۹۸۴)که ازسیزده سالگي سلطنت نموده و ۵۱ سال پادشاه ایران بوده

القصائد الهاشمیات کمیت بن زید(۱) اسدی شاعر معروف را بزبان آلمانی ترجمه

نموده سال ۱۹۰٤
در لیدن طبع کرده
دیگر بارهم بامتن
عربی آنرا طبع نموده
و در اول این کتاب
مقدمه در شعر عربی
و تاریخ شیعه واصل
تشیع و اخبار و
حوادث آن نگاشته .

هورویتز

۲۷۳ــ هرتن M. Horten
۱۹۰۹

خاورشناس آلمانی استاد فلسفه و الهیات که در فلسفه شرقی مطالعه زیاد نموده و قسمت « الهیات شفارا » بزبان آلمانی نقل باشرحی بعنوان :

Die Metaphzsic

از ۱۹۰۷ ــ ۱۹۰۹ نوشته و بچاپ رسانده

شرحی که اسمعیل حسینی فارانی(۲) برفصوص الحکم نگاشته هورتن آنرا موضوع درس خود قرار داده و تدریس مینمود

---

۱ ــ کمیت شاعر ــ کمیت بن زیدبن خنیس اسدی متولد در ۶۰ و متوفی در ۱۲۶ هجری که صاحب اشعار وقصائد زیاد است .

٤ ــ فارانی ــ ازمصنفین قرن دهم هجری است ،

۲۷۳ــ هوداس Houdas
متولد ۱۸٤۰

خاورشناس معروف فرانسوی که در ۱۸٤۰ متولد شده و استاد زبان شرقی مدرسه پاریس بوده و بازرس عمومی مدارس الجزایر و عضو شورای معارف عمومی و عضو کمسیون تاریخ در قسمتی از تاریخ مغرب و غیره شده و صاحب آثار و مؤلفاتی است که از آن جمله است ،

طرف مغربیه کــه از آثار نویسندگان مغرب جمع و انتخاب نموده و در آخر این کتاب فرهنگی ترتیب داده که در پاریس سال ۱۸۹۱ طبع شده و مجموعه مکاتیب محفوظه در اصول و قواعد مغرب که مشتمل ۱۰۹ رساله است بیاری مسیو دلفین باشروح و معجم آخر در الجزائر سال ۱۸۹۱ چاپ نموده

هوداس کتب ذیل را نشر داده : **تاریخ سودان** شیخ عبدالرحمن بن عامر سعدی **تذکرة البیان** در اخبار ملوك سودان ـ **تاریخ فتاش** در اخبار بلدان و سپاهیان و اکابر ناس **کتاب الخبر** عن اول دوله من دول الاشراف العلویین زیانی (۱) ـ کتاب تاریخ سیرت سلطان جلال الدین منکبرتی محمد نسوی (۲) حکایت منقول از کتاب الف لیله و لیله نزهت الحاوی باخبار ملوك القرن الحادی محمد صغیر مراکشی .

هوداس کتاب **تاریخ فتح اندلس** ابن قوطیه را از Recueil de Textes et-c. در پاریس سال ۱۸۸۹ ازص ۲۱۹ تا ۲۸۰ از نسخه خطی محفوظه در پاریس که جزء فهرست دسلان ۱۷٦۷ نام او آمده نشر داده و خدمات او بمعارف شرقی زیاد است « دائرة المعارف لیدن ج ۱ » مشارالیه کتاب « تحفة الحکام فی **نکت العقود والاحکام با العاصمیه** ابن عاصم » که رساله در فقه مالکی ایست بعنوان :

Traité de droit Musulman la Tohfat D'Ebn Acem

---

۱ — زیانی ـ ابوالقاسم بن احمد مراکشی زیانیست که در اوایل قرن ۱۹ میلادی وفات یافته

۲ ـ نسوی محمد بن احمد بن علی منشی سلطان جلال الدین خوارزمشاه منکبرتی که ٦۳۹ حیات داشته

٤ — ابن عاصم ابوبکر محمد بن فقیه مالکی متولد ۷٦۰ و متوفی ۸۲۹ است

باتعلیقات لغوی و فقهی آن ترجمه نموده و بیاری مارتل (۱) از ۱۸۸۲ ــ ۱۸۸۳ بچاپ رسانیده

۲۷۴ــ هورث H.Hourth

۱۸۸۸

مورخ و نویسنده تاریخ شرق بویژه تاریخ مغول است کـه کتابی در سه جلد بنام تاریخ مغول بعنوان

History of the Mongoles

نوشته و نشر داده درجلد سوم آن گذارش ابوسعیدبهادر خان(۲) مسطور است نام آنرا در موردی دیگربااین طریق ضبط نموده‌اند Howorth

هورث کتاب خودرا از ۱۸۷۶ تا ۱۸۸۸ درلیدن بچاپ رسانیده و بطوری که نوشته اصلی و پایه کتاب هورث کتاب دسون است که بابعضی از اضافات مأخوذه از دیگران بآن افزوده وگفته اند نویسنده اوچون فارسی و عربی نمیدانسته بمنابع اصلی وتواریخ مراجعه ننموده‌که مطالب‌را مستقیماً بدست بیاورد بدینجهت تاحدّی در نگارش خود باشتباه رفته .

۲۷۵ــ هوتسما M. Th. Houtsma

خاور شناس معروف معاصر عضو انجمن دائرة المعارف اسلامی لیدن که از دانشمندان محقق واستادبشمار رفته وخدماتی زیاد بمعارف اسلامی‌و آثارشرقی‌نموده عملیات این استاد در دائرة المعارف مذکور دربسیاری ازموارد به‌موردنگارش آمده وتتبع‌و تحقیق او مطرح شده

هوتسما فهرست کتابهای‌خطی عربی‌وترکی کتابهای شرقی آکادمی باتاوارا در ۱۸۸۹ ترتیب داده در نشریات ششمین کنگره بین‌المللی خاورشناسان شرکت کرده اشعار اخطل(۳)شاعرمعروف را بامتن عربی‌ولاتین نشرداده ۱۸۷۸ وکتاب

---

۱ — Martel

۲ — ابوسعید بهادرخان ازشاهان تیموری‌است که از۷٦۳ تا ۸۷۲ پادشاهی نموده است

۳ — اخطل‌ابومالك غیاث‌بن‌غوث سلت‌بن‌طارق شاعرعرب درقرن‌اول‌هجری

الانصاف فی الخلاف بین النحویین ابوالبرکات ابن انباری راجع بصرف و نحو عربی رادر ۱۹۱۳ منتشر نموده

هوتسما

کتاب زبدة النصر ونخبة العصر بنداری (۱) را چاپ کرده و تاریخ سلاجقه عراق عمادالدین کاتب اصفهانی را بانسخه اکسفرد و پاریس مقابله در ۱۸۸۹ چاپ کرده

او در ۱۸۸۸ باد گویه‌در جمع فهرست کتب عربی آکادمی باتاویه را همراهی‌نموده ودردائرة المعارف اسلامی برای جمع آوری لغات جغرافیائی — مردم شناسی شرح حال رجال ملل اسلامی با رفقای خود دستیاری و همکاری نموده و در مسابقه شرکت کرده

هوتسما در قسمت علوم آثاری هم زحماتی کشیده و در این راه خدماتی نموده که فهرست کتابخانه بریل شرح آن را متعرض است و در خصوص ترکها نگارشاتی دارد.

استاد مزبور تاریخ ابن بی‌بی(۳) یا تاریخ سلاجقه آسیای صغیررا بامتن ترکی در ۱۹۰۲ بچاپ رسانیده وکتاب مزبور تحت این عنوان چاپ شده

Recueil de Texts relatifs a l' Histoire Selajoucides,

---

۱ ـ بنداری فتح بن علی بن محمد اصفهانی است که شاهنامه را بعربی ترجمه کرده

۲ ـ عماداصفهانی وزیر ابوعبدالله محمد بن صفی‌الدین ملقب بعمادکاتب معروف بابن اخی العزیز متولد ۵۱۹ متوفی ۵۹۷

٤ ـ ابن بی بی ـ ناصرالدین یحیی بن مجدالدین محمد که درنیمه دوم قرن هفتم میزیسته وکتاب تاریخ خودرا در ٦٨١ تا ٦٨٤ نوشته

او تاریخ یعقوبی را هم چاپ نموده و در ۱۱۹۴ برای بیان و توصیف عده از نسخ نادره وکمیاب شرقی فهرست ترتیب داده

در فهرست کتابخانه بریل و نام و تصویر و شرح عملیات هوتسما بتفصیل چندین جانگاشته و مندرج است .

۳۷۶ــ هوبشنان Hbuschonann

۱۹۰۸ — ۱۸۴۸

خاورشناس آلمانی متولداول ژویه ۱۸۴۸ در اروفورت آلمان‌و متوفی۲۳ ژانویه ۱۹۰۸ در استراسبورك که خدماتی پسندیده دارد و شهرت اوزیاد است .

۳۷۷ــ هوار Cl. Huart

۱۹۲۶ — ۱۸۵۴

کلمان‌هوار(۱)خاورشناس‌مشهورفرانسوی که‌علاوه‌بر‌مراتب‌دانشی‌وپایه‌استادی در امور اداری دولت فرانسه مشغول بوده و درجاتی را ضمن خدمت پیموده ولادت او ۱۸۵۴ میلادی وفات ۳۰ ماه دسامبر ۱۹۲۶ (مطابق ۵ شنبه ۲۴ جمادی الاخری ۱۳۴۵)در پاریس بسن هفتاد و دوسالگی

هوار

فاضل‌معاصر (آقای محمد قزوینی) شرحــی در ترجمــه و گزارش زندگانی هوارت در شماره ۱۱سال ۱۳۰۵ ایرانشهرنگاشته و دیگران هم نوشته اند استــاد مزبور از بزرگان مستشرقین است که خدماتی شایان و قابل تقدیر بمعارف شرق و زبان فارسی نموده و با ادوارد بروت در بسیاری از کار ها هم تراز بوده

۱— Clement Huart

و منشی ساده نویس متینی بشمار رفته و در ۱۹۱۲ برتبه ژنرال‌قونسولگری رسیده و عضو آکادمی خطوط وادبیات فرانسه بوده ، در جوانی از شاگردان مبرز وبااستعداد مدرسه السنه شرقیه شمرده شده و فارغ التحصیل مدارس عالیه است هوارت ، بعد ازتحصیل ۲۳ سال از(۱۲۹۲ - ۱۳۱٦ھ - ۱۸۹۸ - ۱۸۷۵م)درخارج فرانسه بسمت مترجمی سفارتخانه و قونسولگری فرانسه در شرق میزیسته سه سال در دمشق بوده قریب بیست سال اوقات خودرا در اسلامبول گذرانده ،

هوار بعد از فوت شارل‌شیفر(۱)خاورشناس معروف در۱۳۱٦ بجای او عنوان استادی زبان فارسی در مدرسه زبان شرقی داشته و ده سال بعد بسمت تدریس علوم اسلامی در مدارس تحصیلات علوم عالیه مشغول شده و در اواخر زندگانی‌انجام کار این دو کرسی را عهده دار بوده‌در ۱۳۳۷ هجری قمری بعضویت آکادمی خطوط و ادبیات بجای ماسپرو (۲) استاد مصر شناس انتخاب شده در ۱۹۲۸ م‌بریاست کل اکادمی مزبور بر قرار شده بود که اجل مهلت نداده و بدورد زندگانی نمود ،

هوار فارسی عربی وترکی را بدون اینکه تخصص او در یکی از آنها نمودار باشد هر سه زبان‌را خیلی خوب‌می دانسته‌در علوم و فنون این سه زبان مولفاتی‌عدیده دارد : زبان ترکی را بواسطه زیادی توقف دراسلامبول تکمیل نموده وفارسی وعربی را هم بنحو علمی در اثر تحصیلات و آمیزش با عرب و ایرانی در دمشق و اسلامبول فرا گرفته او بحرف زدن این زبانها چندان اهمیت نمیداده و زبان عربی را اساس ادبیات تمام زبانهای‌ملل اسلامی میدانسته‌واز کسانی بوده که‌میخواست درجلوسردراطاق درس‌زبان‌فارسی وترکی وهندی‌اونوشته شود .« **کسیکه که‌زبان عربی‌را خیلی‌خوب نمیداند دراین اطاق داخل‌نشود** »

بعضی از مولفات و نگارش‌مهم هواراز ازاین قراراست . **ترجمه کتاب البدء و التاریخ تالیف** مطهربن طاهر مقدسی در حدود سنه ۳۵۵ هجری که بـا متـن عربی وترجمه فرانسه در ٦ جلد بزرگ از ۱۸۹۹ـ۱۹۰۷ بطابع رسیده و یکی از شاهکار های این استاد است

Maspro ۲ Charles schefer ۱

تاریخ عرب (۱) در دوجلد که از ۱۹۱۲ - ۱۹۱۳ طبع شده تاریخ ادبیات عرب که در ۱۹۰۴ چاپ شده بود و بعد مکرر بطبع رسیده رباعیات باباطاهر (۲) با متن فارسی و ترجمه فرانسه در ۱۸۹۳ صرف و نحو فارسی (۱۸۹۹) کتاب مذهب باب در ۱۸۸٤ و تذکرة الخطاطین والمصورین در ۱۹۰۸ مجموعه رسائل با متن فارسی و ترجمه فرانسه در ۱۹۰۹ که بخرج اوقاف کیب طبع شده گرشاسب نامه اسدی (۳) با متن فارسی و ترجمه فرانسه در دو جلد ایران قدیم و تمدن ایرانی که ۱۹۲۵ طبع شده

هوار در مجلات و جرائد مقالات علمی و ادبی زیاد دارد که در تاریخ و جغرافی و صرف نحو و ادبیات و مسائل ملل اسلامی نوشته در روز نامه آسیائی

Jonrnal Asiatique

مقالات انتقادی راجع بمطبوعات مشرقی بویژه ایران نگاشته و در کتاب دائرة المعارف اسلامی که بسه زبان فرانسه و انگلیسی و آلمانی در هلند چاپ شده دارای آثار است و مقالاتی هم راجع بزبان فارسی و ترکی و ادبیات و علوم و فنون دارد و تاریخ بغداد جدید

Histoir de Bagdad

را بعنوان نوشته که قسمتی از تاریخ دولت عثمانی و فتوحات آنرا شامل است و تاریخ ادبیات عرب او بنام Littr. Arabes تدوین شده دستور نمایشگاه تمدن اسلامی و ترجمه کتاب الخلیقه ابوزید بلخی (٤) او با اصل و ترجمه در چهار مجلد با تصاویر و نقوش عربی و فارسی بطبع رسیده و نیز کتاب انیس العشاق مجدود الدین (٥) رومی را نشر داده علاوه بر این خدمات دیگری دارد که ذکر آن موجب تطویل است

---

۱ Histoir des Arabes ۲ باباطاهر عارف شوریده معروف که قبرش در همدان و وفات او در ٤١٠ بوده

۳ اسدی علی بن احمد طوسی که فرزند اسدی بزرگ است و احمد بن منصور نام داشته

٤ ابوزید بلخی صاحب کتاب الاسماء. اقسام العلوم و غیره متوفی ۳۲٤ هجری است

٥ - مجدودالدین رومی یکی از متصوفه و بزرگان عرفا است

۲۷۸ — هوك Hughes

خاورشناس که درلغت و زبان زحمت کشیده و مولفاتی ترتیب داده فرهنگی بنام فرهنك اسلامی تحت عنوان Dict. of islam نوشته و بطبع رسانده

۲۷۹ — هومبلت Humboldt

۱۷۶۹-۱۸۵۹

جهانگرد معروف و استاد دانا وتوانای آلمانی که کتابی راجع بهدنیا نوشته وکتاب اوباغلب زبان اروپائی ترجمهشده ودرباره شرق بویژه مذهب و دیـانت‌اسلام تحقیقاتی نموده و بمورد نگارش آورده وگوید « مسلمین آن درجه را پیمودند که پیشینان فاقد آن بودند »

هومبلت

Hylanar

خاور شناس دانا بزبان عربی که درآثار شرقی مطالعه نمودهوکتبی را ترجمه کرده که کتاب خریدة العجائب ابن‌الوردی از آنها است

۳۸۰ — اینوستر انسف Insustransof

خاور شناس معروف روسی که در ادبیات ایران و عرب تتبع و تحقیق نموده و از نویسندگان و مولفین است.

مشارالیه کتابی بنام « تاثیر ادبیات ایران درزبان عربی » نگا شته و کتاب او در ۱۹۰۹ در پطرو گراد بطبع رسیده جرجی زیدان و دیگران ازاو و کار هایش در موارد عدیده نام برده اند

۳۸۱ — ایزاك كاتن Lsacc Cattan

کتاب نفحة الیمن شیروانی را در تونس بزبان فرانسه ترجمه کرده و طبع آن را در مجله

Revue Tunisienne de l'inst. de Cartage

انجام داده قصاید ابن الوردی را هم ترجمه نموده وبادبیات اسلامی طبع وترجمه آن علاقمند بوده .

---

۱ شروانی صاحب کتاب نفحة الیمن عربی است که کتاب اورا عبدالکریم مشهور بحاج آقا فرزند میرزا عباسعلی تفرشی بفارسی ترجمه وچاپ نموده

J

۳۸۱ — جیمس موریه James - j. - Morier

ایران شناس قرن ۱۹ و نویسنده معروف که کتاب حاجی بابااصفهانی رادرسه جلد بزبان انگلیسی نوشته واین کتاب بعد ها بزبان فارسی ترجمه شده واصل وترجمه آن بچاپ رسیده

موریه در این کتاب قسمت مهمی از اوضاع آن زمان و عادات و اخلاق ایرانیان آن دوره‌رابیان‌نموده وترجمه این کتاب مکرر در ایران و بمبئی و غیره بطبع رسیده

موریه دوبار بایران‌آمده یکنوبت از ۱۱۲۳ هجری قمری تا ۱۲۲٤ و دیگر بار از ۱۳۲٦ تا ۱۲۳۰ که در ضمن این اقامت و سفر داخل یك سلسله تحقیق و کنجکاوی در آداب و اخلاق و رسوم و عادات ایرانیان گردیده

مسافرت موریه با ردبیل در ۱۸۱۲ میلادی بوده‌وراجع بکتابخانه ومقبره شیخ صفی الدین (۱) شرحی مبسوط نگاشته وگوید که مقبره از شکوه خود افتاده و کتب کتابخانه بروی هم ریخته و دچار خرابی و تلفات و طعمه موریانه و حشرات گردیده

۳۸۳ ژان کاپارت Jean Capart

خاور شناس معروف و استاد دانشمند مدیر ششمین‌بنگاه موزه دولتی‌فرانسه در پنجاهمین سال ۱۹۰٦ که نگارش‌قسمت‌راجع به‌تبس مصر را بهمکاری‌مارسل وربروك (۲) عهده دار شده ۱۹۲۵ و قسمت ممفیس و اهرام را باهمکاری نویسنده مذکور

---

۱ شیخ صفی‌الدین اردبیلی فرزند شیخ امین‌الدین جبرئیل متولد ٦۵۰متوفی ۷۲۵

۲ Muoarcelle werbrouck

در ۱۹۳۰ بانضمام مباحث مربوطه بصنایع مصر را نوشته وچاپ نموده

فهرست استدلالی موسسات هیراتیك مصری را که تترد (۱) نوشتهٔ او در امستردام نشر داده

خواص آثار خطوط مصری تألیف الان کاردینر (۲) را در ۱۹۲۸ منتشر گردانیده و همچنین معابد کارناك تالیف لکرن ژرژ را (۳) بعد از فوت او انتشارداده

ژان کاپارت کتاب اخاناتون فرعون مصر را که وینانت رندای (٤) بانگلیسی ترجمه کرده او برآن مقدمه نوشته و زندگانی پتوزریس شاه مصر تالیف سوی امیل (٥) را هم مقدمه نگاشته و نیز مقدمه کتاب مجسمه های مصری و نیانت رندای رامقدمه نوشتهٔ و دانشمند مذکور از خاور شناسان متخصص بعلوم و آثار مصری بشمار رفته .

ژان کاپارت

۳۸۴ — ژان کرد Jan Crede

خاورشناس کنجکاو که قسمت سحر وجادوی مصری و عجایب دیگر شرق را تعقیب نموده و مطالعاتی زیاد در این خصوص کرده و حاصل تتبع وتحقیق خود را در کتابی جمع نموده و بمورد انتشار گذاشته و با گود فرای در این رشته همدست و همکار بوده - گوستاو لوبون در کتاب تمدن خود از نگارشات آن دو استفاده کرده

Jan de Seville

قرن ۱۲

قدیمیترین اشخاصی است که اظهار علاقه بآثار دانشمندان شرقی نموده و در

---

۱ - Tettrode ۲ - Alan H. Kardiner ۳ - Legrain Georges

٤ - weynants Ronday ٥ - Suys Emile

صدد ترجمه و نشر کتب اسلامی بر آمده مشارالیه کتاب فرغانی (۱) استاد دانش نجوم را که در علم ستاره‌شناسی نگاشته ترجمه نموده و کتاب مزبور در سال ۱۴۹۳ با چاپ فرّار بطبع رسیده

Jan Rypka

متولد ۱۸۸۶

پروفسور ژان ریپکا چکو اسلوا کی که درسال ۱۸۸۶ میلادی در کرمریز (۲) متولد شده تحصیلات اولیه را در دارالفنون وین انجام داده و در دانشکده زبان ملل اسلامی زبان فارسی و ترکی را تحصیل نموده موقعی که میهن او « چکو اسلاوی » استقلال یافت بوطن خود رفته در معارف آنجا داخل خدمت شده و در ۱۸۱۵ در دارالفنون (پراك) که‌از دانشگاه های مهمه اروپای مرکزی است بعنوان استادی مشغول آموختن کار شده .

ژان ریپکا در ادبیات فارسی دارای اطلاعی زیاد است زبان فارسی راخوب حرف میزند اشعار زیادی از نظامی و دیگران حفظ دارد واستادی خوش‌محاوره و شیرین بیان است .

مشارالیه بهمراهی مسیو دیلتر (۳) کتابی درباره هفت گنبد (هفت پیکر) خمسه نظامی نگاشته که درحدود چهارصد صفحه است ریپکا ، جهت تکمیل اطلاعات ادبی ایران و شناسائی ادبای این سر زمین از وزارت معارف چکو اسلاوی مرخصی یك ساله گرفته و مدتی درکشورایران زیسته شهرهای عمده‌این کشورراديده وداخل تحقیق و کسب اطلاعات شده در این مدت خانمش که از بانوان فاضله است همراه او بود .

---

۱ - فرغانی احمد بن محمد بن کثیر منجم عصر مامون و صاحب اصطرلاب که در قرن سوم بوده .

۲ Kromeriz

۳ Mr. Diltèr

ژان ریپکا خاور شناسی است که از طرف انجمن آثـار ملی در جشن
هزارمین سال ولادت فردوسی دعوت و بطهران آمده‌در جشن مذکور با خانم‌خودش
شرکت نموده و کنفرانس داده او در ضمن ورقه ایکه در ترجـمه حال خود نوشته و
بوزارت معارف فرستاده گذارش و کار خودرا بدین گونه شرح میدهد که نام او ژان
و نام خانوادگیش ریپکا پدرش هم موسوم بژان بوده ولادت او در ۲۸ مه ۱۸۸٦ در
کرمریز مواوی چکو اسلا و کی -
واقع شده

ژان ریپکا

Kromériz wouauie Tchécoslaviqu

ریپکا تحصیلات خود رادرکرمریز
بعنوان باکالرا (باشلری)ژیماس
(۱) در ۱۹۰۵ انجـام داده و
دکتر ادبیات ازاونیو رسیته وین
در ۱۹۱۰ شده

مشاغلی را که این استاد دردورهٔ
زندگانی خود عهده دار گردیده
یك رشته خدمت در مطبعه دربارو
اونیورسیته هولزورن (۲) در وین
از سال ۱۹۱۱ تا ۱۹۱۹ بوده و از ۱۹۱۹ تا ۱۹۲۱ مدیری مطبعه متحده
پراك(۳)را داشته‌و از ۱۹۲۱ تا ۱۹۲۵ عضو معارف پراك شده در اونیورسیته شارل
پراك درهمان‌تاریخ معلمی فارسی و ترکی‌و فلسفه را داشته (۱۹۲۵) و در همین
سـال‌عضوبرگزیده چنـدین انجمن دانشی شده '

---

۱ Gymas
۲ U. Holzhauson
۳ Prague

اورا آثاری منظوم است که بزبان چك اسلواکی و غیره سروده و بچاپ رسیده .

آثار منظوم دیگران که در چاپ آن مبادرت نموده از جمله :

هفت پیکر حکیم نظامی است (۱) که بدستیاری ریترورریپکا در پراك ۱۹۳٤ طبع شده Hrgb. V.H.Ritter U.J.Rypka Prague 1934

ژان ریپکا حالیه مشغول جمع یکرشته ازغزلیات نامعلوم نظامی است که تا کنون کی بآن پی نبرده و این استاد بدست آورده تحت مطالعه و تحقیق گذاشته و ترجمه می نماید ،

در موضوع « تورکولژی » و شناختن زبان ترکی کتابی نوشته که هنوز بچاپ نرسیده ، خلاصه اودر حدودچهل مؤلفه بخود نسبت داده .

ریپکا پس از یکسال در ایران هنگام باز گشت بمیهن خود در انجمن ادبی ایران (طهران) که نگارنده نیز در آنجا حضور داشت کنفرانسی در باب اقامت خود در این سرزمین و پذیرائی شایانی که از او شده بود باشمهٔ از آثار و اشعار ادبای ایران بیان نموده ضمناً مراسم تودیع را بمیان آورد و جرائد مرکزی اغلب موضوع کنفرانس اورا نشر داده اند

۳۸۷ـ ژاك دوالن برك Jaques de Valonberg

۱۷٦۳ — ۱۸۰٦

خاورشناس اواخر قرن هیجدهم که مجموعه نفیسی از ادبیات شیرین فارسی جمع نموده و فریفته ادبیات نغز و اشعار دلکش زبان فارسی گردیده

ژاك اگرچه از اشخاص سیاسی و دیپلومات بوده معذلك فوق العاده مایل و شائق ادبیات شده و سال ۱۸۹۲ در استانبول کتاب مثنوی مولانا جلال الدین رومی (۲) را بفرانسه ترجمه نموده وبرای چاپ مهیا کرده ولی افسوس که زحمات

۱ـ جلال الدین رومی ا فرزند محمدبن حسین بلخی بکری متولد ۷۲٦ هجری متوفی ۷۷۲ صاحب کتاب مثنوی و دیوان اشعار و غیره

او هدر رفته و افسردگی خاطرش بسوختن کتاب فراهم آمده فقط نصف بیشتر ترجمه او باقی است که از آثار نفیسه بوده ولی بطبع نرسیده ولادت ژاك در ۱۷٦۳ ـ وفات او در ۱۸۰٦ واقع شده .

۲۸۸ـ ژارمیر برکی Jaromir Boreky

در ٦ اوت ۱۸٦۹ چکو اسلوا کی متولد شده و دکتر در ادبیات و فلسفه فارسی و علم السنه اسلاو وزبان ژرمنی و شرقی است ،
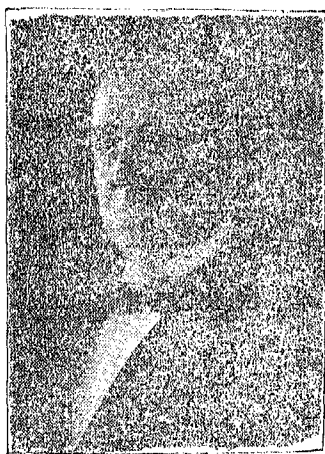
شاعر چك نقاد ادبی و موسیقی و مترجم آثار منظوم عضو آکادمی چك اسلوا کی از ۹۱۵ رئیس کتابخانه عمومی و مدیر دانشگاه پراك (۱۹۱۸ـ۱۹۲۰) بوده و مستشار دولتی شده و اکنون جزء باز نشستگان است

ژارمیر برکی

کارهای شخصی او ٤ مجموعه شعر یك کتاب اخبار تاریخ نزدیك چك ، تحقیقات در اطراف تاریخ چك و خارجی تحقیق در اطراف فردوسی و کتاب شاهنامه با ترجمه همچوآن بنظم ازابتدا تا ضحاك ، ترجمه : فردوسی « شاهنامه » ترجمه سانسکریت ـ ترجمه ادبیات فرانسه و ایتالیا وانگلیس ولهستان بنظم و نثر ، ترجمه کامل رباعیات خیام ـ منطق فارسی ـ ترجمه های متعدد در تحقیق ادبیات مذکور درفوق بعلاوه ادبیات پرتقالی ـ آلمانی ـ روسی ـ هلندی ـ وسوئدی و چندین نثر عربی ـ بقیه ترجمه شاهنامه .

۲۸۹ـ ژاسلن Jaslin

۱۸۸٦

دانشمند آگاه بزبان عربی و لسان مذهبی اسلامی است که در فرا گرفتن این

زبان بذل همت نموده وکتابی مفید در فرهنك زبان عربی و فرانسه نگاشته که از ۱۸۸۰ تا ۱۸۸٦ بطبع رسیده .

ژاسلن در اواخر قرن نوزدهم میزیسته

۳۹۰ — ژوبر Jaubert

۱۸٤۷—۱۷۷۹

خاورشناس جهانگرد مشهور فرانسوی که در دانش جغرافیا اطلاعی بسزا داشته، **جغرافیای ادریسی** را بزبان فرانسه در دوجلد ترجمه نموده ودرپاریس سال ۱۸٤۰ بطبع رسانیده و تاریخ فرغانه را ترجمه کرده، مقالاتی زیادهم دربارهٔ شرق ضمن مجله آسیا نشر داده و کتابی بعنوان :

Voyage en Armeni et en Perse (۱۸۰۵—۱۸۰٦)

یا مسافرت بارمنستان وایران نوشته که در پاریس سال ۱۸۲۱ بطبع رسیده و دراین کتاب از اردبیل تفصیلی نگاشته .

ژوبر سیاحی است که بارمنستان وایران آمده و گردش خوبی دراین حدود نموده و مدتی رئیس دانشکده زبان شرقی پاریس بوده .

او در ۱۷۷۹ متولد و ۱۸٤۷ میلادی وفات نموده

۳۹۱ — جفری ارتور Jeffery Arthur

یکی از خاور شناسان است که مجموعه از تاریخ متن قرآن را از قدیمی ترین دستورات قرائت از کتاب مصاحف ابن ابی داود (۱) بضمیمه مجموعه از قرائت‌های مختلفه ابن مسعود(۲) ـ ابی(۳) ـ علیع ـ ابن عباس(٤)انس(۵) ـ ابوموسی(٦)

---

۱ — ابن ابی‌داودسلیمان بن اشعث بن‌اسحق فقیه متوفی ۳۱٦ صاحب کتاب ناسخ و منسوخ

۲ — ابن مسعود عبدالله‌بن غافل هذیلی صحابی متوفی ۲٦ هجری

۳ — ابی بن‌کعب‌بن قیس انصاری خزرجی متوفی ۲۲ هجری

٤ — ابن عباس عبدالله‌بن‌عباس‌بن عبدالمطلب ملقب بترجمان القرآن‌متوفی درطائف ٦۸ هجری

۵ — انس‌بن‌مالك صحابی‌که از صحابه رسول خدا بوده .

٦ — ابوموسی اشعری عبدالله‌بن‌قیس بن سلیم‌کوفی متوفی ٤٤ هجری

و مؤلفین اخیر دیگر و یك سلسله از متن های سابق مطابق قواعد دستور مصحف . عثمان گرد آورده و در ۱۹۳۷ بامتن عربی چاپ نموده (فهرست کتابخانه بریل ازاو و کارش نام برده است)

۲۹۲ــ ژیرارد کریمن Jirarde Crimon

قرن ۱۸

دانشمند و دوستدار قدیمی آثار اسلامی که در قرن هیجدهم میلادی زندگانی داشته وکتاب طب خلف‌بن عباس(۱)را بلاتینی ترجمه نموده و درقسمت طب‌اسلامی دارای مطالعات و تحقیق بوده‌و نزد دانشمندان اروپا مشهوراست.

۲۹۳ــ ژیرارد اس‌وس Jirade os vos

۱۸۸۸

خاورشناسی است‌که در تاریخ اسلامی مطالعهٔ زیاد نموده و زبان عربی را فرا گرفته و در ترجمه وچاپ بعضی از آثاراسلامی اهتمام‌کرده وکتاب التنازع والتخاصم بین بنی امیه و بنی هاشم‌را بامقدمه بزبان آلمانی بچاپ رسانیده ۱۸۸۸

۲۹۴ــ ژیژاووس Jijavous

استاد آگاه خاورشناس‌که بزبان عربی مسلط شده و در نتیجه دانش‌خود کتابی بلغت عربی ولاتین‌ضمن چهارمجلد نگاشته و در میلان چاپ نموده واز خاورشناسان ایتالیائی بوده

۲۹۵ــ ژهام‌ژان Johamme Jahn

خاورشناس مشهور که آثار و مؤلفاتی زیاد دارد و زبان عربی را فرا گرفته و درلغت مذکور تتبع و تخصص پیدا نموده و فرهنگی بزبان عربی ولاتینی نوشته

۲۹۶ــ ژان سن Johansen

خاورشناس‌که در نشر قسمتی از آثار و مؤلفات نویسندگان اسلامی مبادرت

۱ــ خلف‌بن عباس ـ ابوالقاسم زهراوی طبیب بزرك معروف قرن پنجم اسلامی‌که اروپائی‌ها اورا ابوکاس‌گفته‌اند و صاحب‌کتاب التصریف درطب است

کرده وکتبی را بچاپ رسانیده از جمله کتاب « بغیة المستفید ابن دبیع (۱) شیبانی »
که در احوال بنی طاهر و غیره تألیف شده بچاپ رسانیده و این نسخه را با مقدمه
و تعلیقات از نسخه خطی ناقص کتابخانه « کوپنهاك » بلاتین نقل نموده

۲۹۷ـ ژوناس هانوای Jonas Han way

۱۱۵۷ هـ

ایران شناس انگلیسی که از ۱۱۵۶ تا ۱۱۶۵ هجری درایران بوده واوضاع
این کشور را مطالعه نموده و آگاهی زیاد پیدا کرده و صاحب مؤلفات ومصنفاتی است
هانوای نویسنده کتاب تاریخ تجارت بریتانیا در دریای خزر است که باین
عنوان طبع ونشر یافته .

Historical acount of British trade over the caspian

او در کتاب خودراجع بایران واوضاع طبیعی واقتصادی آن مطالبی نگاشته ومنازل
از طهران تامشهد را وصف نموده و ضمناً از طهران بنام تهیران اسم برده و این
کتاب را در ۱۱۵۷ نوشته و سفر او بایران در اواخر زمان نادرشاه افشار بوده

۲۹۸ـ یونکر Jonkér

ازخاورشناسان معاصراست
که قسمتی از عملیات مهمه اورا
فهرست کتابخانه بریل در ضمن
صفحات ۷ و ۱۲۴ خود شرح داده
این دانشمند در قسمت السنه
هند و استرالیا مؤلفه و نگارش
دارد وکتابی را که راجع بجاوه
نوشته در ۱۹۰۹ بچاپ رسیده و
خود ازاهل بحث و تحقیق بشمار

۱ـ ابن دبیع ـ ابوعبدالله عبدالرحمن بن علی است که از ۸۶۶ تا ۹۴۴ زندگانی
داشته و ازمؤلفین بوده

رفته و جزء معاریف خاورشناسان است ،

۲۹۹ ــ ژرف اپتن Joseph M.Upton
Esqr.

خاورشناس معاصر مدیر موزه متروپولیتان (۱) و ایران شناس دانشمند که جزء مکتشفین کاوش پرسپلیس (تخت جمشید) ایران است و اکتشافات زیادی در آثار تاریخی آنجا نموده و بسیاری ازاطلاعات خودرا نشرداده

۳۰۰ــ ژتالاپیزی Jtala Pizzi

ایران شناس ادب دوست که نسبت بکتاب شاهنامه فردوسی علاقه خودرا اظهار داشته و این کتاب را بزبان ایتالی بنظم ترجمه و طبع کرده

۳۰۱ــ زوکوفسکی Jukswsky

خاورشناس روسی که بمآثر تاریخی ایران علاقمند بوده و در بارهٔ آرامگاه فردوسی بازرسی نموده و آنرا در حوالی مشهد طوس یافته، محل فعلی که آرامگاه فردوسی در آنجا بناشده گویا همان محلی است که مستشرق مزبور پیدا نموده ودریکی از باغات خرابه های شهرطوس قدیم استکه سال ۱۳۱۳ شمسی در تجدید بنای آن بپاسداری و قدر شناسی شاعر بزرگ ایرانی مبادرت شده آرامگاهی عالی و باشکوه برپانموده‌اندوبرای مراسم گشایش آن‌دراین‌سال هیئت دولت با جمعی ازمستشرقین و اعضای کنگره جشن فردوسی و دانشمندان و بزرگان بآرامگاه رفته روش افتتاح بعمل آمد ،

۳۰۲ــ ژول‌لابوم Jules Labume

خاورشناس دانشمند معاصر آگاه بعلوم و احکام اسلامی و باخبر از دقایق و رموزقرآن که فهرستی مفید برای قرآن مجید ترتیب داده و آیات قرآنی‌را برحسب موضوعات مختلفه آن‌تقسیم نموده وهرچه در یك موضوع نازل شده بفصلی علیحده جمع وآنچه تاریخ است درفصل تاریخ گردآورده و امور مربوط بهپیغمبر اسلام یاتورات و ماوراء طبیعت را در فصولی مخصوص نوشته و چنین فهرستی را در ۱۸ فصل ترتیب

۱ــ Metropolitan

داده و تمام آیاتی که در یکموضوع است از دیگران جدا نموده

ژول لابوم این فهرست را بفرانسه نوشته و استاد دانشمند معاصر مصری محمد فواد عبدالباقی آنرا با اصل آیات از فرانسه بعربی برگردانیده و بوضع عربی در آورده که زیاده سهل المأخذ شده و نیازمند بآسانی هرچه‌را بخواهد ازآن مییابد وفصول کتاب بدینگونه است: تاریخ ـ محمدص ـ تبلیغ ـ بنی اسرائیل ـ تورات ـ نصاری ـ ماوراء طبیعت ـ توحید ـ قرآن ـ دین ـ عقاید ـ عبادات ـ شریعت و قوانین ـ نظام اجتماعی ـ علوم و فنون ـ تجارت علم تهذیب اخلاق ـ موفقیت وفیروزی ـ وتحت هرفصلی فروعی قرار داده‌که شمارهٔ آن‌به ۳۵۰ فرع میرسد و تحت هرفرعی آیات نازله قرآنی و پهلوی هرآیه اسم سوره ایست که در آن آیه مذکور نازل شده؛ ژول لابوم زحمات شایان تقدیر دیگری را هم‌انجام داده

۳۰۳ــ ژولیس Julis

خاورشناس اواخر قرن ۱۶ که در ادبیات اسلامی و فرا گرفتن زبان عربی زحماتی‌کشیده و در نتیجه دانش‌خود خدماتی انجام داده و ازجمله قصیدهٔ لامیة العجم ابو اسمعیل طغرائی (۱) را بلاتینی ترجمه نموده و در سال ۱۷۰۷ میلادی بچاپ رسانیده؛

۳۰۴ــ ژولیوس لی‌پیر Julius Lipier

ناشر آثار اسلامی که کتاب تاریخ الحکماء ابن قفطی را در لیزیك ۱۹۰۲ نشرداده و در مقدمه این‌کتاب مصادری را متذکر گردیده و علاوه برآن خدماتی دیگر انجام داده

ژولیوس‌خاورشناس هلندی‌است که‌کتاب الفلك فرغانی و عجائب المقدور فی‌اخبار تیمور ابن‌عربشاه را نشرداده«المقتطف‌ج۶ر۲۷»

۳۰۵ــ جردن Jurdin

دانشمند خاورشناس و مورخ آگاه تاریخ اسلامی که صاحب مولفات و

---

۱ ــ ابواسمعیل طغرائی ـ مویدالدین فخر الکتاب حسین بن علی بن محمد اصفهانی وزیرمتوفی ۵۱۳

مصنفات زیادی است و کتاب

Fund Gruben des Orient

را درچند مجلد نگاشته و در جلد پنجم آن قسمتی از کتاب تاریخ الفخری را بزبان فرانسه نقل نموده .

۳۰۶ــ ژوستی Jussti

صاحب کتابی راجع بتتبع و تحقیق درادبیات واوضاع اجتماعی وادبی ایران بعنوان

Grundriss der Iranich Philologie

نوشته که در چند مجلد است و در این کتاب از معابد و پرستشگاه های قدیم موجود دراین سرزمین بحث نموده و از عادات و رسوم ملی ایران شرحی نگاشته .

۳۰۷ــ جوینبول Th. Juynboll

تئودر جوینبول هلندی خاورشناس معروف هلند که علاوه برجنبه خاورشناسی مردی مذهبی وعالمی روحانی بوده ودرزبان ولغت عربی قدرتی زیاد یافته وبعلوم اسلامی عربی تخصصی تمام پیدا نموده و تتبع کرده تا اینکه تعلیم و تدریس زبان عربی را در دانشگاه لیدن عهده دار شده و قصاید متنبی و شعرای دیگر را که با او معاصر بوده و در مدح و نیایش سیف الدوله(۱) حمدانی سروده اند این خاور شناس با ترجمه لاتینی انتشار داده وکتاب الجبال والامکنه زمخشری و کتاب مراصد الاطلاع صفی الدین عبدالمومن بن عبدالحق و مختصر معجم البلدان یاقوت را در ۱۸۹۵ درلیدن چاپ نموده جزء اول و دوم کتاب النجوم الزاهره فی ملوك المصر والقاهره ابوالمحاسن تغری بردی والخراج ابن آدم(۲) را بچاپ رسانیده ودرباره ابن سریح۳) بازرسی ها نموده است .

بعضی ناشر کتاب الجبال والامکنه زمخشری را بنام پروفسور روی گراف ضبط نموده وگفته اند روی گراف کتاب مزبوررا باقصاید متنبی وشعرای زمان او که

---

۱ ــ سیف الدوله ابوالحسن علی بن عبدالله حمدان « ۳۱۳-۳۵۲ »

۲ ــ ابن آدم یحیی بن آدم بن سلیمان صاحب کتاب الخراج متوفی ۲۰۳

۳ ــ ابن سریح احمد بن عمر بن سریح شافعی متوفی ۳۰۶

در مدح سیف الدوله گفته اند بزبان لاتینی ترجمه و چاپ نموده درباره ابن قاسم عتقی و المدونه(۱) او شرحی نوشته‌است .

ژوینبول صاحب کتاب هاند لینك(۲) است که در کتاب مذکور راجع باصول فقه مطالبی نگاشته و معلوماتی مختصر از آراء شایعه باتعلیقات تاریخی نوشته که دائرة المعارف اسلامی لیدن نگارش‌اورا جزء مصادر خود قرارداده ونویسنده رساله اسلامی بعنوان Handboch des Islam Gesetzes است که درآن قسمتی ازعبادات و آداب مذهبی اسلامی را نگاشته درموضوع حج تفصیل داده

۳۰۸ــ ژوئیبول ویلیام Juynbollwlliam

فرزند ژوینبول است که مانند پدر بمعارف و آداب اسلامی خدمت نموده و کتاب التنبیه فقه شافعی ابواسحق شیرازی(۳) را نشرداده وترجمه لاتینی برآن‌نوشته است وکتاب البلدان یعقوبی راهم طبع کرده ورساله الجواز الدینی را که نسبت آن بابی لیث نصر بن محمد سمرقندی داده شده چاپ نموده

۳۰۹ــ ژیاکار Jyakar

دانشمند انگلیسی که علاقمند بمعارف و دانش شرقی بوده و زبان عربی‌را فرا گرفته ودر تألیف مبادرت کرده‌و اموری‌را انجام‌داده وقسمت بیشتر کتاب حیات الحیوان دمیری(٤)را بزبان‌انگلیسی ترجمه‌و درلندن‌و بمبئی‌از ۱۹۰٦ تا ۱۹۰۸ بچاپ رسانیده

---

۱ ــ ابن‌قاسم عتقی ــ عبدالرحمن بن‌قاسم عتقی متوفی ۱۹۱ صاحب بیست جلدالمدونه

۲ ــ Handleing

۳ ــ ابواسحق‌شیرازی‌ابراهیم‌بن علی‌بن یوسف‌فیروز آبادی‌متولد ۳۹۳ متوفی ٤۷٦

٤ ــ یعقوبی ــ احمدبن یعقوب‌بن واضح متوفی ۲۷۸

۵ ــ دمیری‌ ــ کمال‌الدین صاحب‌کتاب حیوة الحیوان متولد ۷٤۲ متوفی ۸۰۸

K

۳۱۰ــ کال P. Kahle

پروفسورکال استاد خاورشناس معروف که بنوبت خود خدماتی درعالم خاورشناسی انجام داده من جمله قسمتی از خطط مقریزی را که در باب کشور مصر فاطمیین است بآلمانی نقل و ترجمه کرده و آنرا چاپ و منتشر نموده و تحقیقاتی که براین کتاب نوشته درمجله جمعیت شرقی آلمان (جزء ۱٤ سال ۱۹۳۵) نشرداده

کال

این خاورشناس در خصوص ظروف چینی اسلامی و روابط فنی عالم اسلام با شرق اقصی نگارشاتی دارد که درمجله مذکور سال ۱۹۳٤ منتشر شده

۳۱۱ــ کانیکوس Kancius

خاورشناس اسپانیولی که مطالعه زیادی در آثار علمای اسلامی و نظریه و افکار آنها نموده و خود از اهل تتبع و تحقیق بوده ودر ترجمه و طبع کتاب شرقی بذل مساعی کرده از جمله کتاب **ملخص نفح الطیب** را در دو جلد بانگلیسی ترجمه و طبع نموده و در کتاب **کلیله و دمنه** و کتبی دیگر اهتمام ورزیده و از دانشمندان دورهٔ اخیر است

۳۱۲ــ کازانوا Kasanouva

خاورشناس معروف صاحب ترجمه کتاب خطط مقریزی که با همکار خود بوریان قسمت جغرافیای این کتاب را درچند جزء در ۱۸۹۳ و ۹۵ و ۱۹۰٦ تا ۱۹۲۰ بچاپ رسانیده مجدداً کازانوا تمام این کتاب را برای چاپ حاضر و

وباچندین نسخه مقابله نموده و مسیو د یت در ۱۹۲۸ بقیه کارکازانوارا بانجام رسانیده

۳۱۳ـ کازیمرسکی Kasimirski
۱۸۷۰

استاد خاورشناس لهستانی که بعضی اورا فرانسوی شمرده اند و بین دانشمندان خاورشناش شهرتی زیاد دارد.

این استاد در مذهب اسلام مطالعات زیادی نموده و مطالبی مهمه درباره این مذهب نوشته و قرآن مجیدرا ترجمه کرده و فرهنگی هم در دوجلد بعربی و فرانسه نوشته که در پاریس بچاپ رسیده وفات او در ۱۸۷۰ بوده

۳۱۴ـ کفما Dr. Kaufma
۱۸۸۷

دکتر کفما ناشر آثاردانشمندان اسلامی که خدماتی نموده ازجمله رسالۀ حی بن یقظان را در ۱۸۸۷ بطبع رسانیده

۳۱۵ـ کرن H. Kern

از خاورشناسان معروف است که در فهرست کتابخانه بریل عملیات او نگارش یافته و از دانشمندان کنونی در علوم آثاری (ارکئولژی) وغیره است

کرن درنجوم و قسمت زبان سانسگریت ولسان بومی هند تتبع وتحقیق نموده و درتاریخ و تمدن شرق اقصی و خاور نزدیك نگارشاتی دارد.

او برای جشن شصت سالگی یاله کارل موضوعاتی راجع بشرق نوشته و هفننج یا کرفلد آنرا در ۱۹۳۵ انشر داده‌اند

کرن

۳۱۶ــ خانیکوف Khanikoff

ایران شناس روسی که دانشمندی محقق بوده و در قسمت ابنیه و آثار ایران کتابی نوشته.

این شخص مخصوصاً از مساجد و معابد خراسان و آثار و ابنیه مشهد مقدس (مدفن حضرت رضا ع) تفاصیلی نگاشته و حاصل مطالعه و مشاهدات خودرا که در آن سرزمین نموده برشته تحریر آورده

گوستاولوبون درکتاب تمدن عرب خود ازنگارشات خانیکوف استفاده نموده

۳۱۷ــ کو ئنیك P, Koenig
۱۹۰۸

که درنیویورك جزء اول کتاب ولاةالمصر وکتاب تاریخ القضاة ابی عمرو کندی را در ۱۰۹۸ بطبع رسانیده و از ناشرین و علاقمندان آثار اسلا می شمرده شده

۳۱۷ــ کوسگارتن J. Koesgarten
۱۷۹۲-۱۸۵۰

خاورشناس معروف پروسی دانشمند قرن نوزدهم ولادت‌او در ۱۷۹۲ وفات او در ۱۸۵۰ بوده

این استاد ازشاگردان زبردست دساسی‌است زبان عربی‌را از دساسی فرا گرفته و در آن مهارتی زیاد یافته تحصیلات او درآموزشگاه مشهورگریسوالدانجام گرفته :

کوسگارتن در زبان فارسی و ترکی استاد شده وازابتدا عاشق‌وشیفته زبان عربی بوده پدرش اورا برای فرا گرفتن زبان عربی بخدمت دساسی که محور علوم شرقی‌زبان خود بود فرستاده و زبان عربی ـ فارسی ـ ترکی ـ و ارمنی‌را یادگرفته .

این استاد قسمتی از مخطوطات کتابخانه پاریس را استنساخ نموده و طولی نکشیدکه در این فن اشتهار یافته نظر عموم بجانب او متوجه گردید و اولیای امور اورا برای تدریس زبان شرقی درگریسوالدخواسته در آنجا مشغول کاربود تاوفات‌نمود

کوسگارتن عدهٔ ازکتب خطی ونسخ مهمه شرقی‌کتابخانه پاریس‌را انتشارداده و یك جلد ازاغانی ابوالفرج اصفهانی را باترجمه لاتینی ودوجلد تاریخ طبری را

با ترجمه لاتین بچاپ رسانده بعضی از اشعارهذلسکری(۱)را بامنتخبات کوسگارتن و قصائدابن سید الناس در سترالند سال ۱۸۱۵ بطبع رسانیده

۱۱۸ ــ کونینك Dr. Konning
۱۸۹۶

خاورشناس که در قسمت طب اسلامی مطالعاتی زیاد نموده وکتب و رسائلی را که از آنجمله رسالهٔ سنك مثانه محمدبن زکریای رازی (۲) است ترجمه کرده و با اصل نسخه سال ۱۸۹۶ در لیدن بطبع رسانیده این استاد کتاب الملکی خلف بن عباس وکتاب قانون ابن‌سینارا نیزترجمه‌نموده‌وخاورشناسی‌معروف‌است‌دردائرةالمعارف اسلامی لیدن نامو عملیات او در بسیاری ازموارد نگاشته شده

۱۱۹ــ کرل Krehl
۱۸۶۲

خاورشناس ناشر مأثر اسلامی و شناسای این آثار که کتاب جامع صحیح بخاری را در ۱۸۶۲ بطبع رسانیده

۱۲۰ــ کریمر V.Kremer
۱۸۸۹

ون‌کریمر(۲) خاورشناس‌اطریشی معروف وداناب‌معارف شرقی که تاریخ معاریف شرق را بعنوان :

Culturgesch. des Orient

نگاشته و بسیاری از بزرگان را نام برده و این‌کتاب در وین از ۱۸۷۵ تا ۱۸۷۷ در دوجلد بطبع رسیده وفات او در ۱۸۸۹ بوده

کریمر صاحب‌کتاب جستجو وکاوش در تاریخ تمدن‌اسلام است که‌تحت این عنوان بطبع رسیده :

Kulturges chichtiliche Storeifzuge aus dem Gobiet des Yslam,Lepzig1788

۱ـ سکری شاعر معروف‌که باابن حجاج شاعر بغدادی معاصر بوده و اندو اشعاری در مذمت و قدح یکدیگر میسرودند . ۲ ـ محمدبن زکریای رازی پزشك معروف ایرانی صاحب‌کتاب الحاوی و قانونچه و غیره ۳ ـ Von Kremer

دیوان ابی نواس را هم ترجمه و در تحت عنوان :

Divan Abou Nouas des Grössten Lyrichen Dichters der Arabre

در وین سال ۱۸۸۵ وکتاب الاستبصار فی عجائب الاخبار و مغازی واقدی واحکام السلطانیه ماوردی وقصیده حمیریه را هم چاپ کرده (المقتطف ۲۹۲۷٫۶) .

کریمر قسمتی از رسالة الغفران ابی العلاء معری را ترجمه نموده و در مجله الجمعیة الملکیه اسیوی سال ۱۹۰۰ تا ۱۹۰۲ در چند شماره ترجمه و طبع کرده بمجموعه اللزومیات ابی العلی بحثی تفصیلی در :

Sitzungsber d'phil. Hist. Classe a. Kaiis. Akadd.wissench.

نموده و تصریحات او باترجمه بعضی از مقطعات در

Zeitschr. a. Deutsh Morgenl Gesellsch.

ج ۲۹ – ۳۱ – ۳۸ بطبع رسیده .

۱۳۱ــ کرنکو F.Krinkow
۱۸۷۲

فریتز کرنکو(۱) خاورشناس معروف آلمانی که اخیراً مقیم بکنهام انگلستان بوده ، ولادت او در ۱۸۷۲ وکتب زیادی از اشعار و لغت و تاریخ فارسی وعربی را تصحیح وچاپ نموده

کرنکو اول زبان شرقی را که یاد گرفته زبان شیرین فارسی بوده واز یاد گرفتن این زبان بفرا گرفتن زبان عربی هم وادار شده . کارلیل انگلیسی خاورشناس معروف در این بـاب باو همراهی و یاری نموده و در تعلیم زبان عربی باو مددکار شده ،

کرنکو

۱ - Fritz. Krinkow

مدد کار شده و اورا بمطالعه کتب خطی و چاپی شرقی گماشته او چندین کتاب کمیاب را مقابله و تهذیب نموده و بچاپ رسانیده که هریك از آنها در زوایای اهمال مانده و نابود میشد از آن جمله است :

دیوان ابی‌دهل جماحی — طبقات‌النحاةزبیدی(۱) دیوان نعمان‌بن بشیر انصاری جمهرة ابن درید(۲) تنقیح المناظر ابن هیثم مصری (۳) کتاب المأثورابی العمیثل اعرابی — وکتاب الارض التی قطعهاالنبی — ومرثیه مغیرة بن مهلب — و کتاب المجتنی ابن درید — وحماسه ابن شجری(٤)

کرنکو شرحی در ترجمه احوال خود نگاشته و آنرا بمجله (المجمع العربی الاسلامی‌دمشق)فرستاده‌مجله مزبور آنرا بعربی نشر داده بدین مضمون :

من در سال ۱۸۷۲ میلادی درده کوچکی موسوم به (شونبرك ٥) در بخش شمالی آلمان متولد شدم پدرم خدمتگذار دولت آلمان بود و او میل داشت که من افسر ارتش بشوم ولی پدرم قبل‌از اینکه بسن ٦ سالگی برسم وفات یافت من با مادر وخواهر کوچکم بخانه‌برادر مادر خود که یکی ازاعیان آن ده بود رفته و تربیت شدم ودوره متوسطه‌را در دهی که بدنیا آمده خواندم موقعی که بشانزده سالگی‌رسیدم‌دوست داشتم که‌معلم‌ریاضی‌باشم‌ولی‌خویشان تجارت را برای من بهتر دانسته و دردفتر تجارتی تاجری در شهر نبك (٦) داخل شده و از همانوقت آشنائی زیاد بدوزبان انگلیسی وفرانسه علاوه برزبان لاتینی و یونانی داشتم وهیچگاه اوقات خودرا بباطل نگذرانده و در موقع فرصت بکتبی‌که دسترس‌من بود مراجعه مینمودم سپس بیاد گرفتن چند زبان فارسی و اروپائی اشتغال گزیده وتمام آن با کتاب‌و بدون معلم انجام‌میگرفت و در این اوقات اشعاری بزبان آلمانی سرودم که خودم اگر چه فراموش نموده ام نزد رفقایم موجوداست :

۱- زبیدی — محمد بن حسن‌بن عبدالله زبیدی اشبیلی متولد در۳۱٦ متوفی در ۳۷۹
۲- ابن درید ابوالحسن ابو بکر محمدبن حسن بن درید متولد ۲۲۳ متوفی ۳۲٤
۳- ابن هیثم از دانشمندان مصر مؤلف آئینه سوزان‌که درحدود ٤۳۰ آنرانگاشته
٤- ابن شجری هبةالله بن عیسی‌بن محمد حسنی‌بغدادی متولد ٤٥۰ متوفی ٥٤۲
٥- Schoenberg ٦- Nebeck

من در سال ۱۸۹۲ ببرلن رفته اول شخصی که بشناختن زبان شرقی معروف شده استاد « ساخاو » بود که مرا بخوش آمد معمولی برخوردار نموده و توصیه کرد که از این عمل صرف نظر کنم زیرا که وقت زیاد و پول هنگفت میخواهد ولی من بسفارش او گوش نداده مقصودرا پیروی کرده و بتحصیل آن کوشیدم بعد از دوسال بانگلستان مسافرت کرده ونزد تاجری مزدور شدم وچندسال بودم تا اینکه سرمایه زیادی فراهم آورده درلیستر « ٤ » کارخانه قماش تأسیس نمودم که زیاده ازهزارکاوگرزن ومرد در آنجا کارمینمودند، بازیادی کار و گرفتاری فکر ساعتی از من نمیگذشت مگرآنکه کتب علمی را مطالعه نموده ومیل زیاد بفرا گرفتن ادبیات زبان عربی و تمدن اسلامی مخصوصاً مربوط بآغاز اسلام و قرون سابقه درمن پیدا شده در موقع جنگ عمومی بویژه در آخر آن دچار مصیبتی شدیدگردیده و از آن زیاده متالم شدم این پیش آمد مرا وادار نمود که دست از کار کشیده و باسترالیا بروم لذا یکسال سفر نموده و در مراجعت بسال ۱۹۲۳ دوباره تجارت را ازسرگرفته و تا ۱۹۲۷ مشغول بودم ولی سودی بدست نیاورده و دو باره مشغول مطالعات و تکمیل خود شدم

من آنچه از کتب نقل نموده و یا بعد از مقابله بانسخه دیگر نشر داده وتهذیب نموده ام زیاداست از آن جمله (قصیده یائیه خلیل غنوی) باترجمهانگلیسی در جمعیت آسیائی انگلیس در ۹۰٦ اوقصیده (با نت‌سعاد کعب‌بن زهیر بـا مقدمه آلمانی در مجله جمعیت آلمانی در ۱۹۰۸ واشعار ابن شجری (۳) و نشر اشعار ابی دهبل‌جمحی روایت زبیری بیکار بازیاده وحواشی و ملاحظات در مجله جمعیت انگلیس چاپ طبقات النحاة ابی بکر زبیدی با مقدمه و شروحیکه برآن است بزبان ایطالیائی در مجله جمعیت ایطالیائی (۱۹۱۹) وطبع دیوان مزاحم عقیلی باترجمه انگلیسی و متن عربی در لندن (۱۹۲۰) و کتاب المجتنی ابی بکر بن درید به

۱- Sachaau

۲- Leister

۳- ابن شجری ـ هتبه‌الله بن عیسی‌بن محمد حسنی بغدادی متولد ٤٥٠ متوفی ٥٤٢

٤ـ مزاحم‌بن حریث عقیلی که معاصر ذوالرّمه شاعر بوده

کمك دائرة المعارف در حیدر آباد سال (۱۳۴۲ هجری قمری) دیوان نعمان بن بشیر انصاری که ذیل آن دیوان بکربن عبدالعزیز عجلی بطبع رسیده و ابوعبدالله سورتی نشر آنرا در عنوان کتاب بخود نسبت داده ، دیوان مذکور در دهلی سال ۱۳۳۴ بخرج دوست من مرحوم عمادالملك بهادر بامطبع سنگی چاپ شده و حماسهٔ هبة الله بن شجر بغدادی که در حیدرآباد (۱۳۴۵) طبع شده و چاپ آن باحذف اشکال وحواشی که در اصل نسخهٔ من است انجام گرفته دیوان طفیل غنوی و دیوان طرماح بن حکیم که در مجلهٔ بامقدمه و ترجمه و شروح و فهارس مفصله طبع شده و تمامی بانگلیسی در لیدن سال ۱۹۲۸ بطبع رسیده و کتاب الماثور ابی العمیثل اعرابی ازنسخه قدیمه که (۲۸۰ هجری) نوشته شده دربیروت سال ۱۹۲۵ بامقدمهٔ آلمانی وفهارس طبع شده

کتاب الجمهره ابن درید که جدیداً در هند ضمن سه مجلد بزرگ چاپ شده تهذیب نموده و هم اکنون مشغول وضع فهارس مفصله این کتاب میباشم که در مجلد بزرگی طبع نمایم وازدائرة المعارف حیدر آباد کتاب تنقیح المناظر شیرازی شرح کتاب المناظر ابی الهیثم بصری را گرفته و تهذیب نموده و کتاب مزبور اکنون در حیدر آباد بطبع میرسد ، من از سه نسخه یمانی کتاب التیجان فی تواریخ ملوك حمیر عبدالملك بن هشام از وهب بن منبه(۱) رانقل و ذیل آن چیزی است که ازروایت عبیدبن شدیه اهل بائده میباشد تهذیب نموده و در حیدر آباد طبع مینمایند و در رساله مفصل ضمن مجله (تربیت اسلامی۲) توضیح داده‌ام که این دو کتاب قدیمترین آثار مدونه بزبان عربی است و اکنون بتهذیب کتاب الدرر الکامنه فی اعیان المأته الثامنه مشغولم که از مؤلفات ابن حجر عسقلانی در دو مجلداست و باچندین نسخه مقابله نموده‌ام که یکی از خود من بوده حواشی آن بخط سخاوی(۳) است از مقابله جلد اول فارغ شده و امید است که از جلد دوم آن پس از تمام شدن سال فراغت پیدا کنم ودر حیدر آباد طبع این کتاب شروع شده ،

---

۱ — وهب بن منبه یمنی یکی ازمعاریف قدیم است که مکنی بابی عبدالله واز اهل صنعای یمن بوده ولادت او ۲۶ وفاتش ۱۱۶

۲ — Islamic Culture

۳ — سخاوی شمس الدین ابوالخیر محمدبن عبدالرحمن سخاوی صاحب کتاب الضوء اللامع فی اعیان قرن التاسع متولد ۸۳۹ - متوفی ۹۰۲ است

من مقالاتی ادبی وعلمی بانگلیسی و آلمانی نوشته ودر مجله های عدیده کشورهای مختلفه بطبع رسانیده و اکنون بقسمتی ازکتاب معانی الشعر ابن قتیبه(۱) مشغولم که از دو نسخه لندن ودیگری که در هزار صفحه است نقل نموده ولی کتاب مزبور مقابله دقیقی را مستلزم است زیرا که نسخه اصلی اغلاط زیاد دارد و شاید روزگار بامن درطبع آن موافقت و همراهی نماید .

من اکنون غیر از زبان خودم که آلمانی است سایر زبان اروپارا فرا گرفته مقداری هم فارسی و حمیری و ترکی و عبری و آرامی میدانم وامیدوارم که خدا بلطف خود مرا باقی و زندگانی مرا ادامه دهد که در نشر ادبیات و معارف اسلامی عمل نمایم و هونعم الوکیل .

کرنکو مقالهٔ مفصلی در تاریخ دمشق ابن عساکر نگاشته و راجع بنسخه های آن که درلندن وغیره است تفصیلی دارد و مقاله اوبعربی درمجله المجمع العربی الاسلامی دمشق درج گردیده (ش ۱۷۲) .

(کرملی)

۳۲۳ــ کرملی P.A.M. Kromly

اب انستاس ماری کرملی ساکن بغداد که عضو مجمع علمی عربی دمشق وازجمله دانشمندان است ونگارشات او بعربی درمجله مجمع عربی اغلب انتشار یافته ورساله درباب (البستان) فرهنگ عربی تألیف شیخ لغوی عبدالله بستانی نگاشته که خالی از لطافت نیست .

کرملی اصطکاک زیادبا مستشرقین دارد واز اشخاصی است که چندین زبان تحصیل نموده و ذوقی بسیار

---

۱ — ابن قتیبه دینوری ابومحمد عبدالله بن مسلم بن قتیبه صاحب ادب الکاتب متولد ۲۱۲ متوفی ۲۷۶

ونشاطی تمام دارد ومؤلفات او زیاداست واورا انتقاداتی باموردِ نسبت بفریتاك و گولیوس آلمانی و هوار و دگویه و دیگران است که درضمن مقالات مفصله خود درمجله ۱٤ مجمع عربی سال ۱۹۳٦ شماره ۷ و ۸ نشر داده

۳۲۳ــ کوهنل P.E.Kühnel
۱۸۸۲

پول ارنست کوهنل (۱) خاورشناس معروف و دانشمند آلمانی متولد ۲٦ اکتبر سال ۱۸۸۲ در براندربورگ (۲) آلمان که تحصیلات خودرا از ۱۹۰۱ تا ۱۹۰۳ در دانشکدهٔ (حقوق ــ فلسفه ــ ارکئولژی (۳) ــ (باستان شناسی) زبان شرقی (٤) ژئولژی (زمین شناسی) در پاریس ــ وین ــ مونیخ ــ هیدلبرك انجام داده ۱۹۰٦ و دکتر ادبیات دانشگاه هیدلبرك شده واز ۱۹۰٦ تا ۱۹۰۹ مطالعاتی دراروپا وشرق نموده و از ۱۹۰۹ در موزه ملی وین داخل شده

(کوهنل)

مشاغل او قسمت دیالك (مکالمه) موزه ملی برلن وخدمت بوزارت معارف وعلوم بوده و تا ۱۹۲۱ از بایگانی و ضباطی تاریاست قسمت باستانی موزه ملی برلن عهده دار

---

۱ — Paul Ernest Kühnel

۲ — Brander Burg

۳ — Archéologie

٤ — Géoloie

شده وعضو اعزامی‌وزارت معارف آلمان‌درجشن فردوسی‌است که درشهریور ۱۳۱۳ بتهران آمده و در این جشن شرکت نموده

او از آثاردیگران چیزی ترجمه ننموده وآثار نثری که انتشار داده مینیاتورهای اسلامی شرقی در موریخ دکانت در ۱۹۲٤ و کلنـکانت اسلامی در ۱۹۲۵ (پارچه های زردوزی) است

ارتیکل و مواد نگارش او در روزنامه ها و مجلات و چندین مقاله راجع به صنایع اسلامی در انسیکلو پدی ایطالیا و غیره درج شده

(اقتباس از آثار قلمی خود صاحب ترجمه)

دکترزکی محمد حسن مصری درکتاب (التصویر فی الاسلام عند الفرس) خود که نگارنده آنرا از عربی به‌فارسی ترجمه نموده (کتاب تاریخ نقاشی در ایران) مواردی از وی نام برده و از عملیات او و تحقیقاتی که کرده اشاراتی عدیده نموده

۳۳۴ــ کورزینسکی Kurzinski

۱۱٤۲ق - ه

خاورشناس قرن‌دوازدهم‌هجری که‌ازاهل لهستان وکشیش های آنجا بشماررفته و درموقع محاصرهٔ اصفهان ازطرف افاغنه درآنحدود بوده وگذارش آنزمان‌را بچشم خود دیده ویادداشت هاجمع وتألیف نموده ونگارشات‌خودراضمن دوجلد در ۱۱٤۲ هفت سال بعداز سقوط شاه‌سلطان(۲) حسین صفوی و قتل‌اوبدست‌اشرف افغان(۲) در دورهٔ لوئی پانزدهم پادشاه فرانسه بطبع رسانیده وکتاب او بنام « تاریخ آخرین انقلاب‌ایران) موسوم شده

Histoire de la derniere Revolution en perse1724

۱- Clinquantes

۱ — شاه سلطان حسین صفوی پادشاه مقتول از خاندان صفویه که در ۱۱٤۰ بقتل رسیده

۲ — اشرف افغان از رؤسای افاغنه است که بعداز محمود افغان در ایران شاه شده و در ۱۱٤۲ مقتول شد .

۳۲۴ـ کیپرس G.Kuypers
۱۷۷٤

دانشمند خاورشناس حدود نیمه قرن هشتم میلادی که درعلوم و ادبیات شرقی اسلامی ابراز علاقه نموده ودیوان منسوب بحضرت امیرالمؤمنین علی بن ابی‌طالب علیه‌السلام را که سید رضی (۱) جمع وتألیف نموده‌این مستشرق با ترجمه بزبان لاتینی وشروح درلیدن سال ۱۷۷٤ بچاپ رسانیده ونام‌اورا کواروس‌وکوبیروس هم‌نگاشته‌اند این دانشمندعلاوه برخدمت فوق خدماتی دیگر هم دارد که بنوبت خود انجام داده
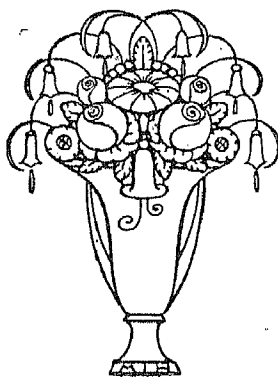
۱ سید رضی ـ ابوالحسن محمدبن ابی احمد حسین بر موسی برادر شریف مرتضی ملقب برضی متولد ۳۵۹ در بغداد متوفی ٤۰٦ هجري مؤلف حقایق التنزیل و تلخیص و غیره است

L

۳۲۵ـ لافوانت ژ الکانتارا Lafuente J. Alcantara
امیلیو Emilio
۱۸۷٦-۱۸۲۷

خاورشناس معروف و آگاه که در تاریخ و سیر اسلامی تتبع نموده و ازمردم اسپانیاست و ازمستشرقین عالی‌درجه شمرده شده

ولادت او در ۱۸۲۷ میلادی وفاتش در ۱۸۷٦ بوده از اواست :کتاب اخبار مجموعه در فتح اندلس و ذکر امرای آنجا وجنگهای بین بزرگان آن‌سرزمین که با ترجمه بزبان اسپانی و ملاحظاتی بطابع رسیده(۱۸٦۷) و نگارشات عربی در تاریخ غرناطه که سال ۱۸۵۹ درمادرید طبع شده

۳۷٦ ـ لامارتین A. de Lamartine
۱۸٦۹—۱۷۹۰

الفونس‌دلامارتین‌نویسنده وشاعرفرانسوی‌خاورشناس که‌در ۱۷۹۰ متولدشده ودرمراتب ادب و دانش‌مقامی بلند پیموده، آثار ادبی و اشعار او زیاد و طبع شده و بپایه علمی و ادبی اوگواه است : از آثار او: کتاب ویتاسیون‌وژوسن‌لن است که نظم نموده

لامارتین

لامارتین دوبار بنمایندگی پارلمان انتخـاب شده‌وقتی هم پست وزارت خارجه فرانسه دورهٔ جمهوری را داشته و از ۱۸۳۱ ببعد چند سال‌وقت‌خودرا درمشرق‌زمین گذرانده ومسافرتی باین‌حدود نموده ، و خاطره ها و یاد داشت زیادی از این سفر از عجایب و آثار شرق نگاشته و روی این مشاهدات اندیشه و افکار و تخیلات اجتماعي و اقتصادی مخصوصی برای‌خود

تهیه کرده وآثارش بین اروپاودانشمندان آسیامعروف‌است‌وفات‌لامارتین در ۱۸۶۱ بوده

۳۳۷ــ لیم W. Lame

ویلیام لیم مستشرق انگلیسی قرن نوزدهم که در اواسط این قرن بوده و از ناشرین و مترجمین است او قسمتی از کتاب الف لیله ولیله را بانگلیسی ترجمه وطبع نموده و اورا کارهائی دیگرهم‌هست که انجام داده

۳۳۷ــ لامیرس Lamiresse
۱۸۹٤

استاد آگاه و علاقمند بتاریخ شرق و آثار نویسندگان فارسی زبان که قسمتی از تاریخ روضة الصفای میر خواند (۱) را از انگلیسی بفرانسه ترجمه نموده و ترجمه اوسال ۱۸۹٤ در پاریس بطبع رسیده

۳۳۸ــ لامنس H. Lamens

پرهانری لامنس دانشمند خاور شناس بلژیکی که جزء مبلغین و مبشرین بوده وبمصر وبیروت مسافرت نموده واستادتدریس کتب قدیمه دردانشگاه‌رم بوده وصاحب مؤلفات‌و آثار ذیل‌است:

کتاب الفاظ فرانسه مشتقه از عربی ـ کتاب تسریح الابصار فیما یحتوی لبنان من‌الاثار ـ سفر نامه سوریه و امریکای مرکزی و جنوبی که‌رشیدشرتونی(۲) آنرا بعربی ترجمه و نقل نموده و کتاب فرائداللغه (یاد داشت جغرافیائی در اقطار سوریه) که چاپ شده وکتابی بعنوان :

Etudes Sur Le regne de Moawia

نوشته که بطبع رسیده (دائرة المعارف لیدن ج۱) او این‌کتاب را در باره حکومت معاویة بن ابی‌سفیان(۳) نگاشته و نسبت بگزارش و زندگانی معاویه تحقیقاتی نموده

---

۱ ــ میرخواند محمدبن خاوند شاه بن محمود مورخ نویسنده تاریخ روضة الصفا متوفی در ۹۰۷ هجری

۲ ــ رشید شرتونی یکی‌ازنویسندگان معروف است که دارای مؤلفات و آثاری است

۳ ــ معاویة بن ابی سفیان اول خلیفه اموی‌که از ٤۰ تا ٦۰ هجری حکومت مینموده

کتابی هم بنام (کتاب فاطمه ۱) نوشته .

۳۲۹- لاندبرك Ca De Landberg

خاورشناس معروف سوئدی و استاد دانشمند که تحت عنوان کنت کارلو(۲) دولندبرك شناخته شده لندبرك خودرا در یکی از نگارشات خویش به شیخ عمر سویدی معرفی نموده و آثار ومؤلفاتی زیاد دارد .

این خاورشناس خدماتی عمده درنشر مآثر علمی و چاپ کتب اسلامی انجام داده و مؤلفاتی زیاد دارد از جمله کارهای او :

کتاب امثال اهل الشام وامثال سائره و جاریه وگفته های معمولی بین ملت عرب است که باین عنوان نگاشته شده

Proverbes et dictons du Peuple Arabe Province de Syrie Section de Seyda-Leyde Paris 1883
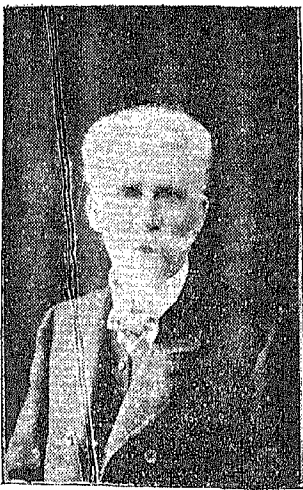
وکلکسین عربی ترتیب داده که درپنج مجلد است .

کتاب طرف عربیه که طرائف و ظرائف ادبی آن مشمل چهارمؤلفه است ورساله **التنبیه علی غلط الجاهل والنبیه ابن کمال پاشا ۳** بآن ضمیمه شده - قسمت لعب العرب بالمیسر دورهٔ جاهلیت که کتاب مزبور از تفسیر شیخ **برهان الدین بقاعی(٤)** اخذ واقتباس شده - نشوة الارتیاح در بیان حقیقت میسر و قداح از زبیدی(۵) دیوان ابو المحجن ثقفی(۶) باشرح ابی الهلال عسکری

(لندبرك)

Cont Carlo de Landberg — ۲ Livre Fatima — ۱

۳ — ابن کمال پاشا شمس الدین احمدبن سلیمان رومی متوفی ۹٤۰

٤ — برهان الدین بقاعی ابواسحق ابراهیم شافعی دمشقی متولد ۸۰۹ متوفی ۸۸۵

۵ — سید مرتضی زبیدی عرب که از اهل یمن بوده

٦ — ابو المحجن ثقفی شاعرحماسی که درجنگ نهاوند بوده ودر ۲۲ هجری همانجا بقتل رسید

طرفهٔ دوم مشتمل بردیوان و قصاید زهیربن ابی سلمی (۱) و شروح اعلم شنتمری مشتمل بنام حدّاد و هارون الرشید که بزبان متعارفی مصر و سوریه نوشته شده و باترجمه و شروح در ۱۸۸۸ درلیدن بچاپ رسیده وقصص عربیه جدید که با فهرست کنت لند برك در لیدن ۱۸۸۳ چاپ شده

در فهرست کتابخانه بریل ص ۸۰ عملیات زیادی باین مستشرق بزرگ نسبت داده اند :

۳۳۰ـــ لاندوئر Landuer

پروفسور لاندوئر استادنویسنده که کتاب الامانات والاعتقادات سعیدبن یوسف(۲) فیوّمی راجع باصول دین موسوی‌را بعبرانی و عربی طبع نموده و خود درفرا گرفتن عقاید وادبیات عربی علاقه زیاد بخرج داده واین زبان‌را یادگرفته وکارهائی انجام داده

۳۳۱ـــ لین ادوارد ویلیام Lane Edwiard William

۱۸۰۱-۱۸۷٦

خاورشناس معروف صاحب فرهنگ بزرك عربی و انگلیسی که در تألیف وطبع ونشر آن مبادرت نموده و ازانجام اینکار مفید خودرا بدیگران شناسانیده و کتاب اوبه (مداللغة) موسوم شده و اصطلاحات مختصری که درفرهنگهای عربی وکتب لغوی عرب آمده جمع نموده .

لین شش جلد از کتاب خودرا درلندن‌تاسال ۱۸٦۲ نشرداده و بعداز وفات او نواده اش :

۳۳۲ـــ لین پول Lane-Paule

بقیه نوشتجات و یاد داشت های اورا جمع نموده و ضمن سه مجلد در لندن سال ۱۸۹۳ بطبع رسانیده .

لین کتاب الف لیله ولیله را بزبان انگلیسی نقل و ترجمه نموده و مصنفاتی در گزارش و اوضاع شرق عربی و غیره بزبان انگلیسی نوشته ولادت او ۱۸۰۱ وفاتش ۱۸۷٦ بوده

---

۱ ـــ زهیر شاعر معروف عرب متوفی ٦۳۱م

۲ ـــ سعید فیومی یکی از نویسندگان مغرب زمین است

۳۳۳ــ لاوا M. Lavoix

استاد محقق که در آثار و ابنیه اسلامی یك سلسله مطالعه و تحقیق عمیق نموده بویژه در آثار عربی و اسلامی قصرالحمراء اسپانیول دقت نظر کرده و حاصل اطلاعات و یاد داشت خودرا کتابی نموده و بچاپ رسانیده ،گوستاولوبون درتاریخ تمدن عرب خوداز کتاب او استفاده و بگفتار او استناد نموده

۳۳۴ــ لکلرك Leclerc
۱۸۸۳

خاورشناس معروف که کتاب تاریخ طب اسلامی(۱) را در چند جلد نگاشته و راجع به ابن جزله(۲) طبیب بغدادی تحقیقاتی نموده و طبیب نظامی فرانسه بوده کتاب جامع مفردات الادویه و الاغذیه ابن بیطار (متوفی ٦٤٦) را نیز بعنوان :

Traite des simples

ترجمه نموده باتعلیقات و حواشی و فهرست سال ۱۸۸۳ درپاریس بطبع رسانیده

۳۳۵ — لدرن Eu. Ledrain
۱۸٤٤ — ۱۹۱۰

اوژن‌لدرن خاورشناس‌ادیب فرانسوی‌متولد ۱۸٤٤ ومتوفی ۱۹۱۰ درپاریس این استاد بادبیات هند اظهار علاقه نموده و در زبان سانسکریت تتبع و تحقیق کرده و مقدمه کتاب ادبیات سانسکریت (هند) رانوشته و اصل آن بطوری که نگاشته از ژرژ فریلی است مشارالیه عنوان کتابداری کتابخانه موزه لوور دارا بوده وکتاب مقدس را هم ترجمه نموده و تاریخ آنرا نوشته .

۳۳٦ــ لیشی Leech
۱۸۳۹

دانشمند خاور شناس که در زبان افغانی و پشتو و فرا گرفتن آن زبان‌زحماتی

---

۱ — Histoire de la Medicine Arabe

۲ — ابن جزله ابوعلی یحیی‌بن عیسی طبیب بغدادی متوفی ٤۹۳ هجری است که پزشکی معروف بوده

کشیده کتاب صرف و نحو (دستور) زبان پشتو یالسان عمومی افغانستان را نگاشته و آنرا در مجله انجمن آسیائی بنگاله سال ۱۸۳۹ باین عنوان چاپ نموده

Grammer of the Pashto or Afghane Langage

و کارهائی دیگر راهم در قسمت شرق انجام داده

۳۳۷ــ لیس ویلیام ناسو Lees william Nassau

۱۸۸۹

خاورشناس دانشمند ایرلندی که رئیس انجمن بنگال اسیوی بوده و از (لومسدن دوسی) ادبیات عربی و اسلامی را بارث وا کتساب برده ودر نشر آثار علمای اسلامی بذل مساعی نموده و کتب ذیل را بطبع رسانیده :

تاریخ الخلفای سیوطی(۱)- نوادر قلیوبی(۲)- قرآن مجید باتفسیرالکشاف عن حقایق التنزیل زمخشری — فتوح الشام واقدی — فتوح الشام ازدی بصری(۳) — کشاف اصطلاحات الفنون والعلوم تهانوی (٤) نخبة الفکر فی مصطلح اهل الاثر ابن حجر عسقلانی و کارهای دیگری هم ازاین قبیل انجام داده

۳۳۸ ــ لئون کاهن Léon Cahon

استاد تاریخ دان خاورشناس که کتابی بنام مقدمه تاریخ آسیا از آغاز تاریخ تا سال ۱٤۰۵ میلادی نگاشته و نسبت بمغول و ترکها وگزارش وتاریخچه روزگار این دوطایفه جستجو و تحقیق نموده وکتابی هم در این بخش تألیف و چاپ کرده .

۳۳۹ ــ لئون کائتانی Léon Caetani

خاورشناس که مقدمه وخلاصه برتجارب الامم و تعاقب الهمم علی بن مسکویه نوشته از ۱۹۰۷ تا ۱۹۰۹ در مجلداتی بدستیاری وکوشش این خاورشناس بخرج اوقاف گیب درلندن طبع شده و اصل آن از نسخه کتابخانه ایا صوفیا اسلامبول بوده

۱- سیوطی ــ جلال الدین عبدالرحمن بن ابی بکر شافعی صاحب بغیةالوعاء متوفی ۹۱۰

۲- قلیوبی شهاب الدین احمدبن احمد قلیوبی شافعی صاحب تحفة الراغبین متوفی ۱۰۶۹

۳- ازدی بصری ابومحمد صاحب احکام القران متوفی ۲۸۲

٤- تهانوی محمد علی بن علی بن قاضی محمد هندی صاحب اصطلاحات الفنون متوفی ۱۱۵۸

که آنرا محمدبن علی‌بن محمدبن طاهر بلخی در ۵۰۵ و بعد از آن نوشته و نسخه مذکور عکس برداری شده و پشت بعضی از جلد ها عنوان و قفیت کتاب بنام سلطان محمود خان عثمانی که یکی‌از سلاطین ترکیه بوده نگاشته‌ومهرمخصوص کتابخانه بصفحه پشت جلد کتاب خورده .

شرح‌عملیات این خاورشناس درفهرست کتابخانه بریل‌ص ۱۱ و ۷۳ مسطوراست

۳۴۰ — لئن آری مایر Dr. Leon Ary Mayer

دکتر متخصص درفن تاریخ وکتیبه‌شناشی که مابین خاورشناسان در قسمت اپیگرافیست(۱) تخصصی بسزا یافته و در دانشگاه یهود امریکائی بیت المقدس و فلسطین تدریس مینماید و مخصوصاً درس قسمت آثار باستانی اسلامی را در آنجا عهده دار میباشد او باوزارت معارف ایران هم نامه نگاری کرده و خودرا شناسائی داده و از دعوت شدگان بایران در جشن هزارمین سال فردوسی بوده

۳۴۱ — لپرت J. Leppert

۱۹۰۲

خاورشناس دانشمندکه طب ابوعلی سینا را تدریس مینموده و قسمتی از کتاب قانون شیخ‌را بارفیق‌خود هیرشبرگ(۲) درلپزیك سال ۱۹۰۲ بچاپ رسانیده وکتاب مفردات ادویه اسحق بن حنین و ابن بیطار وغیره را تحت دقت نظر و مطالعه در آورده و در احوال وگزارش این دو دانشمند تحقیق نموده و نگارشاتی دارد ،دردائرة المعارف اسلامی لیدن ج ۱ نام و اثر آن مذکوراست

۳۴۲ — لوی پروتسال Levi Proençal

خاورشناس معروف و محقق که در خصوص اشبیلیه و تاریخ آن تحقیقاتی زیاد نموده و شمهٔ از اثرقلمی ونگارش او دراین باب در دائرة المعارف اسلامی لیدن ع ـ ز۳ ج ۲ ازص ۱۰ تا ۲۰۳ بمورد نشر آمده دانشمند مزبور قسمتی‌از کتیبه‌های

---

۱ — Epigirapihist

۲ — J. Hirschberg

عربی اسلامی اسپانیا را در ۱۹۳۱ جمع و تألیف نموده و بچاپ رسانیده و از تاریخ فتح مسلمین در اسپانیا و اندلس کتابی نوشته که در ۱۹۳۲ در سه جلد چاپ شده و ترجمه ها از متن عربی دارد که انستیتوی تعلیمات عالیه درمراکش آنهارا انتشارداده جلد اول وسوم کتاب مفاخرالبربر ابن خطیب(۱) را چاپ و منتشر نموده ۱۹۳٤ و برای آن فهرست و مقدمه نوشته و از اعضای دائرة المعارف اسلامی لیدن بشمار رفته :

(لوی پرونسال)

۳۴۳ــ لیتمان انو Litmann-Enno

استاد نویسنده فکاهی خاورشناس که زبان عربی را فرا گرفته، درافسانه ها و حکایات شرقی وارسی و مطالعه نموده و بخش های فکاهی‌را گرد آورده ومجموعه که محتوی ۳۵ هنگامه است بزبان عربی ساده در نواحی بیت المقدس ترتیب داده ، مؤلفه لیتمان کتابی است که در ضمن محاوره و گفتگوی نویسنده با بعضی از مردم بومی سرزمین مذکور فراهم آمده ۱۹۰۰

لیتمان قسمتی راجع به کتابخانه حبشه وروش تحصیل زبان‌وادبیات‌و تاریخ حبشه نگاشته و نشرداده و نیز افسانه راجع بملکه سبارا در ۱۹۰٤ بچاپ‌رسانیده وقسمتی که راجع بکتیبه های حوران جنوبی بوده در ۱۹۱٤ طبع نموده و نیز کتیبه های‌سامی‌سوریه وکتیبه های پالمیر- یهود - سافتیك (۲) سریانی را ضمن

---

۱ = ابن خطیب ابوعبدالله لسان الدین محمد بن عبدالله بن سعید سلمانی نویسنده تاریخ اسلام اسپانیا متولد ۷۱۳هجری

۲— Safaïtic

فصولی چند در ۱۹۳٤ طبع و انتشار داده و از کتیبه های نبطی کتابی نوشته و
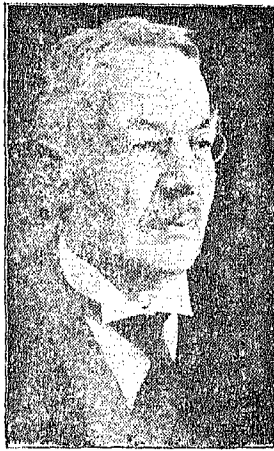
بچاپ رسانیده کتیبه عربی از نشریات هیئت اکتشافی پرنسیتن (۱) را هم درشام منتشر نموده و قسمت های معماری قدیم یونان وکتیبه های لاتین راهم نشر داده، از کتیبه های لیدی هم در سال ۱۹۱٦ قسمتی بچاپ رسانیده، عملیات لیتمان که درباره مآثر شرقی بکاربرده زیاد است چنانکه

لیتمان انو

قسمتی از آن در چندین صفحه از فهرست کتابخانه بریل بتفصیل نگاشته شده.

۳۴۴ــ لپس Lopes

خاورشناس که در نشر آثار علمای اسلامی اهتمام نموده من جمله کتاب تحفة المجاهدین زین الدین ملیباری را با ترجمه بزبان اسپانیولی در ۱۸۹۸ طبع کرده و در زبان عربی دانا بوده او درطبع کتاب مذکور که درلیسبون انجام داده مؤلف را بنام شیخ زین الدین معرفی نموده ولی در چاپ لندن رولندسن مؤلف به زین الدین بن علی معبری نام برده شده و خاورشناس مزبور از پرتقالیها است که در مجمع علمی عربی دمشق عضویت دارد.

۳۴۵ــ لتمان Lotman

خاورشناس آلمانی که در باره اسلام مقالة های زیاد نوشته و آنهارا ضمن مجله(دراسلام۲) نشرداده وحالات و روحیات مسلمین وآمار ایشان رابآمار مونزنجر(۳)

۱- Princeton

۲- Der Islam

۳- Munzinger

و آماری که از طرف دولت ایتالیا از مسلمین در ۱۹۰۵ ترتیب یافته برآورد نموده وازدیاد وفزونی‌افراد مسلم‌و پیشرفت امور اجتماعی مسلمانان‌را ثابت‌گردانیده

۳۴۶ــ لوترن استودارد Lothron Stodard

خاورشناس معاصر امریکائی که مؤلفاتی عدیده دارد و درجمع و تحقیق تاریخ اسلام زحمتی زیاد کشیده و کتب ذیل از آثار اوست :

کتاب « حاضر العالم اسلامی » یا دنیای‌کنونی اسلام که کتاب مذکور بچند زبان اروپائی و شرقی ترجمه و نقل گردیده و در انگلستان چند مرتبه چاپ شده ، در امریکا و اروپا شیوعی فوق‌العاده‌پیدا نموده وآنرا (امیرشکیب‌ارسلان)(۱) رئیس کنگرهٔ اسلامی دمشق درژنو بعربی ترجمه کرده و در مصر بچاپ رسانیده واز اوست کتاب انقلاب ضد تمدن :

The revolt Against Civilisation

ونهضت ملل ملونه :

The Rising tide of Colour

و کتاب ریشه‌وحقیقت خبسیت در اروپا :

The Racial Relatied of Europe

که چاپ ونشر یافته است ،

۳۴۷ــ ار و و ه استونس E.S. Lrower-Stevens

نویسنده کتاب ماندا کانس عراق وایران‌است‌که اخیراً در لندن بچاپ رسیده و دارای این عنوان است .

The Vandacancs of iraque and Iran

۳۴۸ــ لوگدونی Lugduni

از ناشرین آثار اسلامی است که کتبی را نشر داده است ، از جمله در طبع و نشر کتاب (النجوم الزاهره) ابوالمحاسن ابن‌تغری بردی در ۱۸۶۱ مبادرت نموده .

۳۴۹ــ لومسدن Lumsden

دانشمند خاورشناس انگلیسی که بارفیق لیس در هندوستان دستیاری‌وهمکاری

---

۱ ـ امیر شکیب ارسلان رئیس مجمع‌علمی عربی دمشق وقائدنهضت سوریه که‌ازدانشمندان‌ونویسندگان‌عالیمقام‌است

نموده و قاموس اللغه فیروز آبادی را (۱) در چهار جزء ضمن ۱۹۷۸ صفحه بچاپ رسانیده، همکار و رفیق دیگر آندوسپرنجر مستشرق انگلیسی است، او درمقابله و تصحیح نسخ موجوده شاهنامه فردوسی اهتمام کرده و بادقت زیاد آنرا مقابله وتطبیق نموده و مقامات حریری را در ۱۸۰۹ و مختصر المعانی قزوینی و شرح معلقات سبعه و قاموس المحیط فیروز آبادی و کتبی دیگر را هم طبع و نشر داده و شهرت مطبعه خودرا زیاد نموده است.

۳۳۹ـ لیبیه A.A.H. Lybyer

خاورشناس معاصر مورخ استاد دانشگاه ایلینوا (۲) و اوربانا (۳) اتازونی امریکا که در قسمت شرق شناسی زحماتی کشیده و خدماتی را انجام داده

۳۴۰ـ لیکلاما Lycklama

جهان گرد معروف که کشور پهناور روسیه و قفقاز و ایران و بین النهرین و کردستان وسوریه و فلسطین و ترکیه را ازسال ۱۸۶۵ تا ۱۸۶۸ گردش کرده و مطالعاتی مفید نموده و حاصل گردش خود را در چند مجلد و جلد چهارم آن در ۱۸۷۵ در پاریس بطبع رسیده

لیکلاما مطالعاتی عمیق و تحقیقاتی دقیق درتمام نقاطی که زیرپای خود پیموده بجا آورده و کتب وی محتوی مطالبی عمده و سودمند و مورد استفاده است.

۱ـ فیروز آبادی — مجدالدین محمدبن یعقوب متولد ۷۲۹ و متوفی ۸۱۷

۲— Illinois

۳- Urbana

M

۳۴۱ ـ ماکان Macan

استاد خاور شناس قرن نوزدهم که بادبیات ایران علاقمندی خود را اظهار نموده بویژه دربارهٔ کتاب شاهنامه فردوسی ابراز علاقه کرده و آنرا تحت مطالعه‌آورده و بعد از نقادی زیاد این کتاب را با بهترین چاپ در کلکته هندوستان بچاپ رسانیده

۳۴۲ـ ماکدونالد E . Macdonald
۱۸۸۲

خاور شناس دانشمند که کتاب (مذاهب و عادات واطوار وزندگانی دراسلام) را تحت عنوان ذیل نگاشته :

The religions attitude and life in Islam

و چاپ نموده و کتاب (ترقی اصول دین اسلام) را نیز بعنوان :

Developpement of Muslim Théology

نوشته و در فن اصول فقه اسلامی مطالبی را نگاشته که دائرة المعارف اسلامی لیدن (درج ۲) آنرا ایراد نموده

ماکدونالد قسمتی از کتاب تاریخ ابن خلدون را با انتقادات انگلیسی و آلمانی و متن عربی بچاپ رسانیده (۱۹۰۵)

۳۴۳ ـ ماکلر Macler

فردریك ماکلر که در ماند وم (۱) ۲۶ مه ماه فرنگی در بخش مون بلیارد متولد شده واصل او از فرانسه‌است

Mandeume — ۱

ماکلر از خاور شناسان بزرك بشمار رفته و اکنون در پاریس سکنی دارد، تحصیلات او : دوره متوسطه، زبان لاتین - آلمانی - انگلیسی - ایطالیائی و قسمت عالی : عبری - شامی - عربی - قبطی - و تاریخ بوده.

خاور شناس مذکور مدتی درخدمت وزارت معارف فرانسه گذرانده وچندی بشغل آموزگاری زبان ارمنی در مدرسه ملی زبانهای زنده شرقی اشتغال داشته و هم اکنون کتابدار کتابخانه ملی پاریس است

ماکلر را مؤلفات و نگارشاتی است و از جمله کار های او اینها است

معلقات د انبال که در پاریس ۱۸۹۵ بطبع رسیدهٔ و موزائیك شرقی که در ۱۹۰۷ درپاریس چاپ شده، کاتالك (فهرست) ارمنی که درپاریس ۱۹۱۳ بطبع رسیده - مدارك مربوط بصنایع ظریفه ارامنه که در ۱۹۲٤ در پاریس چاپ شده

ترجمه هائیکه ماکلر نموده ازاین قرار است :

تاریخ هرقل که در ۱۹۰٤ چاپ شده، تاریخ سبس (۱)(۱۹۰۵) تاریخ فرمانی اسمان (۲) ۱۹۰۲ تاریخ عمومی تألیف اتین اسلیك دو تارن (۳) ۱۹۱۷ ـ ارض روم با نقشه ارمنستان علیا ۱۹۱۷ ملت ارمن و سابقه آن - ریاضیات (۱۹۲۳) که اینها درپاریس بچاپ رسیده - همکاران ژان رویل صور مختلفه تاریخ مذاهب بزبان ارمنی که در ۱۹۰۹ چاپ شده

ماکلر

تحقیقات ماکلر :

۱ درباره ارمانیاموکاتی (٤) در تاریخ - در ارمنستان - راجع بشاهنامه فردوسی، این خاور شناس نطقهای عدیده در جشن هزارمین سال فردوسی در انجمن اسیائی ایراد نموده

۱ — Sébeôs — ۲ phrmani Osman

۳ — Etienne Asolik de Taron

٤ — Armania Mokati

ما کلر ناشر کتاب های جدید جوانان پاریس دو ۱۹۰۷ است و نشریات دیگر هم دارد

۳۴۴ — ماسی‌اورتی Macy v.Everti

از خاورشناسان امریکا است که جزء هیئت‌باستان شناسی در ، وریه‌وشامات بوده و از ۱۸۹۹ تا ۱۹۰۰ در آنجا اشتغال داشته واکتشافاتی‌را انجام نموده و آنان حاصل عملیات خودرا جمع آوری کرده و نشر داده اند و آن مجموعه مفیدی است که تا حدی تاریخ آن سر زمین را روشن مینماید و رفقای او : هید (۱) ـ تابلت (۲) و استك بوده

۳۴۵ — ماهل Mahel

ادواردماهل خاورشناس که‌عمل وستفلد مستشرق معروف را پیروی نموده و بر تقویم اودویست سال افزوده و از خاور شناسان قسمت اخیر است که خدماتی‌شایان تقدیر کرده

۳۴۶ — ماهلر Mahler

خاور شناس معأصر که از اهل مجارستان و از معاریف‌دانشمندان و محققین آن‌سامان است این دانشمند در مجمع علمی اسلامی دمشق و بعضی مجامع دانشی‌دیگر اروپا عضویت‌دارد وصاحب مولفات و نکارشات است

ماهلر

---

۱ — Hyde
۲ — Tablot
۳ — Stockes

۳۴۷ ـــ مالکم Malcolme

خاور شناس مورخ که مخصوصاً در تاریخ ایران مطالعات و بررسی زیادنموده و کتابی در تاریخ ایران بزبان فرانسه تحت عنوان

Histoire de Perse

در دو جلد نوشته‌و چاپ نموده و از گزارش سلاطین صفویه و جریان‌اوضاع دوره سلطنت این خانواده مطالبی مفید نگاشته

۳۴۸ ـــ مالزر Malozair

استاد ایران شناس و مستشرق که علاقه زیادی بادبیات ایران داشته و زبان فارسی را یاد گرفته و جزء فارسی دانان قرن یازدهم هجری بوده (۱۶ میلادی)و در آن هنگام تمایل و عشق خود را بادبیات فارسی ابراز نموده

مالزر مخصوصاً باثار سعدی‌شیرازی و ادبیات او اهمیت داده و گلستان شیخ را بزبان فرانسه ترجمه کرده و سال ۱۰۴۳ هجری در پاریس بطبع‌رسانیده

۳۴۹ ـــ مانینسکی Maninski

دانشمند خاور شناس که استاد چندزبان شرقی بوده و در زبان های‌مختلف شرقی‌تتبع و جستجو نموده و نتیجه تحقیق خودرا منتهی بجمع آوری و تألیف کتابی بنام کنزاللغات‌الشرقیه گردانیده و فرهنگی بعربی وفارسی و ترکی و لاتینی‌وآلمانی در چند جلد ترتیب داده و جلد دوم این کتاب سال ۱۶۸۰ دروین چاپ شده وبعد ها باقی مجلدات‌آن هم بچاپ رسیده

۳۵۰ ـــ مارسل Marcel

استاد آگاه بتاریخ مصر و غیره که در اواسط قرن نوزدهم میزیسته وکتب ادوار تاریخی اسلام را مطالعه نموده و تاریخ مصر را از زمان تسلط عرب ببعد برشته تحریر آورده و کتابی کرده که آنرا در پاریس سال ۱۸۴۸ بطبع رسانیده

۳۵۱ ـــ مارکو پو لو Marcopolo

خاور شناس دیرین و بازرگان جهان گرد مشهور و نیزی که مدت چندین

سال در دوره قوبلای‌قاان (۱) مغول در چین اقامت داشته و دارای مشاغل مهمه شده وتولد او در و نیز در قرن سیزدهم میلادی بوده

مارکوپولو سفرنامه عمده از خود بیادکار نهاده که شامل چگونگی اوضاع چین و بخشهائی از کشور مختلف شرقی‌است، او بهر کشوری که گذشته وخطسیراو بوده در اطراف آن شرحی نگاشته و در باره ایران هم گزارشی دارد وکتاب خودرا زیاده جالب توجه نوشته

در منتظم ناصری مینویسد (ص ۷ ج ۲) مارکوپولو از اهل ونیز بقصد تجارت بطرف مغولستان رفته و بیست و چهار سال‌تمام در اغلب نقاط‌اسیا گردش کرده ۱۷ سال تمام متوالیاً تنها در چین و خدمت قوبلای‌قاان بوده و او اول سیاح‌فرنگی است که بشرق راه یافته آغاز مسافرت‌او از ۶۷۰ هجری (۱۲۷۱ ع) بوده

۳۵۳ — مار Marr
۱۸۹۳

پرفسور ژرژ مار فرزند نیکلا خاور شناس‌معاصر روسی متولدسال ۱۸۹۳ درلنین گراد که در ۱۹۱۷ داخل دانشکده علوم و ادبیات شرقی و شعبه دانشگاه (لنین گراد) شده در موزهٔ اسیائی فرهنگستان اتحاد سویت روسیه (H·A·y·K·) و انستیتوی زبان زنده شرقی بتدریس کوشیده ، در تفلیس جزء انستیتوی اکادمی قفقاز (H·A·Y·K·) مشغول خدمت شده و استاد بزرگ زبان و ادبیات شرقی در ردیف • زوکرسکی • زالمان • الدنبورك • بار تولد • پرفسور روماسکوبچ و پدرش پرفسور مار بوده

ژرژ مار نزدیك ۸ سال با پدر خود در جستجوی علمی و کاوش خرابه های شهر (انی) کمك نموده ، در زبان و ادبیات فارسی‌از لحاظ ادبی و اصول و ریشه‌زبان مطالعات کرده ، ضمن تحقیقات و مطالعات خود کتابی تحت عنوان (اصول زبان

---

۱ — قوبلای‌قاان پسر تولی خان و نواده چنگیز است که در حدود ۶۵۰ هجری و بعد از آن در چین سلطنت داشته

۲ — P. George Marr

فارسی) نوشته که خالی از اهمیت نیست و جلداول این کتاب مشتمل بر الفباءاست که اخیراً بچاپ رسیده

این استاد ضمن مطالعات ادبی رسالهٔ جالب توجهی نگاشته که در آن برخی از اشعار خاقانی را انتقاد نموده و تتبعی مخصوص در قسمتی از اشعار فارسی واوزان مختلفه کرده که بتدریج تنوّع یافته واختلاف را مبنی بترقی و پیشرفت شعراز آغاز پیدایش دانسته و معتقداست که در این قسمت کمتر مطالعه شده است و وزن اشعار شاهنامه فردوسی را یکی از قدیمترین اوزان اشعار معموله فارسی دانسته و ضمن کنفرانس خود گفته فردوسی اگر چه زبان یونانی و لاتینی را نمیدانسته معذلك در گفتار خودمطابق اندیشه و گفتار «هراس» (۱) و «پندار» (۲) سروده

ژرژ مار

ژرژ مار خاور شناسی است که جزء مستشرقین جشن‌فردوسی بایران آمده ودرجشن مزبور شرکت کرده و سخن رانی نموده، این استاد سابقه‌شعر را در ایران قبل‌ازاسلام‌دانسته و گوید وزن بحر تقارب شاهنامه مخصوص زبان فارسی است و معتقد است که بحر متقارب عربی از آن گرفته شده و قدیمی ترین کتابی که در عروض نوشته شده کتاب شمس الدین۳ قیسی رازی را میداند،

---

۱ — Horace

۲ — Pindare

۳ — شمس الدین قیسی — محمد بن ابی بکربن ناصرالدین شافعی حموی متولد ۷۷۷ متوفی ۸٤۸

ژرژمار از ادیب معاصر وحید (۱) دستگردی مدیر مجله ارمغان حرفزده سپس از المستنصر (۲) خلیفهٔ عباسی سخن گفته که او پدر خود متوکل (۳) را کشته و در بارگاه چشمش بفرشی افتاد که در آنجا گسترده و عبارت فارسی بران نقش شده بود و عملی که شیرویه (٤) پسر خسرو (٥) پرویز با پدر کرده بود بخاطر گذرانده و گفت « من هم چون که پدر خود مرا کشته ام بیش از ششماه بعد از پدر سلطنت نخواهم کرد »

ژرژ مار این مطلب را عنوان نموده و شعر حکیم (٦) نظامی را شاهد آورده

پدر کش پادشاهی را نشاید اگر شاید پس از شش مه نپاید

این خاور شناس شرح حال خود را ضمن ورقه که بوزارت معارف فرستاده بدینگونه مینویسد :

نامش - ژرژ نام خانوادگی مار - پدرش نیکلا است

ولادت او درسال ۱۸۹۳ در لنین گراد بوده

ژرژ مار تحصیلات خود را در دانشگاه لنین گراد تمام نموده مشاغلی آزاد یا از طرف دولت انجام داده که از آنجمله است :

عضویت موزه اسیائی اکادمی علوم ، پرفسوری دانشگاه لنین گراد ، عضویت انستیتوی قفقاز شناسی

---

۱. وحید دستگردی - محمد حسن وحید دستگردی اصفهانی مدیر مجله ارمغان متولد ۱۲۹۸ هجری قمری

۲ — المستنصر بالله خلیفه عباسی فرزند متوکل متوفی ۲۳۳

۳ — متوکل جعفر بن معتصم ابوالفضل که در ۲۳۲ بدست پسرش منتصر و غلامان ترك کشته شد

٤ — شیرویه — پسر خسرو پرویز است که در ٦۲۸ م بپادشاهی رسیده و شش ماه بعد بقتل رسیده

٥ — خسرو پرویز — پسر هرمز بن انوشیروان است که از ٥۹۰ میلادی تا ٦۲۸ سلطنت داشته .

٦ — حکیم نظامی — ابو محمد نظام الدین الیاس بن یوسف صاحب کتاب گنجینه « خمسه نظامی » متوفی ٥٧٦

آثارنثری که توسط اویااز اوبچاپ‌رسیده : عادات و رسوم چهار شنبه‌سوری بقلم آقای نژند، قسمتی از قحطی نامه مهندس دستکردی . قسمتی ازاشعار ملا زلفعلی کرانی الفبای لاتینی فارسی . مخرج غ و ق در فارسی امروز . افسانه بالیس و ارتباط آن‌باثار تحت‌الارضی . مقاله راجع‌بصادق‌ملارجب ـ مقایسه‌عنصری واستادلی شاعر ملی گرجستان ـ تحقیقات‌راجع‌بترجمه گرجی‌زیج الغ بیك (۱)زبان‌گرجی، مقدمه وطرح تتبعات در مجموعه دسته جمعی تحت عنوان خاقانی ـ (۲) نظامی و ستادلی مواد برای فرهنگ جامع فارسی و غیره .

ژرژمار علاوه بر مذکورات فوق ترجمه بر آثار دیگـران نوشته که از آنجمله است .

ترجمه مقاله بار تولد رنجع بمبادی ادبیات ایران ـ ترجمه‌اسامی دهات وشهر های ایران تألیف‌کسروی (۳) ـ تحقیقات راجع بمتن قصیده معروف خاقانی (فلك کجروتر است ازخط ترسا)

نـگارش فوق مطابق شرحی‌است کـه‌خود ژرژمار نـگاشته‌و نویسنده ازروی آن اقتباس نموده

A Marre

خاور شناس که کـتاب تلخیص اعمال‌الحساب ابن البنا ابوالعباس احمدبن محمد ازدی‌مراکشی را بفرانسه ترجمه وبعنوان ذیل در ۱۸۷٤ ج۱۷سال‌نشر داده

Atti deil'Acad. Pontif de Nuovi Lincei

D,S. مارگلیوث Margoliouth

۱۸۹۸

داوید ساموئل مارگلیوث دانشمند خاور شناس معروف که در مدرسه عالی

---

۱ ـ الغ بیك فرزند شاهرخ صاحب زیج معروف است که وفات او ۸۵۳ بوده

۲ ـ خاقانی افضل‌الدین ابراهیم فرزند علی نجار شیروانی شاعر بزرگ صاحب‌دیوان معروف و تحفة‌العراقین وغیره متوفی ۵۸۲

۳ ـ کسروی سید احمد تبریزی ناشر مجله پیمان واستاد تاریخ

٤ ـ ابن‌البناء متولد ٦٥٤ متوفی ۷۲۳ و از دانشمندان ریاضی است

اکسفرد تحصیلات خود را تکمیل نموده و استاد زبان عربی در مدرسهٔ مزبور شده و از مستشرقین مشهور انگلستان است که در مجمع علمی عربی دمشق عضویت دارد

این دانشمند مردی دانش‌دوست وگرانمایه است که ما بین زبان شرقی بزبان عربی ولغت‌وادبیات آن اشتغال گزیده‌وچندکتاب باین‌زبان نشر داده که‌ازآن جمله‌است کتاب **معجم‌الادباء یاقوت حموی** (۱) و رسائل ومکاتبات **ابوالعلاء معری** با ترجمه انگلیسی و تعلیقات مفیده وسیرت او که در ۱۸۹۸ در اکسفرد طبع نموده و **کتاب‌انساب‌سمعانی**(۲) و **ارشادالاریب‌الی‌معرفةالادیب که‌همان معجم‌الادباست** نشرداده، عملیات او وتوانائی و مهارت وی را در دانستن ادبیات و لغت عرب بخوبی نشان میدهد زیرا که مطالعه کتب و مسائل مزبور برای اهل اصطلاح و زبان‌بدون مراجعه بکتب لغت میسرنمیشود مخصوصاً ترجمه آن که باید زحمت زیادی را متحمل گردید .
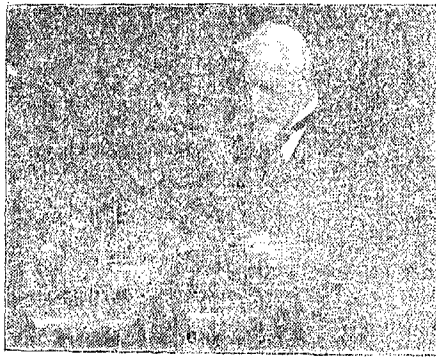
مارگلیوث‌را آثاری از اشعار عربی است که در لندن و لپزیك بطبع‌رسیده‌وکتابی‌در باب مشاهد اورشلیم (بیت‌المقدس)ودمشق وکتابی در سیرت واخلاق نبوی بانگلیسی نوشته و در باره ابوتمام (۳) شاعر تحقیقاتی نموده‌و کتابی بنام محمد وعظت اسلام تحت عنوان ذیل نگاشته .

مارگلیوث

---

۱ ـ یاقوت حموی رومی شهاب‌الدین ابوعبدالله متولد ۵۷٤ متوفی ۶۲۶

۲ ـ سمعانی قاضی‌ابوسعید عبدالکریم بن‌ابی‌بکر تمیمی متولد ۵۰۶ ـ متوفی۵۶۳

۳ ـ ابوتمام حبیب بن‌اوس‌طائی شاعر متولد در ۱۸۰یا۸۸ومتوفی در ۲۳۱

Mohammed and the Rise of Islam

که ضمن سه مجلد درلندن ۱۹۲۳ طبع شده و جزء چهارم تاریخ تمدن اسلامی جرجی زیدان(۱) را بانگلیسی ترجمه نموده مقالاتی زیاد در مجله آسیا بانگلیسی نگاشته ونشر داده، همانطور که ادوارد برون درایران اشتهار دارد مارگلیوث نیز نزد فضلا و دانشمندان مشهور است

مارگلیوث کتاب جامع التواریخ قاضی تنوخی(۲) را تصحیح ودر هند طبع نموده و رساله مناظره بین متی بن یونس وابی سعد سراج را باترجمه انگلیسی نشرداده

۳۵۳ ـ ماریت بی Au. E. Mariette Bey

۱۸۲۱—۱۸۸۱

اگوست ادوارد ماریت بی فرانسوی خاور شناس واستاد در زبان و دانش آثار باستان که تولد او در ۱۸۲۱ بوده و در بولاق مصر بدرود زندگی نموده ۱۸۸۱

ماریت بی درآغاز جوانی مشغول هنر و فنون نقاشی شده و بمطالعه کتب دانش نخجیر وصیداشتغال گزیده در ۱۸۴۷ کتابی در این موضوع نگاشته وزحمت زیادی در کشف آثار قدیم مومیائی مصری کشیده بیشتر آثار قدیم مصر را کشف نموده و در گزارش مصر قدیم تحقیقاتی عمیق کرده

ماریت بی در ۱۸۴۸ آثار قدیم مصر را در موزه لوور پاریس نظم و ترتیب داده دو سال بعد بهمراهی و زیر معارف فرانسه برای جمع آوری آثار باستان و کتب و نفایس بمصر رفته ودراثر این مسافرت مطالعات مقبره گاو آپیس(۳) را کشف نموده و نیز مجسمه چوبی یکنفر نویسندهٔ که روی صفحه پاپیروس بنوشتن مشغول است با مجسمه شیخ البلد رادراثر حفر قبر بدست آورده و در باب آثارقدیم مصر هرنوع بذل مساعی نموده اشیاء نفیسه و گرانبهای تاریخی و مجسمه های قدیم زیادی راجهت موزه لوور فراهم کرده

---

۱ — نویسنده ومدیر مجله الهلال و نگارنده آداب اللغة

۲ — قاضی تنوخی ابوعلی محسن بن ابوالقاسم متوفی ۳۸۴

۳ — Apihs

ماریت بیك علاوه بر این مجسمه اسفیکس (ابوالهول رب‌النوع مصری ها) را نزدیکی اهرام مجاور ممفیس کشف نموده و در مراجعت بفرانسه رئیس موزه لوور و آثار باستان مصر شده در ۱۸۵۸ سعید پاشا (۱) خدیو مصر ماریت را بمصر خوانده و لقب بیگی (که یکی از القاب بزرگ ترك بود) باو داده و رئیس حفریات و کاوش باستانی مصر شده برای انجام کار پانزده هزار عمله تحت نظر اونهاده مجسمه ها و کتیبه و اشیاء زیر خا کی زیادی یافته در ۱۸۷۸ موزه بولاق را تاسیس نمود و اشیاه مکشوفه را در آنجا بیادگار نهاد و درهمین سال بعضویت انسیتیتومعین گردید ماریت بیك دارای آثار و مؤلفات ذیل است

ماریت‌بی

سراپم ممفیس که از ۱۸۵۷ ـ ۱۸٦٤ بطبع‌رسیده ـ مطالعه تاریخ مصر که در ۱۸٦٤ طبع شده ـ جدول‌جدید ـ مادر گاو آپیس که در ۱۸۵٦ بطبع رسیده ـ منتخب آثار و نقاشی های مقبرهٔ سراپم ممفیس که در۱۸۵٦ طبع شده ـ شرح کاوش و حفاری مصر (۱۸۷۵ـ۱۸۷۸) ـ نوشتجات پاپیروسی و آثار باستان در موزه بولاق (۱۸۷۳ـــ۱۸۷۱) البوم موزه بولاق در ۱۸۷۳ ـ آثارتاریخی مختلف ـ دخول بمصر علیا ۱۸۷۳ ـ کرنك باسم معبد وشهر کرنك (در ۱۸۷۵)

بعد از فوت ماریت ماسپرو (۲) کتاب بزرك او را که مربوط بماستاباس (مملکت قدیم) است انتشار داده در ۱۸۸۲ در لهستان بیادگار و افتخار وی بنائی ساخته و مجسمه او را در آنجا نصب نمودند

---

۱ ـــ سعیدپاشا از خاندان خدیوی مصر و احفاد محمد علی است که در اواسط قرن ۱۹ در مصر حکومت داشته

۲ ـــ Maspro

۳۵۴ — مارن Maron

۱۸۵۵-۱۸۱۷

استادخاورشناس ونقاش هنرمند که در ۱۸۱۷ تولدیافته ودر ۱۸۵۵ درطرطوس وفات نموده این استاد زبان ترکی ـ فرانسه ـ عربی ـ ایتالیائی‌را فرا گرفته وشوقی زیاد بموسیقی پیدا کرده و بعد از تحصیل داخل کار بازرگانی‌و تجارت وسیروسیاحت شده ، گردش ها کرده و از قسمت شرق اطلاعاتی مفید فراهم نموده

مارن در ۱۸٤٦ بمصر و ایتالیا مسافرت کرده و بکار ترجمه وتالیف مشغول شده روایت **الیخیل** را از زبان عربی در ۱۸٤۸ ترجمه و تالیف نموده و روایت **ابوالحسن** مفضل (۱) را با **هارون الرشید** در ۱۸۵۰ نوشته

تالیفات مارن را نیکلا نقاش در کتاب موسوم به (ارزه لبنان) در چاپخانه بیروت ۱۸٦۹ چاپ و انتشار داده و ترجمه حال مؤلف را هم آن درج نموده

۳۵۵ — مارن کامیلو Maron Camillo

ازخاور شناسانی است که کتابی در خصوص مکالمه و نطق بزبان عربی و ایتالیا نوشته و در لغت و صرف و نحوزبان عرب تتبع نموده کتاب او در ۱۹۳۲ بچاپ رسیده

۳۵٦ — مارکوارت Marquart

خاور شناس معروف معاصر مقیم آلمان که از ادبیات شرق و تاریخ ملل مشرق زمین بویژه ایران آگاهی زیاد یافته و در این بخش‌آثار و نگارشاتی مفیده دارد

کتاب Osteuropaische اودر ۱۹۰۳ در لیپزیك‌چاپ شده

مارکوارت کتاب آذربایجان را نوشته که از کتابهای مفید است و در این کتاب از تاریخ آذربایجان وگزارش آنسر زمین‌مطالبی‌خوب نگاشته وکنفرانسی

---

۱ — ابوالحسن مفضل از معاریف زمان هرون‌الرشید بوده

۲ — هارون‌الرشید خلیفه عباسي فرزند مهدي متولد ۱٤۸ متوفی ۱۹۸

راجع بآذربایجان‌داده که دانشمند معاصر آقای دکتر رضازاده‌شفق (۱) خلاصه آنرا بفارسی ترجمه و در مجله ایرانشهر چاپ برلن شماره ۷ سال ٤ بچاپ رسانیده

در فهرست کتابخانه برلن ضمن آلبوم کرل ص۷ قسمت مؤلفه دستوری او را نام برده

آثار قلمی مارکوارت مورد توجه و اعتماد دانشمندان شرق شناس بوده واو نویسنده کتاب ایرانشهر در جغرافیای ایران باستان است

Eranshahr nach. d. Gèographie des Ps. Mosesxorenaci

که‌در برلن سال ۱۹۰۱ بچاپ رسیده

در این کتاب شرحی درباره‌اردبیل ایران‌نگاشته که دائرة المعارف‌اسلامی لیدن از آن اقتباس نموده (ج ۱)

۳۵۷ ـ مارتیمر دیوراند Martimer Dieurand

دانشمندایران شناس که کتابی در شرح حال و تاریخ و گزارش نادرشاه افشار بانگلیسی نگاشته و کتاب او را دانشمندایرانی سیدمحمدعلی‌داعی‌الاسلام مقیم هندوستان بفارسی ترجمه نموده و سال ۱۳۳۲ هجری قمری ترجمه او در هند بطبع رسیده

۳۵۸ ـ مارتین F.R. Martin

از ایران شناسان معروف است که‌در قسمت نقاشی‌ومینیاتور ایران‌وهند و ترکیه از قرن هشتم تا قرن هیجدهم میلادی کتابی‌تالیف نموده و آنرا بعنوان

the Miniature Painting and Painters of Persia and Turkey

نگاشته و در لندن سال ۱۹۱۲ بچاپ رسانیده

کریستی ویلسن درکتاب آثار صنایع‌ایران خود از نگارش و تحقیقات این ایران‌شناس استفاده و اقتباس نموده

---

۱ ـ رضا زاده شفق دکتر صادق استاد دانشگاه ایران فرزند رضاخان تبریزی متولد ۱۲۷٤ شمسی

۳۵۹ ــ ماسپرو e. Maspero

از خاور شناسان معروف است که فهرست تاریخ و یادگاری قسمت انام شرق را ترتیب داده و کارهائی را در هشتمین کنگره خاور شناسان انجام نموده و نیز جزء نویسندگان و کارکنان دهمین کنگره بوده و اطلاعاتی روی بخش باستان شناسی بدست آورده و در آن قسمت تالیف نموده و عملیاتی دیگر دارد که قابل استفاده است

فهرست بریل در چندین مورد ازاو و کارهایش نام برده

۳۶۰ ــ ماسه H. Massé

هانری ماسه استاد خاور شناس معروف فرانسوی متولد در لونویل فرانسه سال ۱۸۸۶

ماسه دکتر در ادبیات و استاد آموزشگاه زبان شرقی پاریس و پروفسور افتخاری دانشکده الجزایر در تاریخ ادبیات اسلامی وادبیات ایران وصاحب مصنفات و مؤلفاتی است

این خاور شناس کار های مهمی را در ترجمه و طبع و نشر انجام داده از جمله کتاب بهارستان و بیان الادیان جامی را بفرانسه ترجمه نموده و کتابی درباره شیخ مصلح الدین سعدی شیرازی (۳) صاحب گلستان و بوستان نگاشته و کتابی هم در باره فردوسی نوشته که چاپ شده و بعنوان فردوسی و حماسه ملی است:

Ferdowcy et epopee National

ماسه کتابی هم راجع بمذهب اسلام نگاشته و مقالاتی در تاریخ و ادبیات دارد

این دانشمند مکرر بایران آمده و در این سر زمین گردش کرده و از جمله

---

۱ — Lunéville

۲ — **جامی** عبدالرحمن بن احمد بن محمد دشتی فارسی صوفی متوفی ۸۹۸

۳ — **سعدی** شیخ مصلح الدین عبدالله شیرازی متوفی ۶۹۰

هانری ماسه

فضلائی است که بر حسب دعوت در کنگرهٔ جشن فردوسی در ایران حاضر شده و بنوبت خود بیانات و نطق نموده

هانری ماسه چندین سال روزگار خودرا در مصر و مراکش و سوریه گذرانده و در مجمع علمی عربی دمشق عضویت دارد

دانشمند نامبرده ترجمه حال خود را شخصاً نگاشته و بوزارت معارف ایران تقدیم داشته و درآن چنین مینگارد:

مشاغلی را که متحمل شده:

استادی آموزشگاه السنه شرقی پاریس

L'ecole des langues orientales de Paris

و استادی دانشکده ادبیات

از آثار منثوره خود: تحقیقاتی در باره سعدی بنام

Essai Sur Saadi

و کتابی بنام اسلام (۱) و موادی متفرقه نگاشته که دومجلات وروزنامه ها چاپ شده از ترجمه بهارستان جامی و کتاب ابوالمعالی و بیان الادیان وترجمه‌های دیگر خود هم نام برده

ماسه آثار بطبع نرسیده خودرا بدینگونه شرح داده:

فردوسی و حماسه ملی ایران — کتاب رسوم و عادات ایرانی بعنوان

Cerémonies et Coutumes Persanes

کتاب دوم او اخیراً در دو جلد بچاپ رسیده

L'islam — ۱

کتاب ابن‌عبدالحکیم (۱) فتوح مصر (۲) کتاب ابن‌منیر (۳) وتاریخ الکلاعی والاکتفاء را ترجمه نموده و طبع کرده
ماسه خود را بعنوان ماری نیکلا فیلیپ هانری ماسه

Marie Nicolas Ph. H. Massé

معرفی نموده و در ورقه ترجمه حال خود بدینگونه نگاشته

۳۶۱ — ماسینین L. Massignon

لوئی ماسینین خاور شناس معروف فرانسوی ناشر مجله « دنیای اسلام » بزبان فرانسه در پاریس که همواره آثار قلمی و اندیشه و افکار بلند خود را درباره علوم و معارف اسلامی نشر داده و در طبع و نشر کتب و آثار مصنفین و مؤلفین اسلام اهتمام نموده

از جمله کار های ماسینین اینها است که بچاپ رسانیده

اخبار حلاج (٤) در چهار رساله ـ رساله ابن‌زنجی که از ابن مسکویه و خطیب بغدادی (٥) نقل نموده رساله ماخوذ از تاریخ صوفیه ابن سلمی بدایت حال منصور حلاج و نهایت آن از ابن ماکویه اخبار حلاج در ضمن روایات مختلفه

---

۱ — ابن عبدالحکیم ـ ابوالقاسم عبدالرحمن بن عبدالله بن عبدالحکیم قرشی متوفی ۲۵۷ صاحب فتوح مصر والمغرب

۲ — فتوح مصر والمغرب در دائرة‌المعارف اسلامی لیدن ج ۱ـ مینویسد فتوح مصر والمغرب کتابی است در ۷ جزء مخصوص بمصر که آنرا مجلس معارف مخصوص فرانسوی بعادات شرقیه بدستیاری مسیوهانری ماسه در ۱۹۱٤ چاپ کرده و ناشر در طبع و تصحیح آن از نسخه های خطی چهارگانه این کتاب که در موزه بریتانیای لندن و کتابخانه ملی پاریس و کتابخانه موسسه علمی لیدن ونسخه خطی ناقص دیگر بوده کمك گرفته

۳ — ابن منیر احمدبن منصور اسکندری متولد ٦۲۰ متوفی ٦۸۳ یا احمدبن‌منیر طرابلسی شاعر معروف متوفی در ٥٤۸است و چون کتاب مذکور در متن دیده نشده لذا دراینجا ازهردو ابن‌منیر نام برده شده

٤ — حلاج حسین‌بن منصور حلاج صوفی معروف متوفی در ۳۰۹

٥ — خطیب بغدادی ـ احمدبن‌علی صاحب تاریخ معروف متولد در ۳۹۲ متوفی در ٤٦۳ .

ماسنیون کتاب اخبار حلاج را درپاریس سال ۱۹۱٤ نشر داده و کتاب الطواسین حلاج و رساله امثال بغدادیه طالقانی را هم چاپ نموده

بطوریکه استاد فاضل آقای ابوعبدالله زنجانی(۱) بقلم خود درهامش نسخه‌اول این کتاب دربارهٔ ماسنیون‌برای نگارنده نوشته ، این‌خاورشناس اخیراً رسالهٔ دراحوال سلمان فارسی بعنوان اول روحانی ایران‌دراسلام بزبان فرانسه نشر داده

ماسنیون از اهالی پاریس و عضو مجمع علمی عربی اسلامی دمشق و بعضی از انجمن های علمی دیگر است

۳۶۳ ــ ماتس Matthes

خاورشناس معروف هلندی که خدماتی زیاد انجام داده و در حدود اواخر قرن نوزدهم بوده و درششمین کنگره مستشرقین جزء نگارندگان کارهائی نموده و تحقیقاتی در قسمت باستان شناسی کرده و در این خصوص کتاب نوشته و در طبع و نشر کتب شرقی مبادرت گزیده از جمله کتاب النجوم الزاهره ابن تغری بردی را بعنوان

Abul Mahasin Iln Tagri Bardi Annales

در دو مجله در لیدن چاپ نموده و نشر داده ودر فهرست کتابخانه بریل نام و کارهای او در چندین جا نگاشته شده

۳۶٤ــ ماکس کروز Max KrauSe

دکتر دانشمندمعاصرخاورشناس آلمانی که درقسمت نجوم وریاضیات اسلامی تحصیل نموده و در ۱۹۳۳ ازدانشکاه هامبورك فارغ‌التحصیل شده و گواهی نامه دکتری گرفته

ماکس کروز در اونیورستیه هامبورك کنفرانسی مبسوط راجع باحوال و وگذارش ابوریحان بیرونی ایراد نموده و رو نوشت سخن رانی خودرا بوزارت معارف ایران فرستاده از علما و دانشمندان اسلامی و زحمات ایشان تمجید وستایش

---

۱ ــ ابوعبدالله زنجانی دانشمندمعاصر نویسنده کتاب « تاریخ‌القرآن » که نگارنده آنرا بزبان فارسی ترجمه نموده و در تیرماه ۱۳۱۷ بچاپ‌رسانیده و سایر مولفات دیگر ـسلمان فارسی یکی از صحابه ویاران مخصوص حضرت ختمی مرتبت که خدماتی زیاد بخانواده رسالت نموده .و جهادها کرده ودرمداین موقع خلافت حضرت علی ٤ وفات نموده است .

زیاده نموده و از حکیم عمر خیام و معروفیت او در فلسفه و ریاضی حرف زده

۳٦٥ ـ مایز M. Manyese

مستر مایز متخصص شناسائی آثار باستان و خواننده خطوط قدیمه مخصوصاً خط های مختلف کوفی و نسخ قدیم وغیره که درحدود ۱۹۳۳ میلادی بایران آمده و در قسمت حفاری و کاوش خرابه‌های ری مشغول حفاری و کاوش گردیده این استاد سکه های کهنه را از یکدیگر تشخیص داده و آثار تاریخی را بخوبی تعیین نموده در اطراف آن قضاوت مینماید .

۳٦٦ ـ مازاریك Mazariqua

خاورشناس قرن بیستم دوستدار ادبیات شرق و طرفدار نشر و ترقی ادبیات و زبان ایران که در کشور چکواسلاوی تشکیل انستیتوی شرقی داده و در بنگاه مزبور همواره راجع بادبیات وزبان فارسی سخن رانی شده ومجله علمی ازطرف این مؤسسه منتشر میگرددکه دارای مقالاتی سودمندراجع بایران است وازاقتصادیات و قسمت های دیگرازامور مربوط باین کشور طبع ونشرمیدهدواولین رئیس جمهوری چك اسلواکی بوده

۳٦۷ ـ مهرن میشل Mehren E.F. Michii

۱۸۲۳ـ۱۸۹۸

مهرن اگوست فردمیشل خاورشناس مشهور دانمارکی که از شاگردان فلیشر مستشرق معروف بوده و زبان عربی را از او یادگرفته ولادت او در ۱۸۲۳ وفاتش در ۱۸۹۸ واقع شده .

مهرن میشل در حدود پنجاه سال اوقات خودرا در کپنهاك صرف فرا گرفتن و بکار بردن زبان شرقی کرده وخدماتی‌عمده‌ومهم‌درباب تالیف‌وطبع‌ونشر کتب‌اسلامی انجام نموده .

از جمله کتاب المنقولات من تلخیص المفتاح و شرح مختصر که منقولات عقود الجمان (علم بلاغت) بآن ضمیمه شده مهرن این کتاب را بدستیاری انجمن شرقی جمع نموده و ذیلی ادبی و تاریخی در بلاغت عربی بزبان آلمانی بر آن نوشته

و در کپنهاك سال ۱۸۵۳ بچاپ رسانیده .

او علاوه بر خدمت فوق این آثار را هم بچاپ رسانیده .

رساله حی‌بن‌یقظان و قسمت الهیات اشارات و رساله قدر ابن سینا با شرح و بیان بفرانسه و متن عربی در ۱۸۸۹ نخبة‌الدهر فی‌عجایب البحر یا (کرتوگرافیا) شمس‌الدین دمشقی (۱) کتاب تبیین کذب المفتری ابن‌عساکر (۲) ۱۸۷۸ رساله شیخ ناصیف یازجی بارون سیلوستر دساسی سایر عملیات این خاورشناس در ضمن فهرست کتابخانه بریل (ص ۷۶) و (ص ۸۱) مسطور است

۳۶۸ ــ میه A.Meillet

۱۸۶۶

انتوان میه خاورشناس فرانسوی متولد در ۱۱ نوامبر ۱۸۶۶ که در پاریس ساکن است و درکلژدوفرانس (آموزشگاه عالی فرانسه) سمت استادی دارد .

این استاد از نویسندگان است و رساله ویادداشتها در عملیات عمومی و شرق نگاشته وبچاپ رسانیده و خودرا جزو خاورشناسان بوزارت معارف ایران شناسانیده از آثار قلمی و نشریات خود چیزها فرستاده در فهرست کتابخانه بریل هم از او وکارش نام برده

۳۶۹ ــ مالیا J. Mélia

ژان مالیا فرانسوی‌خاورشناس معاصر که‌قرآن مجیدرا بفرانسه ترجمه وچاپ نموده و آنرا بعنوان ذیل نشر داده

Le Coran Pour la France Par gean Mélia

این دانشمند گوید :

« اسلام دینی آسمانی و دین دوستی و عاطفه و شرف است و درمیان دینها دینی آسانتر از آن نیست » ملیا خدماتی زیاد بعالم اسلام نموده و کتاب (مسیحیان شرق) را بعنوان

Les Chrétiens d' orient

---

۱ ــ شمس‌الدین محمدبن ابیطالب انصاری دمشقی متولد ٦٥٤ متوفی ۷۲۷

۲ ــ ابن عساکر علی‌بن حسن‌بن هتبه‌الله شافعی دمشقی متوفی ۵۷۱ هجری

بفرانسه نوشته و چاپ کرده و کتابی هم بنام مصطفی کمال یا مصلح ترکیه بعنوان
Mustapha Kemal ou la rénovateur de la Turquie
نگاشته که در چاپخانه شارپانیه پاریس در ۱۹۲۹ بچاپ رسیده و کارهای پیشوای ترکیه در آن درج شده

۳۶۹ — مکسلمیانوس Mexelmianus

۱۷۷۵—۱۸۳۹

خاورشناس قرن نوزدهم و استاد زبان شرقی که در برسلاو متولد شده ۱۷۷۵ و در ۱۸۳۹ وفات یافته .

این استاد معلم زبان عربی در دانشگاه عالی دولتی پروسانی برسلاوی بوده ودر زمان دساسی بپاریس رفته وآنجا تحصیل نموده ' از رفائیل مصری زبان عربی را یاد گرفته و کتابی نشر داده که از نوادر کتب است

مکسلمیانوص کتاب جناءالفوا که والاثمار فی جمع بعض من مکاتیب الاحرار را بزبان لاتینی ترجمه و در برسلاو سال ۱۸۲٤ چاپ نموده و برای این کتاب فهرستی از لغات عربی با ترجمه لاتینی ترتیب داده .

مکاتیب مندرجه در این کتاب بزبان اهل مصر وشام و مراکش بوده وبیشتر آن در دوره جنك ناپلئون اول نگاشته شده

خاور شناس مذکور منتخبی از امثال میدانی (۱) گرد آورده و اول کسی است که کتاب الف لیله و لیله را در اروپا چاپ نموده و در ۱۸۲۵ بطبع این کتاب اشتغال گزیده و هشت جزء کتاب نامبرده قبل از وفات او بچاپ رسیده بود ؟

۳۷۰ — میشو J.F. Michaud

۱۷٦۷ — ۱۸۳۹

ژزف فرانسوا میشو خاورشناس پیشین که در قسمت تاریخ نویسی علاقه و عشق داشته و کتابی درباب جنك صلیبی و سفر شرقی مسیحیان بشامات و فلسطین نوشته

این مورخ فرانسوی در آلبن سال ۱۷٦۷ میلادی تولد یافته و در

---

۱ — میدانی — ابوالفضل احمدبن ابراهیم نیشابوری صاحب مجمع الامثال متوفی ۵۱۸ هجری

۱۸۳۹ وفات نموده و نویسنده تاریخ صلیبی و مخترع بیوگرافی (رجال شناسی) عمومی است

۳۷۱ ـــ میلربوریس Miller Boris

فارغ‌التحصیل بنگاه علوم شرقی در مسکو و استاد انجا که‌از مردم روسیه است این استاد از خاورشناسان و متخصص در (دیالك) زبان های شرقیست و بیشتر در قسمت زبان فارسی کار کرده و در رشته ادبیات این زبان زحمت کشیده

۳۷۲ ـــ مینورسکی MinoresKi

خاورشناس معاصر روسی که از استادان و دانشمندان است و زبان فارسی را فرا گرفته و در کتب و آثار اسلامی و ادبیات ایران مطالعاتی زیاد نموده

این دانشمند تاریخچه در شرح زندگانی **نادرشاه افشار** نگاشته که بفارسی ترجمه و نشریافته وکتاب حدودالاعلام را که بفارسی در جغرافیا نوشته شده او بزبان‌خود ترجمه ونقل کرده علاوه براین‌خاورشناس مذکور دوکتاب **ایلیاد و ادیسا** را که از حماسه های همر شاعر معروف یونانی است بزبان فرانسه ترجمه نموده و بدانش و ادب خدماتی شایان تقدیر کرده

مینورسکی از جمله خاور شناسانی است که در جشن هزارمین سال ولادت فردوسی بایران دعوت شده ودرکنگره حضور و عضویت یافته ونطقهای شیوا وجالب توجه بفارسی نموده

۳۷۳ ـــ موهل J. Mohel

۱۸۷۸

مستشرق و ایران شناس دورهٔ اخیر که در ادبیات فارسی مقامی عالی دارد و نسبت بزبان فارسی خدماتی نموده مخصوصاً درباب فردوسی و شاهنامه کارهائی انجام داده وشاهنامه رابنام« Lvire desrois » درچندمجلد درآورده‌وبفرانسه ترجمه وکتابی بنام (چگونگی قصه سلطان محمود غزنوی) بدست آورده که مؤلف و نویسندهٔ آن

یکنفر زردشتی بوده این کتاب خطی و از کتب نادره است که حکایت افسانه‌آمیزی‌را متضمن گردیده

موهل گوید که تاتار علی‌افندی معروف بکانسوامیرغوری درسال ۹۱۶ ه تمام شاهنامه فردوسی را بزبان ترکی ترجمه و نظم نموده و ترجمه ترکی دیگری نیز ازاین کتاب‌در ۱۰۳۰ بقلم مهدی نام مترجم از اعضاء درباری سلطان‌عثمان خان‌ثانی انجام گرفته

این مستشرق در سهراب نامه مطالعاتی نموده و کتاب شاهنامه فردوسی را در ۱۸۷۸ در پاریس طبع کرده در روزنامه کاوه نام او مکرر آمده (سال‌دوم‌ص ۲۷ ش ۱۲) و در انجا مینویسد که موهل شاهنامه را بنثر فرانسه ترجمه نموده او از مستشرقین فرانسه و نژادش آلمانی است .

۳۷۴ مولر Au. Moller
(۱۸۹۲--۱۸٤۸)

اگوست مولر خاورشناس معروف آلمانی قرن نوزدهم که درطبع و نشر کتب و آثار اسلامی خدماتی نموده از جمله کتاب عیون‌الانباء فی طبقات الاطباء ابن ابی اصیبعه(۱) را درآلمان سال ۱۸۸٤ طبع کرده وقصیده معلقه امرءالقیس را باشرحی بزبان آلمانی نشر داده وکتاب فهرست ابن‌الندیم را بدستیاری و معاضدت فلوگل مستشرق معروف بطبع رسانیده

ولادت مولر در ۱۸٤۸ وفاتش‌در ۱۸۹۲ بوده وعلاوه از امور مذکور کتاب معیارالاختیار فی ذکر المعاهد والدیار ابن‌خطیب (۲) را در ۱۸٦٦ نشر داده و روضةالتعریف یاتحف الشریف او را استنساخ کرده و کتاب مفاخره (مفاضله) را منتشر نموده

---

۱ ـــ ابن ابی‌اصیبعه موفق‌الدین ابوالعباس احمدبن قاسم متولد در ٦۰۰ و متوفی در ٦٦۸ صاحب طبقات‌الاطباء

۲ ـــ ابن خطیب ذوالوزارتین لسان‌الدین ابوعبدالله محمد بن عبدالله سلمانی متولد ۷۱۳که تا ۷۷۱ حیات داشته

مولر قسمتی از کتاب اکمال‌الدین واتمام‌النعمة راجع بمذهب شیعة و احوال امام غائب ع تألیف شیخ صدوق (۱) عالم‌بزرگ شیعی رادر هیدلبرك سال ۱۹۰۱ طبع و انتشار داده

۳۷۵ منك S. MonK
(۱۸۶۷-۱۸۰۲)

سلمن‌منك فرانسوی‌است که‌اصل‌او آلمانی متولد۱۸۰۲ متوفی ۱۸۶۷ بوده و در دانش و ادبیات شرقی بهره و نصیبی کافی برده و بزبان عربی و عبری و فارسی و هندی دانا شده، بسوریه و مصر مسافرت کرده و در آخر زندگانی جهان بین او نا بینا شده

منك کتابی در توصیف فلسطین و جغرافیای آنجا وآثار قدیمه و تاریخ آن سرزمین نگاشته که طبع شده (۱۸٤۵) و مؤلفاتی در عربی وفارسی و عبری دارد و مقالهٔ از ابن طفیل درقاموس فلسفی فرانسه نوشته

۳۷۶ ـــ مونك اگدرگ فامر MonK Egderg Famer

خاورشناس فیلسوف که بحکمت و فلسفه اسلامی ابراز علاقه نموده عقاید و نظریه فارابی را از کتاب (احصاءالعلوم) گرفته و دیگران از نگارش او در کتب خود نقل نموده‌اند

۳۷۷ ـــ منتر F. Montere

فردریك منتر خاور شناس دانمارکی قرن ۱۷ که نسبت بآثار تاریخی ایران و کشف کتیبه های میخی و آثار باستانی این کشور بررسی نموده و مآثری از خود گذاشته و درقسمت حکمت الهی و فلسفه استاد بوده

۳۷۸ ـــ منتسکیو Montesqieu
(۱۷۵۵ — ۱٦۸۹)

نویسنده ایران شناس مشهورفرانسه متولد درژیرند ۱٦۸۹ متوفی درپاریس

---

۱ - شیخ صدوق ابوجعفر محمدبن علی‌بن حسین‌بن موسی قمی صدوق (ابن بابویه) متوفی در۳۸۱ هجری

۱۷۵۵ صاحب مجموعه نوشتجات (نامه ها) ایرانی وکتاب عظمت و انحطاط رومیها و مؤلفاتی دیگر که کتاب دوم او درپاریس سال ۱۸۹۷ طبع شده

منتسکیو طریقه تازه از انتقاد اجتماعی در کتاب خود موسوم به :

Lettres Persanes

انخاذ نموده و این کتاب را در ۱۷۲۱ جمع کرده و محتویات آن یك سلسله نامه های خیالی بین دوشخص موهوم ایرانی **ریکا و اوزبك** (Rica et usbec) است که مسافرت باروپا نموده و بپاریس رسیده اند و هریك ازآندو بدوستی که در ایران داشته اند نامه نگاری نموده ودررسائل خود صریحاً وصف سیاست فرانسوی‌ها وعقیده دینی و عادات اجتماعی آنان را بیان میتماید

این کتاب بفارسی ترجمه و در روزنامه ستاره جهان بچاپ رسیده

۳۷۹ — مرگان Ja. J. M. ld. de Morgan

مولد ۱۸۵۷

ژاك ژان موری دمرگان(۱) استادمهندس فرانسوی و دانشمند ایران‌شناس که تولد او در ۱۸۵۷ میلادی بوده و در ۱۳۱۶ و ۱۷ قمری هجری بایران‌آمده و بشوش رفته در تاریخ قدیم و آثار باستانی ایران وزبان عیلامی جستجوها وتحقیق کرده و بسیاری از موضوعات ندانسته تاریخ را معلوم نموده

مرگان بارفیق خود کشیش شیل در خرابه های شوش آثار زیادی بدست آورده و بپاریس برده که هم اکنون در موزه لوور در تالار بزرگ بنام تالارایران مورد توجه مردم دنیا است و از همه مهمتر استوانهٔ **هامورابی** پادشاه کلده وعیلام است که قانون هامورابی معمول به سه هزار سال قبل از هجرت روی‌آن ستون‌حجاری‌شده

سایکس درکتاب (هشت سال درایران) خود از او نامبرده و ازموقع شروع نمودن او بکار سخن رانده

---

۱ — Jacques - Jean - Marie de Morgan

مرگان در قسمت آثار مصری هم اکتشافاتی نموده و در اجرای قرار دولت متبوعه خود در آنجا مبادرت جسته

۳۸۰ — مرگان ایوان Morgan Evan

از خاورشناسائی است که در قسمت زبان چینی کار کرده و اصطلاحات جدید چینی را جمع آوری نموده بزبان انگلیسی ترجمه و نقل کرده و بعد از طبقه بندی با مقدمه و فهرست در ۱۹۳۲ بچاپ رسانیده

۳۸۱ — مرتیز Mortiz

۱۸۵۹

خاور شناس کهن سال آلمانی متولد سال ۱۵۸۹ میلادی که از مستشرقین معروف بشمار آمده و نسبت بکتب و آثار اسلامی خدماتی شایسته نموده و مؤلفاتی نگاشته از اوست :

قطعات عربیه مربوط باهالی زنگبار و عمان که آنرادر برلن ۱۸۹۲ بعنوان ذیل جمع وطبع نموده :

Sammlung Arabisher schrlft stucke au
Zanzibar and Amman 1822

و نیز این خاورشناس مجموعهٔ از خطوط عربی از قرن اول هجری تا منتهای سال ۱۰۰۰ هجری ترتیب داده و آنرا چاپ و منتشر نموده و این مجموعه مشتمل ۱۸۸ نقشه است و در حدود سال ۱۹۰۵ بطبع رسیده

۳۸۲ — موله Cl. moulet

کلمان موله خاورشناس که کتبی را نشرداده ودرترجمه بعضی از کتب نویسندگان اسلام مبادرت نموده از جمله کتاب الفلاحة الاندلسیه ابن عوام اشبیلی را ترجمه کرده و ترجمه او در پاریس سال ۱۸۶۵ بچاپ رسیده :

دوزی در فرهنگ خود از این مستشرق نام برده و ادوارد فاندك هم در کتاب اکتفاءالقنوع از وی یاد نموده

۳۸۳ — موئیر Sir. muir

خاورشناس متتبع در تاریخ اسلام که کتابی در خصوص دورهٔ خلفا و عظمت

اسلام و اعتلای آن و سقوط و انحطاط دولت اسلامی نگاشته و آنرا در ۱۹۰۲
در اکسفرد چاپ نموده و کتاب او باین عنوان

The caliphate-its Rise decline and fall است

۳۸۴ ــ مولر J.Ma. Müller

۱۸۷۴ــ۱۸۰۹

ژرف مارکوس مولر (۱) خاور شناس معروف آلمانی که در ۱۸۰۹ در کبنتن
تولد یافته ودر ۱۸٦٤ درمونیخ بدرودزندگی نموده و ازدانشمندان بزرك شمرده شده
مولر در دوره زندگانی خودهمواره شیفته وفریفته کتب و آثارشرقی و مطالعه
افکار ونظریات دانشمندان شرق بوده و بترجمه و طبع و نشر کتبی مبادرت نموده که
از آنجمله است

کتاب اخبارالعصر راجع بانقضای دولت نبی نصر (۲) که آنراازنسخه کتابخانه
اسکوریال با ترجمه آلمانی در مونیخ سال ۱۸٦۳ بچاپ رسانیده

این دانشمند کتاب محمد بن کثیر فرغانی را که در حرکات سماوی وجوامع
علم نجوم نگاشته چاپ نموده و مجموعه رسائل ابن رشد (۳) را با مجموعه المغربیة که
از کتب تواریخ استخراج کرده ودر دو جزء است (جلداول درمفاخر مالقه - دوم
خطرة الطیف ورحلة الشتاء والصیف درمسافرت امیر ابی الحجاج) بچاپ رسانیده

این مجموعه دارای دو جزء دیگر هم هست که بطبع رسیده و گزارش مسلمین
زائده اندلس - شهرهای اندلسیه و مرینیه - مختصر تاریخ نبی نصر - تراجم مستخرجه
از کتاب ابن ابار (٤) در آندو نگاشته شده

این خاور شناس خدمات دیگری هم نموده و نویسنده کتابی بعنوان :

Der Islam

---

۱ — Goseph marcus miiller

۲ — نبی نصر سلسله از سلاطین اسلامی است که درقسمتی از کشور اسپانیا سلطنت مینمودند

۳ — ابن رشد محمد بن احمد بن محمد اندلسی فیلسوف بزرك اسلامی متولد ۵۲۰ متوفی ۵۹۵

٤ — ابن ابار محمد بن عبدالله قضاعی متولد ٦۹۵ متوفی ٦۵۹

است که درچند جلد نوشته است

علاوه بر این مولر چندین نفر دیگر از خاور شناسان بنام مولر دیده شده که هرکدام در قسمت خاورشناسی خدمتی را انجام نموده اند .

۳۸۵ — موزیل Musil

خاورشناس معروف چکواسلاوی که از دانشمندان و جزء مستشرقین معاصر وصاحب آثار ونگارشاتی است

این خاورشناس در مجمع علمی عربی دمشق و مجامع علمی دیگر عضویت دارد وخدماتی را درمعارف شرق انجام داده بنام جزیرة العرب در قرن بیستم کتابی نوشته که در آن سلطنت ابن سعود را تفصیل داده و کتاب او بچاپ رسیده

موزیل

۳۸٦ — موسه Musset

مستشرق ادیب معروف که دوستدار وشیفته ادبیات ایران شده مخصوصاً بشیخ سعدی و آثار او اظهار علاقه نموده و گلستان شیخ را از نظم و نثر اخذ و اقتباس و بزبان فرانسه ترجمه کرده و در حدود ۱۰٤۳ هجری بوده کتاب او در آن تاریخ در پاریس بچاپ رسیده

N

۳۷۸ — نازلبرك Nagellberg

خاورشناس قرن بیستم که خدماتی نسبت بآثار علمای اسلامی انجام نموده و کتبی را بچاپ رسانیده که از آنجمله است کتاب الشجر ابی زید یا ابن خالویه که نازلبرك آنرا در سال ۱۹۰۹ چاپ کرده

۳۸۸ ـ نالینو کارلو Nallino Carlo

۱۸۷۳

خاورشناس معروف ایتالیائی متولد ۱۸۷۳ که استاد دانش ستاره شناسی و تاریخ عرب پیش از اسلام در دانشگاه مصر بوده و استاد زبان عربی در آموزشگاه زبان ناپلی شده و از اعضاء اکادمی رم بوده این استاد صاحب مؤلفاتی عدیده است و کتبی جمع و تألیف نموده که از آنها است:

کتاب علم الفلك درنجوم وفلکیات تاریخ افتخارات عرب که باین عنوان نگاشته
Honneurs d' Arabes

و کتاب مذکور خلاصه سخن رانی و کنفرانسهای اوست که در دانشگاه مصر القا نموده و این کتاب سال ۱۹۱۱ در رم بچاپ رسیده

نالینو زیج صابی بتانی (۱) را با منتخبات عربی و شروح مربوط باین کتاب با قیود و توضیحات لازمه ۱۸۹۳ در لیپزیك چاپ نموده و دستوری برای زبان عربی عمومی نوشته که مشتمل قواعد و مکالمه این زبان است و درمیلان سال ۱۹۰۰ چاپ شده

۳۸۹ ـ ناسو L. Nassau

لیس ناسو خاورشناس که دربسط و نشر آثار دانشمندان اسلامی مبادرت کرده و کتبی را بچاپ رسانیده که از آنجمله کتاب نفحات الانس جامی است او کتاب

---

۱ ـ بتانی ابوعبدالله محمدبن سنان بن جابرحرانی متوفی ۳۱۷ هجری

مزبور را در کلکته چاپ نموده

۳۹۰ـ ناسو W. Nassu

ویلهلم ناسو خاورشناس که جزو خدمتگذاران معارف شرق بشمار رفته وکتبی را بچاپ رسانده ازجمله کتاب فتوح الشام واقدی را از چند نسخه تصحیح نموده با مقدمه بزبان انگلیسی چاپ نموده

۳۹۱ ـ نیکلسن R. A. Nilcholson

خاورشناس معروف انگلیسی که بین مستشرقین و دیگران شهرتی زیاد دارد و از اهل تحقیق و اطلاع بوده و خدماتی زیاد نسبت بمعارف و دانش شرق و آثار بزرگان اسلامی و طبع و نشر آن نموده

نیکلسن درباره مولانا جلال الدین رومی و شمس تبریزی تحقیقات زیاد دارد و راجع بمثنوی هم آنرا از قدیمی ترین نسخه های خطی رو نویس نموده و بخرج اوقاف گیب بچاپ رسانیده

اوبا استرانژ (۱) کتاب ابوزید احمد بن سهل بلخی را که در جغرافیا و دائرةالمعارف اسلامی است در ۱۹۲۱ استنساخ نموده و بخرج اوقاف گیب چاپ نموده اند.

نیکلسن در رشته تصوف وعرفان اسلامی تحقیقی زیاد نموده وکتاب ترجمان الاشواق را که مشتمل مقالاتی در تصوف است گرد آورده ومجموعه اوخلاصه سه نسخه خطی بوده و ترجمه مختصری بزبان انگلیسی بدان ضمیمه کرده درلندن (۱۹۱۱) چاپ نموده

وکتاب طریقةالاولیاء شیخ عطار (۲) رابامقدمه وفهرست واختلافات آن قسمتی در ۱۹۰۵ و یکقسمت در ـ ۱۹۰٦ با متن فارسی بچاپ رسانیده و آقای محمد قزوینی بقسمتی از آن مقدمه نوشته

در دائرةالمعارف اسلامی لیدن و فهرست کتابخانه بریل قسمتی از عملیات

---

۱ - Strange

۲ـ عطار فریدالدین ابوحمید محمد بن ابراهیم نیشابوری متولد ۵۱۳ صاحب پندنامه وطریقةالاولیاء و غیره که در ٦۲۷ بدست مغولها کشته شد

و آثار نیکلسن نگاشته شده .

این دانشمند علاوه بر کار های مذکور کتاب کشف المحجوب هجویری را ترجمه نموده و کتاب نقل و انتقال شعر و شاعری را نوشته که کتابی مهم و نفیس و مشتمل مطالبی در ادبیات اسلامی است و تحت این عنوان در آمده

Translation of Easterns poetry prose

او قسمتی از تاریخ گزیده حمدالله مستوفی را با فهرست در ۱۹۱۳ بچاپ رسانیده و کتاب اللمعه فی التصوف عبدالله بن علی سراج طوسی را باانتقاد وفهرست و یادداشتها در ۱۹۱۴ چاپ نموده

۳۹۳ — نیکلا Nicla

نیکلا ایران شناسی است که در قرن نوزدهم میزیسته مدتی در ایران بعنوان قنسولی فرانسه بوده رباعیات خیام را بفرانسه ترجمه کرده و در پاریس (۱۸۶۷) ضمن ۲۲۰ صفحه چاپ نموده (الهلال شماره ۶ سال ۱۸)

۳۹۳ — نیبوهر K. Niebuhr

(۱۸۱۵ — ۱۷۴۴)

کارستن (۱) نیبوهر خاورشناس مشهور دانمارکی که بشرق سفر نموده قسمت عمده از جزیرة العرب را دیده و کتابی در شرح مسافرت خود در دو جلد بعنوان Reiseboschreil nach Arabien و کتابی بنام voyage en Arabie نگاشته که در کپنهاك سال ۱۷۷۸ بطبع رسیده

نیبوهر کتاب فتوح الجزیره واقدی را در هامبورك (۱۸۴۷) چاپ نموده ، گوستاولوبون درتمدن عرب خودازوی مکرر نام برده واورا از سیاحان مشهور آلمان مینویسد که در ۱۷۴۲ و ۱۷۶۱ بعربستان رفته و از راه هند و ایران و روم شرقی با روپا بر گشته و کتابی بنام « مسافرت بدیار عربستان » نگاشته

نیبوهر رئیس هیئت ومدیر جمعیتی بوده که از طرف دولت دانمارك بعربستان

---

(۱) Karsten Nibuhr

رفته ـ کریستنسن سفراورادر ۱۸٦٥ نوشته گوید : نیبوهر با یاران خود تخت جمشید ایران را دیده او در کتاب سفر عربستان خود شرحی از خرابه های تخت جمشید و آثار اشکانیان نگاشته و عکسها از کتیبه میخی تهیه نموده او وقتی که بدانمارك بر گشته شرح اکتشافات خود را که در ایران نموده نشر داده

ولادت نیبوهر ۱۷۳۳ یا ۱۷٤٤ و فاتش ۱۸۱٤ بوده گوستاولوبون وفات اورا ۱۸۱٥ ضبط نموده

۳۹۳ — نیو ئرگ H. S. Nioerg

هانریك ساموئل نیوئرگ (۱) خاورشناس سوئدی تولداو ۲۸ دسامبر ۱۸۸۹ درسولرباتکی (۲) که زبان سیمتیك عربی ـ عبری ـ سوریه ـ زبان فارسی ـ ایرانی قدیم ـ اوستا ـ پهلوی ـ ایران جدید ـ دیالکتولژی ایرانی ـ سانسکریت ـ ترکی را فرا گرفته و دکتر ادبیات عمومی شده

نیوئرك مدیر کنفرانس سال ۱۹۱۹ بوده استاد زبانهای سیمیتك در دانشگاه اوپولا (۳) در ۱۹۳۱ شده و شغل رسمی او معلمی است

تألیفات او در زبان سامی و مواد قواعد صرف و نحو و غیره است و ترجمه‌ها از آلمانی و فرانسه نموده مقالاتی در روزنامه های آسیا نگاشته و بررسی در مذاهب قدیمه ایران نموده کنفرانس ها (۱۹۳٥) در سوئد داده

کتاب انشاء الدوائر ـ التدبیرات الالهیه ـ عقلیة المعشوقه والانتصار در رداین راوندی(٤) خیاط را ترجمه نموده (اقتباس از نگارش صاحب ترجمه)

۳۹٤ ـ نولدکه T. Noëldeke

پروفسو تئودر نولد که آلمانی خاورشناس معرف کهن سال که در زبان سامی و لغات شرقی تخصصی تمام پیدا نموده و شهرتی زیاد دارا شده

---

۱ - Henrik Samuel Nioerg　　۲ - Sölerbatki

۳ - Uppoola

٤ - ابن راوندي احمدبن زیدبن یحیی بن اسحق راوندی متکلم متولد ۲٤٥ هجری متوفی ۳۰۰

نولدکه قریب نود و پنجسال زندگانی نموده ولادتش درهامبورك سال ۱۸۳۷ ودر ۱۹۳۱ وفات یافته و ازهمه خاور شناسان زندگانی او درازتر و معمر ترین آنها بوده .

این مستشرق در کوتنگن - وین - لیون وبرلن تحصیل نموده مخصوصاً درزبان سریانی و عربی روزگاری گذرانده و بیشتر وقت وی بتالیف گذشته

نولدکه

مهمترین مؤلفات نولدکه بآلمانی تاریخ قران است که پس ازتألیف بپاس انجام این خدمت باعطاء جایزه آکادمی فرانسه نائل شده دیوان عروةبن ورد (۱) را بآلمانی نقل نموده مباحثی در شعر عربی و دوره جاهلیت نوشته

نولدکه تاریخ ایران و عرب ایام ساسانی ــ تاریخ غسانه (۲) ــ لغات سامی ــ معلقات خمس و و مولفاتی دیگر در زبان سامی و غیره که ازقبیل این موضوعات است نگاشته و منتخباتی در اشعار عربی با شروح کلمات بزبان لاتینی ترتیب داده اگوست فلر فهرست ابجدی در برلن سال ۱۸۹۰ برای آن مرتب کرده

نولدکه درنشر تاریخ طبری بامستشرقین دیگر شرکت نموده و کتاب مفیدی درخصوص شاهنامه و تحقیقات لازمه آن نوشته در لیپزیك (۱۹۲۰) بطبع رسانیده (روز نامه

---

۱ ـ عروة بن ورد یکی از مورخین قرون اولیه هجری است

۲ ـ غسانه ـ سلسلهٔ از حکومت های پیشین عربستان بودند

کاوه سال ۲ ص ۲۹ ش ۱۲) و کتاب

Histarians ' History of the world

را در چندین جلد نوشته

حماسهٔ ملی ایران نولدکه از کتب خیلی نفیس بدین عنوان است

Das Iranische National epos von Thédodor Noëldeke

کتاب نولدکه از کتابهای معروف (اساس فقه‌اللغه ایرانی) است که گایگر و کوهن

آنرا در ۱۸۹۶ میلادی انتشار داده اند

۳۹۵ ـ نوسکویی Noskowyi

۱۸۶۶

خاور شناس که بزبان عربی اطلاع یافته علاقه خود را بنشر آثار فضلای اسلامی ابراز نموده و خدماتی انجام داده که از آنجمله است:

کتاب الطرفة الغریبه فی اخبار حضر موت العجیبه تقی‌الدین مقریزی صاحب الخطط ، مستشرق مذکور این کتاب را بعربی ولاتینی دربون سال ۱۸۶۶ بطبع رسانیده .

O

۳۹۶ ــ ابسن Obson

خاورشناس که کتابی در تاریخ مغول بعنوان

His. des Mongols

درچهارجلد ترتیب داده دردائرةالمعارف اسلامی‌لیدن نام وکاراو (ج ا) مسطور است

تتبع و تحقیق مورخ مزبور خالی از اهمیت نیست و در نوبت خود باین قسمت از تاریخ شرق خدمتی شایسته انجام داده

۳۹۷ ــ ادو آکر کاتیرینی Odoacre Catirini

خاورشناس دانشمند صاحب ترجمه کتاب حکم‌عربیه‌است که باترجمه لاتینی در رم سال ۱۹۰۱ بطبع رسیده و بزبان‌عربی دانا و آگاه بوده

۳۹۸ ــ ادریکوس دی‌پردنن Odoricus di pordenone

ایران شناس پیشین که در زمان سلطان ابوسعید بهادرخان (مغول) به ایران آمده و آگاهی از این سرزمین‌پیدا نموده‌ونتیجه‌آن‌را تدوین و کتابی نوشته‌که طبع شده واز مردم پروس بوده که در قرن هشتم هجری زندگانی داشته

۳۹۹ ــ اوستروپ Oestrup

۱۹۰۵

خاورشناس معروف که کتاب الف لیله ولیله‌را بروسی ترجمه و سال ۱۹۰۵

---

۱ — ابوسعید بهادرخان فرزند الجایتوی مغول متولد ۷۰۵ ومتوفی ۷۳۶ که درسن ۱۲ سالگی بشاهی رسیده و۱۹ سال سلطنت کرده

در مسکو بطبع رسانیده ودراصل کتاب وحکایات آن بر وسی و اظهار نموده‌اوستروپ حکایات کتاب را بسه دسته قسمت کرده : اصل و ریشه کتاب ـ حکایات مأخوذه از کتب فارسی (هزار افسانه) ـ حکایاتی که در مصر اضافه شده

کریمسکی (١) ذیل ترجمه روسی اوستروپ انتقاد نموده و تمامترین ترجمه الف‌لیله‌ودقیقتر ازهمه‌ترجمه بورتن (٢) را شمرده که‌بانگلیسی ترجمه ودرپاریس ولندن (١٨٨٥) بطبع‌رسیده اخیراً هم بآلمانی در انسلورلاگ(٤)طبع شده و ترجمه‌ایکه ماردروس بفرانسه نموده در پاریس سال ١٨٩٩ بطبع رسیده

٤٠٠ ـ الدنبرك Oldinberg

(١٩٣٤)

خاورشناس روسی که ازدانشمندان بوده ودر ١٩٣٤ وفات یافته و در آکادمی علوم اتحاد شوروی روسیه عنوان منشی گری دائمی داشته و رئیس انستیتوی شرق شناسی آکادمی لنین گراد شده مؤلفات علمی مفید درادبیات وتاریخ و افکار والسنه ملل شرقی‌نگاشته وبیادگارگذاشته ودردهمین کنگره‌مستشرقین‌عملیاتی راانجام‌نموده

٤٠١ ـ الئاریوس Olearius

ایران شناس که در دوره سلاطین صفویه باین سرزمین آمده ودر خاك‌ایران گردش کرده باوضاع جغرافیائی وسیاسی میهن ما آگاه شده ونتیجه‌مطالعه‌ومشاهدات خودرا تحت نگارش آورده و کتابی کرده که بطبع رسیده

٤٠٢ ـ الگادلابدو M. Olga de Labdow

١٩٠٥

خانم روسی است که زبان عربی و بعضی زبان دیگر را تحصیل نموده و کتاب نبذة فی‌اخبارالکرخ مکاریوس انطاکی حلبی را با ترجمه بزبان فرانسه در رم سال ١٩٠٥ بطبع رسانیده

٤٠٣ ـ الیویه G.A Olivier

فرانسوی ایران شناس که زمان سلطنت آغامحمدخان (٤) قاجار یکسال بقتل

---

١ ـ Kroynishi ـ ٢ Burten ـ ٣ Inselverlag ـ ٤ ـ آغا محمدخان مؤسس سلسله‌قاجاریه متولد ١١٤٩ ومتوفی١٢١٢ فرزندمحمدحسن‌خان‌قاجار که‌در ١٢٠٩ هجری‌استقلال‌یافته ودر ١٢١٢ در قلعه شوشی بدست صادق و خداداد نوکرهای خود مقتول گردید .

او مانده) (۱۲۱۱ قمری هجری) بطهران آمده دراین کشورسیاحت ودرخاك عثمانی
هم گردش کرده در (۱۷۹۵ م) کتابی تحت عنوان
(سفرنامه کشور عثمانی و مصر ایران)
Vogage dans l'empire Ottoman
L' E'gypt et en perse,
در شش جلد نوشته و این کتاب درپاریس از ۱۸۰۱ تا
۱۸۰۳ بطبع رسیده ، بطوری که نوشته‌اند الیویه اول اروپائی
است که بالای کوه الوند همدان رفته

(الیویه)

الیویه در کتاب خودش از طهران چنین مینویسد: «آغا محمد خان کوشش میکند که در طهران جمعیتی را سکنی داده و تجار را در آنجا بکار وادارد - این شهر بیشتر از پانزده هزار جمعیت ندارد و آن درصورتی است که سه هزار قشون ساخلوئی بآنها ضمیمه شود»

۴۰۴ — اوپرت J. Oppert

خاور شناسی است که ازقسمت عراق عرب و بین‌النهرین وتاریخ و گزارش آن سر زمین اطلاعی زیاد پیدا نموده ودر آنحدود اکتشافاتی کرده و حاصل اطلاعات خودرا ضمن کتابی در چند جلد بعنوان
Exposition Scientif en - Mésopotami
تدوین نموده و کتاب او در ۱۸۶۳ بطبع رسیده و از مستشرقین قرن نوزدهم است

۴۰۵ — اوربلی G. Orbli

ژوزف اوربلی خاورشناس دانشمند روسی متولد در کوتائیت سال ۱۸۸۷ که تحصیلات خودرا در دارالفنون پطروگراد فاکولته فیلولژی شعبه زبان شرقی انجام موده و ۱۳ سال بکاوش خرابه‌های شهرآنی مشغول‌شده (شهر مزبور بتاریخ وادبیات ایران مربوط است) روابط مزبور را کتب ومؤلفات چاپکین دانشمند روسی وبدیع‌الزمان نشان میدهد.

پروفسور مار عضو آکادمی اسمیرنوف وپروفسور الدنبرك ازاستادان اوربلی بوده‌اند

این استاد تا ۱۹۰۸ تحصیلات خود را تمام نموده در ۱۹۱۴ استاد دانشگاه لنین گراد
شده در همین سال عضو آکادمی علوم روسیه گردیده و از ۱۹۲۸ موزه ارمیتاژ(۱)

(اوربلی)

شده چندی بعد بریاست موزه برقرار شده در
موزه مزبور غرفه و نمایشگاه اشیاء مخصوص
شرق را ترتیب داده و مؤلفات و آثاری در
ادبیات و تمدن وصنایع مستظرفه ایران وقفقاز
دارد مطالبی که اوربلی نوشته بیشتر بدوره ساسانیان
مربوط است ودرباره شاهنامه فردوسی از جنبه
تاریخی مطالعه و بررسی نموده زبان فارسی را فرا
گرفته در کنگره فردوسی عضویت داشته باسایر
مستشرقین در طهران حاضر شده در موقع نطق
بزبان فارسی سخن رانی نموده .

۴۰۶ — اوزلی U. Ouseley

ایران شناس که درحدود ۱۲۲۶ بایران آمده ٬ طهران و ـ درباران زمان را ـ دیده
اوزلی صاحب سفرنامه نواحی مختلفه شرق تحت این عنوان
Travels of various Countries of the East
در دو جلد است که در لندن (۱۸۲۱) چاپ شده در این کتاب شرحی از استخر
فارس (تخت جمشید) نگاشته (دائرةالمعارفی اسلامی لیدن ؟ ۲)

دردائرةالمعارف لیدن مینویسد « اوزلی کسی است که قسمت عمده نسخهٔ خطی
الف لیله و لیله را بدست آورده و از ۱۷۹۷ تا ۱۷۹۸ در کتاب (مجموعه
شرقی) خود
Oriental Collection
نشر داده و در سال ۱۸۱۱ ترجمه انگلیسی کتاب الف لیله و لیله گالان (۲)

۱- Armitage
۲- Gallan

را بچاپ رسانیده و جلد سومی بر آن افزوده که شامل حکایاتی جدید و از نسخه ورتلی منتا گ (۲) گرفته اوزلی از آذر بایجان تفصیلی نگاشته که شرح آن در دائره المعارف اسلامی لیدن ضمن واژه (آذربایجان) نگاشته شده

۴۰۷ ــ اون ژون Owen jons

دانشمند معروف انگلیسی که در آثار اسلامی بررسی تمام نموده بویژه در قصرالحمراء وسایر ماثر اسلامی اندلس و اسپانیا مطالعاتی عمیق کرده و حاصل نظر خود را کتاب نموده و بطبع رسانده

۲ — Wortley Montague

P
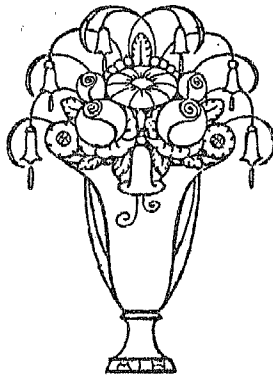
٤٠٨ W. G. Palgrave
١٨٢٦ -- ١٨٨٨

ویلیام ژی فرد (١) جهان گرد مشهورانگلیسی که درخاور زمین گردش کرده و در آرتش هند بوده او در فلسطین و شامات و نجد و عربستان بررسی زیاد نموده ریاض و قطیف را دیده و برای استخلاص انگلیس ها که در حبس حبشه و سیاهان بودندکوشش وبررسی نموده وسیاحت نامه راجع بمشاهدات خوددراین صفحات نگاشته و دوجلد کتاب راجع بآسیا نوشته ، درزمان طلال بن عبدالله وهابی امیر نجد بآنجا رفته (١٨٦٢ ـ ١٨٦٣) سال بعد گوار مانی (٢) بآنحدود سفر نموده و ایند و در عادات و رسوم و طرز زندگانی شرقی و احوال مردم آسیا تحقیقاتی نموده اند و ترجمه عربی بر دائرة المعارف اسلامی لیدن ج ٢ ص ١٧٦ از وی نام برده ـ گوستاولوبون هم در کتاب تمدن عرب بتحقیقات پالگراو استناد نموده وفاتش ١٨٨٨ میلادی در مونته ویدئو بوده

٤٠٩ ـ پالی Pally

خاور شناس انگلیسی که بعربستان مسافرت نموده و از گردش خود سفر نامه ترتیب داده بطبع رسانیده در مجله انجمن شاهی جغرافیائی لندن هم از گزارش مسافرت خود مقالاتی انتشار داده

٤١٠ ـ پالمر Palmer
١٨٤ — ١٨٨٢

استاد معروف خاور شناس و روزنامه نگار انگلیسی معلم دانشگاه کمبریدج

١ — William Gifford   ٢ — Guarmani

که مولفاتی زیاد دارد و خاورشناسی آگاه بوده ــ و خدماتی شایسته بطبع و ترجمه و نشر آثار اسلامی نموده تولد او هم در کمبر یدج ۱۸۴۰ میلادی بوده، پالمر قرآن مجید را بانگلیسی ترجمه و نشر داده و دیوان زهیر(۳) راهم بانگلیسی ترجمه وطبع کرده و در ۱۸۸۲ وفات نموده

۴۱۱ ــ پاستورال بواسن Pastaural Boisen
۱۸۵۳

خاور شناس دانمارکی که بکتاب گلستان سعدی علاقه یافته و سال ۱۸۵۳ میلادی بطبع رسانیده و در عالم خاورشناسی خدماتی دیگر را هم انجام نموده

۴۱۲ ــ پول کراو Paul Krau
۱۹۳۵

خاور شناس معروف آلمانی معاصر که در ترجمه و طبع کتاب جابربن حیان مشهور صاحب علوم عجیبه مبادرت نموده و جلد اول این کتاب رادر ۱۹۳۵ بعربی طبع کرده کتاب مزبور شامل اصول متن و تمام دوره درسه مجلد است که دو جلد دیگر بفرانسه در تفسیر و تحقیق جلد اول نگاشته شده و هنوز طبع آن تمام نشده

کتاب جابر شامل تاریخ انتشار آراء و عقاید و افکار هندی و یونانی و تغییراتی است که مسلمین در آن داده اند و بکتاب (اخراج مافی القوه الی العقل) موسوم است

۴۱۳ ــ پاوه دکورتل Pavet de Courtell

خاور شناس که دواواسط قرن نوزدهم میلادی زندگانی می نموده و خدماتی را از طبع ونشر کتب دانشمندان انجام داده از جمله کتاب مروج الذهب مسعودی و کتاب معادن الجوهر رادر پاریس بدستیاری دمینارد مستشرق بافهرست مخصوصی در ۱۸۶۹ بچاپ رسانیده

---

۱ ـ زهیربن ابی سلمی متوفی در ۶۳۱ میلادی شاعر عرب و صاحب یکی از قصائد معلقه ۲ ـ جابربن حیان ابو موسی صوفی طرطوسی استاد علوم عجیبه متوفی ۱۶۱ شاگرد حضرت امام جعفر صادق ع

۴۱۴ ــ پدرسن J. Pedérsen

ژان پدرسن خاورشناس معروف دانمارکی که کارهای زیادی‌را در قسمت شرق شناسی اقدام کرده و از نویسندگان و اهل تحقیق و اطلاع است .

این خاورشناس در چندین انجمن دانشی کارمندی دارد از جمله عضویت او در مجمع علمی عربی دمشق است ، مقالات او در دائرةالمعارف اسلامی لیدن بسیار است و درباره ابن جنی (۱) دانشمند اسلامی و کتب و آثار او تحقیقاتی نموده و شرح حال اورا نگاشته

پدرسن گذارش احوال و عملیات مستشرق معروف فرانتز بوهل را در مقاله مخصوصی که بعربی ترجمه شده بقلم خود نوشته و آن مقاله درمجله مجمع علمی دمشق درج گردیده

پدرسن

سایر کار های این خاور شناس در فهرست کتابخانه بریل باتصویر او مندرج است ، او درجمع آوری مجموعه‌تاریخ وجغرافیا واقتصادیات بالتیك و اسکاندیناوی با چندتن ازدانشمندان دیگر همدستی نموده

۴۱۵ ــ پللیو P. Pelliot

پول‌پللیو (۲) خاورشناس معروف‌فرانسوی که‌ازدانشمندان‌مستشرقین‌معاصر است این دانشمند در قسمت تاریخ مغول مطالعه و تحقیقاتی نموده و کتاب تاریخ سری

---

۱ ـ ابن جنی ابوالفتح عثمان‌بن جنی بغدادی متولد ۳۹۵ ـ متولد۳۳۰ هجری صاحب کتاب الخصایص

۲ ـ Paul Pelliot

مغول رابدست آورده که حماسه مغولی است ودر ۶۳۷ هجری بنام یوان چائو پی شی تدوین گردیده

این کتاب بسعی و اهتمام پللیو طبع و انتشار یافته است

این خاورشناس در قسمت چین شناسی متخصص و در تاریخ مغول متتبع است

پللیو عضو آکادمی انستیتو تاریخ فرانسه در پاریس است و در آنجا ریاست انجمن مطالعات ایران را داراست او کتابی دیگر بنام مسافرت دریائی چینان در آغاز قرن ۱۵ تحت عنوان :

Les grands Voyages Maritines Chinois

نگاشته و کتاب او در ۱۹۳۳ بچاپ رسیده و آثاری دیگرهم دارد که فهرست کتابخانه بریل از آن نام برده ص ۱۱۰

(پللیو)

۴۱۶ — پرکن Perkin

۱۸۴۰

نخست مبلغ و مسیونر امریکائی که در ۱۸۴۰ بارومیه و ایران آمده و از ایران شناسان اواسط قرن نوزدهم بوده که در گزارش و وضع احوال این سرزمین بررسی و مطالعه نموده و کتابی بنام هشت سال درایران تحت این عنوان :

Eight years in Persia

بانگلیسی نگاشته و طبع و نشر یافته

۴۱۷ — پررن Perron

خاورشناس فرانسوی در قرن نوزدهم که در آداب و رسوم اعراب دوره جاهلیت

بررسی وتحقیق نموده و کتابی راجع بزبان عرب پیش از اسلام و بعد از آن نگاشته که در ۱۸۵۸ بچاپ رسیده

پررن قسمتی از اشعار عرب زمان جاهلیت را ترجمه نموده و مقاله های زیادی در مجله آسیا راجع بادبیات و رسوم عرب نوشته و نشر داده

این خاور شناس کتاب الصناعتین را بفرانسه ترجمه و در ۱۸۶۰ درپاریس بطبع رسانیده و کتاب خلیل بن اسحق (۱) که درفقه مالکی (۲) است بفرانسه نقل کرده

۴۱۸ — پرچ W. Pertsch

ویلهلم پرچ خاورشناس معروف آلمانی که در قسمت کتب خطی فارسی تخصص یافته و زبان فارسی را بخوبی یاد کرده و از دانشمندان محقق بوده

این خاورشناس کتب خطی فارسی کتابخانه دولتی برلن را فهرست نموده و خدماتی شایسته درباره طبع و نشر آثار شرقی انجام داده

پترمن Peter mann

خاورشناس مزبورنویسندهٔ کتاب Reisen in Orient که آنرا در چند جلد نوشته و در ۱۸۶۱ در لیپزیك طبع نموده

۴۱۹ — پزارد M. Pezard

موریس (۳) پزارد ایرانشناس فرانسوی که درقسمت آثارباستانی ایران مطالعات زیاد نموده و کتابی راجع بسفال سازی قدیم اسلام و مبدء آن بعنوان

Lacéramique archaique de L'islam et ses origines

در دو جلد نگاشته و درپاریس سال ۱۹۲۷ بچاپ رسانیده ، کریستی ویلسن درکتاب آثار صنایع ایران خود از این ایران شناس نام برده و از اثر خامه او استفاده نموده

۴۲۰ — کیتی Ur. philip kitti

خاورشناس مورخ امریکائی استاد دانشگاه پرنستن اونیورانی وغیره

دکتر مزبور مابین پنجهزار نسخهٔ خطی عربی دانشگاه رسالهٔ در منطق کشف

---

۱ - خلیل بن اسحق بن موسی جندی مصری متوفی ۸۶۷ مؤلف کتاب مختصر

۲ - مالکی مالك بن انس اصبحی متولد ۹۵ هجری متوفی ۱۷۹ صاحب کتاب کتاب الموطاة

۳ - Maurice pezard

نموده که تاریخ آن چهارصد سال قبل از اکتشاف کلمبوس بوده و این کتاب بقلم یکنفر نویسنده کرمانی استنساخ شده و نظریاتی در منطق فیروز آبادی یادداشت نمودهٔ که تاریخ آن با ١٠٩٢ میلادی مطابق است

این استاد کتابی هم درلغت کشف کرده که در موقع جنگ مسلمین با عیسویان بدست اروپائیان افتاده وضمن مجموعه کتب فوق است، این کتاب علمی دائرة المعارف طبی است که علی بن عباس مجوسی (١) برای سلطان عضدالدوله دیلمی (٢) نوشته و مجوسی در ٩٩٤ میلادی وفات یافته واین مؤلفه طبی در ١١٢٧ بزبان لاتینی ترجمه شده .

این مستشرق نسخه دیگری درمداوا ومعالجه ازابن سینا پیدا نموده که در ١٥٦٤ نوشته شده و نسخهٔ از مزامیر مقدس بدست آورده که در ١٦٧٢ مسیحی جمال الدین متصادی عرب نوشته

کیتی نسخه دیگری که از همه نفیستراست کشف نموده و آن کتاب لغتی است که دارای ٨٦٠ صفحه تحت عنوان بحراللسان (دریای زبان است) این نسخه در اوایل قرن نهم ١٨١٥ بدست ابن علی نوشته شده واسنادی را کشف نموده که تمام قسمت دنیای قدیم اسلام و متصرفات آنرا نشان میدهد و حدودی ازاسپانیای غرب تا سمرقند شرق را شامل است این اسناد برای حاکم ترک نژاد سمر قند (اولوغ) بانقشه نجومی تهیه شده ودر رصدخانه مشهور الغ بیك(٣) آویخته بوده و رصدخانه مزبور در ١٤٢٨ میلادی بنا گردیده

نسخه های خطی که تحت نظر و مطالعه د کتر آمده بخطوط مختلفه از کوفی مغربی تا نسخ مصری وسوریه و فارسی ایرانی بوده که مؤلفین و نویسندگان نسخ مزبور مسلمانان اسپانیا و بربر و مصری و عرب و ایرانی و ترك بوده اند

١ـ مجوسی علی بن عباس فارسی صاحب کتاب ملکی متوفی در ٣٨٤ ٢ ـ عضدالدوله دیلمی فنا خسرو بن رکن الدوله متوفی ٣٧٢ ٣ ـ الغ بیك پسر شاهرخ بن امیر تیمور گورکان صاحب زیج ورصد معروف متوفی ٨٥٣

۴۳۱ ـــ پیرلتی Pierre Loti

۱۸۵۰-۱۹۲۳

دانشمند معروف ایران شناس و رمان نویس مشهور فرانسوی که در ۱۸۵۰ تولدیافته ودررمان نویسی استادی متخصص بوده پیرلتی بایران آمده در این کشور گردش و سیاحت نموده و نتیجه تماشا و مطالعات خودرا کتابی تدوین کرده که طبع شده و بشرق اقصی نیز سفر نموده وسیاحت نامه ازژاپون نگاشته که در پاریس سال ۱۸۹۲ بطبع رسانیده این استاد مؤلفات و آثارعدیده دیگری دارد که طبع شده وفات او در ۱۹۲۳ بوده

(پیرلتی)

۴۳۲ ـــ پیرسن Pierson

از خاورشناسان معروف است که فرهنکی راجع بحروف ژاپونی ترتیب داده وتلفظات چینی را هم بآن علاوه نموده ضمنا اصل وریشه بعضی از کلمات راهم متعرض گردیده و از دانشمندان متتبع بشمار رفته

کتاب او در ۱۹۲۶ بچاپ رسیده و جزو نامبردگان فهرست کتابخانه بریل است

(پیرسن)
Pierson

او کتابی هم در صرف ونحو نوشته که در ۱۹۳۵ چاپ شده و یکی از کتابهای چینی را ترجمه و نقل نموده

۴۲۳ — پیترو دلاواله Pietro dellavallé

ایران‌شناس دیرین که‌ازاعیان‌و بزرگان‌رومانی و بعداز گوزافات‌باربرو(۱) بدویست سال بعد در دورهٔ سلاطین صفویه بایران آمده و در این مرز و بوم گردش نموده و کتابی بعنوان سفرنامه خود در ایران ترتیب داده

سفرنامه او در پاریس سال ۱۹۶۲ بچاپ رسیده و کتابی مفید است

۴۲۴ — پلانو کارپینو Plano Carpino

۱۶۵۰

ایران شناس قرن ۱۶ میلادی که زمان سن‌لوئی پادشاه فرانسه باتفاق (گیلیوم دورو بروکی) بایران آمده در دربار منکوقا آن مغول بار یافته (در حدود ۱۶۵۰)

این دو نفر شرح مشاهدات و مسافرت خودرا کتابی ترتیب داده‌اند که در مورد خود مفید است

۴۲۵ — پلوتن Pluton

۱۹۰۹

خاورشناس دورهٔ اخیر که در نشر آثار و افکار دانشمندان اسلامی اظهارعلاقه نموده‌و کتبی راطبع و نشرداده که‌از آنجمله است کتاب مفاتیح‌العلوم خوارزمی(۲) قسمت عمده رسائل جاحظ(۳)

وفات پلوتن در ۱۹۰۹ بوده

۴۲۶ — پوکوك Pococke

۱۶۷۱

مستشرق معروف انگلیسی که‌در اکسفرد تحصیلات خودرا انجام‌داده وبجانب مشرق مسافرت نموده مدتی اوقات خودرا در سوریه و شامات گذرانده وخدماتی‌را در ترجمه و نشر آثار دانشمندان شرق انجام داده

---

۱ — Gosaphat Barbaro

۲ — خوارزمی عبدالله محمدبن احمدبن یوسف خوارزمی متوفی ۳۸۷ ۳ — جاحظ ابوعثمان عمربن بحر نحوی صاحب کتاب الحیوان وبیان‌متولد ۱۶۰ متوفی ۲۵۵

پوکوك نظم الجواهر سعیدبن بطریق(۱) منطبعه اکسفرد (۱٦٥۹)راترجمة نموده و کتاب تاریخ مختصرالدول ابن عبری(۲)را با ترجمه لاتینی در ۱٦٦۳ بطبع رسانیده، رساله حی بن یقظان راترجمه و نشرداده و آنرا بعنوان

philosophus Autodacius Abi jaafar ebn tophil
Hai Ebn yakdban (Hay in Djakzan)

در آورده که باسم اسرارالحکمه‌الاشراقیه معروف گردیده و در ۱٦۷۱ بطبع رسانده

۴۳۷ — پن بوالك Pons Boigues

از خاور شناسان بشمار رفته و کتابی نوشته که در آن شرح حال و تراجم رجالی از بزرگان اسلام و دانشمندان مندرج است و این کتاب بعنوان

Ensayobis Bibliografico

میباشد که دائرةالمعارف اسلامی لیدن مطالبی از آن اقتباس نموده

۴۳۸ — مستر پوپ Mr, Pope

۲۸۸۱

پروفسورپوپ یا ارتوراپهام پوپ (۳) خاورشناس متخصص صنایع اسلامی در دارالصنایع و هنرستان شیکاگو که‌از ایران شناسان مشهور بشمار آمده

مسترپوپ در خصوص صنایع و آینده ایران کنفرانسی مفصل داده که خطابه آن بفارسی ترجمه و ضمیمه مجله رسمی تعلیم و تربیت (سال اول) در رساله مخصوص بطبع رسیده قسمتی بنام مقدمه صنایع ایران بعنوان

An Introduction To Persian

دارد که در لندن ۱۹۳۰ چاپ شده

پوپ در دانشگاه (یونیورسیته) برون دکرال و هاوارد امریکا تحصیل نموده ودر دوره جنك خدمات نظامی کرده واز کارهای عمده او مستشاری صنایع مستظرفه ایران در مؤسسه صنعتی پنسلوانیا بوده قریب ۲۰ مقاله با بیشتر درصنایع ایران

---

۱ - ابن بطریق تیثیوس اسکندری بطریرك‌فلکی طبیب متولد در۲٦۳ متوفی در۳۲۸ ۲ - ابن عبری گریگوریوس ابوالفرج بن اهرون متولد ٦۲۳ متوفی ٦۸٥

۳ - Arthur upham pope

نوشته و نشر داده ودراین موضوع کتبی تألیف نموده و در یونیورسیته ها وموزه‌های امریکا ـ انگلیس ـ فرانسه ـ لهستان ـ روسیه ودیگرجاکنفرانس داده وسال ۱۹۲۶ در نمایشگاه فیلادلفی از طرف دولت ایران مأموریت یافته و نقشه‌بنای غرفه‌ایران‌را طرح نموده درامورمربوطهٔ بایران عنوان‌مدیری داشته ؛ درتشکیل کنگره بین‌المللی اول صنایع مستظرفه ایران در۱۹۲۶ دخالت داشته، درنمایش بین‌المللی صنایع‌ایران سال ۱۹۳۱ لندن مستریوپ عامل و مؤسس اینکار بوده در کنگرهٔ بین‌المللی ایران لندن سال(۱۹۳۱) شرکت داشته

مستریوپ درکمیته بین‌المللی صنایع ایرای عنوان منشی گـری داشته موسسهٔ امریکائی صنایع مستظرفه و عتیقه جات ایران را تشکیل و تأسیس نموده و عمل آثار باستانی ایران و عکس برداری آنرا عهده دارشده عکسهای‌مخصوصی‌درلندن ـ پاریس ـ برلن و پایتختهای مهمه دیگر در معرض نمایش عمومی گـذاشته

از خدمات مستریوپ تألیف و جمع آوری مجموعهٔ باسم آثار صنایع مستظرفه ایران است که ضمن شش جلد ضخیم ترتیب داده و زیاده از ۱۵۰۰ ملیون ریال صرف جمع آوری مجلدات مزبور نموده و این کتاب دارای دویست کلیشه بزرگ و و ۱۵۰۰ عکس سیاه و سفیدو ٤۵۰ نقشه و ۸۰ فصل است که توسط ٦۵ نفر از اشخاص زبر دست و متخصص فراهم آمده

مستریوپ برای نطق و خطابه ۱۹۳۵ در فرانسه از طرف اونیورسیته هاوارد انتخاب و در اونیورسیته های فرانسه ازنفوذ معماری‌ایران درمعماری اروپا سخن‌رانی نموده و کنفرانس داده

یوپ این چندسال اخیر که کشورایران در تحت سلطنت و اقتدار (اعلیحضرت شاهنشاه پهلوی) اداره شده مکرر باین کشور آمد و شد نموده و گـردش در اصفهان و شیراز و شهرهای دیگر ایران نموده و اظهار علاقه و عشق بایرانیان و آثار جدید و باستان این سر زمین کرده

مستریوپ اخیراً در انجام مصل بسیار مفیدی مبادرت نموده و کتابی راجع

بصنایع ایران در شش جلد جمع و تدوین نموده بعنوان
The Survey of iranian
در ۱۹۳۸ در لندن بچاپ رسانیده
پوپ در این کتاب تمدن ایران قدیم و عظمت آثار وصنایع باستانی این کشور را بخوبی شرح داده ،

۴۳۹ — پرترهاروی Porter Harvey

۱۹۱۸

از دانشمندان لغت و تاریخ است که زبان عربی را بخوبی یاد گرفته و در لغات این زبان بحث وتتبع کرده وفرهنگی بزبان عربی و انگلیسی و انگلیسی بعربی ترتیب داده و تألیف نموده و کتاب او مکرر بطبع رسیده او کتاب نهج القویم را در تاریخ قدیم نوشته و آنرا در ۱۹۹٤ در بیروت طبع کرده و خود مدتی استاد تاریخ و فلسفه در مدرسه امریکائی بیروت بوده ودر ۱۹۱۸ وفات نموده

۴۴۰ — پوله Poullet

از خاورشناسان است که کتاب
Nouvelles relatiaon du Levant
یا اطلاعات مربوطه بشرق را نگاشته و در پاریس ۱۶۹۸ در ۲ جلد طبع نموده

۴۳۱ — پووورویل Pouvour ville

۱۹۰۱

خاورشناس مورخ که در تاریخ شرق اقصی تتبعی زیاد کرده مخصوصاً در تاریخ چین و آگاهی از اوضاع طبیعی و سیاسی آنجا ابراز علاقه نموده و تاریخ چین را بفرانسه تألیف کرده و در ۱۹۰۱ آنرا بطبع رسانیده

۴۳۳ — پراندرگاست Prender Gast

که ازشرق شناسان بشمار رفته و قسمتی از آثار دانشمندان شرق را مطالعه نموده ودرترجمه بعضی مبادرت کرده ازجمله مقداری از کتاب مقامات بدیع الزمان(۱) همدانی را بانگلیسی ترجمه نموده و در ۱۷۱۳ میلادی بطبع رسانیده

---

۱ — بدیع الزمان همدانی ابوالفضل احمدبن حسین متوفی ۳۸۹

ونیز در طبع و نشر بعضی از آثار مبادرت گزیده

۴۳۳ — پریدو Prideaux

۱۸۷۹

کاپیتن پریدو که از خاورشناسان بشمار رفته و بادبیات عربی و تعلیم آن زبان اوقاتی مصروف نموده وترجمه هائی را انجام داده من جمله قصیده حمیریه را با قصیده نشوانیه نشوان بن سعید حمیری (۱) بزبان انگلیسی ترجمه کرده و آنرا در ۱۸۷۹ طبع نموده

۴۳۴ — پوشکین Puchkine

۱۷۹۹-۱۸۳۷

نویسنده و شاعر معروف روسی که زبان فارسی را آموخته و در شاهنامه حکیم ابوالقاسم فردوسی مطالعاتی کافی نموده و داستانهای آنرا مورد دقت داده و در آن نگارشاتی دارد.

پوشکین شاعر روسی از شعرای دانشمند است که زندگانی ملی ملت روس را با مهارتی زیاد مجسم نموده ودر بدو اقامت خوددرنقاط مختلفه کشور وسیع روسیه طرز عادات و رفتار و اخلاق ورسوم ملت خود را بدقت تحت مطالعه آورده واشعار ملی روس هارا گرد کرده و دارای آثار و افکاری است که انتشار یافته

پوشکین

بهترین آثار پوشکین روسالکای اوست که در آن افکارواحساسات ملت روس را شرح داده ولادت او ۱۷۹۹ وفاتش ۱۸۳۷ بوده ودر سال ۱۳۱۵ ش.ه انجمن یادبود صدمین سال وفات او تشکیل شده و بیاد او نطقهائی ایراد گردید ۲۰ بهمن ۱۳۱۵ هم وزارت معارف درطهران

---

۱ — نشوان بن سعید از شعرای عرب وقبیله حمیر است که دردوره خودمعروف بوده

انجمنی بعنوان یاد بود او اقامه نمود

پوشکین از سعدی تجلیل نموده واشعار وافکار اورا مورد اهمیت واحترام قرار داده و خود مورد احترام ملت روسیه و دیگران واقعشده

۴۳۵ — پوبلیسیست Publicist

شارل‌دوسکندابارن دوپوبلیسیست ایران شناس فرانسوی که در شـالودلابرد (زیرند) متولد شده و نویسنده نامه‌های ایران و کتاب بزرك انحطاط روم و قسمت جریان انقلابات فرانسه است

۴۳۶ — پومپلی R. Pumpelly

رفائل پومپلی خاورشناس که در قسمت کاوش ترکستان مشغول بوده و اکتشافاتی نموده و کتابی بعنوان

Exploration in TurKistan

نگاشته و آثار بدست آمده راجع به قبل از تاریخ تمدن را در آن شرح داده وکتاب او در واشنگتن سال ۱۹۰۸ بچاپ رسیده

Rapbaël Pumpelly

Q
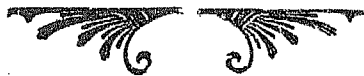
۴۳۷ ــ کاترمیر Quatremer

خاورشناس معروف فرانسوی دانشمند که درزبان وعربی‌تاریخ اسلام داخل

(کاترمیر)

بررسی و جستجو شده و کتاب تاریخ مروج‌الذهب مسعودی را تحت مطالعه دوآورده میگوید : مسعودی علاوه براینکه در تاریخ اسلام‌احاطه داشته درتاریخ یونان و روم قدیم وجدید هم مسلطبوده و خوب‌میدانسته »

کاترمیر تاریخ‌ابن حجر عسقلانی را بعنوان

Notice Ahmad Ebn Hadjar Askelani

نشرداده مقدمه‌ابن‌خلدون‌وکتاب الروضتین فی‌الاخبار الـدولتین ابی‌شامه(۱)رسرالخلیقه بلینوس حکیم و قصاید سبعه معلقه را طبع کرده کتاب مطلع‌السعدین عبدالرزاق سمرقندی رانیزترجمه‌وطبع‌نموده کـتاب فرق‌الیمانی و مطالع‌النیرین والتیجان وبلوغ المرام فی تاریخ دولة مولانا بهرام راهم طبع کرده (المقتطف ج ۶ر۱۹۲۷)

---

۱ ـ ابی‌شامه نحوی شهاب‌الدین‌عبدالرحمن‌بن اسمعیل مقدسی متولد ۵۹۶ متوفی۶۶۵

R

۴۳۸ — رابینو Rabino

ایران شناس معروف که کتابی مصوّر دراوصاف و اوضاع جغرافیائی و اجتماعی گیلان ایران نوشته و کتاب او در پاریس سال ۱۹۱۷ بطبع رسیده

رابینودرطبع تاریخ ظهیرالدین‌مرعشی (۱) که‌راجع بگیلان‌نگاشته‌مبادرت نموده و قسمتی راجع باسترآباد و مازندران نگاشته که در ۱۹۲۸ بخرج اوقاف گیب با صور و نقشه رنگین بچاپ رسیده

۴۳۹ — رامسوس راسك Ramsos Rasck

۱۸۳۲-۱۷۸۷

دانشمند خاورشناس دانمارکی که از اهل اطلاع وتحقیق بوده ودر ۱۸۲۰ میلادی بایران آمده چندی در این کشور اقامت گزیده و از اینجا به بمبئی رفته از دستور فارسی نسخه های خطی ارستائی و کتبی که باین زبان نگاشته شده بدست آورده و بکپنهاك برده و نسخه های گرد آمدهٔ اوهم اکنون در کتابخانه دانشگاه کپنهاك موجود و از آثار نفیسه و معتبر بشمار میرود

رامسوس نتیجه مشاهده و مطالعات خودرا در مجموعهٔ بزبان انگلیسی و و دانمارکی تحت عنوان یاد داشت های راجع بزبان زند و اوستا نگاشته، ولادت او در ۱۷۸۷ وفاتش در چهل و پنج سالگی سال ۱۸۳۲ بوده و از زحمات خود نتیجه نبرده .

۴۴۰ — رافائل‌دومانس Raphaël du mans

ایران شناس که از معاصرین و نویسندگان بوده وکتابی در تحت عنوان Estat de la Perse راجع بایران نگاشته که طبع گردیده .

---

۱ — ظهیرالدین ازسادات مازندران است که سادات مرعشی باو نسبت داده میشوند

۴۴۱ — راسموسن Rasmoucin

خاورشناس ناشر آثار شرقی که باب پنجم از قسمت چهارم فن پنجم ایام عرب و وقایع جاهلیت از کتاب نهایةالارب نویری (۱) را در غوطا از ۱۸۱۷ تا ۱۸۲۱ بطبع رسانیده و در تصحیح آن اهتمام نموده

۴۴۲ — راورتی Raverty

خاورشناس که کتاب طبقات ناصری را ترجمه و طبع نموده و کتاب مزبور تاریخی است که در احوال غزنویان و اولاد ناصرالدوله سبکتکین نگاشته شده

۴۴۳ — رالینسن H. Rawilinson

هانری رالینسن افسر هوشمند انگلیس که مدتی در شرکت هند شرقی بریطانی بوده وروزگاری از خود در تحصیل و فرا گرفتن زبان فارسی گذرانده ویکی از ایران شناسان شده

بطوریکه نوشته اند وقتی پادشاه ایران ازدولت انگلیس تقاضا نمود که یکنفر افسر برای مشق و تعلیم سربازان ایرانی بایران روانه دارد دولت انگلیس رالینسن را بتهران پایتخت این کشورروانه و اعزام نمود اوپس ازچندی اقامت و انجام مأموریت سفری بشهرستانها واستانهای ایران نموده از جمله گذر او به بیستون افتاد و در آنجا کتیبه و تصاویری ازداریوش بزرك شاهنشاه ایران بیادگار مانده این کتیبه و آثارکه در دامنه کوه حجاری شده و صدها پا از سطح راه بلندی و ارتفاع داشت رالینسن وسیله و لوازمی برای تماشا و ثبت این اثر در آنجا برپا نمود که نهایت وجود او در معرض خطر بوده و مرك را بنظر خود مجسم میدید با وجود این پافشاری نموده و غرض خودرا بطوری که منظور او بود انجام نموده ودر اثر کوشش وزحمات فوق‌العاده این مرد طلسم خواندن (۱) خط میخی شکسته شده وموفقیت این کار مفید برای او حاصل شد

۴۴۴ — جرج رالنیسن G, Rawlinson

یکی ازخاورشناسان دوره اخیراست که کتاب هفتمین سلطنت بزرك شرقی را بعنوان The Seventh Great Oriental Monarchy در دو جلد نگاشته و آن در نیویورك سال ۱۸۸۸ بچاپ رسیده

---

۱ — Cuniform ۲ — نویری شهاب‌الدین احمدبن عبدالوهاب متولد ۶۷۷ متوفی ۷۳۳

۴۴۵ — ربروك W. Rebruck

ویلیام ربروك خاور شناس قدیمی و آگاه باوضاع و گزارش ملل شرقی که از طرف سلاطین اروپا و پاپ برای جستجو و جلب استفاده و اطلاع از اوضاع شرق اقصی بمغولستان رفته ، در مسافرت خود آگاهی زیاد از ملل و اقوام خط سیر خود یافته و از مذهب و دیانت و تمدن و رسوم اقوامیکه تحت نفوذ و قدرت مغول بودند مطالبی گرد آورده و کتابی نگاشته است که شامل محتویاتی معین بوده و بطبع رسیده

۴۴۶ — ردهوز Red House

دانشمند انگلیسی که زبان فارسی را فرا گرفته و از اوضاع ایران اطلاعاتی بدست آورده و کتاب سفر نامه (۱۸۷۳) اروپای ناصر الدین شاه را ترجمه ودرسال ۱۸۷٤ بچاپ رسانیده

۴۴۷ — رنود J. T. Reinaud
۱۸٦۷ — ۱۷۹٥

خاور شناس معروف که از شاگردان خوب دساسی بوده و از استاد خوددر زبان و آثار شرقی مخصوصاً زبان عربی پیروی نموده

رنود امین و نگهبان کتب خطی شرقی کتابخانه ملی پاریس بوده واین کار را برای پیشرفت تتبع و تحقیق مینموده و عضو بنگاه علمی پاریس گردیده و بعد از استاد خود سیلوستر دساسی تدریس زبان عربی آموزشگاه (زبان های زنده شرقی) را بعهده گرفته و کتبی را از عربی بفرانسه نقل نموده

رنود تقویم البلدان ابی الفداء را با ترجمه فرانسه بدستیاری بارون دسلان چاپ نموده واز مخطوطات عربی و روابط تجارتی(بازرگانی) روم و شرق و فن کاشی سازی اسلامی مؤلفه ترتیب داده و از زبان عربی سوریه وعملیات یونان وفنون جنك عرب نیز مولفاتی دارد و او را مقاله هائی است که در مجلات شرقی انتشار داده و کتاب(ائمه اثنی عشر) را نوشته

مقامات حریری که دساسی چاپ نموده بود دیگر بار رنودبا اضافه وملاحظات تاریخی بدستیاری دیرنبرگ چاپ کرده و کتابی در فتوحات عرب بزبان فرانسه نوشته که در پاریس سال ۱۸۳۶ بچاپ رسیده کتب عربی مهمی را که از جمله کتاب « سفر های عربی و تجارت شرق اقصی در قرن نهم میلادی است در ۱۸۴۰ در پاریس طبع نموده و این کار او بدستیاری لانجلس (۱) بانجام رسیده و این کتاب به سلسلة التواریخ معروف شده

رینود منتخبات عربی تاریخ صلیبی و غیره را هم نشر داده و کتاب مذکور را از تاریخ کامل ابن اثیر (۲) گرفته وگزارش آن مربوط بمهاجرت بشرق در قرن نهم میلادی است ولادت رینود در ۱۷۹۵ وفات او در ۱۸۶۷ میلادی بوده

۴۴۸ — ریسکی Reiske
۱۷۱۶ — ۱۷۷۴

دانشمند خاور شناس معروف آلمانی که استادی محقق و متتبع در زبان شرقی بوده ودر زاربیك آلمان (۳) سال ۱۷۱۵ متولد شده ودر لیپزیك سال ۱۷۷٤ وفات نموده

این خاور شناس در مدرسه عالی لیپزیك استادزبان عربی شده و مدتی تدریس افتخاری مینموده در ۱۷۵۸ رئیس مدرسه سن نیکلا شده ، بعد از آن زندگانی وی بخوشی و راحت گذشته .

ریسکی در ادبیات عرب و آثار یونانی نگارش زیاد دارد ، کتاب مولفین یونانی او بچاپ رسیده ، این کتاب در انتقاد ونکته گیری از مولفین یونان است .

Langeles (۱)

۲ - ابن اثیر عزالدین علی بن ابی الکرم شیبانی جزری متولد ۵۵۵ متوفی ۶۳۰ صاحب تاریخ کبیر کامل

Zoerbig - ۳

کتب ثئوکریت(۱) شاعر یونانی را که در ۱۳۱۰ یا ۱۳۰۰ قبل از میلاد متولد شده از ۱۷۶۵ تا ۱۷۶۶ بچاپ رسانیده و منتخباتی از نظم و نثر یونان طبع نموده

این مستشرق تاریخ ابوالفداء و مقامات حریری را از عربی بلاتینی ترجمه و چاپ کرده

۴۴۹ — ریث Reith

خاور شناس آلمانی عضو انجمن شرقی آلمان که در نشر آثار و ادبیات اسلامی کوشش نموده و خدمتی را انجام داده از جمله جلد سوم کتاب **الکامل** مبرد (۲) را با فهارس و ملاحظاتی از طرف آن انجمن در لیپزیك از ۱۸۶٤ تا ۱۸۸۲ بچاپ رسانیده

۴۵۰ — ریشر Rescher

خاور شناس قرن بیستم که در احوال ابن جنی نحوی مطالعه و تحقیق نموده و شرحی بعنوان ذیل در مجله استودین سال ۳ را ۱۹۰٤ نگاشته

Studien über ibn Ginni Zeitshr. F. Assyriologie

۴۵۱ — رودکاناکی Rhodokanakis

۱۹۰۲

خاور شناس قرن بیستم که دیوان ابن قیس (۳) را ترجمه نموده و تعلیقی بر آن نگاشته وبطبع رسانیده و کارهائی دیگری هم انجام داده

۴۵۲ — ریبرا Ribera

۱۹٤

دانشمند مورخ که در قسمت تاریخ مسلمین اندلس اهتمام نموده و عده از کتب و آثار علمای اسلامی اسپانیا راترجمه و نشر داده

---

۱ - Theocrite

۲ - مبرد ابوالعباس محمد بن زید بصری لغوی متولد ۲۱۰ متوفی ۲۸۵

۳ - عتبی ابونصر محمد بن عبدالجبار رازی متوفی ۴۲۷

٤ - ابن قیس الرقیات عبیدالله شاعر مشهور عصر اموی

و کتاب تاریخ افتتاح الاندلس ابن قوطیه قرطبی (۱) که متضمن تاریخ مسلمین اندلس است و تاریخ ایام الناصر (۲) را ترجمه نموده و درمادرید سال ۱۹۲۶ بطبع رسانیده تاریخ قادس از نواحی قرطبه که خشافی (۳) نوشته بعنوان

Historia de los Fucces de Cordoba

در مادرید ۱۹۱٤ ترجمه و طبع کرده و از ۱۸۸۳ تا ۱۸۹۵ با کدارا (٤) کتاب

Bibliotheca Arabico Hispana

را در دو جزء طبع نموده، این کتاب در تراجم اهالی اندلس نگاشته شده

۴۵۳ — ریشارد گوتل Richard Gotheil

خدمتگذار و ناشر آثار شرقی که بنوبت خود خدماتی انجام و کتاب الولاة و کتاب القضاة ابوعمر کندی (٤) را با ذیل آن که ابن برد (٥) نوشته با مقدمه بزبان انگلیسی طبع کرده

۴۵۴ — ریشارد سن Richard Son

خاور شناس که زبان فارسی و عربی را یادگرفته و بآثار و لغت این دوزبان

اوقاتی زیاد گذرانده و بذوق و سلیقه ادبی و علمی خود فرهنگی بفارسی و عربی و انگلیسی ترتیب داده

۴۵۵ — ریو Reiu

خاور شناسی انگلیسی که در شناسائی کتب و آثار

ریشاردسن

۱ ـ ابن قوطیه قرطبی متوفی ۳۶۷ هجری ابوبکر محمد بن عمر بن عبدالعزیز
۲ ـ الناصر یکی از خلفای اموی در اسپانیا بوده
۳ ـ خشافی یکی از نویسندگان و مورخین است
٤ ـ F. Codara
٥ ـ ابو عمر ومحمد بن یوسف کندی مصری که ازدانشمندان بوده
٦ ـ ابن برد ابوالحسن احمد بن عبدالرحمن بن برد

علمی و ادبی و فارسی ماهر بوده و فهرست نسخه های خطی فارسی موزه بریطانیا را منظم و طبع نموده

ریو در خصوص یکی از شعرای دربار عز الدوله (۱) داخل تحقیقات شده و گوید بختیاری شاعر قصه یوسف و زلیخا را برای بهاءالدوله (۲) دیلمی بنظم آورده و فردوسی برحسب تشویق موفق وزیر در نظم قصه یوسف و زلیخا بعد از بختیاری مبادرت نموده مستشرق مذکور مجموعه اشعار ابو العلی معری (۳) را تحت عنوان ذیل:

deAbul Alae Vita et Carminibus

در ۱۸٤۳ ترجمه و طبع نموده

۴۵٦ — ربر کلیو Robert Clive
۱۷۵۷

مامور سیاسی معروف کاردان انگلیس که مردی مدبر و باهوش و لایق بوده واز طرف دولت انگلیس بهندوستان رفته و شناسائی تمام باوضاع آنجا پیدا نموده و در اثر حسن تدبیر نفوذ فرانسه را از هند مرتفع کرده مخصوصاً پس از رفتن دو پلکس نماینده سیاسی فرانسه از هند این مرد هوشمند نفوذ کامل انگلیس را در بیشتر قسمت هند بر قرار داشته

ربر کلیو

و در ۱۷۵۷ وسعت زیادی از خاك بنگاله را بتصرف در آورده وفتح عمده و بزرك پلاسی (٤) را انجام داده و نخست انگلیسی است که باوضاع شرق و جریان امور کشور پهناور هند آگاه شده و راه آمدن انگلیس ها را بشرق باز نموده

---

۱ عز الدوله بختیار بن معز الدوله دیلمی متخلص به بختیاری متوفی ۳٦۷
۲ بهاءالدوله ابونصر بن عضدالدوله متوفی ۳۸۸ بسن ٤۳ سالگی
۳ ابوالعلی شاعر معروف متوفی ٤٤۹
٤ Plassey

۴۵۷ ــ ربرتسن Mr. Robertson
۱۷۲۱ — ۱۷۹۳

ویلیام ربرتسن مورخ انگلیسی که از دانشمندان مطلع باصول و مبادی اسلامی و خاور شناسان بشمار رفته

این دانشمند در عادات و اخلاق مسلمین مطالعات نموده و راجع بمذهب اسلام نگارشاتی دارد و کتابی راجع بتاریخ شارل کن نوشته و نیز تاریخی برای امریکا نگاشته و تاریخ دیگری جهت اکس تربیت داده

ولادت او در ۱۷۲۱ وفاتش در ۱۷۹۳ بوده

ربرتسن راجع بحرارت و شور مذهبی مسلمین چنین مینویسد :

« این امر تنها بمسلمین اختصاص دارد که باداشتن حرارت وشور مذهبی در اشاعه دین و مذهب تسامح و گذشت مذهبی را کاملا رعایت نموده اند

مسلمانان از طرفی دین اسلام را با شمشیر اشاعه داده و از طرفی باشخاصی که برای گرویدن بدین اسلام حاضر نمیشدند آزادی داده و جزیه قبول مینمودند »

۴۵۸ ــ رودیگر ــ Rodiguer

خاور شناس آلمانی که درقرن هیجدهم زندگانی مینموده، معاصر و شاگرد معروف دساسی بوده و دیگر با کسگارتن [۱] و کلنیتز [۲] زحماتی در نشر و ترجمه آثار شرقی انجام داده و مجله شرقی آلمانی را می نگاشتند

۴۵۹ ــ رودلف دبروجس ــ Rodolphe de Bruges

استاد محقق قدیم که اوایل قرن دوازدهم میلادی در ریاضیات اسلامی تتبع و تحقیق نموده و کتاب خوارزمی [۳] مربوط باصول جبر و مقابله را که در قرن نهم میلادی نوشته بزبان لاتینی ترجمه کرده

گوستاو لوبون در کتاب تمدن عرب خود از وی نام برده وضمن فهرست مزبور نام و عمل او را متذکر شده

---

۱ ـ Kosgarton ۲ ـ Colnitose

۳ ـ خوارزمی ـ ابوعبدالله محمدبن موسی صاحب المختصر در جبر و مقابله متوفی ۲۳۲

۴۶۰ــ رودلف میر ــ Rodolf Myer

خاور شناس کنونی امریکائی که از دانشمندان نیویورك و در صنایع اسلامی شرق و غیره تخصصی تمام یافته و در قسمت مزبور بعنوان استادی در دانشگاه نیویورك تدریس میکند،

۴۶۱ ــ رماسکویچ ــ Romascovcitch

۱۸۸۵

خاور شناس معروف روسی عصر حاضر که از فضلا و دانشمندان بشمار رفته و در ردیف مستشرقین سال ۱۹۳٤ میلادی ــ (۱۳۱۳ شمسی هجری) بر حسب دعوت رسمی دولت ایران در جشن هزارمین سال ولادت فردوسی شرکت جسته و بایران آمده،

ولادت رماسکویچ ۱۸۸۵ بوده و تحصیلات او در دارالفنون لنین گراد انجام گرفته زبان فارسی و عربی و ترکی را تحصیل نموده و پس از انجام دورهٔ تحصیل در دارالفنون عمومی دوباره در رشته فارسی و ادبیات بعنوان تخصص کار کرده و از طرف آن دارالفنون برای تکمیل مطالعه زبان و ادبیات فارسی بایران آمده در این کشور مدت سه سال بمطالعه و تکمیل این زبان مشغول بوده (۱۹۱۲ـ۱۹۱۵)

۱ . رماسکویچ

رماسکویچ پس از مراجعت بروسیه در مدارس عالی لنین گراد برای تدریس زبان فارسی مأموریت یافته و درلهجه های مختلفه زبان ایرانی مخصوصاً زبان ایلات تألیفاتی نموده در ادبیات جدید زبان شیرین فارسی کتابی بصورت دستور برای تدریس این زبان بروسی نوشته و در رشته مذکور بروسی کامل نموده،

این دانشمند فرهنگی در زبان فارسی نوشته و طبع کرده و مجموعهٔ درقصص و حکایات و افسانه و اساطیر ایرانی بزبان روسی ترتیب داده ــ و اکنون استاد زبان شرقی مدرسه لنین گراد است

۴۵۷ ــ ربرتسن Mr. Robertson

۱۷۲۱ — ۱۷۹۳

ویلیام ربرتسن مورخ انگلیسی که از دانشمندان مطلع باصول و مبادی اسلامی و خاور شناسان بشمار رفته

این دانشمند در عادات و اخلاق مسلمین مطالعات نموده و راجع بمذهب اسلام نگارشاتی دارد و کتابی راجع بتاریخ شارل کن نوشته و نیز تاریخی برای امریکا نگاشته و تاریخ دیگری جهت اکس تربیت داده

ولادت او در ۱۷۲۱ وفاتش در ۱۷۹۳ بوده

ربرتسن راجع بحرارت و شور مذهبی مسلمین چنین مینویسد:

« این امر تنها بمسلمین اختصاص دارد که باداشتن حرارت وشور مذهبی در اشاعه دین و مذهب تسامح و گذشت مذهبی را کاملا رعایت نموده اند

مسلمانان از طرفی دین اسلام را با شمشیر اشاعه داده و از طرفی باشخاصی که برای گرویدن بدین اسلام حاضر نمیشدند آزادی داده و جزیه قبول مینمودند »

۴۵۸ ــ رودیگر ــ Rodiguer

خاور شناس آلمانی که درقرن هیجدهم زندگانی مینموده، معاصرو شاگرد معروف دساسی بوده و دیگر با کسکارتن [۱] و کلنیتز [۲] زحماتی در نشر و ترجمه آثار شرقی انجام داده و مجله شرقی آلمانی را می نگاشتند

۴۵۹ ــ رودلف دبروجس ــ Rodolphe de Bruges

استاد محقق قدیم که اوایل قرن دوازدهم میلادی در ریاضیات اسلامی تتبع و تحقیق نموده و کتاب خوارزمی [۳] مربوط باصول جبر و مقابله را که در قرن نهم میلادی نوشته بزبان لاتینی ترجمه کرده

گوستاو لوبون در کتاب تمدن عرب خود از وی نام برده وضمن فهرست مزبور نام و عمل او را متذکر شده

---

۱ ـ Kosgarton ۲ ـ Colnitose

۳ ـ خوارزمی ـ ابوعبدالله محمد بن موسی صاحب المختصر در جبر و مقابله متوفی ۲۳۲

۴۶۰ـــ رودلف میر ـــ Rodolf Myer

خاور شناس کنونی امریکائی که از دانشمندان نیویورك ودرصنایع اسلامی شرق و غیره تخصصی تمام یافته و در قسمت مزبور بعنوان استادی در دانشگاه نیویورك تدریس میکند.

۴۶۱ ـــ رماسکویچ ـــ Romascovcitch

۱۸۸۵

خاور شناس معروف روسی عصر حاضر که از فضلا و دانشمندان بشمار رفته و در ردیف مستشرقین سال ۱۹۳٤ میلادی ـ (۱۳۱۳ شمسی هجری) بر حسب دعوت رسمی دولت ایران در جشن هزارمین سال ولادت فردوسی شرکت جسته و بایران آمده.

ولادت رماسکویچ ۱۸۸۵ بوده وتحصیلات او در دارالفنون لنین گراد انجام گرفته زبان فارسی وعربی و ترکی را تحصیل نموده وپس ازانجام دورهٔ تحصیل در دارالفنون عمومی دوباره دررشته فارسی وادبیات بعنوان تخصص کار کرده وازطرف آن دارالفنون برای تکمیل مطالعه زبان وادبیات فارسی بایران آمده دراین کشور مدت سه سال بمطالعه وتکمیل این زبان مشغول بوده (۱۹۱۲ـ۱۹۱۵)

۱. رماسکویچ

رماسکویچ پس از مراجعت بروسیه در مدارس عالی لنین گراد برای تدریس زبان فارسی مأموریت یافته و درلهجه های مختلفه زبان ایرانی مخصوصاً زبان ایلات تألیفاتی نموده در ادبیات جدید زبان شیرین فارسی کتابی بصورت دستور برای تدریس این زبان بروسی نوشته ودر رشته مذکور بروسی کامل نموده.

این دانشمند فرهنگی در زبان فارسی نوشته و طبع کرده ومجموعهٔ درقصص وحکایات و افسانه و اساطیر ایرانی بزبان روسی ترتیب داده ـ و اکنون استاد زبان شرقی مدرسه لنین گراد است

رماسکویچ قسمتی از روایات کیکاوس و کیخسرو و دیگـران را نقل نموده از باربد و موسیقی شرحی نگاشته ترجمه فوق اقتباس از شرحی شده که خود او نوشته و بوزارت معارف ایران تقدیم نموده

۴۶۲ــ روردا تاکو Roorda Taco

از خاور شناسان معروف و متخصص در قسمت زبانهـای هند و استرالیا است که مخصوصا درباره جزیره جاوه و آگهی از اوضاع آن سرزمین زحماتی کشیده ،
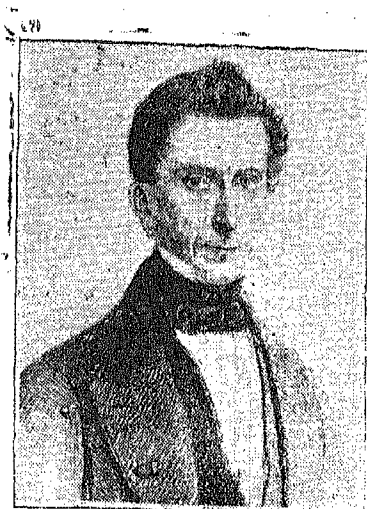
روردا

این خاور شناس دارای نگارش و مؤلفاتی است و کتابهائی نشر داده که از انجمله کتاب «ابوالعباس احمدی» است و آنـرا در ۱۸۲۵ بزبان لاتینی ترجمه و با اصل آن بچـاپ رسانیده و کتابی بزبان هلندی در ۱۹۰٤ راجع بکتب خطی جاوه نوشته و چند کتاب از کتب راجع بقوانین محمدیان اسلامی را انتشارداده (۱۸۹۵)

۴۶۳ ــ رزاریو گریگور ــ Rosarieu Grigore

۱۸۰۹

خاورشناس ایتالیائی که از دانشمندان اواخر قرن هیجدهم بوده وفات او در ۱۸۰۹ واقع شده و صاحب مؤلفات و نگارشاتی است وزبان عربی را خوب میدانسته رزاریو کتابی بنام «آثار عرب درصقلیه» نگاشته که آنرا ازکتاب نهایة الارب بلاتینی ترجمه نموده و در ۱۷۹۰ چاپ کرده

۴۶۴ ــ روزن ــ Rosen

۱۸٤۵ــ۱۹۰۸

خاور شناس روسی که خدماتی را در نشر و اشاعه آثار فرهنگی و معارفی شرق

انجام داده و صاحب کتب و مولفاتی است .

ولادت رزن در ۱۸٤٥ وفاتش در ۱۹۰۸ بوده

۴٦۰ — روزن — F. Rosen

۱۹۳٥ — ۱۸٦٥

فردریك روزن خاور شناس معروف آلمانی که در ایران شناسی هم معرفتی تمام داشته و بادبیات و معارف ایران خدماتی نموده

این دانشمند چندی عهده دار مشاغل وزارت امور خارجه آلمان شده وموقعی از قیصر مخلوع آلمان پذیرائی کرده و مورد اعتماد قیصر بوده ' او پسر قنسول پروسی بود که قبل از ایجاد وحدت آلمان بسعی بیسمارك صدر اعظم معروف آلمان در اورشلیم اوبا پدرش که دارای سمت مزبور بوده میزیسته و اغاز زندگانی خود را در آنحدود گذرانده وزبان انگلیسی و عربی و تاریخ واساطیر عرب را درآنجا فرا گرفته و بحالات و عادات عرب آشنا شده

در ۱۸۸۸ موقعیکه بنگاه زبانهای شرقی در برلن تأسیس شد و اشخاصی برای امور سیاسی ودیپلماسی انتخاب شدند اورا هم بعضویت این مؤسسه گزیده وبجانب ایران و هند فرستادند .

رزن پس ازچند سال سیر وسیاحت مجدداً ببرلن رفته ودر سفر مذکوررنجهای زیاد دیده و تا پایان کار بیسمارك در برلن بوده ' در سال ۱۸۹۱ بسمت منشی گری زبان شرقی سفارت آلمان بایران و تهران آمده و ازاینجا ببوشهر مامور شده وعنوان نایب قونسول یافته در ۱۹۰۰ ببرلن برگشته و دروزارت خارجه مقامی ارجمندیافته و بواسطه اطلاعات زیاد و آگاهی کامل از زبانهای شرقی و اطلاع از زبان اسپانیولی پیشرفت شایان نموده و از بهترین اعضاء بصیر و دانشمند وزارت خارجه بشمار رفته و در آدیس آبابا عنوان ریاست مسیون روزن را داشته

رزن در سرودن اشعار و تلفیق نظم مهارت یافته و رباعیات عمر خیام را ترجمه کرده با متن فارسی چاپ نموده و دستوری برای زبان فارسی نوشته و از اشعار ایران

قدیم و عربی و ترکی و هندی قسمت هائیرا ترجمه نموده ، کتاب هاروت و ماروت و مثنوی وتآثر میرزا [1] ملکم‌خان راهم ترجمه کرده کتاب گلستان را هم بآلمانی ترجمه نموده؛ رزن در کنفرانس الجزیره عنوان نمایندگی را پیدا کرده و در ۱۹۱۰ سمت وزیر مختاری تجارت یافته و در ۱۹۱۲ بلیسبون منتقل شده و تا ۱۹۱۶ در آنجا بوده پس از آن بلاهه رفته واخیرا موقعی‌که برای ملاقات پسر خود بچین رفته بود در یکن وفات یافت ۲۷ نوامبر ۱۹۳۵

رزن نویسنده کتاب ایران‌مشروح و مصور بعنوان

Persien in wort und Bild

است ، این کتاب متضمن موقعیت جغرافیائی و آب و هوای ایران و نباتات آن و تقسیمات نژادی و مذهبی و زبان مردم این کشور و مذاهب : زردشتی ـ مسلمان ـ شیعه وسنی و طریقت ـ صوفیها ـ عیسویین ویهود ـ علم وصنایع ـ ادبیات وموسیقی تعلیم و تربیت ـ اوضاع اقتصادی ـ معادن‌وصنایع و وسائل حمل و نقل و تجارت ـ تاریخ ـ سیاست ـ قانون اساسی ـ حکومت اداری نمایندگی ملت ـ نظام و روابط خارجی این کشور است

قسمتی از مطالب فوق از مکتوبی که‌بعدازفوت رزن بوزارت معارف‌ایران‌رسیده اقتباس گردید .

۴۶۶ ـ رتا ـ Rotta

از شناسندگان قسمت‌عربستان‌است که درقسمت‌یمن‌وغیره سیاحت‌نموده‌وسیاحت نامه راجع بمشاهدات و اطلاعات خود در آنحدود نگاشته و بطبع‌رسانیده گوستاولوبون در کتاب تمدن عرب خود ببعضی از آن مطالب استناد کرده

۴۶۷ ـ روسو ـ Rousseau

۰۸۰۸

صاحب کتاب Description du pachalik de Bagdad است که‌کتاب مزبور را روی اطلاعات و مطالعات خود ازقضایای بغداد جمع و تالیف نموده (۱۸۰۹) در پاریس بطبع رسانیده

---

[1] ـ میرزا ملکم‌خان ـ ناظم‌الدوله که در ۱۲۴۹ در اصفهان متولد شده و ماموریت های مهمی را در خارجه انجام نموده و تا اوایل قرن ۱۴ هجری زندگانی داشته

۴۶۸ — روسله — Rousselet

خاورشناس که اطلاعی زیاد ازهندوستان پیدانموده وراجع بدهلی پایتخت آنجا کتابی نوشته و از آثار اسلامی آن سرزمین وصف نموده وکوستاولوبون درنگارش خود از کتاب او استفاده کرده

۴۶۹ — روکس — Roux

۱۹۲٤ - ۱۸۵۰

کیلیوم روکس خاورشناس آلمانی که علاقمندی زیاد بادبیات عربی داشته وقصایدی از شعرای عرب بفرانسه ترجمه نموده که ازجمله قصیده مشهور بانت سعاد گفتهٔ کعب بن زهیر(۱) است روکس آنرا با شرح با جوری در پاریس سال ۱۹۰٤ بطبع رسانیده پروفسور باسه Bassé بران شروح و تعلیقاتی نگاشته و با این وصف قصیده مزبور مجددا سال ۱۹۱۱ در الجزایر بطبع رسیده ، اوصاحب مؤلفاتی چنداست

۴۷۰ Rowland son.

۱۸۳۳

ناشر و مترجم آثار و کتب اسلامی که خدماتی دراین باب انجام داده ازجمله کتاب تحفة المجاهدین ملیباری(۲)را که مربوط بقسمت تاریخی اسلام در پرتقـال است بانگلیسی ترجمه کرده و آنرا در ۱۸۳۳ در لندن طبع نموده

---

۱ - کعب بن زهیر شاعرمخضرم عرب متوفی در ۲٤ هجری

۲ - شیخ زین‌الدین متوفی ۹۸۷

S

۴۷۱ ـ زاخاو (ساخاو) E. Sachau

دکتر ادواردزاخاوشرق (۱)شناس دانشمند معروف که‌ازعلاقمندان مخصوص بنشر آثاربزرگان اسلامی است، این‌داشمند بعنوان زاخاوادوارد هم‌خوانده شده‌و کتبی را ترجمه و طبع نموده که ازآنجمله‌است کتاب ماللهندمن‌مقوله ابوریحان بیرونی(۲) و کتاب مذکور را زاخاو در ۱۹۲۵ بطبع رسانیده و فهرست و ملاحظاتی باین کتاب افزوده و نیز کتاب الاثارالباقیه عن‌القرون الخالیه استاد ابوریحان را طبع کرده بعلاوه کتاب‌المعرب من‌الکلام‌الاعجمی جوالیقی (۳) را طبع نموده وکتاب کشف‌الغمة‌الجامع‌لاخبار الائمة (٤) را نشر داده و خدماتی دیگر هم دارد که در فهرست کتابخانه بریل (ص ٤٠) درج شده شده، زاخاو درخصوص انتشار مذهب مسیحیت در شرق کتابی نوشته‌ودر ۱۹۱۵ بچاپ رسانید و نیز قسمت راجع بمسیحیت در ایران را در ۱۹۱۹ چاپ نموده وقسمت راجع بمسیحیت درآسیای‌اودر ۱۹۱۹ بچاپ‌رسیده‌واوراازخاور شناسالی که‌دررشته سیمتیك کار کرده‌شمرده اند

زاخاو

۴۷۲ ـ سالمان Salemann

از علاقمندان آثار ادبی و دوستداران فردوسی وکتاب او بوده که مقداری از ادبیات

---

۱ - D. Edauard sachau

۲ - ابوریحان محمدبن احمد صاحب‌الاثارالباقیه و استیعاب و غیره متولد در ۳۶۲ متوفی در ٤۳۰ ریاضی دان بزرگ ایران

۳ - جوالیقی ابو منصور موهوب‌بن احمد صاحب شرح ادب‌الکاتب متوفی ۵۳۵

٤ - مؤلفه‌علی‌بن‌عیسی اربلی‌متوفی ٦۹۲

کتاب حماسی شاهنامه را با نسخی از شاهنامه های اروپا مقابله نموده ودر تصحیح و طبع اشعار مذکور بذل مساعی کرده و نیز در سال ۱۸۹۵ کتابی را که برای حل و کشف لغات مشکله شاهنامه و از آثار عبدالقادربغدادی بوده بطبع رسانیده

۴۷۳ ـ سار (زاره) Sarre

۱۸۶۵

دکتر فردریك سارالمانی خاورشناس معروف متولد ۱۸۶۵ ، نگارنده ترجمه احوال این دانشمند را از شرحی که اوبقلم خود نوشته اقتباس و ذیلاً منیکارد :

نام او فردریك ونام خانوادگیش سار پدرش موسوم به تئودر (۱) میباشد دکترسار در ۲٤ ژوئن ۱۸۶۵ میلادی در برلن متولد شده و بطوریکه خود او مینویسد تحصیلات خود را راجع بتاریخ صنایع در دانشگاه برلن و لیزیك و هیدلبرك (۲) انجام داده و مسافرت های مختلفه کرده و در تمام ممالك شرقی گردش نموده و اکتشافات کرده و در موزه های اروپا و امریکا اطلاعاتی بهمرسانیده

سار

فردریك سارازجمله مستشرقینی است که در کنگره جشن ولادت فردوسی بایران آمده ونایب رئیس اول کنگره بود این استاد بزرك اغلب مقالات علمی خود را در جراید نشر داده ـ اخیراً مقاله مبسوطی راجع بآثار باستانی در صنایع ایران بروز نامه فرانسه (ژورنال دوتهران) فرستاده وروز نامه مذکور اصل آنرا درج و بعضی جراید در ترجمه آن بفارسی مبادرت نمودند

مستشرق مذکور مشاغله مهمه را در خدمت دولتی آزا دانه انجام داده و

---

۱ - Théodor

۲ - Heidelberg

بمدیریت موزه های برلن تا ۱۹۳۱ و معلمی در مدارس عالیه اشتغال داشته

انتشارات و مؤلفات این استاد درباره ایران و غیره زیاد است که اغلب بطبع رسیده و از جمله آثار او راجع بایران کتب ذیل است :

۱ ــ صنایع ساختمانی ایران

1 Denkmäler Persischer Bauknst Berlin 9110

۲ ــ حجاری کوهستانی ایران بدستیاری هرتسفلد

2 Irsanische Fel sreliefs (mit E. Herzfeld) Berlin 1910

۳ ــ شاهکار های صنایع اسلامی

3 Meisterwerke Mohammedanichor Kunst München 7922

٤ ــ نقاشیهای رضا عباسی

4 Zeichamnigen des Riza Abbassi, Munchen 7914

٥ ــ اردبیل

5 Ardabil Berlin 7924

٦ ــ جلد سازی اسلامی

6 Islamische Bucheinbaüdis, Berlin 7923

۴۷۴ ــ سانگی نتی Sanguinetti

ازخاور شناسانیست که درطبع سفرنامه ابن بطوطه مبادرت نموده ونیز دفرمری(۱) در طبع این کتاب اقدام کرده

۴۷۵ ــ Savary
۱۷۸۸-۱۷۵۰

سیاح دانشمند فرانسوی که از خاور شناسان بوده تولد او در ۱۷۵۰ وفاتش در ۱۷۸۸ در پاریس واقع شده

ساواری از ۱۷۷۶ تا ۱۷۸۱ در جهان گردی و سیاحت بوده و مدتی را درمصر ویونان گذرانیده وازآثار مهم این دو کشور استفاده نموده واطلاعاتی زیاد پیدا کرده

---

۱ ــ Defrémery

این دانشمند زبان عربی را بخوبی فرا گرفته و درآن استاد شده وترجمهٔ مفیدی بقرآن مجید در زبان فرانسه نوشته که در ۱۷۸۳ آنرا بچاپ رسانیده در مقدمه‌این کتاب قسمتی بقلم کردن[1] خاور شناس نگاشته شده .

قسمت دیگرمقدمه و شرحی است که درگزارش‌زندگانی و شرح احوال‌حضرت محمد ص بقلم ساواری نگارش یافته واز آثار مفیده و قابل مطالعه است

کتاب مذکور مکرر بچاپ رسیده و علاوه بر این ساواری کتبی دیگر هم از عربی بفرانسه ترجمه نموده و چاپ شده کتاب صرف و نحو عربی او در ۱۸۱۳ بچاپ رسیده

۴۷۶ ــ سارازن ــ Sarasin

خاور شناس نویسنده ومحقق‌که راجع باحوال بزرگان اسلامی تحقیقاتی‌نموده و تاریخی از گزارش رجال این مذهب نگاشته و از او است

Das Bild Alis, bei Den Historikn der Sunna

که در این کتاب خودراجع بحضرت‌علی ابن ابیطالب علیه السلام مطالبی تحریرنموده و از مردان تاریخی اسلام هم نام برده

۴۷۷ ــ شاد ــ Schaade

از خاور شناسان معروف معاصروازاعضای نه‌گانه دائرةالمعارف اسلامی لیدن است که بسیاری از عملیات و تحقیقات او در آنجا ذکر گردیده از جمله ترجمه‌ایست که برای امین پاشا مکتشف مشهور آلمانی موسوم به ادوارد شنیتزر Ed. Schnitzer مستعمر افریقا نگاشته (دائرة المعارف اسلامی لیدن ج-۲)

۴۷۸ ــ شاخت ــ Y, Schacht

ژزف شاخت خاور شناس آلمانی که در طبع و نشر آثارعلمای اسلامی مبادرت جسته از جمله کتاب المخارج فی‌الحیل امام محمدبن‌حسن شیبانی (۱) را که از

---

۱ — شیبانی یکی از پیشوایان است که مصاحب با ابی حنیفه و همزمان با او بوده

۲ — Cordonne

قدیمی ترین آثار گذشته مذهبی و کهن ترین مصنفه از کتب فقهی است در لیزیك
چاپ نموده و روایت سرخسی(۱) را در اول این کتاب وارد کرده

۴۷۹ ــ شیفر ــ Schefer

مستشرق مشهور و مدیر مدرسه السنه شرقی که در طبع و نشر کتب و آثار دانشمندان
اسلامی بذل مساعی نموده من جمله سفر نامه ناصر خسرو علوی (۲) را بطبع رسانیده
و شرح مخصوصی در باره مرزبان نامه تألیف مرزبان بن رستم طبرستانی نگاشته و
مشروحه او در جلد دوم از قطعات منتخبه فارسی وی مسطور است

شیفر علاوه بر این تاریخ بخاری را هم طبع نموده و خدماتی دیگر در این
مورد انجام داده

۴۸۰ ــ شیل ــ Scheil

۱۹۰۷

استاد ایران شناس و متتبع در تاریخ قدیم این سرزمین که آثار حفریات وکاوش
قسمت عیلام و شوش را جمع و تدوین نموده و حاصل اطلاعات خود را ضمن کتابی
تالیف کرده ودردومجلد با تصاویر و نقوش لازمه در پاریس سال ۱۹۰۷ بطبع رسانیده

۴۸۱ ــ شنیدر ــ S. Scheneider

۱۸۷۰

استن شنیدر خاور شناس آلمانی که در ترجمه و طبع بعضی از کتب و
آثار شرقی مبادرت نموده ، من جمله مقدمه کتاب احمدبن مثنی بن عبدالکریم
صاحب کتاب تعلیل یا علل زیج خوارزمیرا که ابراهیم بن عزرام اسرائیلی
طلیطلی اندلسی نوشته بآلمانی ترجمه ودر ۱۸۷۰ آنرا بطبع رسانیده

۱ ــ شمس الائمه ابی بکر محمدبن احمدبن ابی سهل سرخسی است

۲ ــ ناصر خسرو علوی خسروبن حارث بن عیسی بن محمدبن موسی الرضا علیه السلام متولد
۳۵۸ متوفی ۴۳۱

۴۸۲ ـ شیاپارلی ـ Schiaparelli

خاورشناس ایتالیائی که قسمت عمده روزگار خودرا درراه تحقیق آثار و مطالعات کتب شرقی گذرانده و خدماتیرا در این خصوص انجام نموده

ازآثار برجسته او کتاب اخبار ایتالیا است که با ترجمه ایتالیائی نگاشته ودر ۱۸۸۸ در رم بچاپ رسانیده

۴۸۳ ـ شلگل ـ G. Schlegel
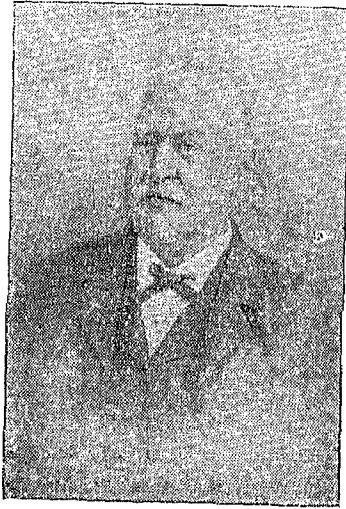
گوستاو شلگل که در قسمت کتاب شناسی شرقی تخصص یافته وفهرست مؤلفات ونگارشات چاپ شده شرقی (chronologique) را از ۱۸۶۲ ـ ۱۹۰۱ و ۱۹۰۲ ترتیب داده و بچاپ رسانیده مخصوصاً اودر قسمت چین و عادات و اخلاق مردم آن سر زمین اطلاعی زیاد بدست آورده و کتابی راجع بچین نوشته که در ۱۸۷۷ بچاپ رسیده

عملیات این خاورشناس درفهرست کتاب خانه بریل ص ۱۱۱ و ص ۱۱۲ بتفصیل نگاشته شده است

شلگل

۴۸۴ ـ اشمیت ـ Dr. Schmidt

اشمیت دوعون دکتر نویسنده و ناشر روز نامه لیبیت در ترکیه که از دانشمندان خاورشناس بشمار رفته و جزء مستشرقین است که در جشن هزارمین سال فردوسی بایران آمده و در این جشن شرکت کرده وصاحب نگارش و آثاری است
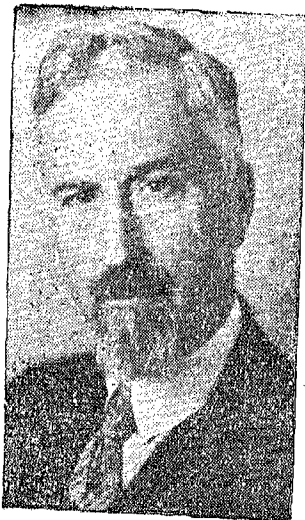
اشمیت دوعون

۴۸۵ـ اشمیت ـ Dr, E. Schmidt

دکتر اریش اشمیت (۱) استاد ایران شناس مدیر موزه یونیورستیه (دانشگاه) فیلا دلفی وموزه صنایع مستظرفه بستن و مکتشف آثار باستانی و مدیر حفاری خرابه ری که در سنوات اخیر در خرابه های مذکور نزدیکی چشمه علی وجا های دیگر اکتشافاتی زیاد نموده که اغلب مربوط بدوره پادشاهـان سلسله ساسانی و زمان پیش از اسلام و ادوار بعد از آن است که بدورهٔ پادشان سلاجقه و دیگران راجع خواهد شد

این دانشمند در خواندن خطوط قدیمه ایران و خط فارسی و عربی و کوفی و نسخ تسلطی دارد و علاوه بر کار هـای نامبرده او با هیئت علمی کاوش خرابه های تخت جمشید و لرستان بوده و در اکتشافات آنحدود دستیاری نموده . دکتر اشمیت کتابی بنام حفریات تپهٔ حصـار دامغان تحت این عنوان

Tepe Hissar Excavations at Damghan

تالیف و چاپ نموده

۴۸۶ ـ شرودر ـ Schroeder

خاور شناس انگلیسی که بآثار تاریخی و تاریخ علاقمندی خودرا بروز داده و با پروفسور پوپ مستشرق معروف امریکائی خدماتی راجع بآثار تـاریخی ایران و اسلام انجام نموده و آندو بهمدستی وتعاون یکدیگر کتابی درباره اثار ایران مینویسند

شرودر با چند تن ازهمراهان خود کهاز آنجمله مسیو رونه نقاش معروف فرانسوی بوده و در سال ۱۹۱۴ هجری (۱۹۳٤) بایران آمده در اصفهان و شیراز و آثـار قدیمه تخت جمشید و ابنیهٔ تاریخی آن حدود مشاهداتی نموده و در دیگر شهرهای ایران که خط سیر او بوده تحقیقاتی کرده و در قسمت مسافرت بخراسان آرامگـاه خیام وفردوسی و دیگران رادیده و یاد داشت ها از گزارش سفر خود ترتیب داده

۴۸۷ — شوال — Schwal

ازمستشرقینی است که مخصوصاً بشناسائی کتب ایران تخصص یافته و کتابی بنام کتاب شناسی ایران

Bibliographi de la perse

تألیف نموده که در آن اسامی کتب زیادی از کتابهای ایرانی و مطبوعات اولیه آن را ذکر کرده .

۴۸۸ — سباستیان — Sebastian

۱۸۸۸

سباستیان بیك فرزند یوحان بیك (۱) استاد دانشمند خاورشناس آلمانی که ولادت اودرباویر (۲) مونیخ سال ۱۸۷۸ شده دردانشگاه برلن تحصیل خودرا انجام داده ، زبانهای شرقی : فارسی ترکی - عربی - چینی تبتی را فرا گرفته ودر ادبیات شرقی بزبانهای مختلف مطالعه نموده در دانشگاه برلن ولیپزیك سمت استادی یافته و دومرتبه باناطولی ترکیه سفر کرده و چند سال در آنجا مانده و نیزچند ماهی را در ایران گذرانده ودر وزارت خارجه آلمان بسمت مترجمی زبان ترکی و فارسی و تخصص در امور دول

اسلامی اشتغال داشته و پنجسال در افغانستان بوده و سه سال از اینمدت را خدمت به معارف افغانستان نموده و دو سال دیگر را بعنوان مترجمی سفارت آلمان در کابل گذرانده

سباستیان

هفت سال سمت استادی زبان فارسی وزبانهای دیگر شرقی را در دانشگاه برلن داشته، سباستیان دارای مولفاتیست که پیشتر چاپ شده و از آن جمله صرف و نحو برای آلمانها در دو جلد - احوالات صوفی در افغان - تشکیلات ادارات

---

۱ — Yohan Beck　　۲ — Bavier

رسمی عثمانی صرف ونحو آلمانی بزبان فارسی برای ایران ـ تاریخ ایران و تاریخ ادبیات فارسی که در قسمت اخیر مشغول تالیف آن بوده ـ ترجمه کتاب کلمان هوار (۱) تاریخ عرب سه جلد ترجمه ازفرانسه بالمانی ـ ترجمه قانون مجازات عمومی افغانستان بآلمانی ترجمه دیوان هلالی جغتائی از فرانسه بآلمانی ـ ترجمه افسانه های عثمانی بزبان آلمانی (ازنکارش صاحب ترجمه اقتباس شد)

۴۸۸ ــ سدیکل ــ F, G. Sedickell

یکی از خاور شناسان بشمار رفته و در آثار و مولفات نویسندکان اسلامی بحث و مطالعه نموده و در قسمت نشر و طبع آثار مزبور خدماتی کرده از جمله مجموعه التحفة البهیه وحکم و امثال حضرت علی بن ابیطالب ع را با متن عربی و فارسی در ۱۸۳٤ بچاپ رسانیده

۴۸۹ ــ سدیلو ــ E. Sedillot

۱۸۳۲ — ۱۷۷۷

امانوئل سدیلو خاور شناس معروف متولد در منت مرانسی سال ۱۷۷۷ ومتوفی ۱۸۳۲ که او با پسرش لوئی سدیلو بعلوم و ادبیات اسلامی خدمت نموده ومؤلفاتی ترتیب داده و بین خاور شناسان اشتهار یافته اند

اقوال سدیلو درباره قرآن و احکام اسلامی وپیغمبر اسلام قابل اهمیت است

۴۹۰ ــ سدیلو ــ L. Sedillot

۱۸۷۵ — ۱۸۰۸

خاور شناس که نام اصلی او پیراوژن آملی یا لوئی سدیلو است او متولد ۱۸۰۸ و متوفی ۱۸۷۵ بوده است و صاحب نکارشات و آثار میباشد از جمله مؤلفات لوئی سدیلو (تاریخ عرب) است که در دوجلد نکاشته ودرپاریس چاپ نموده : علی پاشا مبارك ۲

---

۱ — Clemeut Huart ۲ — Nontmoreney ۳ — P. Eugen-Amelie

٤ — علی پاشا مبارك مصری ازنویسندکان معروف مصر وصاحب مولفات وآثاراست ازجمله آثاراو خطط التوفیقیه در جغرافیای مصر است وفات او ۱۸۹۳

کتاب اورا بعربی ترجمه نمودهٔ و سال ۱۳۰۹ هجری در مصر بچاپ رسیده و کتابی در تطبیق جغرافیای یونان و عرب ترتیب داده در پاریس سال ۱۸۴۲ طبع شده و زیج الغ بیك را بامقدمه در ۱۸۴۷ طبع نموده

کتاب جامع المبادی و الغایات تالیف ابوالحسن مراکشی که در آلات رصد نگاشته است این کتاب را سدیلو سال ۱۸۳۵ در دو جلد بچاپ رسانیده و در خصوص قرآن مجید هم مطالبی نوشته

۴۹۱ — سئلاند — Séeland

اسقف خاورشناس دانمارکی که بعد از فردریك مونتر درقسمت شناختن آثار ایران باستان زحماتی کشیده واطلاعاتی مفید تحصیل نموده

این دانشمند در ۱۸۰۱ رسالهٔ راجع بکتیبه های تخت جمشید فارس نگاشته و آنرا با توضیحاتی بچاپ رسانیده و نشر داده

۴۹۲ — سیلبد — Dr. Seybold

دکتر سیلبد خاور شناس قرن بیستم که از ناشرین کتب اسلامی بشمار رفته و در زبان عربی تخصص یافته و صاحب مولفات و ترجمه های مفید است

از جمله نشریات او :

کتاب **اسرار العربیه** انباری (۱) است که در ۱۸۸۶ چاپ نموده و درچاپ قسمتی از کتاب **الاغانی** هم با دیگران دستیاری کرده وقصه شول وشمول را ازکتاب **الف لیله** عربی با ترجمه آلمانی نقل نموده وجزء دوم آنرا در ۱۹۰۲ بچاپ رسانیده و کتاب **النقط و الدوائر** که ازجمله کتب مذهبی قبایل دروز است با ترجمه بزبان آلمانی چاپ نموده وذیلیکه خلاصهٔ از شرح **البیان فی ذکر بدعة الزمان** است بچاپ رسانیده

او رساله بدء الخلق و رساله **کشف الحقایق** حمزة بن علی را در ۱۹۰۲

---

(۱) انباری — عبدالرحمن بن محمودبن عبیدالله بن ابی سعید کمال الدین ابوالبرکات

چاپ کرده ونیز کتاب تاریخ الاعلام کنیسهٔ اسکندریه ابن مقفع (۱) را چاپ نموده و درکنگره سوم مستشرقین جزو کارمندان بوده نام و عملیات اودرضمن فهرست کتابخانه بریل مسطور است

۴۹۳ — شرلی — A. Scherley

برادران شرلی دو برادران ایران شناس اند که دوره سلطنت صفویه بایران آمده و از گزارشات این کشور آگاهی یافته حاصل مشاهدات خود را کتاب کرده و طبع نموده اند

۴۹۴ — سیمون — L. Simon

سیمون

خاور شناس معاصر که از جمله مطلعین بقسمت مصر و آسیای غربی بشمار رفته و رساله درباره مصر نوشته و فهرست تپو گرافیکال (۲) (نقشه برداری) آسیای غربی را ترتیب داده و آنرا در ضمن دویست صفحه با ۲۲ نقشه در ۱۹۳۷ بچاپ رسانیده و آثار دانشی دیگری را هم دارا است

۴۹۵ — اسموس — Smous

خاورشناس دانمارکی که بادبیات ایران اظهار علاقه نموده و کتابی بنام تحقیقات در اطراف حافظ (۳) و غزل سرایان دیگر بزبان دانمارکی نوشته و بچاپ رسانیده ، اسموس اگرچه سایر نگارشاتش بزبان فرانسه و انگلیسی و آلمانی است با وجود این

---

۱ — ابن مقفع ابوالبشر ساویرش اسقف که در دوره المعز فاطمی ۱۰۰۰ میلادی بوده

۲ — Topogrdphical

۳ — حافظ ـ شمس الدین محمد صاحب دیوان معروف متوفی ۷۹۱ هجری

مقداری از اشعار شاهنامه و رباعیات از خیام را بزبان دانمارکی ترجمه نموده

۴۹۶ — اسمیت — G. A, Smithe

خاور شناس انگلیسی ونویسنده کتاب :

Historical Géography of the Holy Land

است که جغرافیا وتاریخ اماکن مشرفه رامتضمن و این کتاب در لندن سال ۱۹۰۵ بچاپ رسیده

۴۹۷ — اسمیت — Dr. D. smithe

دکتر داوید اسمیث استاد ایران شناس امریکائی که در تاریخ و ادبیات ایران مطالعاتی زیاد کرده و بایران سفر نموده و یاد داشت ها از سفر خود نگاشته و در مجله های امریکا نشر داده

این دانشمند در صدد تکمیل احوال عمر خیام بر آمده و رباعیات خیام را به انگلیسی ترجمه کرده وخواسته که مقام علمی آن حکیم را در ریاضی و ادب معلوم نماید

اسمیث از استادان عالیمقام دارالفنون کلمبیا ودانشگاه نیویورك است ومولفاتی در ریاضیات دارد او در ۱۳۱۲ شمسی هجری بایران آمده ، در تهران کنفرانس ها داده و مجدداً دراین قسمت اخیرهم بایران آمده و کنفرانسی دردانشسرای عالی راجع بنفوذ ایران در تمدن امریکا داده و از طرف وزارتمعارف ایران باعطای یکقطعه نشان علمی طلا درجه اول مفتخر گردیده

۴۹۸ — اسنوك هورگرانژ — Dr. Snouck Hurgronje

۱۸۵۷ — ۱۹۲۷

خاور شناس معروف هلندی که از مؤسسین دائرة المعارف اسلامی لیدن و نویسنده مجله تاریخ ادیان شیخ المشرقین بوده واین لقب را ماسنیون مستشرق شهیر در جشن «کلژد فرانس» پاریس باو داده و در مجمع علمی عربی دمشق سمت عضویت داشته

جرجی زیدان(۱) وصاحب کتاب اکتفاء القنوع ونویسنده کتاب معجم المطبوعات از وی نـام برده و ترجمه تفصیلی او را مجله الصباح مصر در شماره ٤۱۵ سال ۱٤ ص ۱٦) نگاشته و نگارنده مطالب ذیل را از آن اقتباس نمود :

اسنوك هورگرنژ

دکتر اسنوك هورگرنژ ازبزرگترین خاورشناسان وخدمت گذاران بزرك بادبیات اسلامی بوده و اهتمام بادبیات و مباحث اسلامی را جزء وظیفه خود شنـاخته و مـدتی استاد ولیعهد هلنـدشده و امور مذهبی واجتماعی را درمستعمرات شرقی هلند از جاوه و جزایر هند شرقی عهده دار گردیده و در ظرف چند سال درهلند بعضی عادات و رسوم اهل جاوه را نشر داده و بعد از آشوب و شورش مردم جاوه در اثر اجرای قانون هلند دکـتر مذکور بانجا سفر نموده و یاد داشتی داده که حکومت هلند را بجرح و تعدیل قانون مذکور وادار نماید

حکومت فـرانسه هم اسنوك گرونژ را در ظرف پنجسال برای تطبیق قـوانین جدید خود در بربر (شمال افریقا) ماموریت داده ولی در آنجاکه اهـالی آن مردمی مسلمان بودند او بر ضد مصلحت فرانسه قیام نمود

دکتر اسنوك هورکرونج در لیدن سال ۱۸۵۷ تولد یافته و تحصیلات خودرا در لیدن تکمیل نموده و در امور و شئون اسلامی مجتهد شده و در زبان عربی استاد استاد گردیده واسلام قبول نموده بجانب مکه و حجاز سفرکرده و در موقع ورودبجده پائیز سال ۱۸۸۵ حاکم آنجا در اسلام وی مشکوك شده و بدینوسیله مدت پنجماه

---

۱ ـ جرجی زیدان نویسنده مجلهالهلال متولد ۱۸٦۱ و متوفی ۱۹۱٤ مولف اداب اللغة العربیه و مولفاتی دیگر

باو اجازه ورود بمکه نداد ، در آنوقت هورگرونژ ۲۸ سال داشته و بعدها دراثرابراز حرارت و حماست خود باسلام حاکم جده را بصحت اسلام خویش قانع نمود و جواز رفتن مکه برای او صادر شد

هورگرنژ موقع تشرف بمکه با زنی بدوی ازدواج نموده و از آن اولادی آورد ولیکن قونسول فرانسه مقیم جده نسبت بهورگرونژ نزد کارکنان دولت عثمانی سعایت کرده و برای اخراج اجباری او از مکه اقدام کردند، هورگرنژ مدتیکه میان توده عرب گذراند از فرا گرفتن زبان و لهجه قبایل بدوی و ادبیات بادیه استفاده کرده و با این احوال مدتی در آنحدود زندگانی مینمود تا در ۱۸۸٦ بهولند بر گشته کتاب اول خود « کتاب مکه » را در دو جلد نشر داده ، اودراین کتاب عادات و اخلاق بدوی و بازارهای بنده فروشی و تجارت برده را نام برده و نیز از خانه کعبه و موقعیت مقدس آن سر زمین و اهمیت و احترام این مکان در بین مسلمین وعمل حج وشرایط حجاج و غیره وصف نموده و در ذیل کتاب خلاصهٔ از لغات عربی و پیدایش وارتباط آن بلغات سامی نگاشته و نشر این کتاب باعث گردید که دولت انگلیس او را برای استادی ادبیات عربی دانشگاه کامبریدج استخدام نماید، هورگرنژ دردانشگاه جانشین «روبرت اسمیت» شده ولی طولی نکشید که تدریس دانشگاه را بجهات و عللی چند ترك نموده و شایسته دید که روزگار خود را بتدریس و تحقیق و مسافرت در عالم اسلامی مصرف نماید

در سال ۱۹۰٦ هورگرونژ استادی ادبیات عربی جامعه لندن و هلند راقبول نموده و مربی ولیعهد آن کشور گردید وضمناً مستشاری رسمی امور اسلامی وعربی حکومت جزائر شرقی هولند با او شد تا اینکه اخیراً در حدود سن هفتاد سالگی وفات نمود ۱۹۲۷

کتاب Mikkanich Sprichwörter او در چند جلد است و در دائره المعارف لندن در موضوع اذان تحقیقات و نگارشاتی دارد

او « کتاب الحاج الی المکه» را بزبان هلندی نوشته و با تصاویر در لیدن طبع نموده و کتاب المهدی را بزبان آلمانی نگاشته و امثال مکی بالمانی او در لاهه سال ۱۸۸٦

طبع شده کتاب مکه و جغرافیای‌آن را بانقشه ها درزبان آلمانی ضمن دو مجلدنوشته و بطبع رسیده و کتابی در (سیاست فرانسه درهلند) دارد که آنهم طبع شده ، او کتابی راجع باسلام در ۷ جلد نگاشته که‌از ۱۹۲۳ تا ۱۹۲۷ بچاپ رسیده و تفصیل آن‌در فهرست کتابخانه بریل (ص ۱۲۱) مسطور است

۴۹۹ ـ سوسن ـ socin

خاور شناس دانشمند آلمانـی که اهل تحقیق و مطالعه‌بوده وتألیفاتی‌نموده‌و نویسنده الامثال والحکم‌الدارجه است و کتاب او تحت این عنوان بطبع رسیده

Die Arabisch dialockt von Mosul . und mardin Lepzig 7904

سوسن کتاب هائی بزبان عربی و آلمانی نوشته که در برلن از ۱۸۸۹ ـ تا ۱۹۰۹ طبع و نشر پذیرفته

۵۰۰ ـ سدیو ـ Sodieu

مستشرق فرانسوی که در تاریخ اسلامی بر رسی و مطالعه نموده و کتابی بنام تاریخ عرب و اسلام نوشته و در ۱۸۷۷ کتاب او بطبع رسیده (گوستاولوبون در در کتاب تمدن عرب خود از نگارشـات اواستفاده و استناد نموده)

سدیو کـتاب جامع المبادی و الغایات ابوعلی مراکشی (۱) را ترجمه نموده و راجع بمسلمین وعلوم‌ایشان‌وفوائدی که‌ازایشان بنظام و قوانین‌اجتماعی و مدنی ولغت‌وغیره بدیگران رسیده وسرمشق داده‌اند شرحی نگاشته خدمات‌مسلمین را در هندسه و ریاضی شرح داده و از مستشرقین دورهٔ اخیر است او راجع باسلام وقرآن و وجود محمد ص مطالبی عالی و مفیدنوشته .

۵۰۱ ـ سلمن گاندز P. Solmon Gandz

پروفسورخاورشناس‌معاصر امریکائی که‌دردانش‌سرای‌یشیوا (۲)درشهرنیویورك جزء اساتیدزبـان شرقی‌ودرردیف مستشرقین‌بشمار‌رفته وصاحب‌آثار ونگارشاتی است .

۵۰۳ ـ سلتی کوف الگزی Solty koff Alexi

خاور شناس که در ایران وهندگردش کرده و نتیجهٔ مشاهده ومطالعات خودرا جمع وکتابی ترتیب داده وکتاب او در پاریس سال ۱۸۵۸ بطبع رسیده .

---

۱ ـ ابوعلي مراكشي حسن متوفي ٦٦٠ هجري   ۲ ـ yeshiva

۵۰۳ ــ سونك ــ Sonneck

استاد ومدیر سابق مدرسه عالی اسلامی قسطنطنیه و معلم مدرسه کلنیال وصاحب کتاب الدیوان المطرب فی اقوال عرب افریقیه والمغرب است که جزء اول کتاب او در پاریس سال ۱۹۰۲ طبع شده و جزء دوم هم بعدا با ترجمه فرانسه بطبع رسیده

۵۰۴ ــ زن ترمر ــ Sonthermer

خاور شناس آلمانی صاحب ترجمه کتاب جامع مفردات الادویة والاغذیه ابن بیطار (۱) است که آنرا در تحت عنوان Grosse Zusammenstellung (بزرگترین ترکیبات) از ۱۸۷۰ تا ۱۸۷۲ بطبع رسانیده

۵۰۵ ــ سوزا ــ Souza

۱۸۱۲

از خاور شناسان اوایل قرن نوزدهم بشمار آمده که در ۱۸۱۲ وفات یافته وصاحب کتاب الفاظ پرتغالی است که از زبان عربی اشتقاق یافته و یا ماخوذ و اقتباس شده و از دانشمندان محقق و متتبع بوده

۵۰۶ ــ اشپیگل ــ Spiegel

۱۸۲۰ — ۱۹۰۵

مستشرق مشهور آلمانیکه از دانشمندان بزرك و اهل تحقیق و سیاحت و اطلاع بوده

اشپیگل در ۱۱ ژویه در کیت رنگن آلمان تولد یافته و در ۱۵ دسامبر در مونیخ بدرود زندگانی نموده و صاحب مولفات و خدمات عدیده است

دانشمند مذکور در ۱۸۶۷ میلادی بخیال خواندن خطوط میخی ورسم الخط دوره باستانی ایران بر آمده و رموز و اسرار آنرا حل و تصفیه نموده ــ علاوه بر ــ

---

۱ — ابن بیطار دانشمند اسلامی متوفی ٦٤٦ نویسنده کتاب جامع مفردات

این او بقصد گردش و جهان بینی بسیاری از ممالك دنیا از وطن خود حرکت کرده و بسی جاها را دیده و آگاهی زیادی از اوضاع هر جا پیدا نموده و در کتاب Eraniche Alter Tumskund Dscho خود در باب اصطخر فارس مطالبی نگاشته

اشپیگل ابتدازبان سانسکریت را فرا گرفته وبخواندن آن ماهر شده سپس زبان فارسی و خط پهلوی را آموخته و نیز زبان ارمنی و پشتو (افغان) را یاد گرفته و معلوم نموده که آن زبانها فروع زبان آریائی میباشند او کتابی بنام

Die Alexandersage Bei den Orientalen

در باره اسکندر وقصه آن نوشته و این موضوع را در آن حل نموده و قصه اسکندرنامه نظامی را هم در کتاب خود انتقاد کرده و کتاب اودر ۱۸۵۱ درلیزیك بطبع رسیده

اشپیگل طریقه صرف و نحو هریك از زبانهای مذکور را پیدا نموده و خطوط میخی تخت جمشید را خوانده در یونان هم اوراقی از پوست که خط میخی با ترجمه پهلوی در آن نگاشته شده بود دیده و حروف الفبای میخی را بکمك حروف پهلـوی درست کرده و متدرجاً بخواندن حروف و خط میخی مسلط گردیده و پس از آن بترجمه خطوط تخت جمشید مبادرت نموده و کتابی هم دراین باب جمع و تالیف کرده

او خطوط میخی تخت جمشید را بسه شکل دانسته و معلوم نموده که اگر هرکس یك شکل آن را بخواند خواندن سایر اشکال برای او بسهولت انجام میگیرد

استاد دانشمند آقای دکتررضا زاده شفق استاد دانشکدهٔ ادبیات طهران که نسخه اول فرهنك خاور شناسان نگارنده را مطالعه فرموده این عبارت را در حاشیه کتاب بخط خود راجع بآثار اشپیگل نگاشته که عیناً نقل میشود:

« از آثار مهم این مستشرق نامی آلمانی یکی تاریخ منصل و بسیار سودمند ایران قبل ازاسلام است از آغازتاظهور اسلام درسه جلد بزرك ـ دیگر کتاب مفیدی است راجع به کتیبه های میخی ایران بالاحقه مختصری در صرف و نحو قواعد فارسی باستان و فرهنگ لغات ـ دیگر کتاب مفیدی از تاریخ و دورهٔ آریائی و نظائب آنها

دانشمند مزبور مقالات و متتبعات و تحقیقات اساسی علمی زیاد راجع بعلوم ایرانی در مجله انجمن آسیائی آلمان انتشار داده »

۵۰۷ — سپرنجر — Sprenger

۱۸۹٤—۱۸۱۳

مستشرق عالی مقام و دانشمند مشهور اطریشی که از مشاهیر خاورشناسان و صاحب خدماتی برجسته و شایان تقدیر است ولادت این استاد در تیرول (یکی از شهرهای اطریش) شده ۱۸۱۳

سپرنجر بعداز تحصیل کمالات از وطن خود بجانب انگلستان و لندن رفته و در آنجا داخل خدمت دولت انگلیس شده و بهندوستان ماموریت یافته امور مدرسه دهلی را عهده دار گردیده و در مطبعهٔ کلکته بنشر مولفات و مصنفاتی مفیده از آثار علما و دانشمندان عالم اسلامی کوشیده او با لومسدن ولیس انگلیسی برای انجام امور تشریك مساعی نموده و خدماتیرا که انجام داده از این قرار است

طبع مقامات حریری طبع ونشر کتاب نفحة الیمن شروانی (۱) قاموس المحیط فیروز آبادی (۲) تاریخ الخلفا سیوطی — نوادر قلیوبی (۳) کشاف ز مخشری فتوح الشام — کشاف اصطلاحات الفنون تهانوی (٤) نخبة الفکر ابن حجر عسقلانی — الاتقان سیوطی — معجم الصوفیه عبدالرزاق کاشی (٥) واصطلاحات صوفیة تاریخ یمینی عتبی (٦) — الاصابة فی تمییز الصحابه ابن حجر عسقلانی وساله شمسیه نجم الدین کاتبی (۷) حدودالنحو فاکهی (۸) — قسطاس المیزان شمس الدین سمرقندی (۹) الاستبصار شیخ

---

۱ — شیروانی احمدبن محمد انصاری شروانی یمنی است

۲ — فیروز آبادی ابو طاهر مجدالدین محمدبن یعقوب شیرازی

۳ — قلیوبی شهاب الدین احمدبن سلافه قلیوبی صاحب تحفة الراغب متوفی ۱۰٦۹

٤ — تهانوی — محمدعلی بن شیخ علی بن قاصی محمد هندی که در اواسط قرن ۱۲ هجری بوده

٥ — عبدالرزاق کاشی کمال الدین عبدالرزاق صاحب تاویل الایات و شرح فصوص و غیره متوفی ۷۲٥

٦ — عتبی ابو نصر محمدبن عبدالجبار رازی متوفی ٤۲۷

۷ — کاتبی نجم الدین علی بن عمر شافعی استاد ریاضی ومنطق متوفی ٦۷٥

۸ — فاکهی جمال الدین عبدالله بن احمدبن علی فاکهی مکی شافعی متولد ۸۹۹ متوفی ۹۷۲

۹ — شمس الدین که از دانشمندان بوده

طوسی (۱)

سپر نجر صاحب مجلدات Das Liben und die Lehre de Mohammed است که در ضمن آن شرح حال ابی ذرغفاری (۲) را نگاشته و نیز استاد مذکور یکجزء از کتاب مروج الذهب مسعودی را بـانگلیسی ترجمه نموده و در طبع و نشر کتب مذکورفوق‌از علماء ودانشمندان هندوستان‌استمداد ودستیاری جسته وبهمراهی ایشان مقصود را انجام داده وفات او در ۱۸۹۴ بوده

۵۰۸ — استن کنو — Sten konow

خاور شناس که درچندین کنگره شرکت داشته ومدیر انتشارات خاور شناسی انجمن خاور شناسان دانمارك و نروژ و غیره بوده

۵۰۹ — استراد Lu. Sterad

لوسترب استراد خاور شناس آ کاه‌ومتتبع در قسمت تمدن اسلامی که در اثر تتبع و تحقیق واحاطه‌واطلاع کتاب (تمدن اسلامی) را نگاشته وکتاب مزبوربعنوان «حاضر العالم الاسلامی» بعربی ترجمه و طبع گردیده

۵۱۰ — استونسن — R. Stevenson

روبرت استونسن دانشمند خاور شناس که راجع بقواعد و دستور زبان عربی

استن کنو

تحقیقات نموده و کتابی در این بـاب نوشته و اطلاعات او مورد توجه و استفـاده بسیاری از خاور شناسان گردیده و دردائرة‌المعارف اسلامی لیدن آثار قلمی او زیادو تحقیقاتی را باو نسبت داده‌اند

---

۱ ـ شیخ طوسی شیخ‌الطایفه محمدبن حسن بن علی متولد ۳۸۵ متوفی ۴۴۰ صاحب تهذیب واستبصار

۲ ـ ابو ذرغفاری صحابی متوفی ۳۲ هجری که از بزرگان صحابه بوده

۵۱۱ — استکوی مانوئل Stokvi Manuel

دانشمند آگاه باوضاع نژادی دنیا که درعداد خاورشناسان بزرگ آمده وتاریخ نژاد (His. Génealogie) تمام دول روی کره را از قدیمترین زمان تا کنون در سه جلد نگاشته و عدهٔ از تابلو های ژنالژیك را در آن گنجانیده و جلد اول آن را بسلاطین آسیا و افریقا و امریکا و پلینیزی اختصاص داده و در ۱۸۸۸ بچاپ رسانیده و در فهرست کتابخانهٔ برزیل نام وعملیات اومسطور است .

۵۱۲ — استوری Ch. Story

شارل استوری استاد زبان عربی دردانشگاه کامبریدج که خدماتی زیاد بادبیات اسلامی نموده ودر ۱۹۱۵ کتاب الفاخرتألیف مفضل(۱) صاحب فراعد و کسائی را با فهارس و قوافی و اشعار و امثال و رجال و الفاظ طبع نموده و بنشر آثاری دیگر مبادرت کرده .

۵۱۳ — استرانژ G. Le Strange

خاورشناس معروف انگلیسی که کتاب جغرافی ابن‌سرابیون(۲) را بانگلیسی ترجمه و نقل نموده و آنرا در سال ۱۸۹۵ با نقشه‌های لازم طبع و نشرداده و ازآثار مهم ومشهور او جغرافیای ممالك شرقی اسلامی است که در آن تتبع ودقت نظروعمق علمی این دانشمند معلوم میشود .

استرانژ کتابات الشرقیه فی قرون‌الوسطی را در ۱۹۰۵ تحت این عنوان در کمبریدج طبع و انتشار داده .

(اراضی شرقی خلافت)

Lands of the Eastern Caliphate

و نویسندهٔ کتاب

Palestine under The Moslems

(فلسطین در حکومت مسلمین) است

---

۱ - مفضل‌بن سلمةبن عاصم از دانشمندان قرن دوم هجری بوده .

۲ - ابن‌سرابیون جغرافی دان قرن سوم هجری متوفی ۲۹۵ هجری که کتابی در جغرافیا نوشته .

استرانر اغلب با نیکلسن همکاری نموده و کتابهائی را نشر داده اند از جمله آن دو کتاب ابوزید احمدبن سهل بلخی را در ۱۹۲۱ بچاپ رسانیده اند و نیز در چاپ جلد اول نزهت‌القلوب از ۱۹۱۳ تا ۱۹۱۵ مبادرت نموده .

۵۱۴ ـ سوتر Suter

خاورشناس معروف که داخل یك‌سلسله تحقیقات علمی‌شده ودر بارهٔ خوارزمی اظهار عقیده نموده و آنرا از ابوریحان بیرونی دانسته .

سوتر شرح احوال‌قاضی ابوبکر(۱) بغدادی ریاضی را جمع آوری کرده و کتاب اورا که در شرح مقالهٔ دهم اقلیدس است بعنوان ذیل :

H. Suter verber denkommentar des Mohammed-
ben Abdelbaqi Zur Zehnten des Euklides

طبع و انتشار داده .

۵۱۵ ـ سایکس ـ G. Sykes

ژنرال سایکس‌معروف انگلیسی که از دانشمندان ومورخین مطلع و نویسندگان شمرده شده و جزءایران شناسان ومستشرقین است مشارالیه درموقع جنگ‌بین‌الملل (۱۹۱۴ـ۱۹۱۸) ریاست قوای نظامی که انگلیس ها در ایران باسم پلیس‌جنوب تشکیل داده بودند برقرار بوده

سایکس در تاریخ ایران و شرق مطالعاتی نموده و کتابی ضمن دو مجله بنام

History of persia

نوشته که کتاب مذکور در ۱۹۱۵ بطبع رسیده و این کتاب محتوی تاریخ قدیم و جدید ایران و از کتب مفیده است اخیرا تاریخ او بقلم دوست دانشمندفاضل ما آقای سید محمد تقی فخرداعی بفارسی ترجمه شده

۵۱۶ ـ Sylvain Levi

۱۸۳۳

از شرق شناسان معروف فرانسه و صاحب اطلاعات و تحقیقات و خدماتی در عالم شرق است که آنرا بعالمیان تقدیم نموده وفات او در ۱۹۳۵ میلادی واقع شده

۵۱۷ - سیلوستر دساسی B. Sylvestre de Sacy

۹ ۱۸۳۸ — ۱۷۵۰

بارون سیلوستر دساسی بزرگترین مستشرق و معروفترین خاورشناسان است که در نیمهٔ اخیر قرن ۱۸ و نیمهٔ اول قرن ۱۹ زندگی مینموده ولادت این استاد ۱۷۵۰ وفات اودر ۱۸۳۸ بوده .

دساسی از جملهٔ دانشمندانی است که علاوه بر زبان عربی بزبان شرقی از ترکی فارسی‌عبری وغیره دانا شده مخصوصاً درزبان عربی و فارسی تخصصی تمام‌یافته و زندگانی خودرا در خدمت بادبیات و علوم شرقی مخصوصاً در ادبیات اسلامی وعرب مصرف نموده او روح غیرت و همت را در ابدان اروپائیان بیخبر از نفایس شرق بحرکت آورده وعیسویان‌را که درائرجلوگیری کشیشان و مخالفت روحانیین مسیحی از معارف و دانش و ادبیات عالم اسلامی بیخبر مانده نسبت بآن بدبین بودند و از راه عناد تعلیمات نا پسند بآنها داده شده و حقایق دیانت اسلام بگوش آنان بر خلاف خورده بود دساسی در اثر ترویج کتب و معارف اسلامی و ترجمه و نشر و تعلیم و تلقین آن راه را برای دیگران باز کرده ومستشرقین زمان او وبعداز آن تمامی مدیون و رهین زحمات وخدمات این دانشمندند واز شاگردان وی بشمار میروند .

دساسی خدمات وکارهای زیادی انجام داده و مولفاتی عدیده دارد از تألیفات مهمه او کتاب صرف و نحو عربی این استاد است :

Grammaire Arabe

که آنرا دردو مجلد بزرگ برای یاد دادن زبان عربی بفرانسه نگاشته وکتاب‌قرائتی (خواندنی) است که در آن منتخبات ظریفه و جالب توجهی از کتب ادبی عربی موسوم بهٔ انیس‌المفید للطالب المستفید ترتیب داده و کتاب مذکور در پاریس سال ۱۸۲۷ بطبع رسیده ،

دساسی مجمعی بنام انجمن آسیائی :

Société Asiatique

ومجله بنام مجله آسیائی
Journal Asiatique
تاسیس و نشر داده و او را مولفاتی در تاریخ اعراب دورهٔ جاهلیت است ونیز
در بیان مذهب دروز تالیفی در دو مجلد نموده بعنوان
Exposé ae la Religion des Druzes
در آورده که در پاریس سال ۱۸۲۸ بطبع رسیده مولف مطالب و محتویات این
کتاب‌را ازکتب‌وآثار ایشان نقل نموده ومصدّر بترجمه حال‌الحاکم بامرالله است (۱)

دساسی کتاب التحفة السنیه فی علم العربیه را نوشته که کتـابی در دو قسمت
برای شاگردان مدرسه پاریس بزبان فرانسه جهت یاد گرفتن زبان عربی در صرف و
نحو و کلام و عروض ترتیب داده واو را دائرة‌المعارفی در ادبیات و علوم شرقی در
سه مجلد است

مستشرق‌مزبوربا دلابورت (Delaborte) در ترجمه‌جغرافی عربی بزبان افریقی
از عربی‌شرکت نموده و آنرا در ۱۸۲۱ درپاریس بطبع رسانیده وکتاب الدرالمنظوم
فی وصایا سلطان المرحوم که وصایای لوئی شانزدهم پادشاه فـرانسه است دساسی
آنرا ترجمه و با متن فرانسه طبع نموده

دساسی قصیده برده (۲) را بفرانسه ترجمه کرده و نیز کتاب نبذة العقود
مقریزی را ترجمه نموده و درنقودالخلفا مقالاتی نوشته که آنها را با مقالات دیگـری
در مجله اسیا ضمن موضوعات مختلفه نشر داده ومقامات حریری را هم بطبع رسانیده
از اینها گذشته او را نگارشاتی مفید در باره ایران است و کتاب المختار من کتب
ائمةالتفسیروالعربیه فی کشف الغطـاء عن غوامض اصطلاحات النحویه و اللغویـه یا
تکمله کتاب انیس‌المفید است که در ۱۸٤۷ با ترجمه فرانسه و شروح متن عربی و
فرانسه طبع شده و منتخبات نحوی او در پاریس سال ۱۸۰٦ بطبع رسیده
دساسی کتبی از قبیل الافادة والاعتبار عبداللطیف بغدادی (۳) وکتاب کلیله دمنه

۱ ـ الحاکم بامرالله ابوعلی مسعودبن‌العزیز بالله متولد ۳۷۵ متوفی ٤۱۱
۲ ـ برده شرف‌الدین محمدبن سعید مصری بوصیری متولد۶۰۸ متوفی ٦۹٤
۳ ـ عبداللطیف بغدادی صاحب کتاب‌الافاده و الاعتبار که آنرا در ٦۰۳ تمام نموده

و معلقة(لبید(۱)) والفیه ابن مالك (۲) را با ترجمه فرانسه بعنوان

Alfiyya ou la quintessence ce la G. Arab

در ۱۸۸۳ در پاریس ولندن بطبع رسیده وهشت باب از آ در کتاب خود بعنوان ترجمه

Anthologie Gram.

و المنشور الصادره بطبع رسانیده و نیز کتاب السلوك لمعرفة دول الملوك را مقداری ترجمه نموده

دساسی در کتاب انیس المفید خود منتخباتی از آثار و افکار علمای مشهور اسلامی مانند امام فخررازی (۳) و مقریزی و خلیل بن (٤) شاهین طاهری و نیز در لمع از کتب دروز و بعضی از قصاید متنبی ولامیة العرب شنفری (٥) را جمع نموده و در این کتاب مکتوب سلطان مراکش را بپادشاه فرانسه ومصالحه ما بین آن دو را با مکاتبات امام سعیدبن احمد بمسیور سل بالیوز قنسول فرانسه در بغداد که در حدودسنه ۱۷۰۰ مکاتبه شده درج نموده و او را بزرگترین دانشمندان میشمارند که بلغت ضاد و بعالم عربیت خدمت کرده وبشیخ المستشرقین ملقب شده

دساسی در کتاب

Mém. sur diverses Antiqutes des La perse

خود تحقیقاتی مفید در باره اصطخر فارس دارد و آن کتاب در پاریس سال ۱۷۹۳ بطبع رسیده او مخصوصا در کتاب خود ازخطوطیکه سه تن از سلاطین آل بویه

---

۱ ـ لبید بن ربیعة بن مالك شاعر مخضرمی ولادت او ۸٦ قبل از هجرت وفات ٦٤ بعد از هجرت بوده و صدوچهل زندگانی نموده

۲ ـ ابن مالك ابو عبدالله محمدبن مالك طائی شافعی نحوی متولد ٦۱۰ متوفی ٦۷۲

۳ ـ امام فخر رازی ابو عبدالله محمدبن عمربن حسین طبری نبی بکری متولد ٥٤٤ متوفی ٦۰٦

٤ ـ خلیل بن شاهین غرس الدین متولد ۸۰۳ متوفی ۸۷۲

٥ ـ شنفری از ذی صاحب قصیده لا میه اقیموا بنی امی صدور مطیکم که موسوم به شمس بن مالك و از شعرای جاهلیت بوده متوفی ٥۱۰ م

بعربی و سه‌نقش که دوتای آن بفارسی و سیمی بعربی‌و از ابوالفتح ابراهیم نواده‌تیمور در قرن نهم هجری (۱۵ میلادی) و سه نقش که دو نقش آن عربی وسومی فارسی و از علی بن خلیل نواده اوزن حسن(۱) (قرن ۹ هجری) میباشد شرح داده از اوست کتاب

Rechrche sur L'origine du Recueil des
contes Intitulé les Mille et un Nuits

که در باره الف لیله نوشته و در پاریس‌سال ۱۸۲۹ بطبع رسیده و او را رساله‌ایست که عنوان آن

Memoiros de l' Academie des inscriptiou des belles Lettres

است که در چند جلد و در ۱۸۳۳ طبع شده

دساسی صاحب کتاب (Chrestonnathie) درچند جلداست که در جلداول آن از ص۱ تا ۹۲ قسمتی از تاریخ الفخری (ابن طقطقی) را نقل نموده(دائرةالمعـارف لیدن (ج ۱ ص ۲۱۸ع)

دساسی پند نامه‌شیخ عطار را در۱۸۱۹ میلادی (۱۲۳٤ هجری) در پاریس بطبع رسانیده و آنـرا بفرانسه ترجمه کرده و برای آن مقدمه بفارسی نـوشته و اصل پندنامه باترجمه طبع شده ' نکارنده‌اصل مقدمه رابرای‌اهمیت‌آن ونمونه‌تسلطیکه استاد سیلو ستر دساسی در نکارش نثر عربی و فارسی و نظم فارسی داشته و مقام فضلی این دانشمند و حسن عقیده و ایمان کامل اورا میرساند لازم دانست که در اینجا بنگارد و اینك مقدمه مذکور را از نسخه چاپی مورخ ۱۸۱۹ متعلق بجناب آقای حاج سید نصرالله تقوی رئیس دیوان عالی تمیز باین کتاب نقل مینماید وراستی حیفم‌آمد که از درج آن در این نامه صرف نظر نمایم

بنـــــام خدا

الحمدلله‌الاحدالصمدالجلیل‌الحمیدالعزیز المجیدالحکیم‌القدیرالسمیع‌البصیر الجبار

---

۱ — اوزن حسن از خانواده آق قونیلو است که در ۸۷٤ تبریز را گرفته و بعد بعراق عجم استیلا یافته و در ۸۸۲ وفات نموده

القهار الکریم الرحیم المقدس فی ذاته المنزه عن سمات النقص فی صفاته مبدع المخلوقات و محدث المصنوعات الذی لم یخرج شیئی من القوة الی الفعل الا بقدرته و لا یهبط هباء من اعلی عالم الوجود الی اسفل هاویة العدم الا بارادته عالم الغیب و الشهاده مالک الیوم الذی لیس فیه شك ولاریب الخالق الذی زیّن حدائق الافلاك بازهار النجوم وانوار الکواکب الثابت و السیار و نوّر افلاك الحدائق بنجوم الازهار و کواکب الانوار من الریاحین و الاشجار و بث فی اکناف الارض و اطراف الهوا انواع الحیوانات من السباع و البهایم و الطیور و الحشرات واجری فی طرقات البحار و مسالك الانهار حیتان الکواکب و السفائن و سفن الحیتان و التنانین ثم فضل الانسان علی ماسواه من صنائع جبروته بها خصه به من معرفة لاهوته والهمه من غرائب العلوم الدنیویه و الدینیه و عجائب الاحکام السیاسیه و الادبیة مایهتدی به الی صلاح دنیاه و نجاح عقباه و من الواجب علی کل قبیلة من بنی آدم و علی جمیع قطان اقطار العالم مع تفاوت از منتهم و الملل و تباین امکنتهم و النحل ان یحمدوه علی ما اکرمهم به من اکمل الائه وانعم علیهم من اتم احسانه و اجزل عطائه اذلیس من صنائع حضرته و خلائق قدرتة الامابین تسبیحه و یونج تمدیحه اما بلسان قاله و اما بلسان حاله بحکم و ان من شیی الا یسبح بحمده و فی ذلك انشد الشاعر

شعر

الم ترانّ النسیم الصبا	لـه نفس لنشره صـاعد
فطوراً ینوح و طوراً یفوح	کما یفعل الفاقد الواجد
وسکب الغمام وندب الحمام	اذا ماشکی الغصن المائد
و نور الصباح و نور الاقاح	و قد هزه البارق الراعد
و وافی الربیع بمعنی بدیع	بترجمة و رده الوارد
و کل لاجلك مستیقظ	لما فیه نفعك یا جاحد
و کل لالائه ذاکر	مقرّ له شاکر حامـد
و فی کـل شی له آیة	تدّل علی انه واحـد

و من احسن ما قیل فی ذلك المعنی ما انشده الشیخ فریدالدّین العطار فی کتاب منطق الطیر .

مثنوی

هرچه هست از پشت ماهی تا بماه — جملهٔ ذرات بر ذاتش گواه
پستی خاك و بلندی فلك — در گواه قدرتش پس یك بیك
باد و خاك و آتش و خون آورد — سرّ خویش از جمله بیرون آورد
خاك ما گل کرد د رچل بامداد — بعد از آن جان را درآن آرام داد
جان چودرتن رفت و تن زوزنده شد — عقل دادش تا بد و بیننده شد
عقل را چون یافت بینائی گرفت — علم دادش تا شناسائی گرفت
چون شناساشد بعجز اقرار کرد — غرق حیرت گشت و تن درکار کرد

اما بعد چنین میگوید ضعیف‌ترین بندگان رحمن و کمترین خدمتگاران مستعان فقیر حقیر و مسکین بی تمکین مطموره نشین نادانی و ناتوانی بارون‌سلوستره دساسی مرید طریق حق‌شناسی که از خزینهٔ الطاف خفیه التماس راهنمائی میکند وبا خضوع هرچه تمامتر اعتراف میورزد که کشتی جد وجهد خویش را از امواج دریای خطایا و اهوال گرداب گناه نه رجاء ساحل سلامت است و نه امید پناه مگر بریاح لطف نامتناهی خدای آموزگار و بادعایت ربانی خداوند پروردگار که آن بندهٔ کمینه در زمان جوانی و عنفوان زندگانی از اکتساب نعمتهای بی بقای این زمان نا امان و از التذاذ بلذّات ناثبات این جهان سراب نشان اعراض تمام واجتناب مالاکلام نموده است و در حاصل کردن اموال بی زوال دانش پرور بدست آوردن رغائب خزاین و غرائب دقائق ادب وهنر جهد کامل وسعی شامل فرموده وچون بیشتر همت آن‌ضعیف بر تعلم لغت عرب و تلقن زبان عجم مصروف شده روز و شب در مطالعت کتب عربیه میکوشید ودر تصفح نامه‌های فارسیه روزگار میگذرانیده و با وجود آنکه برمجموعات بسیار و رسالات بی‌شمار اطلاع یافته است ودر فنون متفرقه و تصانیف متنوعه‌خوض کرده بقبضهٔ معرفت این کمینه هیچ کتابی نرسیده و در تصرف ضمیر پرتقصیر این‌خاطر

خسته هیچ رسالتی نیامد که در او چنین وصایای عزیز و چندین پندهای شفقت آمیز موضوع شده باشد که در پند نامهٔ شیخ فریدالدین عطار وفی الحقیقه میتوان گفت که کمتر فوائد گوناگون است و ذخیرهٔ ثمرات و عقاقیر رنگارنگ غلط کردم که عقد است از جواهر ولالی حقایق علمیه و عملیه مشتمل و هرکه میخواهد که روزگار بایمنی وبی باکی میگذراند و از زحمتهای اندوه و نا مرادی محفوظ ماند و در بند آن میباشد که پس از مضمحل و ناپدید شدن سراب زندگانی مشمول عواطف

سیلوستر دساسی

پادشاهانه ملك بی نظیر گردد و منظور عین عنایت خداوند پوزش پذیر میباشد که خودرا از وساوس شیطان ملعون که بنی آدم را عدو مبین است دور داشته گوشهای عقل خویش بقراط این پند های گرانبها تشنیف نماید و سخنهای نصیحت آمیز این پیر ارشاد انگیز را دستورالعمل ساخته مضمون ایشان فراموش کردن درهمه عمرجایز ندارد و بنابراین پیش از چند سال این دعا گوی آهنگ کرده بودکه چنان نامهٔ نامور را طبع کند تا تحصیل او بر هر یك از بندگان را ستجوی آسان شود و از فوائد این رسالهٔ گرانمایه کسی از خاص وعام محروم و بی‌بهره نماند اما تا این زمان میسر نشد چه از سالهای بسیار فتنه های بیشمار بر اقالیم زمین استیلا یافته است و هر کشور ومرزو بوم بخروش لشکریان و های وهوی جنگجویان در اضطراب افتاده و آدمیان دیده اند (ع) جهان پرزآشوب وتشویش وتنگی لیکن چون بحکم سیجعل الله بعد عسر یسراً بعنایت آفریننده حرکت و سکون وارادت خداوند اذا قضي امراً فانما

یقول له کن فیکون سلاطین ممالك و امم و اساطین اطراف عالم براین متفق و یکدل گشتند که لشکرهای فتنه وسرکشیرا بتیغ آشتیو عدل گستری منهزم و مقهور کنند و در هر اقلیم و کشور علمهای صلح و موافقت افراخته و منشور سازند تا بمساعی محموده و آرای پسندیده این سر افرازان دادگر و پادشاهان هنر پرور حال چنین دست داد که (ع) پلنگان رها کرده خوی پلنگی این ضعیف بشتافت تا پیش از نزول قضای آسمانی و غروب زندگانی که (مثنوی) عمر برفست و آفتاب تموز اندکی مانده خواجه غره هنوز آنچه مقصود او بود بکار آورد واز عهدهٔ عهدکه میداشت بیرون آمدکه حکما گفته‌اند: «الوعدعلی‌الحر دین» پس میباید دانست که در پندنامه شیخ فریدالدین‌عطار بمرور الایام واللیالی و گردش فلك شعبده باز لا ابالی فسادچنان از زیاده و نقصان افتاده است که در بعضی از نسخ بیتی چند نوشته شد که در نسخه های دیگر موجود نباشد و نیز درعدد فصول کتاب مذکور و ترتیب ایشان و در اوایل و اواخر هر فصل از فصول او اختلاف واقع است و چون در تصرف راقم این حروف هفت نسخه حاصل شد درمقابله اینها با یکدیگر علی‌حسب‌الامکان دقیقهٔ مهمل نگردد و بعداز امعان نظر و اعمال دقت بصر آن قرائت را در هرجای ثبت کرد که اولیتر ومستحسن ترمعنی ولفظاً مینمود اما با این همه براین بنده مخفی نیست که در بیشتر مواضع که در ایشان اختلاف واقع شدنمیتوان یقین دانست که ازخط مصنف صادر شده واز فساد نویسندگانچه تغییر و تحریف دخول یافته والله اعلم و هو یحکم بینهم فیماکانوافیه یختلفون و اگر معاذالله سهوی افتاد امید است از کرم خوانندگان و شنوندگان که این بنده را معذور خواهند داشت که لایکلف‌الله‌نفساًالاوسعهاوتمام‌شد طبع این پند نامه در ایام پادشاه جهان‌پناه سایه کردگار وپرتولطف پروردگارعالی نژاد فرخ نهاد مطاع عالم اکرم اولاد آدم‌جهاندار نیك نام و تاجدار سعادت فرجام‌خردمند عدل گستر و دانشمند دین پرور رود علم و طودحلم فریدون شوکت و سلیمان‌حکمت سالك کرم و عطا مالك ممالك عز و علامکرم درگاه ملیك صمد مورد مراحم دادار احد موسس اساس انصاف و داد ممهد قواعد صلاح و سداد سلطان همایون و سر فراز و خاقان فرانسا نواز مصطفای خداوند گردون مفخر دودمان بوربون

لوئیس هشتدهم که تخت او باد بر سر چرخ نهم

شعر

بناز ای فرانسا بدورش چنان — که ایران بدوران نوشیروان

جهانبان دین پرور دادگر — نیامد چو لوئیس والا گهر

سر سرفرازان و تاج مهان — سرور فرانسا و فر جهان

گر از فتنه آید کسی در پناه — نیابد جز این کشور آرامگاه

ندیدم چنین گنج و ملك سریر — که وقف است بر طفل و برنا و پیر

نیامد برش دردناك غمی — که ننهاد بر خاطرش مرهمی

طلبکار خیراست و امید وار — خدایا امیدی که دارد برار

کله گوشه بر آسمان برین — هنوز از تواضع سرش برزمین

چو لوئی خردمند فرخ نهاد — ندارد جهان تا جهانست یاد

نه بینی در ایام او رنجهٔ — که نالد ز بیداد سر پنجهٔ

کس این رسم و ترتیب و آئین ندید — فریدون ابا این شکوه این ندید

ازآن پیش حق پایگاهش قویست — که دست ضعیفان بجاهش قویست

چنان عدل گسترده بر عالمی — که زالی نیندیشد از رستمی

همه وقت مردم ز جور زمان — بنالند و از گردش آسمان

در ایام آن دادگر شهریار — ندارد شکایت کس از روزگار

برون بینم اوصاف شه ازحساب — نگنجد در این تنگ میدان کتاب

فرو ماندم از شکر چندین کرم — همان به که دست دعا گسترم

جهانت بکام و ملك یار باد — جهان آفرینت نگهدار باد

بلند اخترت عالم افروخته — زوال اختر دشمنت سوخته

غم از گردش روزگارت مباد — وز اندیشه بر دل غبارت مباد

که بر خاطر پادشاهان غمی — پریشان کند خاطر عالمی

دل و کشورت جمع و معمور باد — ز ملکت پراکندگی دور باد

درونت بتایید حق شاد باد — دل و دین و اقلیمت آباد باد

تنت باد پیوسته چون دین درست	بداندیش را دل چو تدبیر سست
همینت بس از کردکار مجید	که توفیق خیرت بود بر مزید
جهان آفرین پرتو رحمت کناد	دگر هرچه گویم فسانه است و باد

و چندین سخن بس که در اطناب کلام هیچ فایده نیست که حکما گفته اند ایاك و فضول الکلام فانها تظهر من عیوبك ما بطن و تحرك من عدوك ماسکن پس بدین بیت حافظ اکتفا میکنم :

ای شهنشاه بلند اختر خدا را همتی	تا ببوسم همچو گردون خاك ایوان شما

سیلوستر دساسی در این کتاب شرح حال شیخ اجل فریدالدین عطار را از تذکره دولتشاه غازی سمرقندی نقل نموده و اشعاری زیاد از حافظ و سعدی و دیگران را بفرانسه ترجمه کرده و بعضی قسمتها را بترکی و عربی نوشته که فی الحقیقه تمامی قابل اهمیت و نظر است او خود این مقدمه فوق الذکر را با اصل پند نامه ترجمه بفرانسه نموده و در قسمت آخر کتاب درج کرده و غزلهائی از شاهی شاعر هم بفارسی و ترجمهٔ فرانسه وارد آورده که از آنها است :

هر که کوی تو ساخت مسکن خویش	خون خود میکند بگردن خویش

ایضاً

بیا ای اشک تا بر روزگار خویشتن گریم	چو شمع از محنت هجران یار خویشتن گریم

T

۵۱۸ــ تاورنیه ــ Tavernier

۱۶۸۵-۱۶۰۵

دانشمند جهان گرد و بازرگان فرانسوی که در دورهٔ سلاطین صفویه (از ۱۰۳۸ هجری تا ۱۰۸۶) دراین کشور مسافرت کرده و سیاحت ها نموده و از طهران آن زمان درکتاب خود شرحی نگاشته و کتاب او بنام:

Voyages en Perse

است که طبع شده

تاورنیه با رفیق خود برنیه Bernier فرانسوی بهندوستان رفته و رفیقش تاجری جواهری بوده این شرق شناس آگاه راجع بگزارش خود وسیاحت ها که کرده ، سفرنامه نوشته و سفرنامه او متضمن اوضاع از ۱۶۷۰ تا ۱۶۷۷ است که بطبع رسیده وسیاحت نامه مزبور را مرحوم نظم الدوله(۱) در ۱۳۳۱ بفارسی ترجمه نموده و طبع شده

تاورنیه و همکار او در سفر نامه خود ابنیه و آثار هندوستان و قصور سلاطین مغول را شرح و تفصیل داده اند

سیاحت تاورنیه و رفیقش در هندوستان از (۱۶۴۵ تا ۱۶۵۲) بوده وسفرنامه او علاوه از ترجمه فارسی بزبان هندی هم ترجمه شده و کتابی مفید است .

ولادت تاورنیه در ۱۶۰۵ وفات او در ۱۶۸۵ واقع شده

تاورنیه

---

۱ — نظم الدوله ابوتراب خان خواجه نوریان متوفی ۱۳۰۶ شمسی که سیاحت نامه تاورنیه را در ۱۳۲۱ هجری ترجمه نموده ونیز کتاب سرگذشت کنتس دو باری را در چهارمجلد ترجمه کرده و دو جلد آن بطبع رسیده

۵۱۹ چایکین کنستانتین — Tchaïkine konstantin

اویکی از خاور شناسان کنونی روسیه است که در حدود ٤۵ سال زندگانی نموده مدت ۵ سال از ۱۹۲۱ تا ۱۹۲۶ مترجم رسمی سفارت روس در تهران بوده و لیسانسیه (انستیتوی علوم شرقی مسکو) میباشد

او کتابی در ادبیات معاصر ایران تالیف نموده که در ۱۹۲۸ در مسکو چاپ و انتشار یافته و در جشن فردوسی چند مقاله راجع باسدی طوسی شاعر بزرگ و اسدی طوسی کوچك ضمن مقالات مستشرقین دیگر روس در مجله بعنوان فردوسی نشر داده .

علاوه بر این عدهٔ زیادی از مقالات راجع به ادبیات فارسی در مجله های روسیه نگاشته او تمام بوستان سعدی را بشعر روسی ترجمه نموده و مشغول تالیف فرهنگی بفارسی و روسی است و پرفسور زبان در بنگاه علوم شرقی مسکو میباشد . . . .

۵۲۰ — توربکی — Thorbecke

۱۸۹۰

خاور شناس مشهور آلمانی است که بنوبت خود در باره طبع و نشر آثار علمی علمای اسلامی خدماتی را انجام داده و در سال ۱۸۹۰ وفات یافته

توربکی کتاب الملاحن — (ابن درید) ودرّةالخواص (حریری) وکتاب النحو (صباغ) والمفضلیات مولفه ابی العباس مفضل ضبی (۱) را با ملاحظاتی بزبان آلمانی در لیپزیك سال ۱۸۸۵ چاپ نموده وترجمه عنتره(۲) ودیگران را نشر داده و در دانش عربی و ادبیات آن زحماتی کشیده و در دارالفنون هیدلبرك جزء استادها بوده

---

۱ — مفضل ضبی ابو العباس مفضل بن محمد کوفی متوفی در ۱۶۸

۲ — عنترةبن شدادعبسی شاعر عرب متوفی ۶۱۵ میلادی

۳ — ابن درید ابوالحسن محمدبن حسن بن درید متولد ۲۲۳ متوفی ۳۲۱ صاحب کتاب الجمهره

۵۲۱ ــ تیکس Tix

۱۷۹۷

پروفسور استاد خاور شناس که خدماتی شایسته بمعارف شرق کرده من جمله کتاب نبذة العقود فی امور النقود یا کتاب پولها و نقود قدیمه یامسکوکات اسلامیرا در روستك سال ۱۷۹۷ بطبع رسانیده

۵۲۲ ــ تولستوی ــ Tolstoï

(۱۹۰۱-۱۸۲۸)

این تولستوی دانشمند و (٤) فیلسوف روس که مردی بزرك وصاحب اندیشه واخلاق بوده ، عمدهٔ زندگانی خود را برای خواندن مردم براه نیکبختی و سعادت و پیروی دیانت گذرانده ، صاحب آثار و افکار مهمه در اخلاق و غیره است و از کسانی است که بروحیات شرق کاملاً آشنا بوده مخصوصاً در موضوع دیانت اسلام داخل کنجکاوی و تحقیقات شده

این دانشمند کتابی بنام (کتاب محمد ص) نگاشته و گفتار حکیمانه نبی اکرم ص را دررساله مخصوص بنام (حکم پیغمبر اسلام) ترتیب داده وآورنده این دین را تقدیس وتکریم نموده ـ مطالبی منصفانه در خصوص مزایا وحقیقت دین اسلام نگاشته و توجه بسیاری ازدانشمندان بزرگ دنیارا بگفتار محکم و درست خود متوجه گردانیده کتابهای تولستوی به بسیاری از زبانها ترجمه و چاپ شده و تمام ملل بنگارش او اهمیت داده اند

تولستوی

از جمله مصنفات او

کتاب جنك و صلح – یادکارها وخاطرات بچگی و جوانی ـ و غیر اینهاست بیشتر کار های قابل ملاحظه تر او در مجلدات صفحات منتخبه بچاپ رسیده ، تولد تولستوی ۱۸۲۸ م در ایاسنائیا پولیانا وفات او ۱۹۱۰ م در استاپاو

---

۱ - Léon Tolstoï

بوده، وازخـانواده نجیب متولد شده و در خدمت استادان آلمانی و فرانسوی تربیت و دانش آموخته، مانند بسیاری از بزرگان روسیه که اهتمامی زیاد بفرا گرفتن زبانهـای مختلفه دارند او نیز زبان‌آموخته آلمانی و فرانسه را خیلی خوب یادگرفته انگلیسی را هم بقدر کفایت آموخته

تولستوی ازآغاززندگـانی ودورهٔ کودکی بتدوین وجمع حوادث و گزارش روزانه حریص بوده وبطوریکه نوشته انداو ۶۵ سال جریان یومیه خودرابطوری نگاشته که اگر انتشار مییافت در حدود چهل مجلد میشد واخیراً مولفات او درحدود ۹۸ جلد تعیین شده و کمیته مخصوصی مشغول طبع اوست

او سه ساله بود که مادرش وفات نمود و درسه‌سالـگی هم پدر را ازدست داده این دو فقدان بزرك تأثیری شدید در زندگـانی او نمودعمه او «کنتس الـکساندراوستن» ساکن «تاتیانا» بسر پرستی او متحمل گردید، وجوداین عمه برای او خیلی مفید بوده و در دامان تربیت او تولستوی توانست که مراتب عالیه ادب و اخلاق را طی نماید

تولستوی دارای مناظره عجیب و شکلی غریب بوده لب های کلفت وچشمهای ریز و بینی پهن او جلب توجه مینمود چنانکه نوشته اند اوخودمیگفته .

« من آرزو دارم که خدا دربارهٔ من قدرت نمائی نموده و مرا بسرشتی جدید با صورتی زیبادر آورد »

این دانشمند برای خود برنامه دشواری ترتیب داده و در نهایت مراقبت آنرا اجرا می نمود ولی خواست که قانون را کاملا تحصیل نموده باشد و طب را از ناحیه نظری وعلمی بفهمد و در زبانهای فرانسه و روسی‌وایتالیائی‌وآلنی متبحر گرددومیل داشت که در تاریخ و جغرافیا سر آمد شده علوم ریاضی و طبیعی را بداند، موسیقی و رسم را بقدر امکان یاد بگیرد

وقتی که تولستوی از دانشگاه بیرون آمد خواست که بکلی دست خود را از معتقدات سابقه تکان‌داده و خالی کند لذا در دروس‌فلسفه در ۱۵ سالـگی شروع‌نموده در شانزده سالـگی از رفتن بکلیسا خود داری نمود .

او ایمان بوجود خدای یگانه داشته و منکر تعلیمات عالیه مسیح نبود .

اندیشه عمده تولستوی در سعی وراء کمال بوده و هر قدر که میتوانست از علوم عالیه تحصیل مینمود، کمال ادبی و کمال بدنی و انواع تمرینات و ورزش را متحمل شده و خود را بانواع محرومیت وادار مینمود و میخواست در نظر مردم از هر چه کامل و تمام باشد

او همواره از محیط فاسد خود متأثر بوده و در صدد تصفیه اخلاق افراد مردم بود و از نگارشات خود خدمتهای شایانی بعالم بشریت تقدیم نموده

۵۲۳ — تورنبرك ch.j. Torinberg

۱۸۷۸ — ۱۸۰۸

شارل ژان تورنبرگ مستشرق معروف خدمتگذار که تاریخ کامل (ابن اثیر) را بافهرستی جامع و مفید طبع نموده و نیز کتاب انیس المطرب (ابن ابی زرع فاسی (۱) را که در تاریخ فاس نوشته بطبع رسانیده

تورنبرك از شاگردان سیلوستر دساسی است او علاوه بر امور مذکوره قسمتی از کتاب محاضره (سیوطی) (۲) و کتاب فتوح فرنگان در بلاد اسلامی و خریدة العجائب (ابن الوردی) (۳) را در ۵ جزء از کتاب نشر داده و از علاقمندان طبع و نشر آثار دانشمندان و علمای اسلامی بوده علاوه بر این قسمتی از مطالب خریدة العجائب را ترجمه نموده « دائرة المعارف لیدن (ص ۲۰۳ ج ۱) »

۵۲۴ — توړری ch.c. Torrey

۱۹۲۰

مستشرق معروف معاصر که کتاب فتوح (نصربن عبدالحکم) را در لندن سال ۱۹۲۰ بعد از نشر هانری ماسه انتشار داده و برای آن مقدمه در ۲٤ صفحه نوشته و عین نشریات هانری ماسه را نقل کرده سپس قسمت فتح افریقا و فتح اندلس را علاوه نموده، توړری خدمات دیگری را هم انجام داده

---

۱ - ابن ابی زرع ابوالحسن علی بن عبدالله بن ابی زرع متوفی ۷۲۶

۲ - سیوطی جلال الدین بن عبدالرحمن بن کمال سیوطی متولد ۸٤۹ متوفی ۱۱-۹۱۰

۳ - ابن الوردی یکی زین الدین ابو حفص عمر بن مظفر قرشی بکری لغوی متولد ۶۸۹ متوفی ۷٤۹ و دیگری سراج الدین ابو حفص عمر شافعی متوفی ۸۶۱ مؤلف خریدة العجائب است

U

۵۴۵ — اوسکارمن Uscarman

خاورشناس آلمانی معاصر که علاوه براین از ایران شناسان عمده بشمار میرود و در قسمت های مختلفه مشرق زمین و اوضاع طبیعی و تاریخی آن اطلاعات ونگارشاتی مفیده دارد مشارالیه در باره ایران و تاریخ آن استحضاری تمام پیدا نموده و مقاله درتحت عنوان کاوه و درفش کاویانی نوشته و آنرا بمورد انتشار گذاشته

۵۴۶ — اوس هر[1] j. Ussher

۱۸۶۵

ژان اوس هر داشمند سیاح و جهانگرد که در قسمت های عمده کشور و ممالك آسیا گردش کرده و نقاط مهمهٔ شرق را دیده و از جهان گردان قرن ۱۹ بشمار میرود

سیاح مذکور حاصل مشاهدات و سیاحت های خود را بعنوان سفرنامه از لندن بتخت جمشید تدوین نموده و سیاحت های داغستان و گرجستان و ارمنستان و کردستان و بین النهرین و ایران راجع و تألیف و کتابی کرده و آنرا در ۱۸۶۵ بطبع رسانیده

---

۱ - Jhon ussher

V

۵۳۷ — والنبورك Valenbourg

۱۸۰۶ — ۱۷۶۳

از مستشرقین معروف و دارای آثار مفیده و خدماتی شایان است که آنرا بمعارف شرق تقدیم نموده وفات او در ۲۸ ژوئن ۱۸۰۶ بسن چهل و سه سالگی بوده

۵۳۸ — فانبری Vambery

خاور شناس قرن نوز دهم و مستشرق مجارستانی که در نقل کتاب قاموس ترکی امیرعلیشیرنوائی (۱) موسوم به ابشقه مبادرت نموده و آنرا در سال ۱۸۶۲ در بوداپست بطبع رسانیده و نشر داده (دایرة المعارف لیدن ج ۱ ص ۲۵۳)

۵۳۹ — فاندیك Van Dyck

۱۸۹۵-۱۸۱۸

دانشمند که اصل آن هلندی ودرامریکا نشو و نما یافته و در فلسفه و حکمت تتبع کرده و باثار فلسفی و حکمت ابو علی سینا اظهار علاقه نموده و کتاب مبحث عن القوه النفسانیه ابوعلی را در ۱۳۲۷ ه درقاهره بچاپ رسانیده و کتاب المراة الوضیه فی الکرة الارضیه اورا بعربی دربیروت ۱۸۸۶ طبع نموده‌اند و رساله الجدری رازی را ترجمه کرده ولادت او ۱۸۱۸ وفاتش ۱۸۹۵ بوده

۵۴۰ — فاندنبرك Vanden Berg

۱۸۹۶

از دانشمندان و مستشرقینی است که درعلوم شرقی مطالعات کرده و زبان عربی

---

۱ — میرعلیشرنوائی وزیرسلطان حسین بایقرا متوفی ۹۰۶

۲ — ابن قاسم غزی شمس الدین ابوعبدالله صاحب حواشی برعقاید نسفی متوفی ۹۱۸ هجری

را فرا گرفته و ترجمه هائی دارد که از آنجمله است ترجمه شرح رساله ابی شجاع (۲) ابن قاسم غزی که در فقه اسلامی نوشته شده او ترجمه اینرساله را تحت عنوان

Fathal Qarib, Commentaire Sur Le précis de surisprudence Musulmane d, Abou chodja par ibn Qusim al Ghazzi

در لیدن سال ۱۸۹۶ بطبع رسانیده او جزء سوم کتاب منهاج الطالبین نووی را هم بزبان فرانسه ترجمه نموده و کتاب فتح القریب شمس الدین غزی معروف بابن غرابیلی را هم بفرانسه ترجمه و طبع کرده

۵۳۱ — واسکودگاما — Vasco de Gama

۱۴۹۷

سیاح و شرق شناس قدیمی قرن ۱۵ میلادی که از کشتی رانـان مطلع و آگاه پرتقال بوده و و در سال ۱۴۹۷ از دماغه امید صالح برای پیدا کردن راه هندوستان طریقی راپیدا نموده وبجانب هندآمده و بعد از فوت البوکرك Albuquerque بنایب السلطنه گی هندوستان بر قرار گردیده

واسکودگاما از دماغه امید صالح باقیانوس هند داخل شده ودریا نوردی کرده تا خود را بمقصود نائل نموده و تـا آنموقع احدی از اروپائیان بانحدود نـرسیده بود مشارالیه از آنجا مستقیماً بسواحل هندوستان رفته از ۱۴۹۷ ببعد دیگران عمل ونظریه او را پیروی نموده رفیق او دراین سفربارنامه تجارتی در کتاب خود راجع بتجارت شرق ذکر کرده که عواید گمرکی خلفای فاطمی را درمصر متضمن است

واسکودگاما

واسکودگاما از دماغه امید صالح بسواحل مالابا رفته و پیش از رفتن او بانجا محل مزبور جای آمد وشد عربها بوده و از آنوقت پرتقالیهـا بهندوستان راه یافته و درتجارت شرق دخالت کرده راه را برای مداخله دیگران باز نمودند

۵۳۲ — وازیلیو — Vasiliève

خـاور شناس معاصر امریکائی که در تاریخ مرابطین و شرق تخصص یافته و در دانشگـاه

ویس کونس Wisconsin مادیسن Madison امریکا اشتغال دارد

۵۳۳ — ولیژر Veliger

استاد آگاه بزبان عربی که اهل تحقیق و تتبع بوده و در ترجمه کتاب القدراز عربی بفرانسه مبادرت کرده این دانشمند کتاب مذکور را در ۱۹۰۲ ترجمه نموده و در همین سال بامتن عربی تحت این عنوان بچاپ رسانیده

Materieux pour servir àl'etude de la doctorine
de la Prédestination dans là Théologie Musu --
lmane tex arabe avec traduction Francais

۵۳۴ — ونساتس لسنی — Vensatse Lesny

مستشرق معروف معاصر که مدیر وسرپرست شعبه ادبیات قدیم ایران وپهلوی بوده و در شعب دانشگاه چکواسلاوکی مدتها بعنوان استادی اشتغال گزیده وبادبیات فارسی خدماتی نموده

ونساتس ادبیات و زبان فارسی را در دانشگاه های (پرك) آلمان و انگلستان تحصیل کرده وچند سال هم دردارالفنون تاگور(۱) شاعر معروف هند در هندوستان معلم زبان سانسکریت و زندی شده و از دوستداران و علاقمندان بزبان و ادبیات فارسی است .

۵۳۵ — وسترکاارد — Vesterca Arde

۱۸۷۸ -- ۱۸۱۰

استاد خاور شناس دانمارکی که ما بین سالهای ۱۸۵۲ ـ ٥٤ بکمك اسناد و کتبی که «رامسوس راسك» از بمبئی خریده و بکپنهاك برده بود نسخه خیلی نفیسی ازاوستارا بطبع رسانیده

وسترکا در سال ۱۸۵۱ نسخه ازکتاب «بنداهشین» را که بزبان پهلوی است طبع نموده و در چند سال قبل از تاریخ مذکور بایران و هندوستان سفر کرده و در

---

۱ — تاگور رابندرات تاگور شاعر معروف هندی که در۱۳۱۳ ش بتهران آمده بود

مراجعت از هند وایران برای ارمغان و راه آورد بوطن خود نقشه کتیبه میخی نقش رستم و قسمتی از کتب خطی بزبان پهلوی را همراه برده ولادت این مستشرق در ۱۸۱۵ وفات او در ۱۸۷۸ بوده

۵۳۶ ــ ویکنت دوونی ــ Viconte de Vogne

ازمستشرقین بشمار آمده و باداب واخلاق عمومی عرب و مسلمین آ گاه گردیده و کتابی مفصل در خصوص ادب و اخلاق و سلوك و رفتار عرب نوشته گوستاولوبون در کتاب تمدن عرب خود بنگارشات این استاد استناد نموده

۵۴۷ ــ ویسر M. W.de Visser

ویسر

خاور شناس معروف هلندی دورهٔ معاصر که در مذهب بودای قدیم ژاپون وسوترا وآئینی که درقرن هفتم و هشتم میلادی در میان ملت بود ارواج و معمول بوده و تاریخ بعد از آن کتابی در دوجلد نوشته و در ۱۹۳۵ بچاپ رسانیده

این دانشمند کتابی هم راجع بژاپن جدید نوشته و کتابی هم راجع بادبیات چین و هند ترتیب داده

۵۳۸ ــ ویون دسنت مارتین ــ Viven de saint Martin

یکی از مطلعین و مطالعه کنندگان درعلوم اسلامی است که عملیات دانشمندان و بزرگان اسلام را انتقاد نموده و از روی تعصب وعناد زحمات آنها را بنظر مخالفت گذرانده و اعتراض و انکار کرده و روی غرض و مقصود خود کتابی نگاشته

۵۳۹ — ولادیمر Vladimer

ولادیمر تاردف ایران‌شناس روسی که دراقتصادیات ایران کتاب نوشته ومدت سه سال دراصفهان عنوان کنسولی داشته و در این کشور مطالعات و مشاهداتی نموده و اکنون در حدود سن پنجاه سالگی میباشد

۵۴۰ — فوگل J Ph. Vogel

این دانشمند خاور شناس راجع باحوال بودا و مذهب بودائیسم تحقیقاتی زیاد نموده و کتابی در این خصوص نگاشته در ۱۹۳۰ بچاپ رسانیده

خدمات زیادی هم در انستیتیوی کرن از ۱۹۲۵ تا ۱۹۳۵ انجام نموده و کتابی راجع بزبان سانسکریت نشر داده و مقالاتی در خصوص این زبان و بعضی از السنه هندی نوشته و ملاحظاتی دربارهٔ اشعار هندی نگاشته مقاله در سالنامه ۱۹۳٤ در باب هند باستان دارد و قسمتی راجع بصنایع باستانی اسلام در چند جلد نوشته که جلد اول آن از ۱۹۳۵ تا ۱۹۳۷ بچاپ رسیده

فوگل

عملیات و تصویر این خاور شناس درفهرست کتابخانه بریل درج گردیده

۵۴۱ — ولرس Vollers

استاد مستشرق و ایران شناس آلمانی که از دانشمندان ستوده و صاحب خدماتی پسندیده درمعارف و ادبیات شرقی است

ولرس بکتاب شاهنامه فردوسی اظهار علاقه نموده و کتاب مزبور را تحت تحقیقات و استقصاء در آورده و آنرا با چندین نسخه خطی مقابله و تصحیح کرده و در

---

۱ - Vladimer Tardoff

طبع نسخه صحیح و کامل شاهنامه مبادرت نموده (روزنانه کاوه در شماره ۱۲ سال ۲ ص ۲۷ از وی نامبرده و بزحمات او اشاره کرده)

ولرس برای کتاب های خطی اسلامی در لیزیك فهرست ترتیب داده (دایره المعارف لیدن ج ۱) علاوه بر این دو جزء از کتاب الانتصار لواسطات عقد الامصار ابن دقماق مصری(۱)را نشرداده وآنرا تحت این عنوان

Des Crition de L'egypte Par ibn Dookmak

وولرس معلقه حارث بن عباد بکری را بلاتینی ترجمه کرده و در بون سال ۱۸۲۷ بطبع رسانیده(معجم المطبوعات ص ۷۲۵)

او قصیده طرفه (۲) را هم با شرح زوزنی بدستیاری دیسکی طبع کرده

۵۴۳ — وونولت Vona Loth

از ناشرین آثار است که جزء مستشرقین بشمار رفته و در نشر آثار اسلامی مبادرت نموده ازجمله رساله فی ملك العرب وکمیته را بامتن عربی آن از ص ۲۶۱ تا ۳۰۹ از کتاب الابحاث الشرقیه که در لیزیك سال ۱۸۵۷ بطبع رسیده او رساله مذکور را نشرداده

۵۴۳ — وودبرکت چرده Vood Breet cherde
۱۸۷۸

که چندی کنسول دولت بریطانیا در تونس بوده و بکسب اطلاعات شرقی وعلوم اسلامی علاقه داشته و در ترجمه و طبع و نشر آثاری عدیده مبادرت کرده و مولفاتی ترتیب داده از اوست

کتاب الادلة الجلیه فی موافقه الشریعة الاسلامیه لقواعد الانسانیه که در اسکندریه در سال ۱۸۷۷ بطبع رسیده و ازجمله کتب مفیده است وکتاب الاسلام والاصلاح که تقریر سر بر تشرد و نگارش ناظر خارجی حکومت در ۱۸۷۸ بوده ، کتاب مزبور بعد ها بعربی ترجمه و در تونس نشر یافته ومجدداً محب الدین افندی خطیب این کتاب را منقح نموده و طبع کرده ۱۳۳۰

---

۱ - ابن دقماق صارم الدین ابراهیم بن محمد مصری حنفی متولد ۷۵۰ متوفی ۸۰۹
۲ - طرفة بن عبد ابوعمرو شاعر بکری متوفی ۵۵۰ م صاحب اشعار و دیوان

W

۵۴۴ ـــ والن Wallin

۱۸٤۸

خاور شناس قرن نوزدهم است که از جمله سیاحان بوده و بین قبائل نجد عربستان و طوایف سیاه پوست سیاحت کرده و از اوضاع و رسوم و عادات و طرز زندگانی آنان بخوبی اطلاع یافته و کتابی در این باب نوشته

والن در زبان عربی مهارتی تمام پیدا نموده ودورهٔ سیاحت او در ۱۸٤۸ بوده که بلباس روحانی مانند یکنفر از علمای اسلامی از سواحل بحر احمر گرفته تا نجد و غیره را سیاحت کرده

گوستا و لوبون در کتاب تمدن عرب خود از کتاب والن استفادهٔ زیاد نموده و بگفتار او استناد کرده

۵۴۵ ـــ وال پل Walpole

خاور شناس که در جهات مختلفه شرق سیاحت کرده و از اوضاع هرجا اطلاع پیدا نموده و کتابی بعنوان

Travels in Various Parts of the East

نگاشته و طبع کرده و کتاب او متضمن یك سلسله اطلاعات مفیده است

۵۴۶ ـــ ویل ـــ weil

خاور شناس آلمانی و استاد دانشگاه هایدلبرك (۱) که در قسمتی از زبانهای شرقی خود را بمرتبه استادی رسانیده و در این زبان تدریس مینماید

این دانشمند کتابی در افسانه و حکایات و تواریخ اسلامی بعنوان ذیل .

---

۱ - Heidelebrg

Bibliche Legenden der Muselmannery

نوشته و بچاپ رسانیده ، کتابی دیگر هم بعنوان :

Gresch d. chalifen weil

در چند جلد تألیف و طبع نموده وکتاب الف لیله ولیله را اززبان عربی بآلمانی ترجمه نموده (گوستاولوبون ـ تمدن عرب)

۵۴۷ ــ ولیامینف زرنف ــ welyaminof zernof

خاور شناس روسی که در قرن نوزدهم میزیسته ودر سال ۱۸۶۸ درپطرگراد کتاب ابشقه (بفتح همزه وضم باء و سکون شین وفتح قاف) یا قاموس ترکی عثمانی شرقی مولفه امیر علیشیر نوائی را طبع و نشر نموده

این کتاب را **وامبری** مجاری چنانکه نگاشته شد بزبان مجاری نقل نموده و در ۱۸۵۲ در بوداپست بچاپ رسانیده

۵۴۸ ــ ولهوسن ــ wellhausen

خاور شناس آگاه بتاریخ دوره اول اسلامی که کتابی در سیرت حضرت ختمی مرتبت صلوات الله علیه و اله وگزارش آن بزرگوار در مدینه بعنوان :

Mohammed in Medina

بزبان انگلیسی نوشته (دائرة المعارف اسلامی لیدن)

ولهوسن کتابی هم در تاریخ **عصر اموی** نگاشته و بعنوان :

Das Arabiche Rich

نوشته و در برلن ۱۰۹۲ چاپ نموده

وکتابی بنام مذاهب سیاسی بعنوان

Die Religïos politichen

وکتابی دیگر بعنوان

Die Kaïmphe der Arabe

نوشته که در ۱۹۰۱ بچاپ رسیده و از کتاب های مفید با اهمیت است (دائرة المعارف لیدن ج ۲)

۵۴۹ ــ ونسنیك wensinck

خاور شناس معروف هلندی که از دانشمندان معاصر و عضو دائرة المعارف اسلامی لیدن است

ونسینك

این دانشمند صاحب آثار و مولفاتی زیاد و نشریاتی مهم است

او کتاب مفتاح کنوز السنه را تالیف نموده که آنرا دانشمند مصری محمد جواد عبدالباقی ترجمه و بچاپ رسانیده و از جمله نشریات او : شرح حال مقدّسین شرق که از منابع سریانی گرفته و نقل و ترجمه نموده و تاریخ ارشلید را در ۱۹۱۱ بامتن عربی بچاپ رسانیده ونیز افسانه هیلاریا را از متن عربی و متن سریانی طبع نموده و یاد داشت ها از احادیث اسلامی بترتیب الفبا نگاشته و در ۲ جلد تدوین و چاپ کرده و کتابی بسیار مفید در این موضوع ترتیب داده

ویسنیك قسمتی از احادیث اسلامی را بهم‌وفق داده و مسانید احمد و دیگران رابکمك مستشرقین مرتب نموده و ترجمه‌دراحوال‌عده‌ازدانشمندان‌اسلامی بطورمقاله نگاشته که در دائرة‌المعارف اسلامی لیدن درج‌شده وخلاصه کارهای او هم درفهرست کتابخانه بریل مسطور است

۵۵۰ ــ وسلوسکی Wesselowski

ایران شناس روسی که در تاریخ ایران‌بررسی و تتبع زیاد نموده و کتابی‌بزبان روسی در این خصوص در دو جلد ترتیب داده و مدارك کتاب خودرا باسنادی استناد نموده که در آرشیو رسمی دولت روسیه بوده

این مورخ اوراقیرا که از زمان شاه عباس کبیر باقی مانده بود دیده و کتاب

خود را از روی آن تالیف کرده و کتاب مزبور از کتب مفیده و شامل گذارش مهمه و وقایع دوره سلطنت شاه عباس و شرح حوادث و وقایع اندوره است که بقلم سفرا و مأمورین اعزامی دولت روسیه باین کشور نگارش یافته و نویسنده مذکور از آن اوراق اقتباس نموده

جلد اول کتاب وسلوسکی در ۱۸۹۰ بچاپ رسیده وبنام تاریخ روابط سیاسی و تجارتی بین روسیه و ایران موسوم شده و جلد دوم آن هم که مربوط بروابط بین ایران و روس است در ۱۸۹۳ بطبع رسیده

۵۵۱ — ویگهام — whigham

دانشمند انگلیسی که در قسمت تاریخ سیاسی اخیر اطلاعاتی مفید گرد آورده و درباره رقابت انگلیس و روس در ایران و موضوع خلیج فارس و راه آهن بغداد کتابی نگاشته و چاپ نموده

۵۵۲ — وینفیلد — whinfield

خاور شناس انگلیسی که کتاب رباعیات خیام را بامستر اداورد فیتز جرالد طبع نموده و خدماتی دیگر هم در خاور شناسی انجام نموده

۵۵۳ — وایت — white

خاور شناس انگلیسی که در کتب و آثار اسلامی مطالعه نموده و در طبع ونشر و ترجمه کتبی از کتابهای اسلامی اهتمام بخرج داده از جمله کتاب عبداللطیف بغدادی را ترجمه کرده و با اصل متن در ۱۸۰۰ بچاپ رسانیده وفات او در ۱۸۱٤ در اکسفرد بوده٬

۵۵۴ — ویلیام جونس — wiliam jons

خاورشناس انگلیسی معروف که از دانشمندان قرن ۱۸ بوده و خدماتی شایسته بمعارف اسلامی نموده ویلیام جونس کتاب سبعه معلقه رادر ۱۷۸۲ در لندن باترجمه انگلیسی طبع کرده و کارهای دیگری هم دارد

باید دانست که علاوه بر ویلیام ژان کتاب سبعه معلقه یا بعضی از قصائد آنرا

مستشرقین دیگر بطبع و ترجمه مبادرت نموده‌اند ازجمله‌ارنولد Arnold این کتاب‌را در لیزیک سال ۱۸۵۰ طبع کرده ومعلقه امری القیس را با شرح زوزنی (۱) مستشرق دیگر بنام لتدگوتور در ۱۸۲٤ با ترجمه لاتینی طبع نموده جرجس مرقس آن‌را در پطرگراد سال ۱۸۸۹ با ترجمه روسی طبع کرده

کناتشبول (Knatchbull) قصیدهٔ معلقه حارث (۲) بن‌حلزه شاعر دورهٔ جاهلیت را در اکسفردسال ۱۸۲۰ بطبع رسانیده ولرس هم آنرا در سال ۱۸۳۷ طبع کرده و ریسکی مستشرق معروف با او مساعدت نموده و نیز قسمتی از سبعه بدستیاری ریسکی در لیدن سال ۱۷٤۲ با شرح لازمه بزبان لاتینی با قصیده لامیة العجم طغرائی (۳) طبع شده و مستشرقین مذکور هر کدام با ویلیام جونس همکاری و همفکری نموده‌اند

۵۵۵ --- ویلکن --- wilken

ازمستشرقینی‌است که درباره آل‌بویه کتاب نوشته و ازصاحب‌بن‌عبّاد (٤) دراین کتاب شرحی قابل ملاحظه نگاشته و کتاب او در تحت عنوان

Gesch der : Sultane aus dem Geschlechte
Bujeh nach Mirochond

انتشار یافته (دائرةالمعارف اسلامی لیدن ج ۱ ص ۲۲۱ ضمن شرح حال ابن عباد)

۵۵٦ -- ویلس -- wills

ایران شناس قرن نوزدهم که کتابی راجع بکشور ایران بنام « کتاب مملکت شیرو خورشید» یاایران جدید و تجارب زندگانی مولف درایران جمع نموده وگذارش از (۱۸٦٦ - تا ۱۸۸۱) ضبط و تدوین کرده وکتابی نموده که در ۱۸۹۱ بطبع رسیده ،

---

۱ — زوزنی ابو عبدالله حسین بن علی بن احمد متوفی ٤۸٦ صاحب ترجمان القرآن و شرح سبعه معلقه

۲ — حارث بن حلزه یشکری متوفی ۵۸۰ میلادی شاعر معروف عرب دوره جاهلیت

۳ — طغرائی مویدالدین حسین‌بن علی اصفهانی متوفی ۵۱٤ هجری

٤ — صاحب بن عباد ابوالقاسم اسمعیل‌بن حسن‌بن‌عباد طالقانی وزیر مویدالدوله دیلمی متولد ۳۲٦ متوفی ۳۸۵

۵۵۷ ـ ویلمار ـ E. wilmar

۱۸۵۷

ادوارد ویلمار شرق شناس و متتبع در لغت و زبان عربی که در طبع و نشر کتابهائی اقدام نموده و ازجمله کتاب المثلث (قطرب نحوی)(۵) را که در لغت تدوین شده این شخص کتاب مزبور را در هاربورك سال ۱۸۵۷ بطبع رسانیده

۵۵۸ ـ ویلسن ـ wilson

بطوریکه خود او مینویسد شارل ادوارد ویلسن (۱) تولـد او در ۱۸٤۸ دولیورپول لنکاشیر انگلستان(۲)شده

ویلسن استاد انگلیسی و معلم زبان ایرانی درکامبرـدج از ۱۸۸۳ تا ۱۸۸۸ پرفسور زبان ایرانی در دانشگاه لندن اونیوریسته کالج از ۱۹۱۷ تا ۱۹۰۲ ومعلم زبان ایرانی والسنه شرق از ۱۹۲۸ تا ۱۷۱۷ بوده

او دکتر در فلسفه و ادبیات ایرانی و شغل وی مطالعه درادبیات ایران بوده و نـویسنده قسمتی از تتبعات راجع بشاهنامه ـ قسمتی ازفرهنك فارسی بانکلیسی است که درتحت طبع بوده و مقالات مختلفه درمجله تمدن اسلامی در تصوف و کمك بقرائت نسخ خطی ایران و غیره دارد

ویلسن

ترجمه مثنوی جلال الدین محمد در دوجلد ـ هفت پیکر نظامی ـ قسمتی از بهارستان جامی قسمتی از گنج شایگـان برای وزارت جنك انگلیس او درمجله آکادمی مقالاتی درباب کتب تالیفی راجع بزبان فارسی نکاشته وترجمه حکیم عطار

---

۱ ـ قطرب نحوی محمدبن مستنیر نحوی متوفی ۲۰۶ است که ازعلمای نحو بوده

۲ ـ charles Edward wilson

۳ ـ Liverpool Lancashire

نیشابوری - بهارستان جامی - ترجمه افسانه ایوب بزبان فارسی - مکالمه عربی وانگلیسی - در لهجه سوریه - مقاله راجع باصطلاحات ایران قدیم موسیقی ایران و مقالات دیگراز او در مجلات و جرائد راجع بآثار ایران انتشار یافته

۵۵۸ - ویکی - F.woepcke

۱۸۶٤ - ۸۲۲٦

فرنتس ویکی Frants w. لپزیکی آلمانی که از مستشرقین عالی مقام وخدمتگذار شهیر معارف شرقی است او را توجهی خاص بریاضیات اسلامی بوده و برای تحقیق و آگاهی از این مقصود بجالب برلن شتافته ورساله خیام را که در جبر و مقابله نوشته و طریقه جبر و مقابله مجهولات را متضمن است او با ترجمه بفرانسه نشر داده و مقالاتی در هندسه نوشته که در مجله آسیائی طبع شده

ویکی کتاب تلخیص جبر و مقابله فخری تالیف کرخی را با مقدمه در جبر و مقابله عربی در پاریس سال ۱۸۵۳ و کتاب حساب راجع باصول جدید ریاضی در عرب او در ۱۸۹٤ پاریس بطبع رسیده

صاحب معجم المطبوعات مینویسد: « ویکی در قریه از قراء لپزیك آلمان در ۱۸۲٦ متولد شده ودرویتمبرك درس خوانده سپس ببرلن رفته و از دروس ریاضی فارغ التحصیل شده در ۱۸٤۸ به فریتاك مستشرق معروف دربونه بر خورد نموده و ازوی زبان عربی فرا گرفته و این تعلیم جدید بابی برای مطالعه و تحقیق بروی ویکی باز نموده و در صدد مطالعه و تحقیق آثار و کتب اسلامی در حساب و جبر و مقابله وهندسه و هیئت بر آمده و از آنوقت از روی حق شناسی و قدردانی خود را برای احیاء آثار مزبور و ابر از دفائن و خزائن علمی آن مهیا کرده و قسمتی از اوقات خود رابرای انجام این کار تخصیص داده ودراندیشه طبع ونشر کتب ذیل برآمده

براهین جبر و مقابله عمر بن ابراهیم خیام نیشابوری ابوعثمان سعیدبن یعقوب دمشقی و کتاب الفخری در جبر و مقابله تالیف محمد بن حسین کرخی

---

۱ - ابوعثمان دمشقی سعیدبن یعقوب دمشقی که دراواخر قرن سوم هجری بوده

علاوه بر این ویکی کتبی دیگر را درریاضیات اسلامی طبع و نشرداده

۵۵۹ ــ وولف گانك لنتز Wolf gang Lentz

۱۹۰۰

خاور شناس معاصر آلمانی متولد در ۱۹۰۰ میلادی در هاملن (۱) که تحصیلات خودرا در ژیمنیار هاملن و دانشگاه مونشن (۲) وگتینگن (۳) در ۱۹۲۳ برای دکتری در فلسفه یا علم السنه و زبان انجام داده

وولف گانگ در ۱۹۰٤ معاون علمی در آکادمی علوم پروس در برلن بوده و در هیئت روس و آلمان در الائی پامیر در ۱۹۲۸ شرکت نموده و هم در هیئت آلمانی هندوکش در ۱۹۳۵ شریك بوده

از آثار او ایران شناسی بزبان جدید ادبی ایران توسط فردوسی است که در ۱۹۲٦ طبع شده و درپشت بام دنیا که در ۱۹۳۱ بطبع رسیده لهجهٔ پامیری که در ۱۹۳۳ طبع شده

آثار طبع نشده این استاد (موفقیت عیسی ار نقطه نظر مانیتیسم و فلسفه عقیده مذهبی را جع به نیك وید) که در ۱۹۲٦ نوشته عقاید مذهبی مانیشر برطبق کتب ایرانی و چینی که در ۱۹۳۳ نوشته داستان پهلوانی شاعر شرقی اسکندر کوبالار که در ۱۹۳٦ نگاشته و تحت این عنوان است :

Alexender Kubalar

۵٦۰ ــ رایت W. Wright

۱۸۳۰

ویلیام رایت مستشرق دانشمند انگلیسی صاحب کتاب گرامر عربی

Arabic Garmmar

که آنرا در صرف و نحو و قواعد زبان عربی نگاشته وبطبع رسانیده واین کتاب در دو مجلد است (دایرهالمعارف لیدن)

رایت در ۱۸۳۰ در هندوستان متولد شده و در اسکانلند تحصیل کرده وچندی

---

۱ - Hameln
۲ - Muenchen
٤ - Goettingen

در لیدن نزد دوزی (۱) گذرانده و در دانشگاه کمبریدج از ۱۸۷۰ تا سال وفات خود درس عربیت آموخته و در این زبان مهارت پیدا کرده و نظارت کتاب های خطی شرقی را در کتابخانه لندن عهده دار گردیده و برای کتب خطی سریانی فهرست ترتیب داده و کتاب السرج واللجام (ابن درید) را در لیدن سال ۱۸۵۹ طبع نموده

وایت کتاب کامل مبرد (۲) را با سفرنامه - ابن جبیر (۳) و منتخبات شعرای جاهلیت بطبع رسانیده و قسمت تاریخی از نفح الطیب را استخراج نموده او را کتابی در تعلیم زبان عربی است و نیز کتات خزرة الخاطب و تحفه الطالب را طبع کرده

۵٦۱ - ووستنفلد Wüstenfeld

خاور شناس معروف آلمانی که خدماتی فوق العاده نموده و بین تمام مستشرقین معروف است او کتاب های زیادی را نشرداده و تحقیقاتی عمده نموده از نشریات او رساله فی اوجه الشبه و الخلاف بین اسمأ القبائل العربیه ابن حبیب لغوی (٤) است که این استاد آنرا در گوتنگن سال ۱۸۵۰ میلادی طبع کرده و راجع بکتاب ابن حبیب دمشقی (٥) یا تاریخ سلاطین مصر شرحی نگاشته وستنفلد با بر و کلمن همکاری و دستیاری مینموده و کتاب طبقات الشافعیه الکبری (سبکی) (٦) را طبع ونشر

وستنفلد

۱ - Dozy
۲ - مبرد ابوالعباس محمد بن زید مصری متولد در ۲۱۰ و متوفی ۲۸۵
۳ - ابن جبیر ابوالحسن محمد بن احمد کنانی اندلسی متولد ٥٤٠ متوفی ٦١٦
٤ - ابن حبیب لغوی متوفی در سامرا سال ٢٤٥
٥ - ابن حبیب دمشقی بدرالدین حلبی مورخ و ادیب متولد دردمشق سال ۷۱۰ و متوفی ۷۷۳
٦ - سبکی شیخ الاسلام تاج الدین عبدالوهاب سبکی متولد ۷۲۷ متوفی ۷۷۱ صاحب طبقات و جمع الجوامع

داده و نیز کتاب طبقات نووی را منتشر کرده و کتاب الاشتقاق ابن درید را در
کوتنگن در ۱۸۵٤ طبع نموده و صاحب کتاب
di Geschitschreiber d'Araber
است که در آن شرح حال ابن قوطیه (٤) را ذکر کرده واز ابوالمظفر محمد بن
احمد ابیوردی شاعر هم شرحی نگاشته و گذارشی بیان نموده (دایرة المعارف اسلامی
لیدن)، او کتاب اخبار مکه و ماجاء لها من الاثار الارزقی را در گتینگن چاپ
نموده ۱۸۵۸

---

۱ - ابن قوطیه محمد بن عبدالله ازرقی متوفی ۲۲۳ هجری متوفی ۳٦۸

Y

۵۶۲ - یات C. F. Yate

۱۹۰۰

خاور شناس معاصر انگلیسی که در تاریخ و جغرافیای کردستان و سیستان ایران تحقیقات عمیقه نموده و کتابی در حدود اطلاعات خود بعنوان :

Kurdistan and sistan

نگاشته و کتاب او در ۱۹۰۰ میلادی در لندن وادنبرك بطبع رسیده

۵۶۳ - ینی G. Yeni

ژرژ ینی مستشرق معاصر که اوقات خود را تحقیق و مطالعات معارف شرقی و ادبیات آن گذرانیده ودر کنگره علمی عربی دمشق وانجمن های علمی دیگر عضویت دارد ودارای نگارش و آثاری است

ینی

۵۶۴ - یوناس یووارسن

Yonas Yowarson

۱۹۲۸

مستشرق سوئدی که درخصوص مذهب اسلام صاحب تحقیقاتی زیاد است و در مجله (عالم اسلامی نیویورك) در ۱۹۲۸ مقالاتی خوب و مفید نگاشته و نشر داده مخصوصاً در باره مسلمین حبشه و تفصیلی نوشته و او را زحمات قابل تقدیر است

Z

۵۶۵ - زترش تین K.v.Zettersteen

زترشتین

خاورشناس معروف سوئدی که در بسیار احوال معاریف و بزرگان اسلامی تحقیقات نموده و شرح حال نگاشته‌و اورا نگارشاتی در ترجمه اصول (صاحب‌بن‌عباد ــ ابن عمید ــ ابن ماکولا (۱) و دیگران‌است که در دائرةالمعارف لیدن ضمن احوال این اشخاص بقلم‌خود اودرج گردیده ودرمجمع عربی عضویت دارد واز مستشرقین بزرك بشمار رفته و در شرح احوال ابوسلمه خلال (۲)هم مقاله نگاشته که در دایرة لمعارف اسلامی لیدن‌درج‌شده

۵۶۶ - زاکوفسکی Zhu Kowskí

۱۸۹۹

مستشرق مشهور روسی که در اواخر قرن نوزدهم و اوایل قرن بیستم زندگانی مینموده‌و در حدود قوهٔ خود خدماتی را بعالم شرق و معارف اسلامی تقدیم نموده

زاکوفسکی اسرارالتوحید فی مقامات شیخ ابی‌سعید (۳) را درسال ۱۸۹۹ درپطرو گراد طبع نموده و شرح حال او را هم نگاشته (دایرة‌المعارف اسلامی لیدن ج ۱ ص ۳۵۲)

---

۱ — ابن ماکولا امیرسعدالملك ابونصرعلی‌بن هبة‌الله گلپایگانی وزیرالقائم عباسی متولد۴۲۱ متوفی ۴۷۰

۲ — ابوسلمه (وزیرال‌محمد) حفص بن‌سلیمان‌داعی عباسیان‌که‌در ۱۳۲ بقتل‌رسیده

۳ — ابوسعیدابو الخیرفضل‌الله‌ابن‌ابی الخیر عارف مشهور متولد درمحرم ۳۵۷ در خراسان و متوفی در شعبان ۴۴۰ هجری

۵۶۷ ـ زینکر Zinker

مستشرق مشهور که کتابی بنام کتاب شناسی شرقی نوشته و بسیاری از کتب را در آن نامبرده و او از اعضای جمعیت شرقی پاریس است

او در فهرست موسوم به کتاب شناسی شرقی اسامی کتب رابزبان عربی نوشته و لیکن توصیف و اسامی مؤلفین آنرا بزبان فرانسه وارد کرده و عنوانش این است

Bibhlitheca orientalis

زینکر در این کتاب قسمتی از قدیمترین مطبوعات ایران راشرح داده و جزء اول کتاب اودر لیزیك سال ۱۸۳۶ وجزء دیگر درهمانجا سال ۱۹۶۱ بطبع رسیده

۵۶۷ - زوتنبرك Zutinbergue

خاور شناس معروف که کتاب تاریخ بلعمی (ترجمه فارسی تاریخ طبری را از زبان فارسی بفرانسه ترجمه نموده و طبع کرده

زوتنبرك بزبان فارسی علاقه زیاد داشته و این زبان را بخوبی یاد گرفته و کتاب فوق بمهارت و آگاهی دانشمند مزبور باترجمه روان وسلیس بزبان فرانسه گواهی میدهد

تمت بالخیر و الحمدلله رب العالمین

طهران ۱۸ آذر ماه ۱۳۱۶ شمسی

مدارك و مصادر كتاب فرهنگ خاور شناسان

۱ ـ اوراق و نوشته های جمعی از مستشرقین معاصر که بقلم خود نگاشته اند
۲ ـ معجم المطبوعات یوسف الیان سرکیس طابع مصر ۱۳٤٦ هجری
۳ ـ تاریخ اداب اللغه جرجی زیدان چاپ مصر
٤ ـ ترجمه عربی دائرة المعارف اسلامی لیدن چاپ مصر
٥ ـ فهرست کتابخانه بریل چاپ لیدن ۱۹۳۷
٦ ـ دائرة المعارف بطرس بستانی چاپ بیروت ۱۸۷٦
۷ ـ دائرةالمعارف محمد فرید و جدی طبع مصر ۱۳٤۱ هجری
۸ ـ ترجمه فارسی کتاب تمدن عرب گوستا و لوبون چاپ تهران
۹ ـ فهرست ابن الندیم چاپ مصر ۱۳٤۸ ه
۱۰ ـ وفیات‌الاعیان ابن خلکان چاپ مصر
۱۱ ـ فوات الوفیات صلاح الدین صفدی کتبی چاپ مصر
۱۲ ـ مجله الهلال مصر
۱۳ ـ مجله المقتطف »
۱٤ ـ « الصباح »
۱٥ ـ « السیاسة الاسبوعیه »
۱٦ ـ شرح مجانی الادب لوئی شیخو یسوعی چاپ بیروت
۱۷ ـ منتظم ناصری اعتماد السلطنه چاپ طهران
۱۸ ـ گراند لاروس فرانسه
۱۹ ـ لاروس اونیورسل »
۲۰ ـ مصادر متفرقه دیگر

Noms des orientalistes et des iranisants mentionnés dans le présent ouvrage

Q

R

S

فهرست اعلام کتاب فرهنگ خاورشناسان

ب

ن

و

ه

فهرست کتب و مؤلفات نامبرده در فرهنگ خاور شناسان

الف

ج

ح

خ

ش

ص

ض

ق

ك

ن

غلطنامه کتاب

صفحه	سطر	غلط	صحیح
۸	۲۰	کلیه	کلید
۹	۱۷	مسیحتین	مسیحیین
۱۰	۱	girarb	Girard
۱۸	۲۳	رونلس	رولنسن
۲۰	۱	Ceytenberg	Gutenberg
۲۴	۱	۹	۱۹
۳۰	۱۵	تنها	نه تنها
		گریسفوالد	گریفسوالد
۴۰	سطر آخر	جبریل	جبرئیل
۴۶	۲۳	Amelineau	Amedroz
۴۸	۴	انگلمان	انکلمان
۵۱	۱۵	Cbrestomalhia	Chrestomathia
		آروینك	ایرونیك
۵۱	۱۵	Arving	Irving
۵۳	۹	Agyten	Egypten
۵۸	۱	خسرو	خرد
۶۱	۱۵	گیسبون	گیبن
۶۵	۱	زفخشری	زمخشری
۶۵	۱	بالمفصل	باالمفصل
۷۰	زیر عکس	بریکتیو	بریکتو
۷۲	۱۷	Gfesch	Geseh
		لنکیتك	لنکستیك
۸۵	۱۶	ارئتولژی	ارکئولژی

صفحه	سطر	غلط	صحیح
۸۸	۱۴	سلامی	اسلامی
۹۸	۱۱	مجله	مجلد
۱۰۰	۲۰	islan	islam
۱۰۱	۳	خزانه	خرابه
۱۰۷	۲	و	او
۱۱۴	۴	قرطبه	تاریخ قرطبه
۱۱۶	۱۷	دوبو	دوبزو
۱۱۶	۱۹	Aa	La
۱۲۸	۲۰	در و این	در این
۱۳۱	۴	الخفیه	الحنفیه
۱۳۴	۲۰	deutsches worteruch	Deutsehes wörtorouch
۱۳۹	۱۴	کتاب	کتابخانه
۱۴۰	سطر آخر	بنهارد	برن هارد
۱۴۴	زیر صفحه	Benhard	Bernhard
۱۴۴	۱	ژیلر	زیلس
۱۴۵	سطر آخر	اوضا	اوضاع
۱۵۳	۱۸	Lécle	L'école
۱۵۵	۱۷	فرانسه	از فرانسه
۱۵۶	۵	وی	ویل
۱۵۹	۲۱	Lxws	laws
۱۶۳	۱۵	Hofner	Hefner
۱۶۷	سطر آخر	دربلو	هربلو

صفحه	سطر	غلط	صحیح
۱۸۰	۱	insustran	Inustran
۱۸٤	۸	wouaui	Mouauie
۱۸٥	٦	که	کسی
۲۰۱	٥	بابحذف	با حذف
۲۲۳	۲	هتوکل	متوکل
۲۲۷	۹	سرایم	سرایم
۲٦٤	۸	ایرای	ایران
۲٦٤	سطر آخر	مصل	عمل
۲۸۰	پای صفحه	میزا	میرزا
۲۹۸	۲۳	نظائب	نظائر
۳۰۱	۹	فراعد	فراء
۳۰۷	٥	الحرائق	الحدائق
۳۱۱	۱۰	تواضح	تواضع
۳۱٦	۹	سه سالکی	نه‌سالکی
۳۳۳	۷	کتات	کتاب